VANDAAG

RUUD LUBBERS ...bilateraaltjes...

110E JAARGANG — NO.: 122 ZATERDAG 12 JUNI 1993

AMIGOE

Preke

Autoverzekeraars: boem is ho

Actie met VS-materieel tegen Somalische strijdheer

VN-aanval op Muqdisho met luchtmacht en grondtroepen

MUQDISHO - De namens de VN opererende Amerikaanse snelle interventie eenheid voerde zaterdagochtend na de luchtaanval op stellingen van krijgsheer Mohamed Farah Aidid grondoperaties uit om "vijf locaties" in het zuiden van de Somalische hoofdstad Muqdisho in handen te krijgen. Doel was Aidid en vier van zijn bevelhebbers door huiszoekingen op te pakken. Aidid is volgens de VN verantwoordelijk voor de aanslag op VN-militairen die vorige week zaterdag meer dan twintigPakistaanseBlauwhelmen het leven kostte. De interventie-eenheid maakt geen deel uit van de VN-vredesmacht in Somalia, die bestaat uit zo'n achttienduizend manschappen uit 24 landen.

Eerste doel van de grondoperatie was Radio Muqdisho in te nemen. Het station werd grotendeels verwoest door de luchtaanval. De andere doelen van de troepen waren "munitiedepots" van Aidid. Een daarvan zit in een sigarettenfabriek in het zuidwesten van de stad.

De VN gaven vorige week opdracht de daders van de moord op de Pakistanen op te sporen en voor het gerecht te brengen. Zij vielen zaterdag voor dageraad met vliegtuigen en helikopters lokaties in Muqdisho aan. De aanval werd geleid door twee grote Amerikaanse AC-130 Spectre gevechtsvliegtuigen, waarvan er eerder vier naar het naburige Djibouti waren gestuurd voor de operatie tegen Aidid. Zij zijn uitgerust van 105 mm en snelvuur kanonnen. Er vielen enige gewonden onder politiemannen. Het huis van Aidid werd niet getroffen. Die verliet zijn huis vrijdag met onbekende bestemming.

BESLISSEND

Pakistaanse VN-troepen schoten zaterdag een Somalier dood en verwondden er twee, toen zij het vuur openden op een menigte die betoogde tegen de VN-aanval in de hoofdstad, zo meldden ooggetuigen.

Troepen van de Verenigde Naties (VN) hebben zaterdagochtend in de Somalische hoofdstad Muqdisho een luchtaanval uitgevoerd op het hoofdkwartier van krijgsheer Mohamed Farah Aidid, zo hebben journalisten ter plaatse gemeld. Op het VN-hoofdkantoor in New York bevestigde vice-secretarisgeneraal Kofi Annan voor vredesoperaties een uur na het begin dat er een "beslissende" militaire actie gaande was om de "veiligheid in Muqdisho te herstellen". De actie is goedgekeurd door secretaris-generaal Boutros Boutros-Ghali.

WEINIG WEERSTAND

De VN vielen met vliegtuigen en helikopters wapenopslagplaatsen in Muqdisho aan, aldus de televisiezender CNN. Zij zond beelden uit waarin de nachtelijke hemel boven de hoofdstad verlicht werd door lichtflitsen. Ook was het geluid van explosies te horen. De vergeldingsactie begon om 04.00 uur plaatselijke tijd (21.00 uur Ant.tijd) en was vijf kwartier later afgelopen toen de zon boven Muqdisho opging. De troepen van de VN ontmoetten voor zover kon worden nagegaan weinig weerstand.

De operatie bestaat drie fasen, volgens CNN. De eerste betrof de voorbereiding van de aanval waarin Amerikaanse gevechtshelikopters de straten van Muqdisho met lichtkogels verlichtten. De tweede fase begon met aanvallen van de AC-130 toestellen op vijf doelen in en rond de Somalische hoofdstad, waaronder het radiostation van Aidid. De derde fase, die erop gericht is Aidid en vier van zijn bevelhebbers op te pakken, is een grondoperatie die bij het aanbreken van de dag werd uitgevoerd door huiszoekinggen. Sommige zegslieden van het Pentagon spreken van twee fasen waarbij de luchtaanval de eerste en de grondoperatie de tweede is.

NOODZAKELIJK

Het was vanmorgen vroeg nog onmogelijk een balans op te maken van de eventuele slachtoffers en schade in de Somalische hoofdstad. Het was op dat tijdstip rustig in Muqdisho, hier en daar slenterden bewoners door de straten. Een helikopter vloog over het hoofdkwartier van Aidid om het resultaat van de aanslag te bekijken.

De Amerikaanse minister van Defensie, Les Aspin, zei in een officiele reactie dat bij de actie ook de twaalfhonderd man tellende snelle interventie eenheid van de VS zal worden ingezet. "Dit antwoord is noodzakelijk als de VN zijn langdurige humanitaire en wederopbouwhulp in Somalia wil voortzetten," aldus Aspin. Van Amerikaanse kant werd nadrukkelijk gesteld dat het een VN-operatie betrof waarin de VS een grote rol spelen.

President Bill Clinton had enkele uren voor de operatie, de eerste grote actie waarbij Amerikaanse troepen betrokken zijn sinds hij in januari aantrad, het groene licht gegeven. Hij werd gedurende de aanval op de hoogte gehouden, aldus CNN. Voor de aanval voerde de president overleg met Aspin en generaal Colin Powell. Clinton zal naar verwachting pas zaterdag (Washington tijd) met een officiele verklaring komen.

VOOR EERST

Het is de eerste keer in de geschiedenis van de VN dat een dergelijke militaire actie wordt uitgevoerd. De VN namen in mei het commando van de internationale troepenmacht in Somalia over van de VS.

Annan verklaarde dat de actie twee elementen bevat. In de eerste plaats moeten "als gevolg van de toezegging van de internationale gemeenschap" de zware wapens worden geelimineerd die de facties "al veel te lang gebruiken om de Somalische bevolking te terroriseren". In de tweede plaats wordt er met de actie gehoor gegeven aan de resolutie van de Veiligheidsraad (V-raad) om de daders van het bloedbad van vorige week zaterdag te arresteren. Annan vermeed in zijn verklaring zorgvuldig de naam van Aidid te noemen. Aidid probeerde vrijdag nog met een oproep tot vrede de ophanden zijnde confrontatie af te weren en stelde voor de moordenaars van de Pakistanen na een onafhankelijk onderzoek voor de rechter te brengen. Het vliegveld van Muqdisho was vanaf vrijdag middernacht gesloten voor al het niet-militaire vliegverkeer, het duidelijkste signaal dat de VN een actie voorbereidden.

Het Pentagon gelastte vrijdag ook het Amerikaanse vliegdekschip Wasp en drie andere schepen met tezamen 2.200 man aan boord, zich in de Straat van Hormoez paraat te houden om ingezet te worden.

Turkije kan vliegtuigen van VS kopen

WASHINGTON - De Amerikaanse regering is van plan vijftig overtollige A-10 gevechtsvliegtuigen aan Turkije te verkopen voor 167 miljoen dollar. Turkije heeft bovendien verzocht om vijf Cobra gevechtshelikopters, voor een bedrag van 110 miljoen dollar.

Het Pentagon heeft het congres laten weten dat de gebruikte A-10 toestellen, die voornamelijk worden ingezet bij de vernietiging van tanks, aan Turkije worden overgedragen op grond van een wet die Washington toestaat overtollig militair materieel aan Zuideuropese lidstaten van de NAVO te leveren. De verkoop van zowel de gevechtsvliegtuigen als de helikopters wordt binnen dertig dagen officieel van kracht als het congres geen bezwaar maakt.

Verkiezingen in Nigeria gaan door

■ *LAGOS - De verkiezingen in Nigeria gaan vandaag - zaterdag - gewoon door, zo heeft de door de regering benoemde verkiezingsraad van Nigeria bepaald. Dit ondanks een hofvonnis waarbij deze verkiezingen werden uitgesteld. Bij de foto: een adspirant-kiezer bij een poster van de presidentskandidaat Moshood Abiola. (AFP-satellietfoto)*

Washington en Pyongyuang voorkomen crisis

Noord-Korea schort vertrek uit non-proliferatieverdrag op

NEW YORK - Noord-Korea en de Verenigde Staten zijn er vrijdag in geslaagd een akkoord te bereiken waarin Pyongyang toezegt dat het voorlopig zijn terugtrekking uit het Non-proliferatie verdrag voor kernwapens (NPV) opschort. Beide landen zetten hun besprekingen voort om te voorkomen dat Noord-Korea's problemen met het NPV uitmonden in een internationale crisis.

De Amerikaanse president Bill Clinton zei in een reactie dat het akkoord "een eerste maar belangrijke stap is om Noordkorea's deelname te verzekeren aan een sterk, internationaal non-proliferatie regiem, een doel dat alle landen ten goede komt". Hij voegde eraan dat het voorkomen van de verdere verspreiding van kernwapens een van de belangrijkste prioriteiten van zijn regering is.

In een gezamenlijke Noordkoreaans-Amerikaanse verklaring meldde Pyongyang dat het besloten heeft "eenzijdig de uitvoering van de terugtrekking op te schorten, zo lang als het dat nodig acht". Pyongyang had in maart aangekondigd dat het op 12 juni uit het NPV zou stappen, om zo te ontkomen aan inspecties door het Internationaal atoomenergie agentschap (IAEA). Het NPV legt de verdere verspreiding van kernwapens aan banden en het IAEA controleert de uitvoering van het verdrag.

KEERPUNT

Vice-minister van Buitenlandse zaken Kang Sok Ju, die namens Noord-Korea de besprekingen met de Amerikaanse onderhandelaars voerde, noemde het akkoord "historisch" en een "keerpunt" in de bilaterale betrekkingen met de VS. Hij zei niet of er nu wel inspecteurs zullen worden toegelaten tot de twee omstreden militaire installaties, waar kernwapens zouden worden ontwikkeld. Dat hangt er volgens de minister van af of het IAEA zijn "onpartijdigheid geheel herstelt". De Amerikaanse onderhandelaar Robert Galucci zei niet te geloven dat het IAEA vooringenomen is jegens Noord-Korea.

In hun verklaring hebben Pyongyang en Washington laten weten dat ze verder willen praten "op gelijkwaardige en onbevooroordeelde basis". Een nieuwe datum voor verder overleg is nog niet vastgesteld.

Uit het document wordt niet duidelijk hoe lang de opschorting van het besluit zou duren. Wel heeft Pyongyang ingestemd met drie principes: - verzekeringen tegen de bedreiging met en het gebruik van geweld, onder meer door kernwapens, - steun voor de vreedzame hereniging van Korea, - vrede en veiligheid in een kernwapenvrij Korea, met verreikende garanties, wederzijds respect voor elkaars soevereiniteit, en niet-inmenging in elkaars binnenlandse aangelegenheden.

Voor controle testbases voor raketten:

Irak hindert VN-onderzoek: weigert aanbrengen cameras

NEW YORK - Irak verhindert wapeninspecteurs van de Verenigde Naties (VN) camera's te installeren waarmee twee testbases voor raketten gecontroleerd kunnen worden. Dat heeft de woordvoerder van de VN-commissie voor de ontwapening van Irak, Tim Trevan, donderdag meegedeeld.

De camera's moeten komen te staan in Yawm al-Azim en Al-Rafah, twee bases nabij Baghdad waar Irak raketten op proefplatforms ontstookt maar niet daadwerkelijk afvuurt. De beelden zouden naar de controlekamer van de commissie in Baghdad moeten gaan, die op die manier zou kunnen volgen wat er op de bases gebeurt.

De VN-Veiligheidsraad (V-raad) bepaalde kort na de Golfoorlog in apriil 1992 dat Irak zijn massavernietigingswapens moet opgeven, waaronder zijn ballistische raketten met een bereik van meer dan 150 kilometer.

Baghdad stelt dat de camera's onder een VN-resolutie uit oktober 1991 vallen die het nooit heeft erkend, maar de VN verwerpen dit argument. "Wij aanvaarden niet dat resoluties (met betrekking tot de Golfoorlog) ter discussie worden gesteld", aldus Trevan. Hij zei dat een nota met "een vrij strenge waarschuwing" naar de Iraakse leiding is gestuurd. Het laatste conflict tussen Irak en de VN dateert uit januari.

Opstellen kieswet en plan machtsdeling

Grondwetsraad van Jeltsin krijgt steeds meer taken

MOSKOU - De grondwetgevende vergadering in Moskou zal zich ook bezighouden met het opstellen van een kieswet en een wet op de machtsdeling tussen president en parlement. Daarvoor zijn twee nieuwe werkgroepen opgericht, aldus de eerste vice-premier Vladimir Sjoemejko vrijdag.

Deze twee werken kunnen worden aangenomen in het geval dat de gedelegeerden van de vergadering het niet eens worden over een nieuwe grondwet, aldus Sjoemejko. Dat zou een "extreem geval" zijn, maar "je moet altijd voorzichtig zijn". In het Jeltsin-kamp wordt er steeds vaker op gezinspeeld dat de ruim zeshonderd afgevaardigden op 16 juni, wanneer de vergadering moet worden afgesloten, nog geen grondwet zullen hebben opgesteld. Donderdag moest hij toelaten dat de vergadering niet alleen zijn eigen grondwetsontwerp behandelt, maar ook dat van het overwegend conservatieve parlement.

Er wordt daarom aan gedacht de vergadering te laten voortbestaan als een soort ronde tafel waarin alle politieke, sociale en religieuze groeperingen in het land zijn vertegenwoordigd. "Het zou niet slim zijn de gelegenheid te missen deze instelling "die zo efficient functioneert, te behouden", stelde Sjoemejko.

Bij verkiezingen nù in Nederland:

Volgens Nipo: CDA op verlies vijftien zetels

DEN HAAG - Als er nu verkiezingen zouden worden gehouden zou de CDA-fractie uitkomen op 39 zetels, een verlies van vijftien ten opzichte van de huidige 54.

Dat blijkt uit de resultaten van een verkiezingsonderzoek, dat het Nipo heeft gehouden in opdracht van de AVRO. Volgens het Nipo blijkt uit de wekelijkse peilingen naar de politieke voorkeur die dit bureau doet, dat de PvdA na het aftreden van staatssecretaris Ter Veld een kleine opleving heeft ondergaan. De afgelopen weken scoorde de PvdA in de Nipo-peilingen elke week lager dan de voorafgaande. Dat is nu weer in positieve zin omgebogen met een stijging van zestien procent op 31 mei naar 17,3 procent op 7 juni. De PvdA komt daarmee op een zeteltal van 27.

De VVD zou nu uitkomen op 24 zetels, D66 op 32 zetels en Groen Links op twaalf. Deze drie oppositiepartijen winnen daarmee ten opzichte van hun huidige zeteltal respectievelijk 2, 20 en 6 zetels. De groei van de Centrumdemocraten lijkt te stagneren, zo concluderen de onderzoekers van Nipo. Begin april werd voor deze groepering nog vijf procent gepeild, maar dat is nu teruggezakt tot 3,3 procent, goed voor vijf zetels in de Tweede Kamer.

Sarajevo:

Acht doden bij begrafenis

SARAJEVO - In Sarajevo zijn zaterdag zeker acht doden en acht gewonden gevallen door het inslaan van een Servische mortiergranaat tijdens een moslimbegrafenis op een kerkhof waarbij ongeveer dertig mannen aanwezig waren.

Zo meldden journalisten die het zagen gebeuren. Het was de zwaarste aanval van deze aard in Sarajevo sinds twee weken geleden vijftien mensen omkwamen door granaten die tijdens een voetbalwedstrijd insloegen.

ÑAPA

IN DIT NUMMER van Ñapa :

* HOMOFILIE komt op Curaçao niet voor. Althans de grote meerderheid houdt angstvallig de hand voor de ogen voor dit verschijnsel. Elisabeth de Montsouris voerde gesprekken met tien 'anderen' over hun ervaringen op dit eiland. pag. 1

* HYPERTENSIE of hoge bloeddruk komt voor bij één op de drie personen van het negroïde ras op Curaçao. Over dit verontrustend medisch gegeven had Nel Casimiri een onderhoud met Hans Nossent en Alice Ester, beiden werkzaam in het St. Elisabeth ziekenhuis. pag. 3

* OP ARUBA voert men een gevecht voor het behoud van de zeeschildpad. Schildpaddenexpert Karin Eckert die het eiland bezocht, kwam na een onderzoek tot de conclusie dat zonder beschermingsmaatregelen diverse soorten zullen uitsterven. Een reportage van Eef Hermers op pag.9.

* Verder in Ñapa de gebruikelijke rubrieken zoals: Buitenland, Tuinieren, Dieettips, Impressies, Koken, Boeken, de Kinderpagina, Techniek, Natuurlijk beter worden, Schaken en de wekelijkse Kruiswoordpuzzel.

ÑAPA wordt wekelijks gratis bezorgd aan Amigoe-abonnees en is in de losse verkoop verkrijgbaar met deze zaterdagkrant voor het totaalbedrag van een gulden.

Jeltsin: Legerleider GOS voorzitter van Veiligheidsraad

MOSKOU - President Boris Jeltsin van Rusland heeft de bevelhebber van de GOS-strijdkrachten, Jevgeni Sjaposjnikov, benoemd tot hoofd van de Russische Veiligheidsraad.

Dat heeft het Russische persbureau Itar-Tass vrijdag gemeld. Hij is de opvolger van Joeri Skokov, die vorige maand door Jeltsin werd ontslagen. Zegslieden in het hoofdkwartier van de strijdkrachten van het Gemenebest van onafhankelijke staten (GOS) noemen viceminister van Defensie Boris Gromov als favoriet voor de opvolging van Sjaposjnikov. De Veiligheidsraad waarvan Jelstin zelf deel uitmaakt, is een van de belangrijkste besluitvormende organen in Rusland.

Abvo dienstgroep Landslab: Het lijken wel snèks

Commerciële laboratoria floreren dank zij gebrek aan regelgeving

WILLEMSTAD — Op Curaçao kan iedereen een medisch laboratorium beginnen. Er worden geen voorwaarden aan een vergunning gesteld, er is niets wettelijk geregeld. Dat betekent dat er ook geen controle kan worden uitgeoefend. Daartegen maakt de dienstgroep van de Abvo op het Landslaboratorium ernstig bezwaar.

Het is vooral het gebrek aan overheidscontrole dat de dienstgroep dwars zit. Zolang er echter geen regelgeving of wetgeving bestaat kan de inspectie van de Volksgezondheid geen controle uitoefenen.

Drs G. Sewrajsing, als klinisch chemicus verbonden aan het Sehos, hamert niet alleen op controle, maar ook op de bevoegdheid van degene die de eindverantwoordelijkheid heeft voor het laboratorium. "Een huisarts pikt het toch ook niet wanneer iemand die de medische encyclopedie bestudeerd heeft een huisartsenpraktijk begint?", zo stelt hij. Het beroep van huisarts is beschermd, dat van laboratoriumhouder niet.

Een huisarts of een analist is volgens Sewrajsing niet bevoegd een laboratorium te leiden. Ook een bacterioloog zonder een klinisch chemicus in de laboratoriumstaf is onvoldoende. "In Nederland werkt elk ziekenhuislaboratorium met een klinisch chemicus of een laboratoriumarts, die belast is met de eindverantwoordelijkheid. Ook de streek- en huisartsenlaboratoria staan onder supervisie van een klinisch chemicus of een ervaren biochemicus".

Een Nederlands huisartsenlaboratorium is overigens niet hetzelfde als een laboratorium van een huisarts. Het gaat daarbij om een laboratorium dat door huisartsen gebruikt wordt, die te ver van een streek- of ziekenhuislaboratorium verwijderd zijn.

ADVISEREN

Een klinisch chemicus heeft eerst een universitaire studie farmacie of biochemie achter de rug. Daarna volgt een post-doctorale opleiding waarin aandacht wordt geschonken aan ziekteleer, het interpreteren van de testuitslag en het adviseren van de artsen.

Zowel de dienstgroep als Sewrajsing maakt zich zorgen om de patiënt, die niet kan weten of een laboratorium wel of geen kwaliteit levert. Van buiten af kan je niet beoordelen of er deskundigheid aanwezig is in een laboratorium. Daarvoor zijn regels nodig.

Daarnaast zouden volgens Sewrajsing ook betalende instanties als verzekeringsmaatschappijen en de overheid kunnen bepalen welke laboratoria voldoen en voor vergoeding in aanmerking komen. Zij zijn immers mede gebaat bij goed en deskundig uitgevoerd onderzoek. W. Snooy van het BZV, de instantie die de nota's van eiland- en pp-verzekerden controleert, zegt dat het BZV de kwaliteit niet kan beoordelen. "Die wordt primair door de arts beoordeeld. Maar eigenlijk is het een zaak van de inspectie voor Volksgezondheid".

Verkeerde testuitslagen kunnen volgens Sewrajsing leiden tot verkeerde diagnoses en behandelingen, en tot onnodige vervolgonderzoeken of opnames. Dat heeft veel hogere declaraties tot gevolg, waardoor de toch al stijgende kosten van de gezondheidszorg nog verder omhoog gaan.

Curaçao beschikt met haar 143.000 inwoners over minstens zes laboratoria. De kleinere labs bij huisartsen(centra) niet meegerekend. Daarvan zijn er in korte tijd drie nieuw opgericht. De groei in de labs is volgens Sewrajsing ontstaan sinds de grote groep pp-patiënten vrij is in de keuze van een laboratorium. "Als je als laboratorium alleen afhankelijk bent van particuliere patiënten, dan verdien je te weinig. Dus hebben die nieuwe laboratoria de pp-patiënten nodig".

Navraag bij het hoofd van de GGD, Ivan Asjes, sinds wanneer dat dan is toegestaan, levert op dat er 'eigenlijk geen moment is geweest', waarop afgestapt is van het Landslab en het Sehos als de twee instanties waar pp-patiënten terecht konden. Asjes: "Er waren altijd twee laboratoria, en toen kwam het lab van dr. Eustatia erbij (Laboratorio de Medicos). Hij heeft aan het Bestuurscollege gevraagd of dat ook patiënten van de overheid mocht behandelen. En zo is het ook met de andere laboratoria gegaan".

De pp-artsen blijken inderdaad nooit een officieel bericht over dit besluit ontvangen te hebben. Het mocht ineens, zo bleek.

UITENTREUREN

Op een goed lab wordt uitentreuren gecontroleerd, zo blijkt. De Nederlandse Vereniging van Klinisch Chemici (NVKC) onderscheidt interne en externe kwaliteitsbewaking. Onder interne bewaking wordt verstaan het geheel van procedures waardoor de laboratoriumstaf in staat is de betrouwbaarheid van het laboratoriumonderzoek continu te beoordelen. Gewoonlijk worden analyses dubbel uitgevoerd. Voorts worden controle-sera meegenomen, waarvan de waarde bekend is. Op die manier kan het personeel zien of de apparatuur ook dat meet wat zij moet meten.

Alle zes laboratoria nemen controle-sera mee. "Maar het meenemen van een controlemonster op zich is geen kwaliteitscontrole", zegt Sewrajsing. "Hoe vaak per dag gebeurt dat? Een keer per dag? Dat is veel te weinig, want alleen al door het staan van de apparatuur kunnen de parameters veranderen".

TIPJE

Bovendien is een dergelijke controle slechts het tipje van de kwaliteitscontrole, het geeft je het idee dat je een beetje in de buurt zit, zegt hij. "Je controleert het instrument. Maar hoe zit het met de dagelijkse variaties? Hoe wordt er op het lab gewerkt? Dat meet je niet met controlemonsters. Controle is een totaalproces dat al begint met de opzet van het lab, de keuze van je personeel en je methodes".

De externe kwaliteitsbewaking betekent dat een andere instantie onbekende sera opstuurt die geanalyseerd moeten worden. De instantie controleert en vergelijkt vervolgens de gevonden waarden. Dat gebeurt bij het Sehos, bij Cemstro en bij Medical Laboratory Services. De laatste wil echter niet zeggen, welke instantie de sera levert en controleert. Het lab van de Taamskliniek en het Laboratorio de Medicos kennen geen externe controle; van het Landslab is de verantwoordelijke persoon, dr. Eustatia, niet op het eiland. Over het functioneren van dit lab is dus niets bekend.

VAKKENNIS

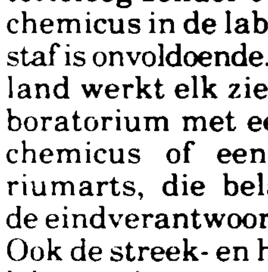
Kwaliteitscontrole betekent echter nog geen kwaliteit, zegt Sewrajsing. Hij blijft erbij dat er een bevoegd persoon aan het hoofd van een lab noodzakelijk is. "De machines kunnen veel, maar je moet ook weten wat ze niet kunnen. De apparatuur heeft beperkingen. Je moet een apparaat soms zelf corrigeren, als je bij voorbeeld bloedbijmenging in een monster hebt, waarmee je de geelheid van het serum bij baby's test. De beperking kent een analist of huisarts niet. Dat is nou de vakkennis".

Bij de Taamskliniek staat een analiste aan het hoofd. Zo ook bij het Laboratorio de Medicos. Die beschikt verder over medisch adviseur dr. J. Eustatia, een bacterioloog, die ook de eindverantwoordelijkheid draagt. Bij Cemstro draagt huisarts/eigenaar Wallid Elhage de eindverantwoordelijkheid. Een klinisch chemicus is volgens Elhage 24 uur per dag bereikbaar. Wie dat is, is onduidelijk, omdat het eiland - voor zover bekend - maar over twee klinisch chemici beschikt, en die werken bij het Sehos. Medical Laboratory Services heeft een analist als directeur. Verder werkt er een paar uur per dag een biochemicus.

Sewrajsing is bang dat de commercieel werkende laboratoria een extra controle achterwege zullen laten, vanwege de kosten. "Dat hebben we bij de apotheken ook gezien, daar worden soms apothekers door de eigenaar gedwongen tot zaken die winst opleveren, maar in strijd zijn met de code voor apothekers".

Een ander probleem van laboratoria in eigendom van huisartsen is de belangenverstrengeling. Behalve Elhage met zijn grote lab, waar niet alleen zijn eigen patiënten, maar ook anderen heen kunnen, beschikt een aantal huisartsen op het eiland over apparatuur om bloedtests te verrichten. Om de kosten van het lab respectievelijk de apparatuur eruit te halen moeten er zoveel mogelijk tests worden verricht. De vraag rijst daarbij of alle aangevraagde tests wel zinvol zijn.

Zolang op de Antillen echter geen regels bestaan, kan iedereen een vergunning voor een laboratorium aanvragen; 'net als voor een *snèk*', aldus de Abvo-dienstgroep.

OPINIE

door
Ronnie Rens Sr.

BINNEN EEN PERIODE van dik een jaar is ruim twintig procent van de Curaçaose bevolking van mening veranderd. Was dat vijfde deel van de inwoners in een eerder stadium voor de status aparte, nu is zij ertegen. In totaal blijkt nu bijna zestig procent van het volk geen voorstander meer te zijn van de status aparte. Het is een even verrassende als verklaarbare ontwikkeling. De bevolking (maar liefst meer negentig procent) maakt zich bezorgd om de toenemende criminaliteit. Het ochtendblad *Extra* vroeg zich woensdag zelfs af of wij nog een minister van Justitie hebben.

Naast de criminaliteit is het wanbeleid, vooral in financieel opzicht, op zowel lands- als eilandsniveau het punt van de grootste zorg, zo blijkt uit de door *Elsevier* gehouden enquete. Het moet voor de huidige bestuurders ook een vingerwijziging zijn dat zowel de regering als het Bestuurscollege geen vertrouwen geniet bij de ruim de helft van het volk. Waarom aan het onderzoek van *Elsevier* zoveel belang wordt gehecht? Het is door een expert uitgevoerd en er is een representatieve doorsnee van de Curaçaose bevolking ondervraagd.

Ondanks de in brede lagen levende onvrede over het slechte bestuur dat het volk krijgt voorgeschoteld, zijn er toch bewijzen dat het beter kan. Het reorganisatieproces bij de dienst Sociale Zaken is daar het beste voorbeeld van. Er bestaat vrijwel geen andere eilandelijke overheidsdienst die zo verpolitiekt is geweest en waar de machthebbers hoogst persoonlijk verantwoordelijk zijn voor de chaos die er jaren heeft geheerst. Een chaos die bewust werd geschapen: in een onuitwarbare desorganisatie kunnen leidende politici immers ongemerkt en snel partijgenoten helpen, zelfs als die niet voor sociale steun in aanmerking komen.

Maar liefst zestigduizend mensen hadden een pp-kaart die recht geeft op gratis medische behandeling, de lijst van onderstandtrekkers bestond deels uit mensen die in vaste dienst zijn van hetzelfde Bestuurscollege, dat hen de onderstand verstrekt. Deze ergerlijke vorm van geldverspilling, het onverantwoord omgaan met de belastingpenningen en het op onwaardige wijze boeken van stemmenwinst, waar de PNP en haar voormalige regeerpartner voor verantwoordelijk waren, kostte vele miljoenen aan de gemeenschap.

Het is deze week precies een jaar geleden dat bij Sociale Zaken het reorganisatieproces van start ging en Dito Vlieg toen van achter zijn secretarisbureau aan de Concordiastraat werd gehaald om aan de Schouwburgweg orde op zaken te stellen. Dankzij de *backing* van gedeputeerde Raymond Bentoera is nu al veel bereikt. Het aantal pp-kaarten werd verminderd met bijna de helft en bedraagt nu geen zestigduizend meer maar 31.000. De controle op de onderstandtrekkers is uitgebreid, waardoor ook op dit stuk sociale beleid binnenkort fors zal kunnen worden bezuinigd. Reeds zijn van de lijst van twaalfduizend onderstandtrekkers ruim achthonderd man afgevoerd.

Bij een dienst waar zoveel politiek favoritisme heerse, was de sfeer slecht. Bentoera heeft nu motivatiebijeenkomsten ingelast, reeds zijn werknemers-van-de-maand gehuldigd. In groepen zullen medewerkers van Sociale Zaken naar Nederland afreizen voor het volgen van opleidingen. Met Tilburg/Dongen bestaat namelijk een samenwerkingsverband.

Wat bij de dienst Sociale Zaken is gebeurd, is een voorbeeld van hoe het moet, omdat aan de voorwaarden voor succes is voldaan. Namelijk: door te luisteren naar de experts, door er de juiste mensen met de leiding te belasten, door de politiek er consequent buiten te houden en door een stevige brok wilkskracht en energie er tegen aan te gooien.

Mr. Dito Vlieg heeft met een aantal medewerkers op Sociale Zaken, onder wie Glenn Albertina, uitstekend werk verricht. Het doet goed te vernemen dat als er een nieuwe leiding komt (twee in Nederland afgestudeerde Antillianen), Dito Vlieg met Sociale Zaken bezig zal blijven. Als Raymond Bentoera er ook in blijft slagen de politiek buiten Sociale Zaken te houden, zal hij in dit opzicht opzienbarend werk hebben verricht.

Walllé pleit voor discussie over uitbreiding UNA

WILLEMSTAD — De UNA wordt een te kostbare aangelegenheid voor de kleine gemeenschap als er geen prioriteiten worden gesteld. Dat zei minister van Onderwijs Sixto Wallé vrijdagavond ter gelegenheid van de uitreiking van de buluitreiking aan de technische en sociaal-economische faculteit.

Wallé meent dat een discussie over behoud en uitbreiding van de UNA als volwaardig instituut op gang gebracht moet worden. Belangrijk is volgens hem de kadervorming op wetenschappelijk niveau.

Hij stelde voor dat de eis gesteld zou kunnen worden dat benoeming in vaste dienst of bevordering alleen mogelijk is voor mensen met een afgerond promotie-onderzoek. Wallé denkt dat dit voor academici een stimulans kan zijn om zich verder te professionaliseren op hun vakgebied. Voorts zou dit het universitair onderwijsbeleid en het wetenschappelijk onderzoeksbeleid ten goede komen.

De minister verklaarde dat de drempelregeling, waarvoor studenten onlangs actie voerden, er juist is om de kwaliteit en het niveau van de UNA te waarborgen. "Als afgestudeerde kun je dan op een behoorlijk wetenschappelijk onderwijsniveau bogen".

De drempelregeling houdt in dat een student van de UNA weggestuurd kan worden als hij niet binnen een bepaalde periode bepaalde tentamens heeft behaald.

Laboratoria kunnen nog in ontwerpwet

WILLEMSTAD — In de ontwerpwet Instellingswezen, die medische instellingen behandelt, komen de laboratoria niet voor. De landsverordening verkeert echter nog in de ontwerpfase, hetgeen betekent dat de instelling 'laboratorium', met regelgeving ervoor, nog toegevoegd kan worden.

Bij de apotheken deed zich een soortgelijk probleem voor. Ook daarvoor bestond geen duidelijke regeling. Weliswaar mogen huisartsen geen eigenaar van een apotheek zijn, maar verder kan iedereen een apotheek beginnen. Daardoor kan het gebeuren dat apothekers door de eigenaar (niet-apotheker) direct of indirect gedwongen worden tot handelingen die in strijd zijn met de beroepscode. Er ligt nu een ontwerp-landsverordening bij de Staten die bepaalt dat in de toekomst uitsluitend apothekers eigenaar van een botika mogen zijn.

Chata groot voorstander

Air Holland voert gesprekken over charters naar Antillen

WILLEMSTAD — Air Holland probeert weer voet op Antilliaanse bodem te zetten. Onlangs voerde Peter Langendijk, directeur van deze luchtvaartmaatschappij besprekingen met de regering van de Nederlandse Antillen en met St. Maartense en Curaçaose instanties. Onderwerp van gesprek waren chartervluchten op Curaçao en St. Maarten.

De Curaçaose hotelorganisatie Chata is een groot voorstander van wekelijkse charters vanuit Nederland. Zij ziet de uitbreiding van het aantal stoelen als een aanvulling op de geregelde dienst van de KLM, zeker nu Air Aruba is weggevallen.

Volgens Jan van Beurden van de Chata betekenen chartervluchten een verbetering voor de hotels. "Het gaat bij charters meestal om wekelijkse vluchten en dat betekent dat de hotelkamers voor minimaal zeven dagen bezet zijn".

Er zijn volgens de Chata nu al te weinig stoelen bij de KLM in de piekperioden jul augustus en rond kerst oud en nieuw. "In die worden heel veel stoelen beslag genomen do mensen die niet in hot verblijven. Familieleden d op bezoek komen of st denten die hier de vakan komen doorbrengen".

Een concurrentiepositie volgens de Chata alleen ma gezond. "Weliswaar i minder gezond voor de KL maar voor de hotels en h hele verkeer naar Curaça het wel goed", aldus V Beurden. "De prijzen v een ticket naar Curaç staan niet in verhouding t de prijzen naar andere C bische bestemmingen. D kunnen goedkoper zijn omd op die routes ook chart vliegen".

Langendijk is volgens V Beurden zeer vastberaden e ervan overtuigd dat het A Holland zal lukken om ch tervluchten naar de tw Antilliaanse eilanden beginnen. Er is nog ni gesproken over de termij waarop dat zou kunnen ga gebeuren.

'Bilateraaltjes' in de rest van het weekeinde

Concrete resultaten blijven uit tijdens Haags topoverleg

=door Marjo Nederlof=

WILLEMSTAD/DEN HAAG — "Een stevige tegel in de drassige grond leggen." Zo noemde premier Lubbers gisteravond het politieke overleg tussen Nederland, Aruba, de Antillen en Curaçao van afgelopen dagen. De grond bleek na de besprekingen van donderdag- en vrijdagochtend nog zo 'drassig', dat in het weekeinde wordt doorvergaderd in zogeheten bilateraaltjes.

Voorlopig wordt ervan uitgegaan dat de vervolg-Toekomstconferentie (TC II) zal doorgaan op 24, 25 en 26 juni daarna te volgen door een referendum, in september of oktober, waarna later dit jaar een slotconferentie kan worden gehouden. Doel van de TC II is, aldus Lubbers, 'het duidelijk maken dat er geen tegenstelling is tussen een verdere ontwikkeling van de autonomie en goed bestuur'.

Zowel Lubbers als de Antilliaanse deelnemers aan het overleg gisteravond hechtten er veel waarde aan het doorgaan van de TC II in juni te benadrukken, maar zonden daarbij tegelijkertijd tegenstrijdige signalen uit. Zo zijn de vergaderingen van de gemengde stuurgroep donderdag gestopt; aanvankelijk zouden die nog op vrijdag en zaterdag doorgaan. Volgens Lubbers heeft de stuurgroep 'nuttig inventariserend werk gedaan', maar is er geen reden om met de stuurgroep verder te werken. "We doen het met wat er nu ligt."

Woordvoerder van de oppositiepartijen Don Martina had eerder op de dag verklaard dat hij de komende dagen 'zal evalueren wat er op tafel ligt', maar dat er nog wel enige punten zijn die duidelijkheid behoeven'.

Gedeputeerde Mendes de Gouveia verklaarde gisterochtend na afloop van het anderhalf uur durende beraad in het Catshuis dat er geen sprake was van enige vertraging, maar voegde daar anderzijds aan toe: "We zijn gekomen om te praten in een vertrouwelijk gesprek en in een vertrouwelijk gesprek moet je je niet vastpinnen op een tijdspad, het gaat meer om het opbouwen van een goede relatie zodat we verder kunnen en dat is nu aan het gebeuren." Om die reden tilt Mendes er niet zo zwaar aan dat de gesprekken dit weekeinde (Lubbers, gisteren: "Vandaag of morgen"; Mendes en Martina: "Zondagmiddag en eventueel maandagmorgen") worden voorgezet.

Premier Lubbers benadrukte dat de gesprekken van afgelopen en komende dagen niet tot doel hebben om op de TC II over tien dagen tot definitieve conclusies te komen, maar dat het gaat 'om een eensluidende vergadering om dáár te komen'.

Lubbers wil duidelijk niet een herhaling van het debacle van maart jongstleden nog een keer meemaken. Daarbij speelt Curaçao een cruciale rol. Als er met Curaçao de komende dagen niet tot overeenstemming kan worden geraakt en het eiland om die reden besluit niet deel te nemen aan de TC II, ziet Lubbers niets in een voortzetting van die TC II op 24 juni. "Als Curaçao niet meedoet, dan is er geen conferentie. Curaçao is degene die een aparte status als land wil krijgen."

Op de vraag of op de TC II alle punten van het synthesedocument aan de orde zullen komen, antwoordde Lubbers: "Na de inleidende besprekingen van maart moeten er nu principiële standpunten worden ingenomen en werkprogramma's worden vastgesteld. Op de vraag of de TC II van 24 juni daarom niet kan mislukken, reageerde Lubbers met een "Nou? Hij is er nog niet."

REFERENDUM

Zoals bekend, zitten de Curaçaose partijen nog niet op een lijn ten aanzien van een te houden referendum. Lubbers deelde mee dat hij begrip heeft voor het beginsel van een referendum, maar dat hem nog niet duidelijk is wat er in dat referendum aan de orde zou moeten komen. "Curaçao denkt nu na over de vraag: waar zeggen we 'ja' tegen. Het gaat niet om een referendum over het eindpakket, maar over de principes van de 24ste", aldus Lubbers. "Doel van een referendum is het democratische aspect meer gestalte te geven. Ik wacht nu de voorstellen van Curaçao daarover af."

Dat laatste betekent dat oppositie en coalitiepartijen ook de afgelopen dagen er nog niet in zijn geslaagd op een lijn te komen, terwijl ook Nederland en Aruba zich weer achter de stellingen van half maart hebben verschanst. Nelson Oduber verklaarde vrijdagmorgen dat hij voorstander is van alle vormen van samenwerking, mits dat de verworven rechten van Aruba niet aantast.

Hoewel Mendes en Martina het hadden over de 'open' en 'in goede sfeer verlopen' gesprekken ontbrak in het gisteren uitgegeven persbericht van Lubbers de traditionele term 'een goed gesprek'. Dat lijkt indicatief voor het verloop van de onderhandelingen tot nu toe. De RVD meldde slechts deat met de voorbereiding tot de TC II 'nuttige vooruitgang is geboekt en dat nu enkele punten nader worden bestudeerd en uitgediept'.

Het persbericht vervolgde met de opmerking dat verder plenair (tegelijk met alle partijen) overleg in Nederland waarschijnlijk niet meer nodig is. Daarmee is plenair overleg buiten Nederland (op de Antillen of op Aruba) voorafgaand aan de TC II in juni, niet uitgesloten. Naar uit verklaringen van Lubbers bleek, zullen dit weekeinde uitsluitend bilaterale gesprekken met Curaçao en Aruba plaatsvinden en niet met Nederland en/of de Antillen.

Het feit dat de gemengde stuurgroep haar werkzaamheden heeft opgeschort, wordt door waarnemers eveneens indicatief genoemd. Het zou betekenen dat het overleg is teruggekeerd naar de situatie van tweeënhalve maand geleden en dat de 'enkele punten' die nog nader moeten worden bestudeerd precies die punten zijn die in het synthesedocument ook al leidden tot de conclusie dat de TC II 'nog niet geslaagd was'. Ofwel: alle punten die van Nederlandse zijde naar voren zijn gebracht in maart, zijn voor Curaçao onbespreekbaar, ondanks het voorbereidende werk van de stuurgroep.

De tegel in de drassige grond van Lubbers lijkt daarmee minder stevig dan de verschillende partijen willen doen geloven.

■ *Huize Arrarat in uitgebeende toestand.*

Onoordeelkundige sloop niet te stoppen

Arrarat dupe van uitblijven monumentengeld uit Nederland

WILLEMSTAD — Zolang de stichting Monumentenfonds wegens uitblijven van geld uit Nederland geen subsidie kan verlenen, zijn Curaçaose monumenten onbeschermd. Het achttiende-eeuwse stadswoonhuis Arrarat is daarvan een voorbeeld. Slopers gaan er hun gang en er is geen instantie die hen daarvan kan weerhouden.

Het pand ligt schuin achter het kadaster. De nieuwe eigenaar ervan schijnt van plan te zijn er een 'soort luxe bordeel met casino' van te maken. Dat althans heeft de restauratiedeskundige H. Langenfeld vernomen. Het pand is er met zijn vele kleine kamertjes links en rechts van het hoofdgebouw in elk geval uitermate geschikt voor. Leuk vindt Langenfeld het niet, al is hij al lang blij dat het pand tenminste opgeknapt wordt.

Althans, dat dacht hij. Toen hij eens een kijkje in het landhuis ging nemen, kreeg hij kippevel toen hij zag hoe de uit het pand gesloopte kostbare gele IJsselsteentjes op een afvalhoop worden gegooid. Nog gave paneeldeuren met deels shutters en de bijbehorende spiegelboogvormige toogkozijnen liggen buiten aan weer en wind blootgesteld, compleet met het kostbare hang- en sluitwerk. Voorts worden de muren naar zijn mening op ondeskundige wijze gesloopt. Langenfeld verbaast zich erover dat zoiets op Curaçao mogelijk is.

Arrarat staat op de monumentenlijst. Die wordt echter pas van kracht als alle gelden binnen zijn, die het Monumentenfonds nodig heeft voor het verstrekken van subsidie aan de eigenaars van de panden. Het geld van het eilandgebied is binnen, met de particuliere sector zijn positieve gesprekken gevoerd, maar op de grootste hap, 5,4 miljoen gulden uit Nederland, wordt al maanden tevergeefs gewacht.

Als een eigenaar straks subsidie krijgt, gebeurt restauratie onder begeleiding van inspecteurs van het fonds. Zonder een monumentenlijst-in-werking heeft de dienst Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting echter geen enkel machtsinstrument om sloop van historische monumenten tegen te gaan of eisen aan de restauratie te stellen.

Voor de opknapbeurt is een bouwvergunning aangevraagd. Zolang de Arrarat-eigenaar echter alleen maar delen van het pand sloopt, kan de dienst niets beginnen. Wanneer de bouwvergunning binnen is, mag hij met de (ver)bouw starten.

In augustus hoopt het Monumentenfonds haar nieuwe, gerestaureerde pand te Scharloo te betrekken. Als het geld uit Nederland er tegen die tijd is, behoort dit soort situaties tot het verleden. Eigenaars van monumenten mogen dan niet meer op eigen houtje aan het slopen of vertimmeren slaan.

Amigoe ruimt op

WILLEMSTAD — De Amigoe hield vandaag een schoonmaakactie in de omgeving van de Caracasbaai. Met behulp van diverse sponsors en jeugdige vrijwilligers werd door anderen gemaakte rotzooi, zoals die op de foto zichtbaar is, verwijderd en in vele plastic zakken gestopt. Na afloop van de actie zag de omgeving er weer toonbaar uit.

Wallé's reis naar Nederland uitgesteld

Verlenging bijstand UNA vrijwel zeker

WILLEMSTAD — Minister Wallé (onderwijs) heeft 'goede hoop' dat de technische bijstand aan de UNA voor de komende drie jaar verzekerd is. Uit zeer goede bron is zelfs vernomen dat Nederland in elk geval voor het volgende academische jaar technische bijstand verleent. In dat jaar zou dan over een andere oplossing moeten worden gesproken.

Beide bronnen melden dat verlenging van de bijstand wel binnen het huidige budget moet vallen. Dat betekent herschikking van de gelden. De Antillen zullen in ruil voor de bijstand een ander door Nederland betaald project moeten opgeven.

Verlenging betekent dat de decaan en lector staats-en bestuursrecht mr Arjen van Rijn aan de UNA verbonden blijft. Voorts zal mr Elmer Joubert met ingang van het nieuwe academische jaar rector magnificus kunnen worden. Joubert had gezegd geen rector magnificus te willen worden als Nederland de technische bijstand zou stopzetten.

Ook het Tweede-Kamerlid Harry Aarts (CDA) heeft over de verlenging gesproken met de Nederlandse minister. Hirsch Ballin is volgens Aarts nu aan het onderzoeken of er mogelijkheden bestaan om het aanblijven van decaan en docent Van Rijn mogelijk te maken. "Wat ook de oorzaken zijn van het stopzetten van de technische bijstand, de studenten zijn er de dupe van. Ik heb begrepen dat er voor Van Rijn geen vervanging te vinden is".

Aarts heeft gepleit voor verlenging van in elk geval een jaar. "Na de Toekomstconferentie moeten er waarschijnlijk toch nieuwe structuren gevonden worden". Ook hij heeft goede hoop dat Van Rijn kan blijven.

Aan Wallé had Hirsch Ballin aanvankelijk laten weten dat er eigenlijk al vaste afspraken zijn gemaakt over het stopzetten van de technische bijstand. "Maar zijn hart gaat toch naar het onderwijs uit", aldus Wallé, die tijdens het telefoongesprek sterk de indruk kreeg dat een en ander wel in orde komt. Zodra Wallé in Nederland is, praat hij verder met Hirsch Ballin over de verlenging en de daarmee gepaard gaande herschikking van gelden.

Wallé heeft zijn reis naar Nederland even uitgesteld. Hij wacht tot minister Smits (Financiën) uit het buitenland terug is. "Er zijn nu te veel ministers in het buitenland; de premier is in Nederland, Rozendal in Genève en Smits gaat ook al weg". Hij heeft besloten om die reden even te wachten. De Nederlandse ministers met wie hij zou praten, Hirsch Ballin en Ritzen (Onderwijs) zijn op de hoogte gesteld.

Advies over Carmabi schiet doel voorbij

WILLEMSTAD — Een ABC Advies over de stichting Carmabi/Stinapa is zijn doel voorbijgeschoten. De conclusies zijn gebaseerd op een reeds gefuseerd Carmabi/Stinapa, terwijl dat nou juist de vraagstelling was: fuseren of niet?

De stichting ABC Advies verstrekt gratis adviezen op voornamelijk financieel, sociaaleconomisch, organisatorisch en juridisch terrein. Carmabi/Stinapa wil het intern functioneren verbeteren en vraagt zich in dat kader af of de beide stichtingen helemaal moeten samengaan of op de huidige voet verder gaan. Die opdracht kreeg ABC-onderzoekster Y. Buchel volgens de directeur van de beide stichtingen, Wòti Bakhuis, mee.

Bakhuis vertelt dat Buchel in december een week op Curaçao is geweest. "Kennelijk is haar de essentie ontschoten, want uit het concept-rapport bleek dat zij ervan was uitgegaan dat de beide stichtingen al gefuseerd zijn".

Hij heeft haar vervolgens verzocht het rapport te herschrijven, maar volgens Bakhuis heeft zij alleen van de verwijzingen naar een stichting twee stichtingen gemaakt. "Maar alle conclusies zijn blijven staan. Gebaseerd op een verkeerd uitgangspunt".

Desondanks heeft het rapport toch wel bruikbare aanbevelingen en ziet Bakhuis het vooral als een aanzet tot een *feasibility*-studie. Daartoe is al contact gezocht met een professioneel bureau.

Bakhuis denkt dat het voor Nederland wel een 'leuk rapport' is. Het gaat volgens hem ook uit van Nederlandse structuren. "Elk bedrijf op Curaçao zou er zo uitkomen", denkt hij. "Maar wij zijn een van de best functionerende instanties op semi-overheidsniveau".

De directeur wijst nog eens op de sterke punten van Carmabi/Stinapa, die ook in het rapport genoemd worden. Dat zijn de wetenschappelijke kennis en expertise, de exploitatie van de Hatogrotten en de kwaliteit van de beleidsadviezen die onder meer aan de overheid worden gegeven.

Als zwakke punten worden genoemd de afwezigheid van een beleidsplan, onduidelijkheid binnen bestuur en directie over de samenhang van Carmabi en Stinapa, rolverwarring in consultancy-projecten en afwezigheid van management.

San Juan feest Tanki Leendert

ORANJESTAD — Centro di Barrio Tanki Lender houdt op 24 juni voor het eerst het San Juan feest met de *der'e gai*. Het programma vermeldt verder vlaggendans, danswedstrijd, folkloristische muziekgroepen en een dansshow. De aanvangstijd wordt later bekendgemaakt.

WAARSCHUWING

De marinierskazerne Savaneta maakt bekend dat op **WOENSDAG 16 JUNI 1993** van 07.00 uur tot 17.00 uur een schietoefening wordt gehouden te **ANABUI**. Er wordt geschoten met scherpe munitie. Het onveilig gebied aan landzijde wordt afgebakend met rode vlaggen en borden.

FCCA
FUNDACION CAS PA COMUNIDAD ARUBANO

PARTICIPACION

Conseho di Ministro den su reunion di dia 28 april 1993 a stipula cu pa bini na remarca pa aplica pa un cas di pueblo lo mester cumpli cu e siguiente condicionnan:

1. Edad 18 aña p'ariba
2. Entrada mensual maximalmente AF. 1250,=
3. Nacionalidad hulandes
4. Residencia na Aruba

Drs. F.A. Hoevertsz
Director F.C.C.A.

ARUBA AGENDA

KANTOORUREN AMIGOE
Open van 08.30-12.00/14.30-17.30 uur; zaterdag gesloten.

TELEFOON
24333.
Voor spoedgevallen na kantoortijd: 21639, 22316 en 24508 **Pageboy 127-0379.**

TELEFAX: 22368.

BANKREKENINGNUMMER
10.815.445 Banco di Caribe.

POLITIE
11100 (centrale) en 11141 (informatie).

ALARMCENTRALE
115.

* * * * * * * *

ZOEKERTJES verschijnen op dinsdag en vrijdag en kunnen iedere dag tussen 08.00-12.00/14.00-17.00 uur worden opgegeven; behalve op zaterdag. Alleen zoekertjes, die op maandag en donderdag vóór 10.00 uur binnen zijn, kunnen de dag daarop (dus dinsdag en vrijdag) verschijnen.

* * * * * * * *

WACHTREGELING DOKTOREN
(zaterdag/zondag van 09.00-10.00 uur/ 17.00-18.00 uur)
Oranjestad, Madiki, Tanki Flip, Noord, Tanki Leendert, Paradera en Sta. Cruz: dokter T.H.K. Lin via Dr Horacio Oduber Hospitaal (tel.: 24300) of via Alarmcentrum (115).
Pos Chiquito, Savaneta en San Nicolas: dokter Luchmun via Centro Medico San Nicolas (tel.: 48833) of via Alarmcentrum (115).

* * * * * * * *

BOTICA'S
(nachtdienst)
Beneden de brug:
Popular, Havenstraat 30 (Oranjestad). Tel.: 32147.

Boven de brug:
San Lucas, B. v/d Veen Zeppenveldstraat. Tel.: 45119.

* * * * * * * *

VOOR BRANDGEVALLEN, ongelukken of een of ander ongeluk gelieve Alarmcentrale (tel.: 115) op te bellen.

* * * * * * * *

CENTRO MEDICO CARABOBO
(Engelandstraat 7, tel.: 21777)
De wacht heeft dra Lili G. Beke-Martínez, tel.: 24696.

* * * * * * * *

WIT GELE KRUIS ARUBA ZUIGELINGENBUREAU
(Koningstraat 22, tel.: 24444)
Dagelijks geopend van 07.30-12.00/13.50-17.00 uur; maandag te Paradera (tel.: 25543) van 08.00-11.00 uur; dinsdag: San Nicolas (45906)/Noord (23425) van 08.00-11.00 uur; woensdag: Santa Cruz 28288) van 08.00-11.00 uur; donderdag: Dakota (29008), Oranjestad (23168), Savaneta (47020) en Brazil (48301) van 08.00-11.00 uur.

* * * * * * * *

ZWANGER? STICHTING CIZKA geeft informatie en brengt u in contact met leden die zwangerschapsbegeleiding, verloskundige hulp en kraamzorg bieden. Bel 37687.

* * * * * * * *

INFORMATIECENTRUM KONINGIN WILHELMINA FONDS (voor de kankerbestrijding op Aruba)
Geopend van maandag t/m vrijdag van 08.30-11.30 uur - J.E. Irausquinplein 3 (juist achter de pastorie van Oranjestad).

* * * * * * * *

NARCOTICS ANONYMOUS HELPLINE
Tel.: 38989 (24 uur per dag).

* * * * * * * *

AIDS-HOTLINE
Vragen? Bel dan 23040/27352 tussen 07.30-12.00/13.00-16.30 uur.

* * * * * * * *

FADA/PRIDE
(Van Walbeeckstraat 25, tel.: 32999)
Open van maandag tot en met vrijdag van 08.00-16.00 uur voor inlichtingen omtrent preventie alcohol/drugsmisbruik.

* * * * * * * *

AMNESTY INTERNATIONAL ARUBA
P.O. Box 1029, tel.: 27808/48124.

* * * * * * * *

DIERENARTSEN
P. Barendsen en T.J.M. Wools, tel.: 21720. Voor spoedgevallen buiten kantooruren tel.: 115.

* * * * * * * *

BRIDGECLUB ARUBA ARIBA
(Tivoliclub, Wilhelminastraat 16)
Dinsdagavond om 19.30 uur speelavond
Voor opgave/informatie tel.: 24953.

* * * * * * * *

TELEARUBA
ZATERDAG: 18.00 Cartoons; 18.30 3-2-1 Contact; 19.00 You can Take It With You; 19.30 Elsa Klensch; 19.50 Big STory; 20.10 Nos cu Nos; 21.10 CNN News; 21.30 Movie; 23.30 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

ZONDAG: 16.30 Studio Sport; 17.35 Movie: 19.00 NBA Basketball Championship; 19.00 Show-Time; 22.00 CNN News; 22.20 Health Week; 22.35 Week in Review; 22.15 Movie; 23.30 Sports Tonight; 24.00 Sluiting.

* * * * * * * *

MAANDAG
DIVERSEN
BIJBELMUSEUM: geopend op elke werkdag van 10.00-12.00 uur en zondag van 11.00-12.00 uur in de protestantse kerk.

MUSEO HISTORIKO ARUBANO: openingstijden maandag t/m vrijdag van 09.00-12.00/ 16.00-19.00 uur; zaterdag van 09.00-12.00 uur.

Veel patiënten voor afdeling Dagverpleging in hospitaal

ORANJESTAD — Een van de jongste afdelingen in het Dr. Horacio Oduber Hospitaal (HOH), de Dagverpleging, heeft in haar eerste drie maanden 359 patiënten gekend die een kleine operatie of belastend onderzoek hebben ondergaan. Het is een afdeling op de eerste verdieping van het Hospitaal, met acht bedden voor volwassenen en drie bedden voor kinderen, die na het ondergaan van een kleine operatie enkele uren tot maximaal een dag in het ziekenhuis moeten verblijven.

De kleine operaties die tot nu toe werden verricht variee-rden van amandelverwijdering, curatage, liesbreuk tot spatader-operatie.

Een patiënt, die een operatie of onderzoek moet ondergaan heeft dit vooraf met de specialist in de polikliniek besproken en formulieren ontvangen voor de opname. Hierna dient hij bij de afdeling Opname langs te gaan voor het maken van een afspraak.

Wat betreft de voorbereiding thuis, is roken, eten en drinken vanaf middernacht niet toegestaan. Tanden poetsen is toegestaan, maar men mag geen water doorslikken. De patiënte moet thuis een bad of douche nemen. De vrouwelijke patiënt dient voor de opname make-up en nagellak te verwijderen. Men doet er verstandig aan toe geen waardevolle zaken zoals sieraden en geld mee te nemen naar het hospitaal. Het ziekenhuis kan niet aansprakelijk worden gesteld voor diefstal of beschadiging van persoonlijke eigendommen.

De patiënt moet bij de opname bij zich hebben: het ponsplaatje, de ingevulde anaesthesie vragenlijst, het inschrijfbewijs van de verzekering, toiletbenodigdheden en pyjama/nachtjapon, lektuur en medicijnen die men thuis gebruikt. Het is belangrijk dat indien de patiënt aspirine tabletten gebruikt, dit door te geven aan de specialist.

Op de dag van de operatie of onderzoek meldt de patiënt zich op de afgesproken tijd op de afdeling Dagverpleging, waar hij of zij verder wordt ingelicht over het verloop van de dag. Belangrijkste is de voorbereiding op de operatie of het onderzoek. Na de operatie of het onderzoek wordt de patiënt overgebracht naar de *recovery*, waar hij blijft tot de narcose of verdoving is uitgewerkt.

Daarna wordt de patiënt teruggebracht naar de afdeling Dagverpleging voor verdere verpleging. Afhankelijk van zijn of haar toestand na de operatie of het onderzoek, krijgt de patiënt iets te eten of te drinken. Het komt een enkele keer voor dat een patiënt langer dan is voorzien in het ziekenhuis moet blijven voor extra medische of verpleegkundige zorg. In een dergelijk geval wordt de patiënt na overleg met zijn of haar arts, op een verpleegafdeling opgenomen.

Bij vertrek krijgt de patiënt informatie over de nazorg, een afspraak voor controle op de polikliniek, zonodig een recept voor medicijnen voor eventuele napijn en overdracht voor de wijkverpleging. De patiënt dient de eerste 24 uur na zijn/haar ontslag de volgende regels in acht te nemen: geen voertuig besturen, niet alleen reizen, zorg voor permanente aanwezigheid van een vertrouwd iemand, geen gebruik van alcoholische dranken, geen belangrijke beslissingen nemen.

Door de komst van de afdeling Dagverpleging is de beddencapaciteit van het Hospitaal toegenomen, daar er meer bedden zijn vrijgekomen voor patiënten die meer dan een dag opgenomen moeten blijven. Een dag in de Dagverpleging kost 215 florin, inclusief medicamenten en exclusief de operatie.

Echtpaar Arends viert jubileum

ORANJESTAD — In de Pavillion Room van restaurant Chez Mathilde herdachten dr. Lou en Pat Arends donderdagavond het feit dat zij veertig jaar geleden in het huwelijksbootje stapten.

Dr. Arends herdacht tevens het feit dat hij veertig jaar de tandartspraktijk op Aruba uitoefende. Voorts is hij ruim dertig jaar lid van de Regentenraad van de Stichting Ziekenverpleging Aruba, die het dr. Horacio Oduber hospitaal beheert. In kleine kring werd door familie en vrienden het jubileum herdacht, waarbij Trio Huasteca de sfeer met enige 'liederen van toen' aangenaam verhoogde.

Aanhoudingen overval-zaak

ORANJESTAD — In verband met de overval op de Aruba Bank te Santa Cruz heeft de politie enige personen voor verhoor aangehouden. Onderzocht wordt of zij mogelijk op de hoogte waren of belangrijke inlichtingen kunnen verschaffen om de daders aan te houden. In dit stadium zijn nog geen nadere inlichtingen bekend.

Bij het bankfiliaal werd allereerst gevraagd of er die dag pensioenen werden uitbetaald. Kort daarop kwamen twee gemaskerde mannen met pistool de bak binnen en bedreigde de kassiers en het aanwezige publiek. De door het alarm gewaarschuwde politie was direct ter plaatse en trachtte onder meer de auto te achtervolgen, die vermoedelijk te Santa Martha verwisseld werd.

Op de luchthaven en op zee (politieboot PB-1) werden extra voorzieningen getroffen, terwijl ook een helicopter aan de speurtocht deelnam. Het is de tweede maal dat op Santa Cruz een bankoverval wordt gepleegd. Enige jaren geleden werd het ABN-bijkantoor overvallen en gingen de daders er met tachtigduizend florin vandoor.

'Dia do Camoës'

■ *ORANJESTAD — De Portuguese gemeenschap op Aruba vierde op 10 juni traditiegetrouw hun nationale feestdag 'Dia do Camoës'. De viering begon in de morgenuren in het Wilhelmina Park met een kranslegging, waarbij onder andere gouverneur mr. Olindo Koolman en minister Martinus Flanegin een krans legden (zie foto). De viering werd in de avonduren besloten met een groot feest in Club Primavera, van de Portuguese gemeenschap.*

Ontwerp wijziging afluisteren telefoongesprekken naar Staten

ORANJESTAD — Sinds geruime tijd wordt op Aruba de behoefte gevoeld dat het afluisteren van telefoongesprekken in het kader van de strafvordering geregeld wordt. De regering diende bij de Staten in 1990 hiervoor een ontwerp in tot wijziging van het huidige Wetboek van Strafrecht, dat aanstaande dinsdag in de openbare vergadering van de Staten behandeld zal worden. Niet gewacht wordt op het ontwerp van een nieuw Wetboek van Strafvordering, aangezien de inwerkingtreding hiervan nog enige tijd op zich laat wachten.

De regering wijst in haar aanbiedingsbrief erop dat op een enkele plaats in de Arubaanse wetgeving namelijk het afluisteren van telefoongesprekken strafbaar is gesteld. Dit betekent overigens niet dat het afluisteren zonder meer is toegestaan. In dit verband haalt de regering het Verdrag van Rome aan, ter bescherming van de fundamentele rechten van de mens, waaruit voort vloeit dat het aftappen van een telefoon een inbreuk is op de privacy van een persoon en zijn belangen.

De Hoge Raad kwam tot de conclusie dat voor het aftappen van een telefoon een wettelijke basis nodig is. Voorts geeft de Staatsregeling van Aruba aan, dat behoudens in gevallen die bij landsverordening zijn aangewezen het telefoon- en telegraafgeheim onschendbaar is. Samengevat leidt dit ertoe dat het afluisteren van telefoongesprekken slechts is toegestaan indien daarvoor een wettelijke bassis aanwezig is. Zou er toch worden afgeluisterd, dan levert dat echter geen strafbaar feit op. Wel zou bijvoorbeeld het uit een dergelijke afluisteren afkomstig bewijs, indien dit in een strafrechtelijke procedure gebruikt zou worden, als onrechtmatig verkregen dienen te worden aangemerkt.

Minister mr. Hendrik Croes, die het ontwerp bij de Staten destijds indiende, wijst erop dat naar zijn oordeel dit de wenselijkheid van de strafbaarstelling van het afluisteren van telefoons en andere gegevensverkeer niet weg neemt. Daarom diende hij het ontwerp nu reeds in, in afwachting van het nieuwe Wetboek. Daarbij heeft een rol gespeeld dat de landsverordening tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering van Aruba eenvormig is en dat de procedure, die dit ontwerp voor indiening moet doorlopen, nog enige tijd in beslag zal nemen.

Het ligt overigens voor de hand dat, naast het reeds beschermde briefverkeer, ook het gebruik dat in de hedendaagse samenleving op grote schaal wordt gemaakt van de telecommunicatie middelen, op vergelijkbare wijze onder de werking van de strafwet wordt gebracht.

De regering wijst erop dat het ontwerp niet beperkt is tot het strafbaarstellen van het wederrechtelijk aftappen van gegevensverkeer. De strafbepalingen op dit gebied hangen zeer nauw samen met de strafbaarstelling van het heimelijk afluisteren van gesprekken met technische hulpmiddelen, ook buiten de sfeer van de telecommunicatie.

Buurt schrikt van explosie

ORANJESTAD — Bewoners te Mondi Fierno werden gisteravond kort voor zeven uur opgeschrikt door een hevige explosie, die op het kruispunt van Mondi Fierno plaatsvond.

Bewoners die de politie waarschuwden, vertelden dat twee personen op een brommer de explosie veroorzaakten. De politie signaleerde de brommer ter hoogte van de Botica Santa Cruz te Jan Flemming maar verloor hem daar uit het zicht. Er wordt verder gezocht naar de daders, die mogelijk dynamiet gebruikten.

Roadtest te Palo Marga

ORANJESTAD — Het raceway park te Palo Marga is morgen geopend voor roadtests voor drag-auto's en motorfietsen. Alle dragracers en motorfietsers worden uitgenodigd voor de roadtests die van 15 tot 18 uur plaatsvinden.

Vlag in top Aruba Bank

■ *ORANJESTAD — Te Paradera ging vrijdagmiddag de vlag in top bij de in aanbouwzijnde Aruba Bank Paradera Branch. Het gebouw komt te liggen ter hoogte van de kruising bij de kerk. De directie van Aruba Bank bracht een heildronk uit op de goede afloop.*

BUREAU LEVENS-, GEZINS- EN HUWELIJKSMOEILIJKHEDEN (Layex Building, Wilhelminastraat 19): iedere werkdag van 07.30-12.00/13.00-16.30 uur (ook mogelijk afspraak te maken via tel.: 23145 01 25111).

BEGELEIDINGSCENTRUM GEESTELIJK GEHANDICAPTEN 'MAN NA OBRA': elke maandag en donderdag van 09.00-12.30 uur gelegenheid om produkten te kopen in het oude gebouw van Bibito Pin, t/o protestantse kerk, Piedra Plat.

* * * * * * * *

KERKDIENSTEN
BRAZIL: zon.: 09.00 en 19.00 uur.
DAKOTA: zat. 19.00 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
EMANUELKAPEL: zat.: 19.00 uur.
NOORD: zat.: 19.00 uur; zon.: 07.30 en 18.00 uur.
ORANJESTAD: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 10.00 en 19.00 uur.
PARADERA: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 en 17.30 uur.
POS CHIQUITO: zon.: 08.00 uur.
SAN NICOLAS: zon.: 08.30 en 18.30 uur.
SANTA CRUZ: zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAVANETA: zat.: 19.00 uur; zon.: 17.30 uur.
TANKI LEENDERT: zon.: 09.00 uur.

* * * * * * * *

PROTESTANTSE KERKDIENSTEN
ORANJESTAD: 10.00 uur ds A. van den Doel (crèche en zondagsschool).
SEROE COLORADO: 08.30 uur ds A. van den Doel.
SAN NICOLAS: 09.00 uur ds. G.J. Dekker.
PIEDRA PLAT: 10.30 uur zondagsschool; 17.30 uur ds. G.J. Dekker.

* * * * * * * *

Padvindersgilde naar Denemarken

ORANJESTAD — Het Arubaans Padvindsters Gilde (APG) ontving een uitnodiging om twee personen af te vaardigen naar de 28e conferentie van de 'World Association of Girl Guides & Girl Scouts (WAGGGS). Deze conferentie is van 30 juni tot 10 juli aanstaande in Denemarken.

De uitnodiging is afkomstig van Prinses Benedikte, patrones van de Nationale Padvindsters Organisaties van Denemarken. De twee afgevaardigden van het APG zijn voorzitster Helen Croes-der Meer en Marguerite Brouwer, International Commissioner. Tijdens de conferentie zullen de 118 landen stemmen op het verzoek van het APG tot lid van de WAGGGS te worden toegelaten.

Medailles Aruba bij culinaire wedstrijd

ORANJESTAD — De Arubaanse delegatie is met veel succes teruggekeerd van de eerste CHA Culinary Competition. Wim Elzing van Hyatt werd de winnaar van een gouden beker; de 'Chaîne de Rotisseurs Award' voor de meest 'innovative dish' met zijn 'Kadushi Soep.

Elzing won ook een zilveren medaille voor zijn geitensoep. Hyatt leverde nog een winnaar: Jon Benson sleepte niet minder dan drie bronzen medailles in de wacht voor zijn 'Entree and Show Platter'.

Tenslotte was ook Annelotte Ellis van Papiamento restaurant goed voor een bronzen medaille voor de desserts 'Mango Surprise' en 'Showplatter'.

Beëdiging mr. Iris Wever

ORANJESTAD — Voor het Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba vindt dinsdag de beëdiging plaats van mr. Iris Rebecca Wever als lid van de balie. Mr. Iris Wever, die afstudeerde aan de Universiteit van Nijmegen, volgt in deze de voetsporen van haar vader mr. Rudy Wever. Zij zal verbonden zijn aan het advocatenkantoor Croes & Wever.

Vijf jaar in moordzaak Las Vegas bar San Nicolas

ORANJESTAD — Voor het gerecht in eerste aanleg werd de behandeling voortgezet van de zaak tegen verdachte J.E. die wordt beschuldigd van moord op Pablo Eman op 4 februari 1993. Officier mr. Merx, die zijn laatste zaak op Aruba behandelde aangezien hij terugkeert naar Nederland, bleef bij zijn eerder uitgesproken eis van vijf jaar. Op 25 juni wijst mr. Giltay vonnis in deze zaak.

Tijdens de voortgezette behandeling van deze zaak, waarbij ruzie om een autoband in eerste instantie de oorzaak was, stelde de rechter verdachte vele vragen om een juist beeld te krijgen van wat zich op de bnewuste dag ter hoogte van de Las Vegas bar afspeelde. Uit de verklaringen bleek dat verdachte zijn slachtoffer achterna was gelopen en daarna een fatale steek had toegebracht.

Officier van Justitie mr. Merx herhaalde wat er gebeuren, dat begon toen de auto een lekke band' had gekregen. Het slachtoffer kwam voorbij en bood hulp aan. Hij ging een band in de Village halen. Ook verdachte die op de fiets voorbij kwam had inmiddels hulp aangeboden en haalde de lekke band van de auto. Het bleek dat de band die het slachtoffer bracht niet paste terwijl de band van de dader wel goed was. Hierover ontstond een heftige discussie, die in de steekpartij eindigde. Verdachte werd enige jaren geleden veroordeeld terzake een diefstal.

Advocaat Flanders was van mening dat zijn cliënt, die onder invloed verkeerde, razend werd toen het slachtoffer verklaarde van niemand bang te zijn. Flanders verzocht bij eerste behandeling om een psychologisch en reclasseringsrapport om te weten te komen wat de gedachten van zijn cliënt waren.

Uit de rapporten bleek dat verdachte een moeilijke jeugd had en seksueel misbruikt werd. Flanders meende dat dit een trauma veroorzaakte, wat zich herhaalde op de bewuste dag van de steekpartij. Vreemd vond hij het dat de psycholoog hierop niet dieper inging. Hij meende dat zijn cliënt het verstand verloor en dat hij dringend hulp nodig heeft, waarbij een straf van vijf jaar te hoog is.

Na behandeling van de rol van afgelopen vrijdag, sprak rechter mr. Giltay woorden van afscheid tot officier van Justitie mr. Merxz die binnenkort naar Nederland terugkeert en zijn laatste zaken voor de rechtbank behandelde. Ook de rechter, zoals vele anderen in de gemeenschap, betreurde het vertrek van mr. Merx. Hij behandelde vele zaken. Vooral het politiekorps verliest in hem een goed officier, aangezien Merx veel aandacht besteedde aan de politie en gezamenlijke onderzoeken deed. Voor de eerste maal organiseerden de advocaten een afscheidsfeest voor Mr. Merx dat in Marina Pirata zal plaatsvinden.

ORANJESTAD, ENSCHEDE — De Twentsche Courant meldde gisteren in haar editie dat een 46-jarige man uit Hengelo betcuterd stond te kijken toen hij terugkwam bij zijn geparkeerde auto.

Autokrakers hadden zijn auto opengebroken. Vermist werd een vliegticket naar Aruba ter waarde van 1500 gulden. Het slachtoffer zou anders vandaag op Aruba zijn aangekomen.

Studie over pensioenen

ORANJESTAD — In verband met het beleid van de regering om het ouderdomspensioen op verantwoorde wijze te verhogen, zijn hiervoor op Aruba de expert Joop Koopmans en Theo Velthuyse.

Zij zijn verbonden aan KPMG Brans & Co en zullen ook adviseren in plannen voor algehele pensioenverzekering voor de particuliere sector. Gisteren werden de heren ontvangen door minister Mar-tiens Flanegien onder wie de SVB valt. Zij werden vergezeld door drs. Mario Croes en Rafael Blume van de SVB en Erwin Croes en Michel Kee van KPMG Croes & Cross.

ORANJESTAD — De Arubaanse veteranenploeg FC Roma doet in het Nederlandse Panningen mee aan een internationaal voetbaltoernooi. De foto toont FC Roma, aangemoedigd door het bestuur van SV Panningen en burgemeester en wethouder van het Limburgse dorp.

Staten behandelen rechtsbeschermin[g] tegen besluiten bestuursorganen

ORANJESTAD — De Staten van Aruba behandelen dinsdag 15 juni in openbare vergadering de ontwerp landsverordening houdende regels inzake de rechtsbescherming tegen besluiten van bestuursorganen (Landsverordening Administratieve Rechtspraak). Voorts wordt het ontwerp landsverordening tot wijziging van Wetboek van Strafrecht ten aanzien van strafbaarstelling gesprekken en aftappen gegevensverkeer behandeld. De ontwerpen werden in 1989 aan de Staten aangeboden.

Bij aanbieding van het ontwerp administratieve rechtspraak wijst de regering erop dat de rechtsbescherming tegen overheidsoptreden op Aruba summier geregeld is. Ten aanzien van veel besluiten van de overheid ontbreekt de mogelijkheid van administratieve rechtspraak. Slechts op het gebied van de ambtenarenrechtspraak, de belasting rechtsspraak, de sociale verzekeringsrechtsspraak en enkele andere verspreide gebieden, bestaat een specifieke mogelijkheid van administratieve rechtspraak.

Daarnaast bestaat ten aanzien van geschillen inzake de verlenging van de onde[...] de mogelijkheid van [...] op een college dat ee[...] trekken vertoont va[...] rechterlijk college ma[...] anderzijds te zeer geb[...] is met het bestuur [...] kunnen spreken van [...] onafhankelijke rechts[...] De regering haalt d[...] mogelijkheid van bero[...] de gouverneur of [...] minister, hetgeen gee[...] nistratieve rechts[...] inhoudt.

Ook de situatie vo[...] Europees Hof en Ned[...] worden onder de [...] genomen. Voor Aruba [...] situatie anders. Hier te [...] bestaat van oudsher [...] administratieve recht[...] op enkele specifieke [...] reinen. De regering [...] ook van mening dat de [...] zaak voor verbetering [...] rechtsbescherming door [...] ring van een regeling [...] administratieve recht[...] zich op Aruba dan [...] sterke mate zal gevoel[...]

Op de Nederl[...] Antillen doet zich de[...] situatie voor. Ook daar [...] breekt een algemene [...] lingvan administratieve[...] spraak. De regering uit [...] ook de wens in beide la[...] deze rechtspraak op de[...] wijze te regelen. Het [...] betreurde het hij uit[...] van haar advies dat het [...] mogelijk was gebleken [...] voor beide landen me[...] gelijkluidend ontwerp [...] komen. [illegible]

Grote schoonmaak begonnen bij Eindhovense club

PSV ontslaat oefenmeester Hans Westerhof vanwege tegenvallende resultaten eredivisie

EINDHOVEN — Na assistent Frank Arnesen heeft PSV vrijdag ook coach Hans Westerhof de laan uitgestuurd. De club meldt dat de 44-jarige coach, gezien de tegengevallen resultaten in het afgelopen seizoen, zijn huidige functie niet nog een jaar kan voortzetten. Met dit ontslag van de hoofdtrainer is de grote schoonmaak bij PSV nog niet afgelopen. Voorzitter Jacques Ruts kondigde vrijdag tijdens een persconferentie namelijk aan een kritisch zelfonderzoek van het bestuur in te gaan stellen. Op een mogelijk vertrek van manager Kees Ploegsma zinspeelde de geplaagde clubleider niet.

Frank Arnesen verdween na al te openhartige kritiek op de situatie bij de nummer twee uit de eredivisie. Westerhof, die amper 24 uur daarna ook te horen kreeg dat hij de Eindhovense club moest verlaten, heeft naar buiten toe nooit een ongunstig woord over de club losgelaten.

De coach, eerder in het betaalde voetbal vier jaar werkzaam bij FC Groningen, had een overeenkomst voor twee jaar. PSV had, lang voor de vorige coach Bobby Robson zijn tweejarig contract had uitgediend, al contacten met Westerhof. Zijn komst naar Eindhoven werd echter pas bevestigd nadat het afscheid van de Engelsman definitief was.

KEURIG

Westerhof werd naar Eindhoven gehaald omdat hij precies paste in het rijtje van keurig overkomende trainers (Kraay, Dorjee, Robson) dat PSV zo lief is. En natuurlijk omdat de club veronderstelde dat hij overweg kon met moeilijke vedetten. Daarbij werd uitgegaan van de relatie met Milko Djurovski. Waar de oorspronkelijk uit de Achterhoek afkomstige trainer in Eindhoven echter niet in slaagde, was de werklust van Romario op peil te brengen. Sterker, hij wierp al kort na het begin van het seizoen een hindernis op tussen zichzelf en de Braziliaanse vedette.

De tegenstelling groeide al tijdens een toernooi in het Spaanse Cadiz eind augustus waarvoor de thuiswedstrijd tegen Cambuur werd verplaatst. Romario had vlak voor het toernooiduel, dat PSV tegen Real Madrid moest spelen, een wedstrijd met het Braziliaanse elftal achter de rug. De coach was met de speler min of meer overeengekomen dat hij hem eventueel slechts een halve wedstrijd tegen Real zou laten spelen om hem niet te zwaar te belasten. In die eerste helft scoorde Romario twee keer, deed dus precies wat van hem werd verwacht en liep verrukkelijk te voetballen, maar ontdekte tot zijn onbeschrijfelijke woede dat de coach hem slechts drie kwartier gunde.

De Braziliaan kon zich onmogelijk verplaatsen in de gedachtengang van Westerhof, die in verband met de competitieontmoeting met Cambuur, de aanvaller wilde sparen. Voor Romario betekent vriendschappelijk voetballen tegen Real nu eenmaal meer dan een wedstrijdje in eigen stadion tegen een club die debuteert in de eredivisie. Zijn reactie was heftig en voor Nederlandse begrippen buiten proportie. PSV stelde zich, anders dan in het geschil Hans Kraay-Ruud Gullit een paar jaar eerder, achter zijn technische man op. Romario werd gestraft en miste de wedstrijd tegen Cambuur en het daaropvolgende duel met Ajax.

De volgende botsing tussen coach en vedette vond plaats voor het duel AEK Athene-PSV uit de tweede ronde van het toernooi van de landskampioenen. Westerhof, die de kwaliteit van de Grieken wat te hoog had ingeschat, koos voor de uitwedstrijd een sterk verdedigend concept, waarin er geen plaats was voor zijn scherpste spits.

■...Hans Westerhof...

Romario was opnieuw op zijn het getrapt, kreeg zijn revanche in de thuiswedstrijd tegen AEK en bracht PSV met drie opmerkelijke doelpunten toch in de Champions league. Het verloop van die wedstrijdenreeks was voor de Nederlandse kampioensploeg rampzalig. Alleen in de eerste wedstrijd, 2-2 bij Porto dank zij twee treffers van Romario, werd een punt gehaald, in de thuiswedstrijd tegen AC Milan scoorde dezelfde speler ook nog een keer. Daarna was het afgelopen, letterlijk en figuurlijk en vooral met de trots van Eindhoven.

KROM GEGROEID

De schuld voor een volledig mislukt seizoen wordt in de schoenen geschoven van de man, die er niet in geslaagd is recht te maken wat in de afgelopen jaren bij PSV was krom gegroeid. Romario, door manager Ploegsma ingeschat als een voetballer met tenminste de waarde van een nieuwe tribune, heeft in de jaren voor Westerhof kwam, steeds de hand van de manager boven zijn hoofd geweten.

Een steeds groeiende irritatie binnen de spelersgroep, zoals ook werd aangehaald door Arnesen, was het gevolg. Westerhof heeft geprobeerd maatregelen te nemen met onder andere sancties tegen Romario. Vanenburg moest zijn aanvoerdersband aan Van Tiggelen overhandigen, de vaste plaats van de oud-Ajacied werd niet langer een zekerheid. Westerhof probeerde tegen de stroom op te roeien in zijn openhartige rechtlijnigheid, maar slaagde er niet in de eenheid binnen de groep terug te brengen. Romario liet zich minachtend uit over enkele werkers binnen de groep, anderen veroordeelden het sierlijkste paard uit de stal omdat hij zich niet geroepen voelde de kar te trekken.

In eerdere jaren had Romario zijn kritiek ook niet voor zich gehouden. Hij verkoos medische behandelingen in Brazilië omdat hij twijfels had over de begeleiding op dat punt bij PSV. Hij verweet de club te weinig goede voetballers aan te trekken om op hoog niveau mee te kunnen doen. Het gelijk van de Braziliaan kan ter discussie staan, maar zeker is dat weinig Nederlandse clubs zo veel geblesseerden hebben gehad als PSV en dat de prognoses over de herstelperiode steeds te optimistisch bleken. Evenmin is te ontkennen valt dat het kwaliteitsverschil tussen de gevestigde orde en de wisselspelers erg groot was.

De vuile was van het afgelopen voetbaljaar bleek tot ver buiten het Philips-stadion zichtbaar. "Dat zal in het nieuwe seizoen niet opnieuw gebeuren", meldde Ploegsma nog na de laatste competitiewedstrijd. Hij voegde er even later aan toe, dat de positie van Westerhof niet ter discussie stond. "Tegen spelers die dwarsliggen zullen maatregelen worden genomen en dat geldt niet alleen voor Romario."

Frank Arnesen, toevallig geen speler, maar een assistent die onder Westerhof veel minder vrijheid kreeg dan onder Robson, was het eerste slachtoffer. Westerhof, om heel andere reden, werd het tweede van slachtoffer van de schoonmaakwoede aan de Eindhovense Frederiklaan.

Oud-voetballer Ray Kennedy houdt uitverkoop

LONDEN — De voormalige Engelse international Ray Kennedy, die in de jaren zeventig schitterde bij Liverpool, is gedwongen zijn complete verzameling bekers en souvenirs te laten veilen om zijn medicijngebruik te kunnen bekostigen. De 42-jarige Kennedy lijdt aan de ziekte van Parkinson.

Hij hoopt aan de verkoop, die bij de vestiging van Christie's in Glasgow wordt gehouden, zo'n twee ton over te houden. Een datum is nog niet vastgesteld.

Kennedy begon, negentien jaar oud, zijn loopbaan in 1968 bij Arsenal. In 1974 ging hij naar Liverpool met welke club hij drie Europa cups won. Hij speelde 384 wedstrijden voor de 'Reds' en scoorde daarin 72 keer. Daarna kwam hij nog uit voor Swansea en Hartlepool. Ook was hij nog even trainer van Sunderland. Kennedy moest daar stoppen omdat zijn gezondheid verslechterde.

Uitslagen en standen Major League Baseball

WASHINGTON/NEW YORK — Detroit Tigers heeft wedcrom van Toronto Blue Jays gewonnen op vrijdag. Na donderdag de Blue Jays met 5-3 te hebben terug-gewezen, zegevierden de Tigers gisteren met de score van 6-1. Nu staan de Blue Jays drie wedstrijden verwijderd van de eerste plaats in de American league Oost-divisie, die ingenomen wordt juist Detroit Tigers.

In de West-divisie van de American league verloor Kansas City Royals met eveneens 1-6 van Chicago White Sox. Door dit verlies konden White Sox en California Angels (won van Seattle Mariners met 8-2) de koplopers (dezelfde California Angels) tot op 1,5 wedstrijd benaderen.

In de National league blijft Philadelphia Phillies winnen. Het slachtoffer op vrijdag werd New York Mets, dat met de score van 5-2 werd terug gewezen. De Phillies staan eerste op de ranglijst in de Oost-divisie met maar liefst 10,5 wedstrijd voorsprong op naaste concurrent St. Louis Cardinals.

UITSLAGEN

De volgende uitslagen werden er op vrijdag geregistreerd in de American league: Detroit Tigers-Toronto Blue Jays 6-1; Boston Red Sox-Baltimore Orioles 4-16; Minnesota Twins-Oakland Athletics 11-8; Milwaukee Brewers-New York Yankees 4-5; Texas Rangers-Cleveland Indians 5-8; Kansas City Royals-Chicago White Sox 1-6 en California Angels-Seattle Mariners 8-2.

In de National league werden de volgende wedstrijden afgewerkt en uitslagen gebracht: Florida Marlins-Pittsburgh Pirates 11-3; New York Mets-Philadelphia Phillies 2-5; Atlanta Braves-Cincinnati Reds 6-5 (11 innings); St. Louis Cardinals-Montreal Expos 1-0; Colorado Rockies-Houston Astros 5-4; San Diego Padres-Los Angeles Dodgers 5-4 en San Francisco Giants-Chicago Cubs 7-2.

STANDEN

De stand in de American league Oost-divisie ziet er als volgt uit:

1. Detroit	59	37-22	.627	---
2. Toronto	61	35-26	.574	03,0
3. New York	61	34-27	.557	04,0
4. Baltimore	60	30-30	.500	07,5
5. Boston	59	28-31	.475	09,0
6. Milwaukee	58	26-32	.448	10,5
7. Cleveland	59	24-35	.407	13,0

In de West-divisie ziet de ranglijst er als volgt uit:

1. Kansas City	58	32-26	.552	---
2. California	57	30-27	.526	1,5
3. Chicago	57	30-27	.526	1,5
4. Texas	58	28-30	.483	4,0
5. Minnesota	56	27-29	.482	4,0
6. Seattle	60	27-33	.450	6,0
7. Oakland	55	21-34	.382	9,5

De stand in de National league Oost-divisie:

1. Philadelphia	59	42-17	.712	----
2. St. Louis	58	31-27	.534	10,5
3. Montreal	60	32-28	.533	10,5
4. Chicago	57	28-29	.491	13,0
5. Pittsburgh	58	28-30	.483	13,5
6. Florida	59	28-31	.475	14,0
7. New York	58	19-39	.328	22,5

In de West-divisie nemen de teams de volgende posities in:

1. San Francisco	61	39-22	.639	----
2. Houston	58	32-26	.552	05,5
3. Atlanta	62	33-29	.532	06,5
4. Los Angeles	58	30-28	.517	07,5
5. Cincinnati	61	29-32	.475	10,0
6. San Diego	60	25-35	.417	13,5
7. Colorado	59	18-41	.305	20,0

* * * * *

WIELRENNEN / BERN — Steven Rooks is vrijdag aan de Festina-Lotusploeg toegevoegd die 15 juni begint aan de 57e ronde van Zwitserland. De Nederlander viel in de Giro uit.

Rob Jacobs verlaat Sparta

ROTTERDAM —Sparta en coach Rob Jacobs hebben vrijdag overeenstemming bereikt over ontbinding van het contract. Jacobs had nog een overeenkomst voor twee seizoenen.

De Rotterdamse voetbaltrainer heeft van Panahaiki Patras, een heel kleine middenmoter in de Griekse competitie, een aanbod ontvangen waarmee Sparta niet kan concurreren. De Rotterdamse club wil zijn coach, na drie dienstjaren, niet de kans ontnemen zich financieel aanzienlijk te verbeteren.

Jacobs tekende bij de Griekse vereniging een contract voor twee jaar. Hij verwacht in Patras iets ruimere financiële mogelijkheden te hebben dan op Spangen. Zijn besluit tot de overstap is mede beïnvloed door zijn kennis met het Griekse voetbal. Hij heeft eerder gewerkt bij Paok Saloniki en hij gaat er daarom vanuit geen abluut onverwachte verrassingen tegen te komen.

■ ...Een actiemoment Jong Colombia-Mahuma...

In laatste wedstrijd eerste ronde

Jong Colombia claimt eerste plaats na overtuigende zege op Mahuma: 4-0

WILLEMSTAD — Jong Colombia heeft de eerste ronde van de eerste divisie voetbalcompetitie van de Federashon Futbòl Kòrsou (FFK) op zijn naam gebracht. Voor bijna duizend toeschouwers onderstreepte de Bocaploeg nogmaals zijn ambities als een van de meest serieuze titelpretendenten met een fraaie 4-0 overwinning op Centro Hubenil Mahuma. Met elf winstpunten verzekerde het zich aldus van het lijstaanvoerderschap, rivaal Sithoc naar de tweede plaats verwijzend. De grootste sprong op de ranglijst werd gisteravond echter gemaakt door Centro Dominguito dat — dank zij de grote nederlaag van CH Mahuma — van de zevende naar de derde plaats klom. Zelf won het op de valreep krap met 1-0 van De Koning.

Beide duels hadden een aantrekkelijk verloop met beweeglijk, aanvallend voetbal. Ofschoon de score bij Jong Colombia - Centro Hubenil Mahuma erg groot uitviel, was het Mahuma-elftal toch geen hulpeloze tegenstander die zich zonder slag of stoot gewonnen gaf. De 978 toeschouwers — het grootste publiek tot nu toe —konden dan ook het nodige kijkplezier aan de wedstrijd beleven.

Jong Colombia had het geluk dat het zowel in de eerste periode als na de rust vroeg aan een doelpunt kwam. Dit heeft het verloop van de wedstrijd beïnvloed. In de eerste helft had het Mahuma-elftal zelf hier schuld aan omdat het lang duurde voordat het zijn ritme vond.

Jong Colombia draaide echter vanaf de eerste minuut op tempo en kwam in de twaalfde minuut op voorsprong. Angelo Martina loste een kanonschot op het doel. Keeper Ivan Hansen kon in eerste instantie met een snelle reactie de bal tegenhouden, maar er volgde meteen nog een schot van de ingelopen Wensley Martina waarop Hansen het antwoord wel schuldig moest blijven omdat hij geheel uit positie stond.

ASPIRATIES

Eenmaal op dreef gekomen eiste Mahuma zijn aandeel in de acties op het middenveld op en won aan stootkracht. Het dichtst bij de gelijkmaker kwam Aishel Adelina. Een goede kopbal van hem werd echter op de lijn gekeerd door Ton Cicilia. In de hervatting kreeg men geen kans om het goede werk voort te zetten. In de derde minuut al kwam Jong Colombia op 2-0 wat een einde maakte aan de aspiraties van de Mahumaploeg.

De Bocaploeg beheerste de acties hierna volkomen. Het tweede doelpunt was overigens het werk van Angelo Martina, die de bal op maat kreeg toegeschoven door Siegfried Constancia. In de 22e minuut vergrootte Wensley de score tot 3-0 waarna Constancia in de 31e minuut met een harde, van buiten het strafschopgebied geloste schuiver de eindstand op 4-0 bepaalde.

De grote score waarmee werd gewonnen, betekent voor Jong Colombia een behoorlijke verbetering van het doelgemiddelde. Met een score van 11-1 heeft het nu, evenals Sithoc, een gunstig saldo van tien treffers.

SPRONG

Het treffen Centro Dominguito - De Koning werd pas in de slotminuten beslecht. In de 88e minuut veranderde Sharlon de Windt tijdens een schermutseling voor het doel met de hak van zijn schoen de bal van richting en gaf zijn team daarmee niet alleen de volle buit, maar maakte ook een sprong van vier plaatsen op de ranglijst mogelijk.

De twee ploegen bleken gisteravond aan elkaar gewaagd met enkele korte perioden van licht overwicht van de Dominguitoploeg. De Koning speelde een van zijn beste partijen tot nu toe en wist zich ook de nodige kansen te scheppen. De afronding bleef echter achterwege.

Dank zij dit resultaat bracht Centro zijn puntenaantal op zeven. Het kreeg verder een duwtje in de rug van Jong Colombia, dat vier keer tegen Mahuma scoorde waardoor de Dominguitoploeg er plotseling gunstiger voorstaat met een negatief saldo van twee doelpunten. Mahuma's ongunstige saldo groeide daarentegen uit tot vier.

In de tweede divisie haalde Undeba weer eens vernietigend uit. Streanan Uni werd hiervan het slachtoffer: 4-0. In de andere wedstrijd deelde Sharo Stars en Centro Deportivo Barber de punten.

De tweede competitieronde gaat op vrijdag 18 juni van start. Op het programma staan dan: Sithoc - Victory Boys en SUBT - Jong Holland.

Kwartfinales tennistoernooi Rosmalen

Grasspecialist Wally Masur wint overtuigend van Richard Krajicek

ROSMALEN — Wally Masur heeft Richard Krajicek vrijdag in Rosmalen een lesje in grastennis gegeven. De 30-jarige Australiër bereikte de halve finale via een zege in slechts twee sets: 6-3 en 7-6. Pas in het laatste deel van de tweede set kreeg de als tweede geplaatste Nederlander Krajicek enig vat op het uitgekookte spel van Masur. In de langste tiebreak van dit seizoen boog Krajicek op 14-16.

Het was voor circa 3.000 toeschouwers het spannendse deel van de hele partij. In die tweede set verspeelde de Hagenaar vijf setpunten, terwijl Masur zijn zesde matchpoint verzilverde.

Het spelen op gras is Masur, die vorig jaar onder impulsen van zijn nieuwe coach Hopper goede resultaten behaalde, wel toevertrouwd. Op het Autrotron stond hij voor de 152e keer in zijn loopbaan op deze ondergrond in een officiële partij. Krajicek was pas aan zijn zestiende grasduel toe. Bovendien is de in het Engelse Southampton geboren, maar al spoedig naar Sydney verhuisde Masur als sterk dubbelaar doorkneed in het voor gras vereiste serve-en-volley spel.

Krajicek begon goed met een onhaalbare returnlob en verwierf zich meteen drie breekpunten op 0-40. Masur gaf de Nederlander daarna op zijn scherp geplaatste spinopslagen vrijwel geen kans meer. Hij maakte twintig punten achtereen, waarbij Krajicek veelvuldig afzwaaiers produceerde. Masur wist wel hoe dat kwam: "Het centre court had behoorlijk geleden en op veel plaatsen was het gras erg onegaal. De ballen sprongen alle kanten op. Ik had er zelf soms ook moeite mee."

Krajicek, die met Jan Siemerink nog in de halve finale van de dubbel zit, erkende dat het niet helemaal terecht zou zijn geweest als hij nog een derde set had afgedwongen. "Hij was vandaag de betere speler. Toch kan het gek lopen op gras. Ik was maar een enkel puntje verwijderd van winst in de tweede set. Wie weet hoe het dan nog was gelopen." Over zijn eigen spel was hij niet erg te spreken. "Backhand, forehand en return liepen niet. Dan blijft er weinig over."

Eigenlijk was het louter aan de serveerkracht van Krajicek te danken dat hij in de tweede set zo lang kon aanklampen. In de negende game kon hij zelfs drie dubbele fouten compenseren met goed gerichte klappen en op 5-4 komen. Nadat Krajicek op 6-5 en voordeel het eerste setpunt onbenut liet volgde de tiebreak met het karakter van een onvervalste thriller. De eerste 'minibreak' op 14-14 werd Krajicek fataal.

Over het geheel was Krajicek niet ontevreden over zijn optreden in Rosmalen. "Het was geen slechte week als je bedenkt dat ik dinsdagochtend pas wat grip op het gras kreeg. Ik heb toch twee redelijke specialisten verslagen." Voor Wimbledon ziet hij zichzelf als outsider. "Ik ben geplaatst en dus laat ik eerst maar eens zien dat ik een paar ronden doorkom. Daarna zie ik wel verder."

Masur, die vier jaar geleden in Valkenswaard het Challengertoernooi won, speelt zaterdag in de halve finale tegen de Amerikaan Washington. "Ik geef mezelf nu een goede kans dit toernooi te winnen", zei hij. "Van tevoren beschouwde ik Krajicek als mijn grootste hindernis. Nu komt het er op aan mijn vorm te behouden. Dan kom ik weer een stukje dichter bij mijn doel de top twintig te halen. Verder wil ik dit jaar goed presteren op Wimbledon en in de Davis Cup."

Washington won met twee keer 6-4 van de Fransman Pioline. De andere halve finale gaat tussen de Rus Volkov (drie sets tegen de sterke Zweed Hölm) en de Fransman Boetsch, die de Italiaan Pozzi wegblies (6-2 en 6-4).

Pete Sampras uitgeschakeld op Queens

LONDEN — Dat Pete Sampras zich nog steeds niet thuis voelt op gravel is sinds Roland Garros weer genoegzaam bekend. Dat hetzelfde nu ook het geval lijkt op gras is nieuw. De Amerikaanse aanvoerder van de wereldranglijst verloor woensdag in de tweede ronde van het toernooi op Queen's, de traditionele voorbereiding van velen op Wimbledon, van de nummer 110, de Zuidafrikaan Grant Stafford.

Sampras, die voor het eerst op de Londense grasbaan in actie kwam, won nog wel de eerste set (7-5) maar werd vervolgens met 5-7 en 4-6 afgetroefd. "Ik speelde als een idioot", zei Sampras na de partij die twee uur en 21 minuten duurde.

"Ik voelde me moe en lethargisch op de baan. Dit was geen best begin van mijn grasseizoen. Ik had graag wat meer wedstrijden op deze ondergrond in de benen gehad voor Wimbledon." Bij de Engelse bookmakers zijn Sampras en Edberg favoriet voor de Wimbledon-titel.

Na zes weken afwezigheid weer in b...

Li Peng kan premier van Malaysia ontvange...

BEIJING - De Chinese premier, Li Peng, is voldoende hersteld om binnenkort zijn Malaysische ambtgenoot Mahathir Mohamed te ontvangen, zo heeft een woordvoerder van het ministerie van Buitenlandse zaken donderdag bekendgemaakt.

Li is meer dan zes weken geleden voor het laatst in het openbaar gezien. De Chinese premier zou door een hartaanval zijn getroffen, maar dat is niet officieel bevestigd. Woordvoerder Wu Jianmin van het ministerie van Buitenlandse zaken zei donderdag dat het herstel van de premier voorspoedig verloopt en dat Li in staat is zijn gast uit Malaysia te ontvangen. Premier Mahathir komt zondag in Beijing aan voor een b... van negen dagen. Li ... de afgelopen weken ... meer deelgenomen ... drukke programm... ontmoetingen, be... aan de provincie, ont... sten van buitenl... gasten en diploma... de Chinese interne m... strijd.

Intussen verliest ... delijk zijn positie ... van de twee belan... mannen aan de top, ... volgens plan China ... eeuw zouden bin... leiden. President ... Zemin, die centraal ... in de nieuwe ge... leiders, wordt dageli... het nationale tv-jou... vertoond met belan... toespraken. Li da... tegen wordt ... genoemd met felici... boodschappen aan b... landse leiders.

Regilio Tuur wordt door Jacobin Yoma onttroond in het zwaarvedergewicht

CAYENNE — De wereld voor bokser Regilio Tuur stortte zaterdagochtend rond drie uur Nederlandse tijdin. Na een enerverend en bikkelhard gevecht in Cayenne (Frans-Guyana) werd uitdager Jacobin Yoma uitgeroepen tot Europees kampioen in het zwaarvedergewicht. De aangeslagen Tuur kon het nauwelijks geloven. Het overwicht in technisch en taktisch werd niet beloond. De pure kracht zegevierde.

Het toch al bloedfanatieke publiek in de snikhete zaal Le Zephyr reageerde uitzinnig op de uitslag, de jury was verdeeld. De Belgische arbiter en het Engelse jurylid wezen de 26-jarige Fransman als winnaar aan, de Italiaanse ringrechter gaf de meeste punten aan de onttroonde titelhouder. Ruim een half jaar was Tuur in het bezit van de begeerde kampioensgordel. De wereldtitel, waarvan hij als kind al droomde, is weer heel ver weg voor de 25-jarige Rotterdammer.

TWEE TON

Tuur hield als troost een bedrag van bijna twee ton over aan zijn verliespartij. Yoma moest genoegen nemen met minder dan de helft. Het was de derde nederlaag van Tuur in zijn 36ste profduel. De huidige inwoner van New York verdedigde zijn Europese titel voor de tweede keer. In maart was hij te sterk voor de Italiaan La Fratta.

De bokser van Surinaamse afkomst veroverde de kampioensgordel in december vorig jaar met een zwaar bevochten puntenzege op Yoma. Beide rivalen boksten in februari 1990 onbeslist tegen elkaar. De 26-jarige Fransman, geboren in Frans-Guyana, boekte in de heksenketel zijn 25ste overwinning in zijn dertigste profpartij.

Tuur had aanvankelijk zijn titel tegen de Welshman Floyd Havard moeten verdedigen. De nummer 1 van de lijst met uitdagers trok zich echter vrijwillig terug. Hij gaf de voorkeur aan een gevecht om het Brits kampioenschap. Na de afmelding van Havard werd Yoma opnieuw als tegenstander van Tuur aangewezen. De gespierde Rotterdammer was allerminst blij met die uitkomst, zeker niet nadat een Frans sportbemiddelingsbureau het recht verwierf het gevecht te organiseren. "Naar Cayenne gaan we absoluut niet", reageerde Tuur geschrokken na de beursbieding begin april. Hij vond dat vragen om moeilijkheden.

Tuur vreesde in het tropische Frans-Guyana vooral de hitte, de muskieten en het fanatieke publiek. Ook in een revanchepartij tegen Yoma had hij weinig trek. De kleine Fransman (1,66 m) zou zijn derde en laatste kans op de Europese titel met alle mogelijke middelen willen grijpen. In die wetenschap overwoog Tuur serieus zijn Europese titel op te geven. Een onverhoopte nederlaag tegen Yoma zou hem ver terugwerpen op de lijst van uitdagers van wereldkampioen Azumah Nelson.

TE RISKANT

Het uitblijven van een getekend contract voor een titelgevecht met de gelouterde Afrikaan maakte het voor Tuur echter te riskant om zijn Europese kampioensgordel zonder slag of stoot af te staan. Stan Hoffman, zijn nieuwe manager uit New York, bereikte over de gages geen overeenstemming met zijn collega Don King, de zaakwaarnemer van Nelson. Tuur schikte zich manmoedig in zijn lot en bereidde zich in het warme Florida wekenlang voor op het cruciale duel. Zijn Surinaamse vader verzorgde de afgelopen dagen in verband met de hygiëne alle maaltijden in het hotel, gelegen aan de rand van Cayenne.

De 5.000 luidruchtige toeschouwers, gewapend met toeters, bellen en vlaggen, schreeuwden Yoma naar de overwinning. De onvermoeibare uitdager liep snel een wondje boven zijn rechter wenkbrauw op en wankelde al aan het einde van de eerste ronde. Tuur, die ogenschijnlijk kalm bleef in het oorverdovende lawaai, toonde veel geduld. De zelfbewuste titelverdediger ontweek stijlvol de wilde stoten en zwaaien van Yoma, maar verzuimde zelf toe te slaan.

De Fransman leek zichzelf in de openingsfase te slopen. Opgezweept door het publiek smeet hij met zijn krachten. Tuur voelde zich even winnaar en waagde het zelfs in de vijfde ronde zijn opponent en het publiek te provoceren. De woedende reacties buiten de ring gaven Yoma nieuwe kracht en moed. Vanaf de zevende ronde kwam Tuur in serieuze problemen. Het optreden van de geboren Surinamer straalde steeds minder overtuiging uit. Yoma daarentegen won aan motivatie en stootkracht. Beide boksers waanden zich na afloop kampioen, maar Yoma ging uiteindelijk op de schouders.

WILLEMSTAD — De uitslag van de vierde wedstrijd van de competitie op dinsdagavond 8 juni bij bridgeclub Asiento, waaraan zestien paren deelnamen, was als volgt:
1. Dames Zonneveld/Wallé 64.29%; 2. dames De Vries/Saladin 62.50%; 3. echtpaar Van Hellenberg/Hubar 62.20%; 4. dames Nijdam/Kruisheer 61.01%; 5. mevr. Van den Ende/heer De Paula 58.93%; 6. heren Kruisheer/Winkel 53.87%; 7. heren Blankevoort/Pais 51.19%; 8. heren Van Hees/Van den Ende 50.89%; 9. dames Agarwal/Van Silfhout 50.00%.

De vijfde wedstrijd van de competitie wordt gespeeld op dinsdagavond 15 juni om half acht te Rust & Burgh.

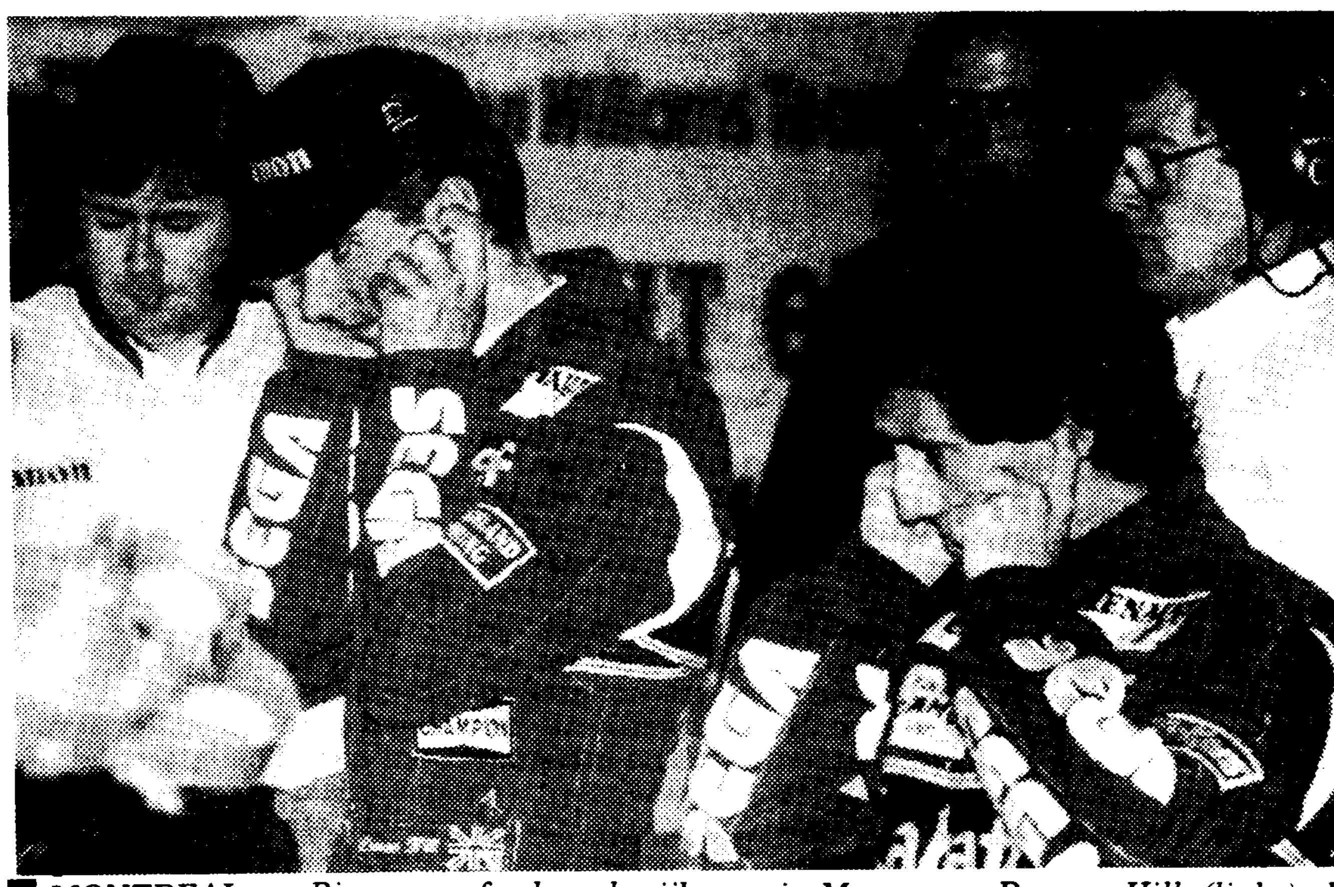
Van der Sterren en Nijboer aan kop

EINDHOVEN — In de vijfde ronde van het Nederlands kampioenschap schaken kwam Paul van der Sterren op gelijke hoogte met Friso Nijboer. Beide schakers hebben vier punten. Van der Sterren behaalde vrijdag de enige overwinning, op Van Wely. De overige vijf partijen, waaronder Nijboer-Cifuentes, eindigden in Eindhoven in remise.

Nijboer speelde een rustige partij, uitgaande van een ouderwetse Schotse opening. De remise tegen Cifuentes was voor beide schakers aanvaardbaar. Van der Sterren had tegen Van Wely al zijn concentratie nodig.

Van der Wiel volgt de twee koplopers op een half punt. Hij remiseerde met Van Mil. Ree toonde in zijn partij tegen Piket aan zijn inzinking te boven te zijn. Piket staat nu voor de moeilijke taak om in de zes resterende ronden een achterstand van anderhalf punt goed te maken.

BOKSEN / LONDEN — De Britse profbokser Lennox Lewis verdedigt zijn WBC-titel in het zwaargewicht op 25 september tegen zijn landgenoot Frank Bruno. Het gevecht wordt waarschijnlijk in Cardiff gehouden.

■ MONTREAL — Binnenkort gaat de Canadese Formule I Grand Prix van start. Op het moment worden geoefend op de rijbanen in Montreal, terwijl de motoren ook worden getest. Op de foto de coureurs Alain Prost (rechts) en. Damon Hill (links) die persoonlijk bij het testen van de motoren aanwezig waren.

Tweede ALM/KLM Dubbel Tennistoernooi

Cheng en Stienen winnen van De Sousa en Van Ramshorst in halve finalestrijd

WILLEMSTAD — Niet het favoriete dubbelpaar gevormd door Paul de Sousa en William van Ramshorst, maar het koppel Johnny Cheng/Juan Stienen heeft zich vrijdag verrassend geplaatst voor de finale van het ALM/KLM Dubbel Tennistoernooi. Cheng en Stienen moeten het vanavond opnemen tegen Emile Huizing en Robby Domacasse op baan 1 van het CSC-Tenniscomplex te Damacor. Huizing en Domacasse wonnen in de halve finalestrijd van Rob Ubink en Oscar Salas.

Alle aandacht ging vrijdagavond uit naar de twee halve-finalewedstrijden in de Heren A-klasse. Op baan 1 stonden Paul de Sousa/William van Ramshorst, een van de favoriete koppels, tegenover Johnny Cheng en Juan Stienen.

Het werd, vooral aan het eind, een hard bevochten wedstrijd. Deze keer konden De Sousa en Van Ramshorst echter de opgelopen achterstand niet wegwerken. Tegen Van den Brink en Egelie is dat hen aardig gelukt, maar deze keer trokken ze aan het korste eind. Vanaf het moment dat Cheng en Stienen in de derde game door de service van Van Ramshorst brak (2-1), raakten ze die voorsprong niet meer kwijt.

In de elfde game braken ze zelfs door de service van wederom Van Ramshorst. Het werd 7-4 voor Cheng en Stienen. Op dat punt echter leek het alsof De Sousa/Van Ramshorst, aangemoedigd door de toeschouwers op de tribunes, op weg waren de tegenstanders in te halen. Ze braken door de service van Stienen in de twaalfde game (5-7) en De Sousa behield ook zijn eigen service: 6-7.

Cheng nam daarna in de veertiende game plaats achter de baseline om te serveren. Dit moest een waarschuwing zijn geweest voor De Sousa en Van Ramshorst. Cheng serveerde namelijk goed het hele toernooi, terwijl Stienen aan het net vaak een killer bleek in zijn returns. Met andere woorden de twee tennissers vormen zonder enige twijfel een goede combinatie en zijn goed op elkaar ingespeeld.

De veertiende game begon met Cheng en Stienen meteen uitlopend via 15-0 naar 30-0 op de service van Cheng. De Sousa en Van Ramshorst vochten onder luid gejuich terug, maar konden niet voorkomen dat Cheng zijn service behield na 30-all en 40-30. Het matchpunt werd meteen door Cheng en Stienen benut: 8-6.

VERWACHTINGEN

Emile Huizing en Robby Domacasse voldeden nogmaals aan de verwachtingen en zegevierden op Rob Ubink en Oscar Salas. Het was een gelijk opgaande partij, alhoewel Domacasse al in de eerste game zijn service verspeelde (0-1). In de tiende game echter braken Huizing en Domacasse door de service van Salas, waardoor zij de score ook gelijk trokken: 5-5.

De enige love-game kwam in de dertiende game op naam van Domacasse, die zelfs een grapje uithaalde door bijna vollerend te serveren. Oscar Salas werd hierdoor verrast en had geen tijd om goed te retourneren. Diezelfde Salas begaf zich naar de baseline daarna om te serveren, maar hij werd samen met Ubink simpel weggespeeld. Domacasse en Huizing kregen drie matchpunten, nadat zij op de service van de tegenpartij uitliepen via 0-15, 0-30 naar 0-40: 8-6. Huizing/Domacasse staan om 20.00 uur op baan 1 in de finale tegen Cheng/Stienen.

UITSLAGEN

De volgende uitslagen werden in de halve finalestrijd geregistreerd in de Heren A-klasse: Rob Ubink/Oscar Salas-Emile Huizing/Robby Domacasse 6-8 en Johnny Cheng/Juan Stienen-Paul de Sousa/William van Ramshorst 8-6. In de Heren B-klasse: Omar de Souza/Javon Matthew-Robert Hollander/Darren Hollander 6-8 en Ryan Hollander/Tom Rozier-Emile Elhage/Raoul Behr 2-8. In de Heren C-klasse: Jet/A Tsoi-Visser/Domacasse 8-4 en Berenos/Parisius-Kort/Nieuwema 5-8.

Het resultatenoverzicht na de afgewerkte wedstrijden in de halve finale in de Dames B-klasse: Ravenstein/Kluyver-Liqui Lung/Russel 8-3 en Kassenaar/Henriquez-Weller/De Waard 8-7. Dames C-klasse: Quast/Correa-Tseng/Rienhart 6-8 en Blijdenstein/Genee-Peiliker/Berenos 8-6. Dames D-klasse: Busker/Van de Eshof-Heymans/Heymans 3-8 en Visker/Dirkx-Mercera/Römer 8-2.

In World league competitie

Nederlands volleybalteam geeft winst uit handen

SEOUL — Het Nederlands volleybalteam toonde vrijdag een sterk staaltje wisselvalligheid. In de eerste van twee World league-wedstrijden in en tegen Zuid-Korea liet Oranje zes matchpunten ongebruikt, om uiteindelijk met 2-3 te verliezen.

Bij de stand 11-15, 15-13, 15-6 en 14-9 had Nederland de tweede zege in poule B binnen handbereik. "Maar toen knapte er iets", zei bondscoach Alberda na afloop. De vierde set ging verloren (14-16) evenals de tiebreak: 10-15.

Als oorzaken van de gemiste kans zag de Nederlandse coach vooral de geringe ervaring. "In het spel veranderde iets, hele kleine details maar. Net iets trager, net iets ruimer, net iets meer agressie bij de tegenstander. En dan verlies je zo'n set met 7-0."

Alberda koos in de met 2000 toeschouwers gevulde Chamsil-Hal, bekend van de Olympische Spelen in 1988, voor spelverdeler Van Ree, Held, Benne, Grabert, Van der Horst en Mulder. Dezelfde zes die zondag in Rotterdam aan de tweede wedstrijd tegen Italië waren begonnen. In Seoul maakten Van Ree, Benne en Held bij een achterstand van 11-15 en 5-11 plaats voor Van Ree, Van der Meulen en Van de Goor. "We zijn met de oude basis begonnen en met de nieuwe geëindigd", liet Alberda doorschemeren.

SPORT AGENDA

SENTRO DEPORTIVO KORSOU
Zwembad:
open van 09.00-12.00/14.00-17.00 uur; dinsdag- en donderdagmorgen gesloten.

PISINA BENNIE LEITO
(Gouverneur Van Slobbeweg z/n, Rif)
open voor publiek-zwemmen (toegang kinderen t/m 14 jaar eén gulden en volwassenen twee gulden). vrijdag van 20.00-22.30 uur; zaterdag van 14.00-17.00 uur en zondag van 12.00-17.00 uur.

SENTRO DI BARRIO JANWE
Dammen:
elke donderdag van 15.00-18.00 uur damles en -training voor de jeugd vanaf acht tot achttien jaar en van 19.30-23.00 uur voor geïnteresseerden vanaf zestien jaar.
Schaakvereniging Janwé:
elke zaterdag van 09.00-12.00 uur schaakles en -training voor de jeugd vanaf zeven tot 23 jaar.

DAMACOR BOWLING CLUB
(Chuchubiweg)
openingstijden: maandag t/m donderdag van 17.00-02.00 uur; vrijdag en zaterdag van 16.00 uur tot na 02.00 uur; zondag vanaf 13.00 uur.

RUST & BURGH
(Schaakvereniging Curaçao)
iedere maandagavond om 20.00 uur gelegenheid tot schaken

****

ZATERDAG
VOETBAL
(De Koning Vets)
veteranen
18.00 uur Undeba Vets vs Nos Dak;
19.30 uur Jong Colombia Vesta vs Inter Aruba;
21.00 uur De Koning Vets vs Deportivo Saprisa (Costa Rica) - Suffisantstadion.

KARATE
(Curaçao Karate Bond)
18.00 uur jeugdtoernooi - Sentro di Bario Tera Kòrá.

BASEBALL
(Febeko)
AA-klasse
19.30 uur Blue Hawks vs Royal Scorpions - Sentro Deportivo Kòrsou.

STUNTMAN ORGANIZATION
15.30 uur *Chevy Hollywood Stuntshow* -Rifstadion.

****

ZONDAG
TENNIS
(ABN-AMRO Bank)
2nd Junior Open Tournament
08.00-17.000 uur vervolg *single*-wedstrijden - Tennispark CSC te Damacor.

BASEBALL
(Febeko)
AA-klasse
Sta. Maria Pirates Ballpark (Heintje Kool):
10.30 uur Groot Kwartier Stars vs Lagun Stars;
14.30 uur Royal Scorpions vs Sta. Maria Pirates.
Tio Daou Ballpark:
10.30 uur Sta. Rosa Indians vs Wild Cats;
16.00 uur Blue Hawks vs Amstel Brewers.

STUNTMAN ORGANIZATION
11.00+15.30 uur *Chevy Hollywood Stuntshow* - Rifstadion.

SOFTBAL
(Slow Pitch)
Liga Van Engelen
11.00 uur Ennia vs Dom. Posner;
13.00 uur Bols vs Vanddis;
15.00 uur Glacial vs World Wide Impex;
17.00 uur Swift vs White Label - Suvek Ballpark.
Liga Amistat
10.00 uur Gevangenis vs Carpatula;
12.00 uur Caterpillar vs Happy Time;
14.00 uur Nos ku Nos vs Bati Bala;
16.00 uur Veteranos vs Garoti - Cirilio Chirino Ballpark (Groot Kwartier).

****

Liever heimwee dan Holland

Joggen

=door René van Nie=

ZO ROND HALF zeven in de ochtend is het tropische strand nog praktisch helemaal verlaten. De lucht boven zee is koel van kleur. Een soort zwart-wit, prachtig en in afwachting van de zon die aan de andere kant van het eiland op zal komen om kleuren toe te voegen aan de vroege hemel.

De meeste toeristen slapen nog. Een visser tuigt zijn bootje op en steekt van wal. Vogels vliegen krijsend rond en gaan op zoek naar eten. Hier en daar worden strandstoelen neergezet voor gasten die spoedig zullen komen. Uit de hotels waait zacht het rinkelende geluid van kop en schotels over waarmee de tafels worden gedekt voor het ontbijt. Ondertussen ligt het kilometerslange strand er nog maagdelijk bij.

En behoort ons, de joggers. Het zijn er niet veel gelukkig. Hooguit een man of vijf waarvan ik de enige 'lokale' ben. De anderen komen van elders. In hoofdzaak Amerika. Wat te zien is aan hun manier van lopen, hun onafscheidelijke *walkman* en hun ingeboren soort vriendelijkheid waardoor ze je altijd willen groeten.

Als je begeleider de eerste keer met je meeloopt, is zijn blik in het begin nog waakzaam. Maar na een honderdtal meters durft hij al enig teken van aanhankelijkheid te tonen. Springt heel even tegen je op en likt je hand. Vanaf dat moment val je onder zijn bescherming en geen andere hond haalt het daarna nog in zijn hoofd om óók mee te lopen.

Terwijl ik even pauzeer en me wandelend voortbeweeg, vraag ik me af waarom het jaren moest duren voor ik dat strand om half zeven 's morgens wist te vinden. Mijn Arubaanse vriend Eddy M. (van oorsprong Bonaireaan) heeft ooit wel eens pogingen gedaan om me mee uit te joggen te krijgen. Maar ik herinner mij dat hij langs de grote weg rende en de stand van auto's verkoos boven het ruisen van de zee. Later werd het me duidelijk dat hij een doodsangst voor water had en het strand alleen maar kende van prentbriefkaarten. Dat hij daardoor veel mist, maakt hem niet uit want hij zou toch nooit zijn *Supernikes* aan het zand willen blootstellen of een spatje water op zijn *Lacoste*-hemdje dulden.

Want Eddy M. is een merkman. Je zal hem nimmer zien ronddolen in een zwak Venezolaans broekje van Dowco of in een shirtje van Bon Bini. Laat staan in een broekje van La Linda, zaken waar ik bij voorkeur pleeg te kopen.

Toch heb ik ooit nog een keer geprobeerd Eddy M. over te halen met mij langs zee te joggen. Ik toonde hem daarbij twee opblaasbare armbandjes en een buikriem van een onbestendig soort drijfmateriaal waarmee hij onmogelijk kon zinken. Maar ik was net te laat, omdat hij met een breuk te bed lag.

De herkomst van die breuk wilde hij eerst niet vertellen, maar na enig aandringen kwam het eruit dat hij zich aan een tripje Miami had vertild. In de bus van het vliegveld naar het hotel stapten twee beelschone Jamaicaanse stewardessen in met grote zware koffers.

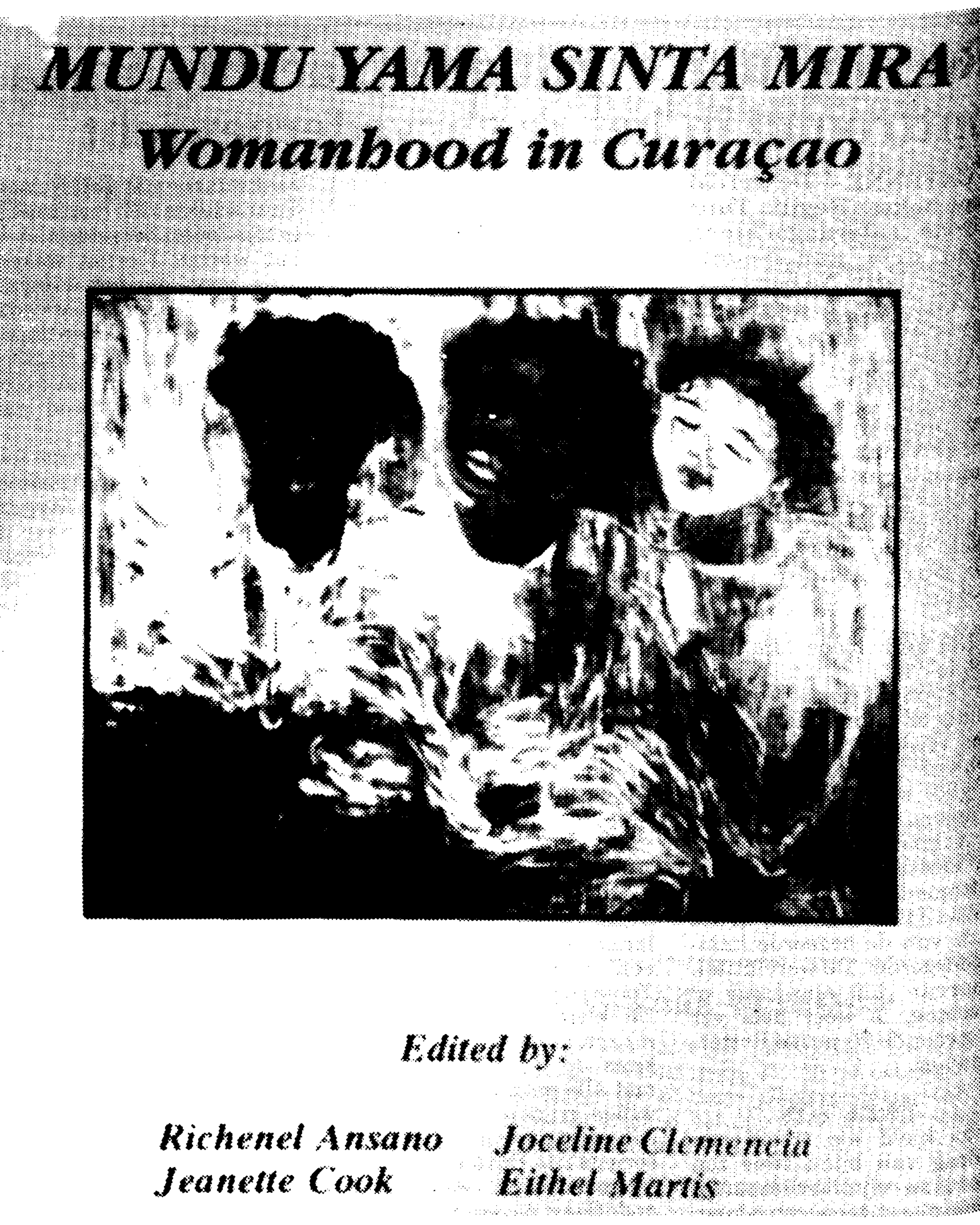
Galante Eddy M. was blijkbaar even vergeten dat ook zijn echtgenote mee op reis was, want hij wierp zich in de strijd voor de dames en tilde hun loodzware bagage naar boven. Teneinde echtscheiding te voorkomen moest hij de drie daaropvolgende dagen bewijzen dat zijn hulp onbaatzuchtig was geweest en zo hielp hij elk krom en oud baasje of kreupel omaatje met het dragen van boodschappentassen, pakketten, plastic vuilniszakken en wat er verder voor zwaars te tillen was.

Hiermee redde hij zijn huwelijk, maar leek hij drie maanden zwanger vanwege de breukbult die zich aan de wereld had geopenbaard. Een straf die zich vaker voordoet bij mannen op middelbare leeftijd als ze zich uitsloven voor een groen blaadje dat op hun weg dwarrelt. Met die straf in gedachten sla ik dan ook snel de ogen neer als er enige bevallige vroege nimfen voor me uit het water schrijden. En al hebben ze geen bagage bij zich, het lijkt me toch maar beter om de pas erin te zetten.

= door Rene van Nie =

Ik ga proberen mijn uithoudingsvermogen op te voeren door er een kilometertje bovenop te doen. Want het is nu nog zomer en lekker warm. En mijn conditie dient optimaal te zijn met het oog op de komende wintermaanden als de temperatuur zakt tot zo'n 23 graden Celsius. Ik moet dan wel héél goed getraind zijn om die helse kou al joggend te kunnen trotseren.

Eenschilderij van Girigorie is gebruikt voor de omslag van de nieuwe bundel.

EINDELIJK, het is zover! Bijna een jaar later dan oorspronkelijk de bedoeling was, is het boek 'Mundu Yama, Sinta Mira' uitgekomen. Het is en verzameling van gedichten, essays, verhalen en artikelen van 29 Curaçaose auteurs in het Spaans, Engels, Papiamentu en Nederlands.

De aanleiding voor het boek vormde de Derde Internationale Conferentie voor Schrijfsters uit het Caribisch Gebied, die vorig jaar in het ITC op Curaçao gehouden werd. Een van de organisatoren van die conferentie, Joceline Clemencia, stelde voor schrijfsters en schrijvers van Curaçao te vragen een bijdrage te leveren voor een dergelijke verzamelbundel. Sommigen reageerden vlug, legde Jocelyn gisteren tijdens de plechtige overhandiging van de eerste exemplaren uit, anderen hadden meer moeite om met een bijdrage over de brug te komen.

Ook kwamen velen met excuses aandragen. Jocelyn wijt dat aan de 'Cultuur van de angst' die hier op Curaçao zou heersen. 'Is mijn werk wel goed genoeg?', 'Wat zal er voor kritiek op komen?' Het is belangrijk deze angstcultuur te doorbreken, het is een overblijfsel uit vroeger tijden. Het wordt tijd dat wij onze mond opendoen en voor onze mening durven uitkomen, aldus Jocelyn Clemencia. Als eerste bewijs dat dat mogelijk is, ligt hier dan deze bundel.

Door allerlei problemen met het zetwerk en het drukwerk kwam het boek niet op tijd klaar voor de conferentie van vorig jaar. Voor de buitenlandse gasten hebben de organisatoren een vijftigtal kopieën laten maken, zodat men ook hier al wist hoe het boek eruit zou komen te zien. Daarna begon het wachten.

De vier editors, Richenel Ansano, Jeanette Cook, Joceline Clemencia en Eithel Martis konden een zucht van verlichting slaken, evenals de vele harde werkers van Sede di Papiamentu die hebben meegeholpen, dat de uitgave er nu eindelijk is.

In Hofi Pachi Sprockel hielden Jeanette Cook en Eithel Martis, evenals Joceline, gisteren in de namiddag een inleiding. Daarna kwamen enkele auteurs aan het woord, zoals Jamila Romero, die mondeling een follow-up gaf aan haar opgenomen artikel, en Jeanette Cook. Lucille Haseth las een verhaal van May Henriques voor en Gibi Bacilio een gedicht van hemzelf, om vast een idee te geven van de verscheidenheid die in het boek te vinden is.

Financieel is Mundu Yama Sinta Mira mogelijk gemaakt door bijdragen van het Prins Bernhardfonds, Sede Antia en May Henriquez persoonlijk. De uitgever is Fundashon Publikashon Curaçao. Het jaar van uitgave is in verband met die eerste kopieën van vorig jaar, 1992 gebleven. Luisa Martina verzorgde de lay-out, en op de omslag staat een schilderij afgebeeld van Jean Girigorie.

Nieuw hoofdstuk in relaties

Oostenrijkse kanselier: open gesprek in Israël

JERUZALEM - De Oostenrijkse bondskanselier Franz Vranitzky heeft vrijdag in Jeruzalem verklaard ervan overtuigd te zijn dat met zijn bezoek aan Israël een nieuw hoofdstuk is begonnen in de betrekkingen tussen beide landen. Op een persconferentie voor zijn terugvlucht naar Wenen zei de bondskanselier dat over kwesties uit het verleden in alle openheid is gesproken.

Het was het eerste bezoek van een Oostenrijkse regeringsleider aan de joodse staat sinds in 1959 beide landen diplomatieke betrekkingen zijn aangegaan. Vranitzky heeft de Israëlische premier Yitzhak Rabin voor een tegenbezoek uitgenodigd. Ook deelde hij mee dat inmiddels zijn president, Thomas Kestil, een invitatie van zijn Israëlische collega, Ese Weizman, heeft geaccepteerd.

Tijdens Vranitzky's bezoek hebben Israël en Oostenrijk een aantal samenwerkingsovereenkomsten gesloten, onder meer op het gebied van onderwijs. De Oostenrijkse kanselier zei vooral onder de indruk te zijn van de kwaliteit van Israëlische high-tech-produkten.

Rafsanjani ligt voor bij verkiezingen

TEHERAN - De zittende president Akbar Hashemi Rafsanjani heeft een grote voorsprong genomen bij de presidentsverkiezingen in Iran. Dat blijkt uit de eerste resultaten, meldde Radio Teheran zaterdag.

Van de 2,04 miljoen stemmen die tot nu toe geteld zijn heeft Rafsanjani, een 58-jarige geestelijke, er 1,41 miljoen behaald. Hij wordt gevolgd door Ahmad Tavakkoli, hoofdredacteur van een krant. In totaal konden 29 miljoen Iraniers vrijdag hun stem uitbrengen. De officiele einduitslag wordt op zijn laatst zondag verwacht.

BONAIRE AGENDA

POLITIE: 8000
BRANDWEER: 8222
TAXICENTRALE: 8845
HOSPITAAL: 8900; fax: 7446
BEJAARDENTEHUIS: 8350

****

LANDFILL TE LAGOEN
open van maandag t/m vrijdag van 07.00-16.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00 uur; zondag gesloten.

****

OPENBARE BIBLIOTHEEK
openingstijden voor het publiek:
maandag en donderdag van 14.00-18.00 uur; dinsdag en vrijdag van 08.00-12.00/14.00-20.00 uur; zaterdag van 10.00-12.00 uur.
openingstijden voor lezers:
woensdag van 14.00-19.00 uur.

****

POSTSLUITING
maandag t/m vrijdag aangetekende stukken om 15.30 uur; gewone stukken om 16.30 uur.

****

SERVICE CLUBS
Lions: informatie H. van Bommel, tel.: 8896.
Rotary: woensdag 12.00 uur - Restaurant Beefeater.

****

GALERIA DI ARTE BONAIRE
(Kaya Grandi 70)
openingstijden: maandag t/m vrijdag van 08.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-12.00 uur.

****

POLITIECLUB
(Weg naar Willemstoren)
open op vrijdag van 20.00-24.00 uur; zaterdag van 12.00-24.00 uur.

****

SLACHTHUIS LVV
(tel.: 4393)
open van maandag t/m vrijdag van 06.00-14.30 uur. In verband met planning van te voren aantal slachtdieren bij keurmeester melden.

****

DIERENARTS
(Kaya Karibe, Nort di Saliña)
spreekuren maandag, woensdag en vrijdag van 13.30-14.30 uur. Voor **spoedgevallen** gelieve tel.: 4255 te bellen.

STICHTING DIERENASIEL BONAIRE
Bonaire Animal Shelter Foundation
(Lagunweg 26. Tel.: 4989)
openingstijden maandag t/m zaterdag van 08.00-12.00/15.00-17.00 uur.

****

KLACHTEN(BEZORGING)
Shon Ma Carolina, Blvd. J. Abraham 15, tel.: 8204 (na 18.00 uur tel.: 8342).

****

Rechter Goossens brengt bezoek aan winkelcentrum

KRALENDIJK — Vrijdagochtend diende het kort geding dat Statenlid Rudi Ellis had aangespannen tegen Paboso-leider Nochi Willem. Ellis en zijn bedrijf Cactus Enterprises n.v. werden bijgestaan door advocaat mr. N. Navarro. Gevraagd werd een spreekverbod voor Pabosoleider Willem over alle zaken die samenhangen met de bouw van het winkelcentrum en een rectificatie van de eerder geuite beschuldigingen. Rechter mr. L. Goossens zal op vrijdag 18 juni uitspraak doen.

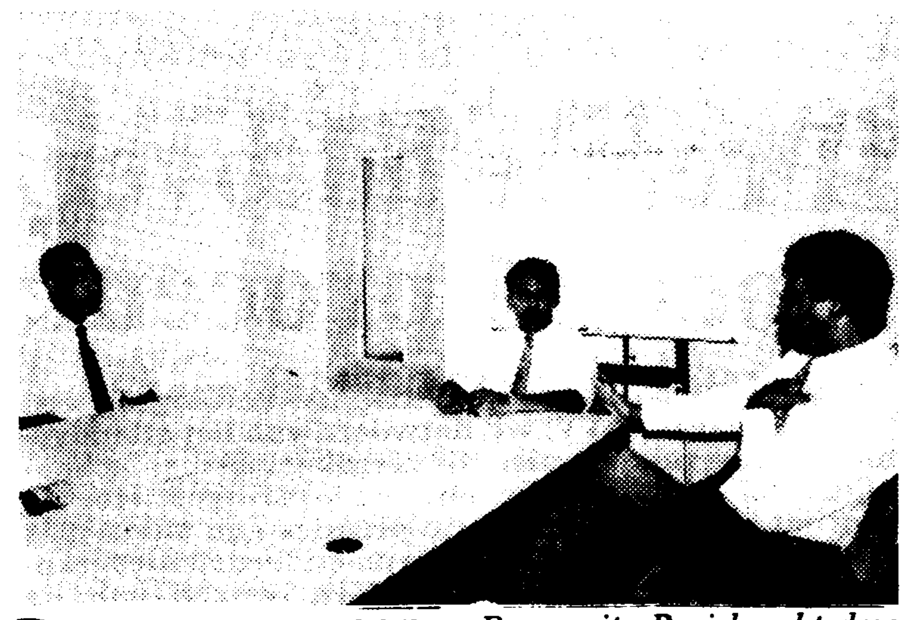
Mr. N. Navarro legde rechter Goossens uit waarom een spreekverbod werd gevraagd. De manier waarop Willem volgens de advocaat van de eiser telkens suggereerde dat Ellis opzettelijk onwettelijk gehandeld had, bracht schade aan de goede naam die Ellis de laatste twee decennia had opgebouwd. Ook zei Navarro dat Willem tijdens een interview suggestief over eventuele strafrechtelijke gevolgen spreekt voor Rudi Ellis en zijn bedrijf Cactus Enterprises n.v., waardoor de schijn gewekt wordt dat er een strafbaar feit is gepleegd. Volgens Navarro hebben metingen van het Kadaster tot vijf maal toe uitgewezen dat er geen opstallen op domeingrond staan.

Dat de septictank op 21 vierkante meter domeingrond is gebouwd, vindt Navarro een 'normale' zaak. Hij verwees daarbij naar het winkelcentrumn van mr. L.A. 'Toon' Abraham en de Harbour Mall van Metsch die volgens Navarro hun beerput ook op domeingrond hebben gebouwd. "En dat gebeurt ook op Curaçao", lichtte Navarro toe.

Willem was het met de stelling van de advocaat niet eens. Hij bleef volhouden dat er toeëigening van domeingronden heeft plaatsgevondren en dat dit met voorkennis en opzettelijk is gebeurd. Hoewel rechter Goossens opmerkte dat er kennelijk sprake was van een politieke strijd, ontkende Willem ten ene male. Hij vond dat de eis van Ellis een tendentieuze poging was om hem als volksvertegenwoordiging te belemmeren op te komen voor de belangen van de gemeenschap.

Rechter Goossens wenste tijdens de behandeling van de zaak een kijkje ter plaatse te nemen. Bij het winkelcentrum van Ellis liet hij zich uitgebreid voorlichten door landmeter Kock die het terrein had uitgezet. Helemaal duidelijk werd trouwens niet waarom de 'oude' grens verlegd moest worden en wie daartoe opdracht had gegeven.

Op vrijdag 18 juni doet Goossens uitspraak in een zaak die op Bonaire veel aandacht trekt en ook zorgde voor een volle tribune in de rechtszaal.

■ Nu de verantwoordelijkheid voor de FCB over is gegaan op gedeputeerde Ramoncito Booi bracht deze een kennismakingsbezoek aan de directie. Op de foto vlnr Piar, Thomas en Booi.

Broebeck n.v. vangt opnieuw bot bij rechter

KRALENDIJK — De bezwaren, die het echtpaar Adrie van Beckum en Katharina Broefhof had tegen de verbreking van zijn contract door de eigen M. Nicolaas van Tera Cora Ranch, zijn door de rechter niet gehonoreerd. Het echtpaar dat de Broebeck n.v. exploiteert, moet Tera Cora Ranch verlaten.

Wel een beetje zielig voor het tweetal, want vorig jaar kregen zij bij de rechter ook al geen voet aan de grond in de zaak die door Coral Regency was aangespannen. Broebeck n.v. zou daar het restaurant exploiteren, maar de manier waarop dat gebeurde, was niet naar de zin van manager Michael Wilson. Hij stapte naar de rechter en die was het met Wilson eens dat de prestaties van Broebeck n.v. tegenvielen. Mr. Lafleur zag dat als een wanprestatie. Hoewel het echtpaar het niet eens was met Wilson noch met Lafleur moest het met onmiddellijke ingang het terrein van Coral Regency verlaten.

In april van dit jaar leek het geluk van Van Beckum en Broekhof weer te dagen. Zij kwamen overeen met Nicolaas van Tera Cora Ranch, dat zij deze lokale uitgaansgelegenheid zouden exploiteren. Vele nieuwe plannen kwamen er op tafel, maar reeds na zes weken wenste Nicolaas het contract te verbreken. Naar hij zei had het echtpaar de keuken zonder toestemming onderverhuurd en bovendien zouden zij niet aan hun verplichtingen hebben voldaan.

Broebeck n.v. spande een zaak aan tegen Nicolaas, maar het Europees- Nederlandse echtpaar kreeg op 4 juni te horen dat hun eis tegen Nicolaas niet ontvankelijk was. Nicolaas mocht zijn contract met Van Beckum en Broebeck verbreken.

Toré waarnemend gezaghebber

KRALENDIJK — Tijdens de vergadering van de ministerraad op 9 juni is H.P.A. Toré benoemd als waarnemend gezaghebber van Bonaire. Toré werkt als hoofd van het departement van Onderwijs afdeling Bonaire. Hij zal ontslag moeten nemen als waarnemend rechtercommissaris. Voorlopig is gedeputeerde Ramoncito Booi als waarnemer van Goedgedrag beëdigd.

Dat was nodig omdat gezaghebber mr. Frits Goedgedrag maandag naar Nederland vertrekt. Er is niet bekendgemaakt wat Goedgedrag in Nederlang gaat doen en met wie hij daar besprekingen zal voeren. Toré kan hem echter niet vervangen, omdat hij eerst ontslag moet nemen als waarnemend rechtercommissaris.

Om te voorkomen dat er geen gezaghebber zal zijn bij de afwezigheid van Goedgedrag, heeft Booi vrijdag de eed als waarnemer afgelegd. Toré volgt waarnemend gezaghebber Eddie Silie op, die de functie niet meer ambieerde toen hij benoemd werd in de Raad van Advies.

Kinkel voorzitter Duitse liberalen

MUNSTER - Klaus Kinkel is vrijdag de nieuwe leider van de Duitse liberale partij (Fdp) geworden. Kinkel was de enige kandidaat. Op het partijcongres kreeg hij 545 van de 622 stemmen. Hij volgt Otto Lambsdorff op en zal in de toekomst het partijvoorzitterschap combineren met zijn functie van minister van Buitenlandse zaken. Kinkel is nog maar twee jaar lid van de partij.

Teheran ontkent aanslagen op olieindustrie

TEHERAN - Teheran heeft boos de berichten ontkend als zou er een aanslag zijn gepleegd op de olie-industrie van Iran. Dit was beweerd door de Iraanse verzetsbeweging Mujaheddin Khalq. Volgens het verzet was er een raffinaderij in het zuidwesten van Iran opgeblazen en ook waren er aanslagen uitgevoerd op enkele militaire doelen in de rest van het land. De aanslagen werden met opzet op de verkiezingsdag gepleegd, verklaarde een woordvoerder van de groep in Parijs. Iran noemde een en ander verzinsels.

Bij eerder decreet al rechters zwijgen opgelegd:

Kiesraad van Nigeria: Verkiezingen gaan door

LAGOS - De verkiezingen in Nigeria gaan zaterdag gewoon door, ondanks een gerechtelijke uitspraak waarin werd bepaald dat die dienden te worden uitgesteld. Dit heeft de Nationale kiescommissie (NEC) vrijdag bekendgemaakt.

"Om elke twijfel weg te nemen herhaal ik dat de presidentsverkiezingen die voor morgen op het programma staan volgens plan doorgaan", zei NEC-voorzitter Humphrey Nwosu in de hoofdstad Abuja. De Nigeriaanse militaire leider Ibrahim Babangida en zijn bestuursraad waren eerder op de dag in spoedzitting bijeengekomen om zich te beraden over de gerechtelijke uitspraak. De Verenigde Staten hebben Lagos gewaarschuwd dat elke vertraging in de terugkeer naar een burgerbestuur hen ernstig zorgen baart. De VS zijn een belangrijke bondgenoot en de grootste afnemer van Nigeriaanse olie.

De kiescommissie, een door de militairen ingesteld orgaan, liet weten dat de uitspraak van het hof niet rechtsgeldig is, omdat die in strijd is met een militair decreet waarin werd bepaald dat geen enkele rechtbank de bevoegdheid heeft de verkiezingen tegen te houden. Nwosu zei dat het decreet bewust door de regering was uitgevaardigd om "de hogere belangen van de meerderheid van de Nigerianen te beschermen bij de uitvoering van het politieke overgangsprogramma".

Donderdag verbood het hof in de hoofdstad het doorgaan van de verkiezingen, omdat eerst een andere rechtbank een oordeel moest uitspreken over een petitie van de Associatie voor een beter Nigeria (ABN), die wil dat de verkiezingen worden afgelast. Deze ABN wil dat de huidige president nog vier jaar aan het bewind blijft. De twee kandidaten die bij de verkiezingen tegenover elkaar staan kunnen volgens de ABN het land niet regeren.

MAATREGELEN

De Nigeriaanse regering heeft vrijdag de accreditatie van acht Amerikaanse waarnemers bij de verkiezingen ingetrokken. Ook verzocht zij de VS binnen 72 uur het hoofd-voorlichting van de Amerikaanse ambassade terug te roepen. De voorlichtingsdienst van de ambassade had zich het ongenoegen van de regering op de hals gehaald door te laten weten dat Washington uitstel van de verkiezingen onaanvaardbaar zou vinden. Daarop sprak de Nigeriaanse regering 'onaanvaardbaar' uit over een dergelijke inmenging in Nigeriaanse zaken.

Democratisering dringt door

Mali houdt referendum over éénpartijstaat

LILONGWE - Ook een van de laatste dictatoriaal geregeerde landen in Afrika is gezwicht voor de democratiseringsgolf die het continent overspoelt. Na dertig jaar door de ijzeren vuist van 'president voor het leven' Kamuzu Banda te zijn bestuurd, mogen meer dan vier miljoen Malawiers maandag in een referendum voor het eerst hun eigen toekomst bepalen.

Sinds 1964 heeft de dictatuur in Malawi nauwelijks enige oppositie van betekenis gekend. Het inmiddels negentig-jarige staatshoofd bezit nog altijd als opperbevelhebber de macht over het leger en beheert een aantal ministersportefeuilles waaronder die van Justitie, Landbouw en Buitenlandse zaken. Onder druk van de internationale gemeenschap en met name de geldschieters, Malawi is een van de armste landen ter wereld, is de president gezwicht.

Het buitenland ergerde zich aan de voortdurende mensenrechtenschendingen. Amnesty International stelde geregeld de martelpraktijken en de politieke moorden in Malawi aan de kaak. Banda voelde zich verplicht een referendum te accepteren dat moet beslissen of zijn land een meerpartijenstelsel krijgt dan wel een éénpartij-staat blijft. Dit gaat nu dus gebeuren.

Bonn verbiedt Neonazistisch Nationaal blok

BONN - De Duitse autoriteiten hebben vrijdag een vijfde neonazistische partij verboden. Het verbod treft het nationaal blok, dat twee jaar geleden door de neonazistische leider Michael Kuhnen werd opgericht. Volgens het ministerie van Binnenlandse zaken was het ongrondwettig, agressief racistisch en tegen buitenlanders. "Wij zijn vastbesloten de wortels van rechts extremisme uit te roeien", aldus een woordvoerder van het ministerie. Sinds op 29 mei vijf Turkse vrouwen en meisjes in Solingen om het leven kwamen doordat hun woning in brand werd gestoken, hebben rechtsextremistische militanten vrijwel dagelijks brandaanslagen gepleegd op buitenlanders.

Booi maakt zich zorgen over woningschaarste

KRALENDIJK — In de loop van de week heeft gedeputeerde Ramoncito Booi een bezoek gebracht aan de Fundashon Cas Boneriano (FCB). Hij heeft deze dienst overgenomen van zijn collega Noris Gomes. Booi werd voorgelicht door directeur H. Piar en administrateur F. Thomas.

Gedeputeerde Booi benadrukte in zijn gesprek met de vertegenwoordigers van de FCB opnieuw het belang van de volkshuisvesting. Het erg vertraagde project van de honderd volkswoningen nadert de eindfase, maar dat blijkt toch niet voldoende om de grote schaarste aan betaalbare woonhuizen op te heffen.

Booi zei dat hij zich ernstige zorgen maakte over deze situatie. Naar zijn mening zullen er oplossingen gezocht moeten worden om te voorkomen dat bewoners zelf oplossingen zullen gaan zoeken. Booi verwacht dat die minder positief zullen zijn. Hij gaf voorbeelden van andere eilanden waar huisvesting zoekende bewoners zelf van allerlei soorten materiaal een dak boven het hoofd vervaardigden. "Dat is niet de meest geëigende oplossing en daarom mag het gebrek aan huizen niet uit de hand lopen", zei Booi.

Verder sprak de gedeputeerde nog over de noodzaak van een goede infrastructuur in de verschillende wijken en de wijzigingen die te verwachten zijn in het bestuur van de FCB. Zoals bekend is Cai Marsea uit het bestuur getreden nu hij minister van Gezondheidszorg is geworden en ook gedeputeerde Noris Gomes, die qualitate qua lid van het bestuur was, zal het veld moeten ruimen. Naar de Amigoe vernomen heeft, worden die plaatsen opgevuld door Boeboe Wanga, Toontje Nicolaas en Elsie Pourier.

Dodelijk ongeval

KRALENDIJK — In de nacht van donderdag op vrijdag is de 23-jarige Harm Jan Haayen overleden ten gevolge van een auto-ongeval. Het ongeluk deed zich voor op de Kaya Papa Cornes ter hoogte van de Marine Construction Company.

Om twintig over drie verloor bestuurder F.P. de macht over het stuur. De wagen sloeg over de kop en kwam tegen een huis tot stilstand. De gevolgens voor Haayen waren fataal. Hij vloog door de voorruit en liep ernstig hoofdletsel op. Hoewel hij onmiddellijk naar Curaçao werd vervoerd, bleek de verwonding zo ernstig dat hij twee uur na het ongeval overleed. De bestuurder en een derde inzittende liepen eveneens letsel op, maar niet van ernstige aard.

Haayen was een van de twee chefkoks in restaurant Rendez Vous. Hij kwam twee jaar geleden vanuit Nederland naar Bonaire.

Joegoslavië-overleg in Genève krijgt vervolg:

Moslims in offensief tegen Kroaten in Bosnië

GENEVE/ZAGREB - Het vredesoverleg over Joegoslavië wordt dit weekeinde in Geneve hervat, al is een aanvankelijk voorgenomen ontmoeting tussen de Bosnische president Alija Izetbegovic en de leider van de Bosnische Kroaten, Mate Boban, niet zeker. Boban zei vrijdag voor de Kroatische staatsradio namelijk dat hij had afgezegd wegens de "grove moslimagressie" in midden-Bosnië. Boban liet later op de dag weten dat hij dit weekeinde alsnog naar Genève gaat. Het is nog onduidelijk of hij dan ook de Bosnische president Izetbegovic zal spreken. Boban kwam terug van zijn besluit nadat Owen en Stoltenberg hadden laten weten dat het overleg in Zwitserland ook zonder hem zou doorgaan. Het offensief van de moslims tegen de Kroaten duurde vanmorgen nog voort.

Behalve Izetbegovic zou Boban in Genève dit weekeinde ook de VN- en EG-onderhandelaars Lord Owen en Thorvald Stoltenberg ontmoeten. Wel zullen hoge moslim- en Kroatische functionarissen uit Bosnië in Genève praten over de uitvoering van het Vance-Owen vredesplan in de gebieden die zij beheersen, aldus VN-woordvoerder Fred Eckhard. Alle zeven leden van het collectieve presidentschap van Bosnië zullen in Genève aanwezig zijn, zo meldde vicepresident Ejup Ganic vanuit Sarajevo.

Owen liet vanuit Belgrado weten dat Izetbegovic en de presidenten van Servië en Kroatië, Slobodan Milosevic en Franjo Tudjman, in de loop van de week in Genève bijeenkomen. Volgens Eckhard willen Owen en Stoltenberg de besprekingen voortzetten en streven zij naar politieke akkoorden, "los van wat er in Bosnië op de grond gebeurt".

ONGERUST

In de afgelopen weken zijn de Bosnische Kroaten en moslims, die tot dusver gezamenlijk optrokken tegen de Serviërs, onderling slaags geraakt. Daarbij zouden honderden doden zijn gevallen en duizenden uit hun huizen verdreven. Donderdag en vrijdag vielen Kroatische eenheden een groot konvooi aan dat hulpgoederen naar de moslims in Tuzla vervoert. Daarbij schoten Britse Blauwhelmen twee Kroaten dood.

Owen en Stoltenberg toonden zich in Belgrado ongerust over de toename van het geweld in ex-Joegoslavië. Zij moesten echter erkennen dat ze nog geen stap nader tot een oplossing voor de Bosnische crisis zijn gekomen.

Tijdens hun gesprek met Milosevic, het tweede in drie dagen tijd, kwam speciaal ook de toestand in Srebrenica en Gorazde aan de orde, twee belegerde moslimenclaves in oost-Bosnië die de VN tot veiligheidszones hebben verklaard. De watervoorziening van Srebrenica zou worden hervat, maar over de toelating van VN-waarnemers tot Gorazde wordt nog steeds onderhandeld. Zaterdag zal de leider van de Bosnisch-Servische troepen, generaal Ratko Mladic, in Belgrado een ontmoeting hebben met de commandant van de VN-vredesmacht, generaal Lars-Eric Wahlgren.

OFFENSIEF

Het moslim-leger van Bosnië-Hercegovina heeft vrijdag de aanval ingezet op Kroatische stellingen in de Centraalbosnische stad Novi Travnik, aldus een woordvoerder van de VN-vredesmacht. Daarmee is een eind gekomen aan het bestand dat de twee partijen een dag eerder hadden gesloten. Het leger van de Bosnische Serviërs zal gevangengenomen Kroaten hun wapens teruggeven, zodat zij tegen de moslims kunnen vechten. De moslims vielen Novi Travnik vrijdagmiddag aan met zware mitrailleurs, mortieren, artillerie en lichte wapens, aldus woordvoerder Barry Frewer. De stad ligt tien kilometer ten zuiden van Travnik, waaruit de Kroaten maandag werden verdreven door moslim-eenheden. Eerder op de dag maakten de Kroaten melding van een offensief van zes moslim-brigades tegen Novi Travnik, Busovaca en Vitez vanuit de regio Zenica in het oosten.

Verzekeraars lijden verlies op blikschade

'Premie autoverzekering moet 25 procent omhoog'

WILLEMSTAD — De Antilliaanse Vereniging van Verzekeraars (NAVV) wil antwoord van het eilandgebied op het verzoek van vijf verzekeringsmaatschappijen de premies voor autoverzekeringen met 25 procent op te schroeven. De premies zijn sinds 1978 niet verhoogd, garagehouders en onderdelenleveranciers berekenen steeds duurdere prijzen aan de verzekeraars en de nieuwe wet op het landstoezicht op het verzekeringsbedrijf beveelt dat verzekeringsbedrijven niet verliesgevend mogen zijn als ze van de overheid een vergunning aanvragen. Die vergunning is tegenwoordig verplicht voor elke branche waarin een verzekeringsmaatschappij wil werken. De NAVV zegt dat het achteraf bezien beter was geweest om reeds een paar jaar geleden met kleinere premieverhogingen te beginnen.

De vijf autoverzekeraars van de Antillen draaien sinds 1988 met verlies. Beschikbare cijfers melden 1,2 miljoen gulden verlies in 1989 en 1,3 miljoen in 1990. In 1991 voegde zich de vijfde verzekeraar bij de vier reeds actieve W.A.- en all risk-verzekeraars. In dat jaar ook hadden autoverzekeraars te maken met een aantal opmerkelijk duur uitgevallen schadeclaims. Het verlies in 1991 liep op tot 3,2 miljoen gulden. De verliezen kunnen niet meer afgedekt worden door winsten uit andere branches. Dat is niet langer verantwoord, aldus de NAVV. Dat zou onder meer te maken hebben met de druk die op andere verzekeringssoorten is gekomen. Na recente orkaanstormen (o.a. Andrew in Florida) en enorme stormschadeclaims vragen de herverzekeraars aan de assurantieondernemingen hogere premies voor brand- en stormschadeverzekeringen. Dat zal gevolgen hebben voor de particuliere verzekeringnemer. Ook de particuliere ziektekostenverzekering staat onder spanning.

Een premieverhoging werd reeds in september aangevraagd, en het ambtelijk advies hierover aan de gedeputeerde van economische zaken van Curaçao is naar verluidt reeds klaar. Het wachten is op de beslissing van het BC, die naar het oordeel van de NAVV al veel te lang op zich heeft laten wachten.

De NAVV noemt zeven elkaar overlappende argumenten voor de aangevraagde verhoging:
• Volgens cijfers verkregen via de Vereniging Bedrijfsleven Curacao zijn de kosten voor levensonderhoud in de periode 1979 tot 1992 toegenomen met 70 procent.
• Forse verliezen op de W.A.-verzekeringen (All Risk is nog winstgevend).
• Meer botsingen, ernstigere schade, meer claims vanwege lichamelijk letsel, joyriding en diefstal, en een enorme toename van de reparatiekosten, onderdelenprijzen en total loss-gevallen.
• Fors toegenomen problemen met het innen van vorderingen op derden (zie kader).
• De autoverzekeraars zijn op Sint Maarten duurder uit als hun cliënten brokken maken op het Franse deel. De Franse wet die daar geldt, is niet mals en werkt kostenverhogend voor het assurantiebedrijf.
• De premie-inkomens staan niet meer in verhouding tot de toegenomen schadebedragen, bedrijfskosten en dergelijke.
• In de landsverordeing van oktober 1990 over toezicht op het verzekeringsbedrijf wordt de eis gesteld door de Bank van de Nederlandse Antillen, dat alle verzekeringsbranches winstgevend dienen te zijn. De verzekeringsmaatschappijen ontkomen er niet aan om de premies voor autoverzekering aan te passen om een gezond bedrijfseconomisch beleid te kunnen voeren.

■ *Voorzitter Boy Bakmeyer van de NAVV is overtuigd van de noodzaak tot verhoging van de autoschadepremie met 25 procent.*

Opmerkelijk is dat in de Nederlandse Antillen de prijzenverordening voorschrijft dat de overheid toestemming moet geven voor de premieverhoging. Op Aruba hoeft dat niet. Juli vorig jaar werd daar de autoverzekeringspremie met twintig procent verhoogd. Op de Antillen is de beslissingsbevoegdheid van door het land gedelegeerd naar de Bestuurscollege's van de afzonderlijke eilanden. Dito Mendes de Gouveia is in Nederland. Zijn beslissing is nog niet bekend.

Het voorstel van de NAVV is voor alle verzekerden. Er wordt bij de prijsverhoging geen rekening gehouden met risicogroepen of schadevrijerijders. Een derde van de verzekerden rijdt all-risk, de rest rijdt W.A.-verzekerd. De problemen schuilen vooral bij de W.A.-verzekering, maar de voorgestelde verhoging geldt ook voor all-riskverzekerden.

Azerbajdzjan: Amnestie voor Goesejnovs verzet

MOSKOU - De Azerbajdzjaanse president Aboelfaz Eltsjibej en het parlement van de GOS-repubiek hebben amnestie verleend aan de rebellenleider Soeret Goesejnov en zijn volgelingen.

Parlement en president stellen de oud-legercommandant verantwoordelijk voor een opstand in Gandzja, de tweede stad van het land, maar willen hem hiervoor niet straffen. Volgens het persbureau Itar-Tass zou Goesejnov zijn machtsbasis opnieuw hebben uitgebreid. Het persbureau baseerde zich op informatie van het regerende Nationalistische volksfront van president Eltsjibej dat Goesejnov twee districten in de omgeving van Gandzja zou hebben veroverd.

In Azerbajdzjan ontstond onlangs een politieke crisis als gevolg van de opstand in Gandzja. De gevechten braken uit toen de regering en hoge functionarissen troepen naar Gandzja stuurde om de 709e eenheid van de eerder ontslagen commandant Goesejnov te ontbinden, aldus de Russische krant Izvestija.

VS-grondtroepen voor behoud van rust Macedonië

ATHENE - De Verenigde Staten (VS) zijn bereid grondtroepen te leveren voor de VN-troepenmacht die in Macedonië moet voorkomen dat in deze voormalige Joegoslavische republiek gewelddadigheden uitbreken.
De Amerikaanse minister van Buitenlandse zaken Warren Christopher heeft dat donderdag in Athene aangekondigd tijdens het beraad van de NAVO-ministers van Buitenlandse zaken over het voormalige Joegoslavië. Het is de eerste keer dat de VS grondtroepen inzetten in de Joegoslavische crisis. Macedonië heeft ingestemd met de komst van circa driehonderd Amerikaanse militairen als onderdeel van een VN-troepenmacht, zo is vernomen uit kringen rond de regering van Macedonië. Van Servische zijde is men hiertegen gekant.

Londen: Sanering uitkeringen aan invaliden

LLANGOLLEN - De Britse regering onder leiding van premier John Major is weer in de verdediging gedreven. Uitgelekt is dat men wil gaan tornen aan de uitkering voor de invaliden.
Dit gebeurt vlak na de felle aanval van de oud-minister van Financiën Norman Lamont op premier Major. De onderminister van Sociale zaken, Peter Lilley, haastte zich uit te leggen dat het geenszins de bedoeling is dat er geld wordt weggehaald bij mensen die echt ziek en hulpbehoevend zijn. 'Het is de bedoeling striktere criteria aan te leggen voor mensen die een uitkering aanvragen en steunfraude in de toekomst te voorkomen. Het aantal mensen dat een invaliditeitsuitkering krijgt is gestegen van zeshonderd duizend in 1978/79 tot anderhalf miljoen dit jaar. De kosten zijn opgelopen van 840 miljoen pond (ruim Nf 3 miljard) tot 6,2 miljard pond (circa Nf 20 miljard).

Aylwin stelt gerust

■ *SANTIAGO - President Patricio Aylwin heeft na zij terugkeer van zijn recente langdurige buitenlandse reis zich op de hoogte gesteld van de politieke situatie in zijn land. Tijdens zijn uitlandigheid deden er zich ongewone militaire activiteiten voor waarin legercommandant generaal Augusto Pinochet de hand had. Tijdens een persconferentie gaf de Chileense president de verzekering dat de democratie geen ogenblik in gevaar was geweest. Hij zou onder vier ogen Pinochet de wacht hebben aangezegd.*
(AFP-satellietfoto)

Minister kandidaat samen met drie mannen

Vrouw mogelijk leider Turkse regeringspartij

ANKARA - Turkije krijgt dit weekeinde, als de regeringspartij op haar buitengewone congres een opvolger kiest voor de tot president gekozen Suleyman Demirel, misschien voor het eerst in zijn geschiedenis een vrouwelijke premier.
Een van de kandidaten voor Demirels opvolging is de 47-jarige Tansu Ciller, die dinsdag ontslag nam als minister van staat voor Economie teneinde zich kandidaat te stellen voor de functie van partijleidster van de partij van het Rechte pad (DYP). De partijleider van de voornaamste regeringspartij is vrijwel automatisch verzekerd van het premierschap.

Ciller moet het opnemen tegen drie mannen, minister van Binnenlandse zaken Ismet Sezgin (65), een van de zwaargewichten van de partij, minister van Onderwijs Koksal Toptan (50) en de vroegere burgemeester van Istanbul Bedrettin Dalan (52). Zij is een jeugdig ogende, knappe verschijning die sterk afsteekt temidden van de oude partijgarde. die haar voor de voeten gooit dat zij gebrek aan ervaring heeft, weinig aanhang in de partijgeledingen, en dat zij bovendien als minister in de afgelopen negentien maanden weinig bijzonders heeft laten zien.

Royalisten: Phnom Penh blijft moorden

Regeringsleger verjaagt schietend VN-politie

PHNOM PENH - Troepen van de regering in Phomh Penh, die vorige maand de verkiezingen in Cambodja verloor, hebben door over hun gebouwen te schieten VN-politiemensen uit negen districten in het oosten van het land verdreven. De royalistische partij heeft ondertussen de Cambodjaanse regering ervan beschuldigd door te gaan met het vermoorden van partijfunctionarissen van de oppositie.

De agenten van de Vredesmacht zijn gevlucht naar de hoofdsteden van de twee provincies Kompong Cham en Svay Rieng waarin de negen districten liggen, waar zij werden onthaald op waarschuwingsschoten van het leger. In Svay Rieng maakten de troepen ook het landen van een VN-helikopter onmogelijk door de landingsplaats met vrachtwagens te blokkeren.

De provincies zeggen zich te hebben "afgescheiden". Hun leiders verwerpen de uitslag van de verkiezingen, waarin volgens hen is gefraudeerd. Dit laatste is steeds krachtig tegengesproken door de VN. Waarnemers menen dat het spreken over afscheiding van provincies een tactische zet is van de regerende, vroeger communistische partij om een sterkere positie te verwerven aan de onderhandelingstafel waar gesproken moet worden over de regering die Cambodja moet gaan leiden.

MOORDEN

De partij die de verkiezingen van vorige maand in Cambodja won heeft de regering in Phnom Penh er vrijdag van beschuldigd na de verkiezingen tientallen partijfunctionarissen te hebben vermoord. De royalistische partij Funcinpec zei dat soldaten in uniformen van het regeringsleger 29 van haar mensen hadden vermoord in de provincie Siem Reap, tussen zondag en donderdag. Op andere plaatsen zijn ook mensen vermoord. De partij, die wordt geleid door prins Ranariddh, de zoon van het staatshoofd, riep de VN op onmiddellijk actie te ondernemen om een einde te maken aan deze "bloedige waanzin".

Tijdens en voorafgaande aan de verkiezingen waren functionarissen van de royalisten ook doelwit van moordaanslagen. VN-medewerkers beschuldigden destijds de regering ervan verantwoordelijk te zijn voor de aanvallen.

Prins Norodom Chakrapong, een leider van de regering in Phomh Penh, die vorige maand de verkiezingen in Cambodja verloor, heeft zaterdag zeven provincies in het oosten van Cambodja tot "autonoom gebied" uitgeroepen. Het zijn de provincies Svay Rieng, Prey Veng, Kompong Cham, Kratie, Modolkiri, Ratanakiri en Stung Treng. Chakrapong, zoon van prins Norodom Sihanouk, zei op een bijeenkomst in Svay Rieng dat hij het gebied "autonoom gebied Samdech Euv" ("mijn papa" in het Khmer) heeft gedoopt. Chakrapong verwerpt de uitslag van de verkiezingen, die onder VN-toezicht werden gehouden, maar waarin volgens de regering in Phnom Penh is gefraudeerd.

FINANCIEEL NIEUWS

Licht herstel ING op tamme beurs

AMSTERDAM - ING heeft zich vrijdag gedeeltelijk kunnen herstellen op een verder tamme beurs die 's ochtends al het weekeinde in het hoofd had. ING kon zeventig cent in koers stijgen tot f 63,60. Daarmee werd het verlies van f 3,60 gedeeltelijk teniet gedaan.

Aanvankelijk leek de bank/verzekeraar vrijdagochtend op de beurs nog verder door de knieën te moeten. ING sloot echter uiteindelijk toch hoger nadat volgens een handelaar een presentatie voor beursanalisten vrijdag in goede aarde was gevallen. Daar zou gezegd zijn dat de problematische schadesector in Nederland nu wel zijn dieptepunt heeft bereikt. ABN Amro, die donderdag nog garen spon bij de teleurstelling van de beleggers over de ING-prestaties en een gulden in koers steeg, eindigde vrijdag nog eens tachtig cent hoger op f 54. Amev sloot f 0,55 lager op f 69,30, waarbij rekening is gehouden met het dividend van circa f 2,55. De koers ging omlaag ondanks de goede kwartaalcijfers van Fortis, waarin Amev/VSB en de Belgische AG hun activiteiten hebben ondergebracht. Aegon trok drie dubbeltjes aan tot f 84,40. De EOE-aandelenindex sloot vrijdag 0,64 punt lager op 313,07 na eerder op de dag op een verlies van 1,18 te hebben gestaan.

De CBS-koersindex sloot de dag 0,2 punt hoger op 221,9. Desondanks noemde een handelaar de ondertoon in de markt goed. In ieder geval wist de beurs van haar laagste punt af te komen, onder meer door toedoen van een vriendelijk Wall Street vrijdagmiddag. Londen stond rond het sluiten van de markt in Amsterdam onveranderd.

Er ging vrijdag in totaal voor f 2,24 miljard aan effecten om, waarvan f 1,41 miljard aan obligaties. De obligatiemarkt sloot een tot twee dubbeltjes hoger. In het grijze circuit voor de vrijdagochtend aangekondigde staatslening met een looptijd van vijf jaar - eerste koers van afgifte op maandag 14 juni -werd volgens de obligatiehoek al betrekkelijk goed gehandeld. Er was al een omzet van 427 miljoen stuks. De koers lag vrijdag rond de f 100,03.

Een aardige beurt maakte Hoogovens met een koersstijging van f 1,50 op f 32,10. De staal- en aluminiumfabrikant genoot volgens de handel de belangstelling van een grote buitenlandse koper. Philips wist in deze markt toch twee dubbeltjes te stijgen tot f 27,40 en Koninklijke Olie met f 0,30 tot f 171,50. Mede door de anderhalve cent lagere dollar sloten drie internationals - Unilever, Akzo en KLM - lager, waarbij Unilever zelfs tachtig cent verloor op f 196,30.

Op de lokale markt steeg Kempen + co drie dubbeltjes tot f 9,30. Donderdag werd bekend dat Hal Investments een belang van twintig procent in de Merchant Bank heeft gekocht voor iets meer dan de beurskoers. Die lag donderdag op f 9. Het drastisch bezuinigende Pirelli (PTH) ging dertig cent in koers omhoog naar f 11. Op de parallelmarkt gooide Free Record Shop hoge ogen met een koersstijging van f 2,60 tot f 17,70 na publikatie van goede halfjaarcijfers.

Op de optiebeurs gingen 37.000 contracten om, waarvan 10.000 EOE-indexopties. Bij de aandelenopties stond ING in de belangstelling. Daarin werden 6.100 opties verhandeld. In ABN Amro wisselden zo'n 2.400 contracten van eigenaar.

Chinese luchthaven wil apparatuur uit Nederland

AMSTERDAM - De luchthaven van Urumqi, een van de vijf grootste vliegvelden van China, heeft voor de uitbreiding van zijn capaciteit belangstelling voor de levering van apparatuur van Nederlandse bedrijven. Vrijdagmiddag werd een zesdaags bezoek van een Chinese delegatie afgerond met de ondertekening van een principe-overeenkomst met de NAT, de Netherlands Airport Technology group. Het gaat om f 50 miljoen aan orders.

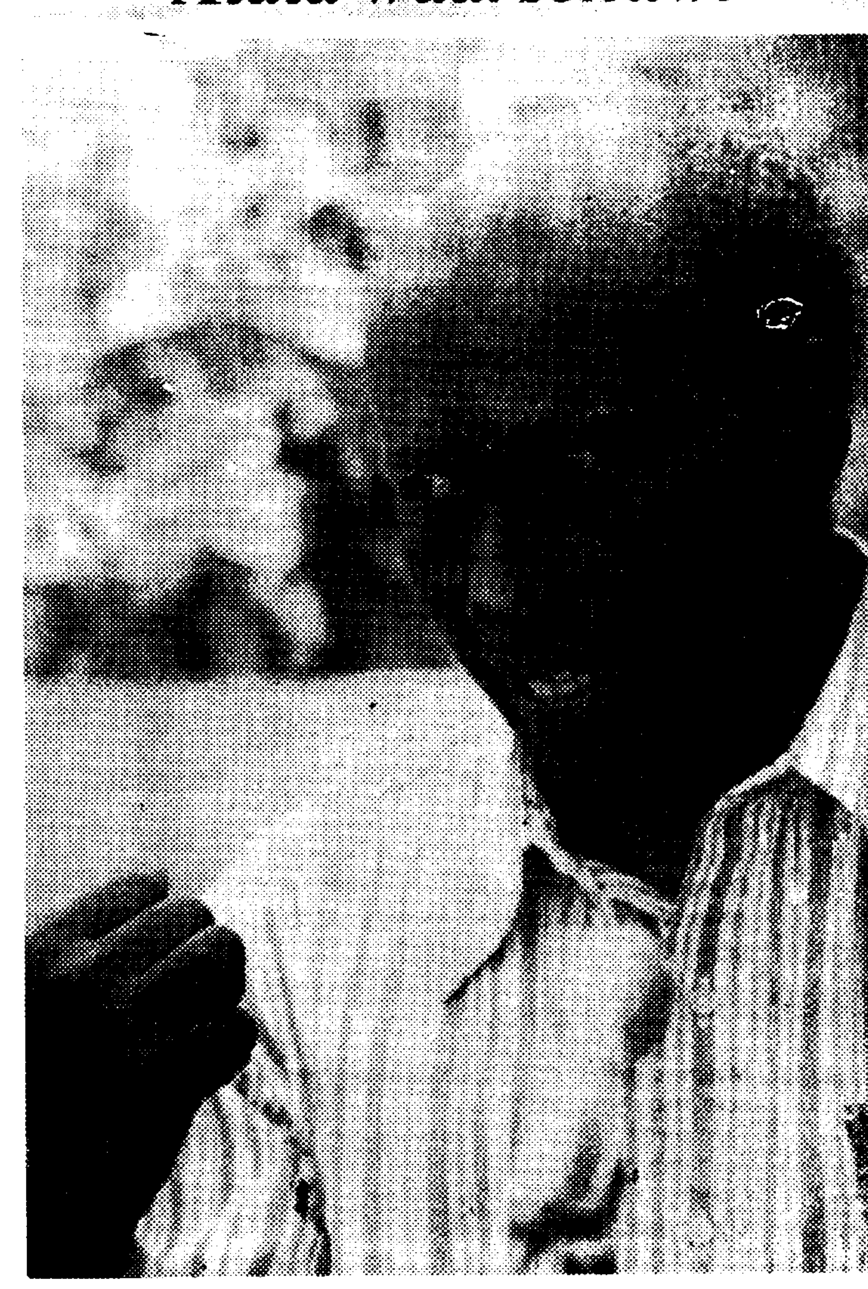
Algemeen directeur H.A.J.J. Janssens van NKI, een onderdeel van Van der Giessen-de Noord, een van de bedrijven die in de NAT zijn verenigd, is optimistisch over het vervolg. "zij willen echt. Een memorandum of understanding heeft voor hen meer waarde dan voor ons. Zij zien dit al als een intentieverklaring."

Binnen twee maanden brengt de NAT een bezoek aan Urumqi om de overeenkomst verder uit te werken. Janssens verwacht dat voor het eind van dit jaar het uiteindelijke contract al getekend kan worden. Bij de NAT zijn verder onder meer luxaflex-fabrikant Hunter Douglas en Radio Holland aangesloten.

Een delegatie van Xinjiang Airlines heeft deze week een kennismakingsgesprek met de KLM gevoerd. Een zegsman van de KLM kwalificeerde het onderhoud als oriënterend. "We zijn blij met de belangstelling uit China omdat wij al langer op Shanghai en Beijing willen vliegen." Xinjiang Airlines zal de binnenlandse vluchten verzorgen. Overigens hebben de twee luchtvaartmaatschappijen alleen gekeken naar de mogelijkheden voor chartervluchten, omdat door het ontbreken van een luchtvaartovereenkomst tussen China en Nederland geregelde lijndiensten niet kunnen worden opgezet.

Momenteel werkt Urumqi aan uitbreiding van de capaciteit. De luchthaven, gelegen in het noordwesten van China, kan nu 1,4 miljoen passagiers per jaar verwerken. Aan het eind van de jaren '90 moet dat aantal zes miljoen bedragen.

Aidid waarschuwt

■ *MUQDISHO - Krijgsheer generaal Mohamed Farah Aidid van Somalia weet van de prins geen kwaad, zo moest blijken tijdens een vrijdag door hem georganiseerde persconferentie. Onderwerp van gesprek was de confrontatie tussen zijn militante aanhang en de Verenigde Naties. Hij waarschuwde voor de gevolgen van een vergeldingsactie van de VN door Amerikaanse vliegtuigen omdat dit een bloedbad onder onschuldige burgers zou betekenen. Een week eerder kwamen 23 Pakistaanse VN-soldaten om het leven bij een actie van de Aidid-aanhang in Muqdisho.*

Volgens een onderzoek van het JAPANSE ministerie van Internationale Handel en Industrie verwacht 48 procent van de Japanse bedrijven de komende zes maanden een verbetering van de resultaten. In het voorgaande conjunctuuronderzoek, halverwege februari, rekende slechts 31 procent van de 150 ondervraagde ondernemers het komende halfjaar op betere tijden.

Taakomschrijving moet beter gedefinieerd:

Kozyrev: Onder voorwaarden meer Russen naar Bosnië

ATHENE - De Russische minister van Buitenlandse zaken, Andrej Kozyrev, heeft vrijdag gezegd dat Moskou bereid is militairen te leveren voor de VN-vredesmacht in Bosnië. Hij voegde daar aan toe dat de VN de taken van die vredesmacht wel duidelijker moet definiëren.

Op de vraag of Rusland een bijdrage zou leveren aan een vredesmacht, zei Kozyrev: "Ja. Wij zijn bereid aanvullende vredeshandhavers te sturen". De Russische bewindsman deed zijn uitlatingen voorafgaand aan een ontmoeting met zijn Amerikaanse ambtgenoot Warren Christopher in de marge van de bijeenkomst van de leden van de NAVO en die van het voormalige Warschau-pact in Athene. Later voegde Kozyrev er voor de Amerikaanse televisie aan toe dat voordat Rusland troepen kan sturen "wij een veel duidelijker beeld nodig hebben van het mandaat van de Veiligheidsraad (V-raad)... een definitie van wat deze troepen moeten doen".

Westerse functionarissen zeiden dat de Russische bewindsman zich eerder niet duidelijk had uitgesproken toen hij door de ministers van Buitenlandse zaken van de NAVO werd gevraagd militairen te leveren voor het VN-plan om zes "veilige gebieden" voor de moslims te scheppen in Bosnië. Moskou is een van de vijf sponsors van het plan, maar volgens westerse diplomaten verzetten invloedrijke conservatieven en militairen die sympathiek staan tegenover de Serviërs zich tegen het sturen van Russische soldaten.

RUSLAND zal de zeven grootste industrielanden (G-7) tijdens hun vergadering volgende maand in Tokyo vragen leningen tegen soepele voorwaarden te verstrekken. Die heeft Moskou nodig om het tempo van de hervormingen niet te laten verslappen, aldus vice-premier Alexander Sjochin.

■ *TEHERAN - President Ali Akbar Hashemi Rafsanjani (midden) van Iran deed vol vertrouwen zijn stem in de stembus bij de verkiezingen voor een nieuwe presidentsperiode (lees ambtsperiode). De algemene verwachting was dat hij aan een tweede ambtsperiode van vier jaar kan beginnen.*

(AFP-satellietfoto)

Rafsanjani vol zelfvertrouwen

Saai Wall Street sluit week toch af met winst

NEW YORK - De effectenbeurs van New York heeft de week afgesloten met een overwegend saaie dag. De Dow Jones-index van de dertig toonaangevende fondsen steeg met 13,24 punten tot 3504,96 punten bij een omzet van 255 miljoen aandelen. Donderdag werden er 231 miljoen aandelen verhandeld.

Aan het begin van de handel zag de beurs er veelbelovend uit. De beursindex zat in het eerste halfuur al op een winst van ongeveer 22 punten. Dat kwam door meevallende producentenprijzen in de VS. Die bleken in mei ten opzichte van de maand ervoor niet te zijn gestegen, terwijl er een stijging van 0,1 procent was verwacht en die prijzen in april met 0,6 procent waren gestegen.

Dat betekent dat het met de inflatie voorlopig wel meevalt en dat de rente in ieder geval niet omhoog moet. Een hogere rente smoort het herstel van de economie in de kiem en is slecht voor de aandelenkoersen.

Later tijdens de handel zakte de beursindex wat en viel er niet veel meer te beleven, maar de koersstijging van 3M hield de zaak op peil. 3M had donderdag voor een forse daling van de beursindex gezorgd. Ook de obligatiemarkt hield de aandelenkoersen overeind.

De dollar stond tegen het einde van de handel in New York op f 1,8260 na f 1,8280 op donderdag. Aan de kleine koersdaling lag de verwachting ten grondslag dat de rente in de VS voorlopig niet omhoog gaat.

De Leon Carpio voor Guatemala symbool democratie

Mensenrechtenvoorvechter president van Guatemala

GUATEMALASTAD - Het parlement van Guatemala heeft zondag de 51-jarige jurist Ramiro de Leon Carpio tot president gekozen als opvolger van de vorige week bij een door het leger geleide coup afgezette president Jorge Serrano. De Leon Carpio was onder Serrano's 'democratische' periode openbaar aanklager voor mensenrechtenzaken (ombudsman). Toen Serrano zijn autocoup uitvoerde werd De Leon Carpio meteen ontslagen.

De Leon Carpio kreeg in de eerste stemming 65 van de 115 stemmen. Zijn rivaal, de 81-jarige opperrechter Arturo Herbruger, kreeg er 51. Eigenlijk had een tweede ronde gehouden moeten worden, omdat in de eerste ronde een overwinning met twee derde meerderheid nodig is. Herbruger besloot echter zich terug te trekken en liet zo de overwinning aan zijn rivaal.

De Leon Carpio zal de ambtstermijn van zijn afgezette voorganger Serrano gaan afmaken. Dat betekent dat hij gekozen is voor tweeëneenhalf jaar, tot 1995. Met zijn verkiezing tot president kwam een verrassend slot aan een hectische periode welke begon op 25 mei toen Serrano Elias de macht aan zich trok, het parlement naar huis stuurde en het hooggerechtshof ontbond. Serrano werd afgelopen dinsdag afgezet door het leger en vluchtte toen naar El Salvador.

DOORBROKEN

Vice-president Gustavo Adolfo Espina werd toen president maar er was geen quorum om het parlement te vormen. Ondertussen kwam het hooggerechtshof in actie die vonniste dat Espina grondwettelijk zijn boekje te buiten was gegaan en dus geen president kon zijn. Ook zijn vice-presidentschap werd hem om die reden ontnomen. Het hof bepaalde verder dat het parlement binnen 24 uur een president moest kiezen.

De Leon Carpio klam naar boven als kandidaat van de 'nationale consensus-groep', een groepering die afgelopen vrijdag werd gevormd en die verschillende politieke richtingen omvat, van vertegenwoordigers van de machtige privé-sector tot de zogenoemde 'multi-sectoriale' volksbeweging die geleid wordt door de Nobelprijswinnares Rigoberta Menchu. De opkomst van deze groepering, die een terugkeer naar de grondwet eiste en de verkiezing van een president door het congres (parlement), zorgde er in feite voor dat de impasse rond het machtsvacuüm aan de top werd doorbroken.

VERZOENING

De Leon Carpio presenteerde zich als man van de verzoening. Enkele uren voor zijn verkiezing zei hij dat hij van plan is de diverse sectoren van de bevolking te laten deelnemen aan een 'nationaal akkoord'. Een van de eerste zorgen van de nieuwe president, zo maakte hij bekend, zal zijn ervoor te zorgen dat de buitenlandse hulp aan Guatemala die werd afgebroken na de coup van Serrano op 25 mei, weer zal worden hervat. De verkiezing van De Leon Carpio vond plaats tijdens een bezoek van Joao Baena Soares, de secretaris-generaal van de Organisatie van Amerikaanse Staten (OAS) aan Guatemala. Baena Soares had tijdens dit bezoek onder meer gesprekken met Rigoberta Menchu en met kopstukken van het leger.

De nieuwe Guatemalaanse president Ramiro De Leon Carpio vertegenwoordigt voor de grote meerderheid van de negen miljoen Guatemalteken de hoop op een betere toekomst. De hoop op meer democratie, vrijheid en rechtvaardigheid. De hoop op minder geweld, onderdrukking en corruptie.

BEKENDHEID

De 51-jarige jurist, notaris en journalist, verwierf als openbaar anaklager voor mensenrechtenzaken sinds augustus 1989 bekendheid en respect in binnen- en buitenland. Hij aarzelde niet het leger aan te klagen wegens grove schendingen van de mensenrechten. Vakbonden, linkse groeperingen en indianen prezen hem daarom in alle toonaarden. Indianen gingen zondag juichend de straat op om het presidentschap van De Leon Carpio te vieren. Zij zijn in Guatemala sinds jaar en dag het grootste slachtoffer van militairen en rechtse doodseskaders. Leger en paramilitairen vermoordden in het begin van de jaren tachtig tienduizenden indiaanse boeren die als sympathisanten van het linkse verzet werden beschouwd.

Ook de onlangs afgezette president Jorge Serrano Elias bejegende hij zeer kritisch. De Leon Carpio hekelde de corruptie in regeringskringen. Serrano Elias, die eind mei het parlement ontbond om de corruptie te willen bestrijden, had volgens de voormalige Guatemalaanse ombudsman de meeste boter op zijn hoofd. De Leon Carpio stond als een van de eersten op Serrano's lijst om gearresteerd te worden na diens verkapte staatsgreep van 25 mei. Maar de ombudsman wist via het dakraam van zijn buren aan de politie te ontsnappen. Op geheime plaatsen gaf hij persconferenties, waarbij hij Serrano Elias, die afgelopen dinsdag door het leger werd afgezet, en diens vice-president Gustavo Espina hard aanviel. Maar hij liet zich van zijn pragmatische en verzoenende kant zien toen het leger Serrano Elias liet vallen en bevolking en parlement weigerden Espina als president te aanvaarden. "Het gedrag van het leger gedurende de recente crisis is correct geweest. De militairen hebben een stap teruggedaan en de instellingen hun werk laten doen."

HERVATTING HULP

Het buitenland reageerde zondag onverdeeld gunstig op zijn verkiezing. "Wij verwelkomen een wettige en vreedzame constitutionele oplossing van deze crisis en we verheugen ons er op met deze regering samen te werken", verklaarde Bernard Aronson, VS-onderminister voor inter-Amerikaanse zaken tegenover journalisten.

MENSEN

'Aardappeleters' geen sociale aanklacht

Het schilderij **De aardappeleters** uit 1885 van Vincent van Gogh is ten onrechte beschouwd als een sociale aanklacht van de schilder tegen de maatschappelijke verhoudingen van zijn tijd. Tijdens een lezing vrijdag in het Van Goghmuseum in Amsterdam zette Louis van Tilborgh, hoofd Collecties van het museum die visie recht.

Van Gogh heeft volgens Van Tilborgh de boerenfamilie op het doek zo dicht mogelijk bij de natuur proberen af te beelden. De koppen van de boeren zijn daarom bewust dierlijk en karikaturaal geschilderd. De lezing vond plaats ter gelegenheid van de opening van de zomerpresentatie rondom De aardappeleters van Vincent van Gogh. De tentoonstelling duurt tot en met 29 augustus.

Op De aardappeleters staat een Brabantse boerenfamilie afgebeeld, met in het midden een dampende pan met aardappels. Het werk geldt als het chef d'oeuvre van Van Gogh.

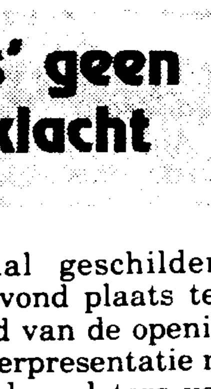
■ *HARBEL — Twee vrouwen en twee kinderen liggen dood op de grond. Zij werden gedood bij de massamoord op 5 juni in een vluchtelingenkamp in Harbel, Liberia. Meer dan driehonderd mensen werden gedood en zevenhonderd raakten gewond bij de aanslag. De VN onderzoeken deze schokkende zaak.*

Boete voor laten doodgaan van huisrat

Een Britse vrouw die haar huisdier, een rat, geen water meer gaf zodat het beest stierf, heeft donderdag van een Britse rechtbank een geldstraf gekregen van omgerekend zo'n 220 gulden.

De 23-jarige Lisa Chapman liet het ratje Ziggy zes dagen zonder water met slechts een klein stukje kaas als voedsel. "Ik liet hem eigenlijk niet in de steek. Ik had geen keus", zei ze tegen de rechter, wijzend op haar werkloosheid en het gebrek aan een eigen onderdak.

Het 'Koninklijke Britse gezelschap ter voorkoming van wreedheden tegen dieren' verdedigde na de uitspraak zijn beslissing om de daad van de vrouw bij justitie aan te kaarten. "Ratten hebben ook gevoelens", aldus een woordvoerder.

Nieuwe naam van Prince

De Amerikaanse popzanger en componist **Prince** heeft zich ter gelegenheid van zijn 35ste verjaardag een nieuwe naam aangemeten. Maar die is onuitspreekbaar.

Vanaf nu wil Prince worden aangeduid met de gecombineerde seksetekens van man en vrouw, resp. De cirkel met de schuine pijl en de cirkel met het kruis, zo verklaarde zijn agent, Karen Lee. "Het is geen grap, het is serieus", zei zij.

Probleem is echter dat deze eigenlijk alleen grafisch bestaande naam niet uitspreekbaar is te vertalen. En zijne hoogheid heeft niet aangegeven hoe de naam het beste uit te spreken. Het dubbele symbool vormde al de titel van het laatste album van de artiest.

Verveling voor apen voorbij

Apen die opgesloten zitten in de dierentuinen in Duitsland hoeven zich niet langer te vervelen.

De directeuren van Duitse dierentuinen hebben namelijk gemeenschappelijk besloten hun dieren meer bezigheden te verschaffen. Zo krijgen apen het klusje om in houtwol verstopte rozijnen te vinden. Voor beren wordt de bezigheidstherapie 'honing zoeken' ontwikkeld.

De directies van de 120 dierentuinen maakten vrijdag deze afspraken op de jaarvergadering van hun organisatie in Cottbus.

Verzwakte moeder Teresa afwezig op congres

Moeder Teresa (83) neemt deze week niet deel aan het internationale eucharistisch congres in het Spaanse Sevilla. Haar gezondheidstoestand laat dit niet toe.

De uit Albanië afkomstige moeder-overste brak enkele weken geleden bij een val in Rome drie ribben. Sindsdien wordt ze in een ziekenhuis verpleegd. Er bestaat geen levensgevaar. In Sevilla zou ze paus Johannes Paulus II ontmoeten.

Gereïncarneerde monniken

■ *Een boeddhistische monnik loopt met twee honden in het Drepung-klooster in Lhasa. In deze hoofdstad van Tibet met zijn vele kloosters lopen talloze honden rond, omdat boeddhisten geloven dat ze de reïncarnatie zijn van boeddhistische monniken die er niet in geslaagd zijn terug te keren als wezen van een hogere orde.*

■*LLANDUDNO - Dit lijkt een wat overdreven manier van de uitoefening van de dienstbetrekking door twee politie-agenten, vastgelegd in Wales. Zij kunnen het dirigeren van het verkeer blijkbaar niet laten, ook niet in de blankstaande straten. Ze kregen er waarschijnlijk wel koude voeten van.*
(AFP-satellietfoto)

Chili en Unesco werken aan Paaseiland

Chili en de culturele organisatie van de VN, Unesco, gaan samenwerken en geld inzamelen voor behoud van de legendarische stenen beelden op Paaseiland.

Het op 3.500 km ten westen van Chili in de Stille Oceaan gelegen eiland werd op Paaszondag 1722 ontdekt door de Nederlandse ontdekkingsreiziger Jacob Roggeveen, die op zoek was naar Zuidland (Terra Australis).

De ongeveer duizend beelden, die in hoogte variëren van vijf tot soms twintig meter, zijn naar wordt aangenomen opgericht door verscheidene clans op het eiland als symbool van hun macht. De beelden zijn aan erosie onderhevig en gevreesd wordt dat ze verloren zouden gaan zonder beschermende maatregelen.

***

DUITSLAND en de VS zijn het eens over overheidsorders in de sector telecommunicatie en zullen elkaar geen sancties opleggen. De afgelopen maand straften de VS negen van de twaalf EG-landen omdat die VS-bedrijven buiten spel zouden zetten.

Condoomgebruik stijgt, toch meer heteroseksuelen met aids

Ondanks het toenemend condoomgebruik wereldwijd, blijft de **verspreiding van aids** onder heteroseksuelen een groot probleem. Dat kwam donderdag naar voren tijdens een lezing in Berlijn, waar deze week het Internationale Aidscongres wordt gehouden.

Andere wetenswaardigheden die deze week naar voren gebracht tijdens het congres in Berlijn:

☛ **Veel lachen** blijkt de kwaliteit van het leven van aidspatiënten onder inheemse Amerikaanse indianen in reservaten in Californië te verbeteren. In het zorgproject van hulpverleners samen met de indianen zelf staan traditionele en westerse genezing, geestelijke en culturele filosofieën centraal, maar ook het respect voor de samenhang van het individu met zijn omgeving. De indianen accepteren hun ziekte daardoor meer en voelen zich er beter bij.

☛ Uit een Amerikaanse studie onder 300 **kinderen** blijkt dat kinderen met aids door hun ziekte vaak veel pijn hebben maar daarvoor geen goede pijnbestrijding krijgen, behalve als ze op sterven liggen. Een van de oorzaken is dat de ouders de ziekte van hun kind ontkennen of de verdovende medicijnen te veel met drugs associëren, en de pijnbestrijding daarom niet toestaan.

☛Een studie in Atlanta (VS) onder 18.000 mensen die zijn behandeld door **HIV-geïnfecteerde artsen** en verpleegkundigen, wees uit dat de kans op besmetting van de patiënten zeer klein is. Geen seropositieven zijn gevonden onder ruim 11.000 patiënten van 46 HIV-geïnfecteerde gezondheidswerkers. In de patiëntengroep van elf gezondheidswerkers zijn er 92 gevonden, maar bij allemaal hadden - zeker of zeer waarschijnlijk - andere risicofactoren een rol gespeeld, zoals onveilig vrijen en drugsspuiten.

☛De kans dat een moeder haar **kind besmet** met het aidsvirus HIV lijkt iets kleiner bij een keizersnede dan bij een vaginale bevalling. Het is maar een klein verschil, dus het is niet raadzaam om massaal keizersnedes te gaan uitvoeren, met alle medische risico's van zo'n operatie vandien. De geïnfecteerde moeder draagt het virus op haar kind over voor, tijdens of na de bevalling. Niet elke baby krijgt het virus mee: schattingen lopen uiteen van 15 tot 39 procent.

☛Besmetting met het aidsvirus HIV is een van de serieuze problemen waar **gevangenen** mee kampen. Preventieprogramma's moeten daar rekening mee houden. HIV en aids onder mensen in de gevangenissen is een groot probleem. Door het delen van spuiten en seksuele contacten kan het virus zich in zo'n besloten gemeenschap wijd verspreiden. Volgens officiële cijfers is bijna 18 procent van de 63.000 gedetineerden in New York State seropositief. Maar gevangenispersoneel en de gedetineerden zelf denken dat dit cijfer tussen de 50 en 80 procent ligt. De Argentijnse autoriteiten stellen dat 12 procent van de gevangenen besmet is en verwachten dat dit in het jaar 2003 is gestegen tot 45 procent.

Tom Poes en de Herenopstand

door **Marten Toonder**

3966 — Heer Bommel staarde geheel ontdaan naar de dame waar hij zo lomp tegen aan gelopen was. Door de botsing waren haar hoed en de pruik, die ze daaronder droeg scheefgezakt. Maar ze scheen niet boos te zijn en dat gaf hem moed.

"Neem me niet kwalijk", sprak hij. "Een heer in drift vergeet soms zichzelf. Ik bedoel... eh... de sfeer is hier wat drukkend. Ik wilde er uit bedoel ik en toen liep ik de deur open, als u begrijpt wat ik bedoel..."

De dame keek hem met een zachte glimlach aan en antwoordde niet.

"Sta me toe", hernam heer Ollie. "Uw haar is een beetje... eh... in wanorde. Ik schaam me dat ik u zo onhoffelijk tegemoet trad. Maar ik had ook niet verwacht hier iemand van stand aan te treffen."

Zo sprekende poogde hij de pruik met een subtiel gebaar recht te zetten doch nu verstijfde hij. Want bij de aanraking ontdekte hij dat hij geen echte dame tegenover zich had.

Het was een pop, die stevig in de vloer geschroefd was. In haar binnenste droeg ze een gevoelige microfoon, die heer Bommels woorden doorgaf aan de waarnemers in de andere kamer. Maar dat wist hij natuurlijk niet.

"Wat een minne streek!" mompelde hij. "Men drijft hier zelfs de spot met de ridderlijke gevoelens van een heer in moeilijkheden."

"Maar ik zal jullie weten te vinden!" riep hij tegen de kale wanden. "Ik doorzoek dit hele huis van boven tot onderen..."

Op dat moment stapte hij op een valkuil, die onder zijn voeten openklapte - en met een zucht verdween hij uit het gezicht..........

HENRY ® By Dick Hodgins

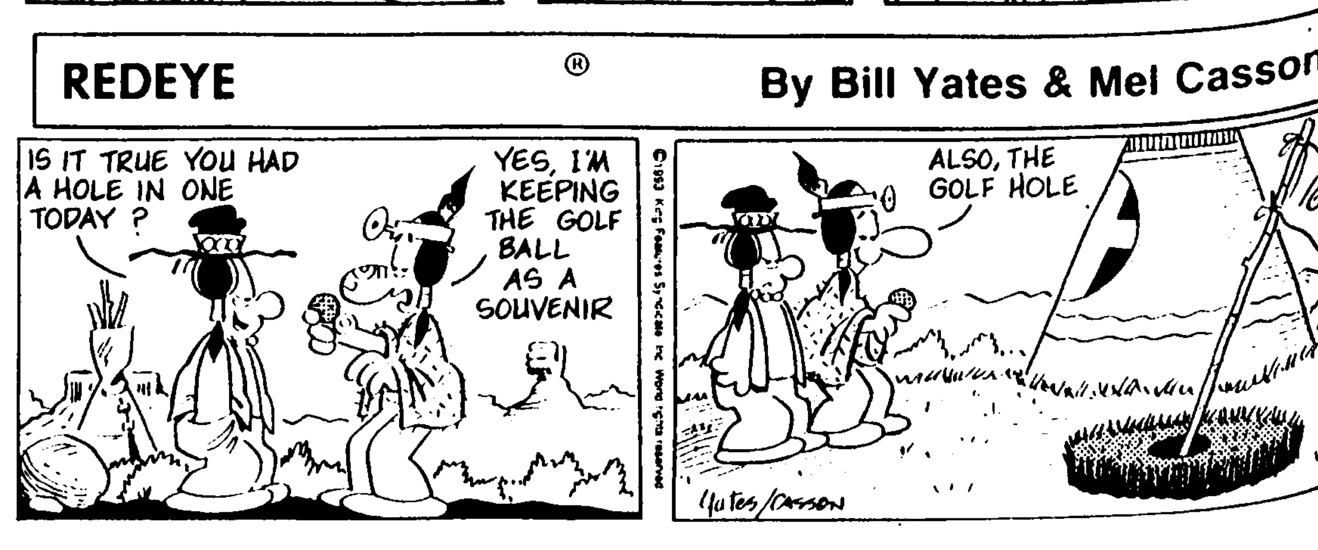
BONER'S ARK ® By Addison & Frank Johnson

BEETLE BAILEY ® By Mort Walker

REDEYE ® By Bill Yates & Mel Casson

AGENDA

MEDISCHE DIENSTEN

ARTSEN

DIENST ARTSEN
... van de artsen van Bandabou (... district) kunnen in spoedgevallen ... 641658 bellen en dan het ...ordapparaat afluisteren. De ... van de andere districten kunnen ... spoedgevallen de artsenpraktijk van ... eigen huisarts bellen en het ...ordapparaat zal dan mededelen wie ...eldoende arts is.

...ERARTS
(...uliere patiënten)
... dienstdoende arts belt U tel.: ...825100.

...GING VAN TANDARTSEN
... dienstdoende arts gedurende het ...nde en op feestdagen gelieve tel.: ... op te bellen.

...O MEDICO STA ROSA
...weg 327, tel.: 672300/676666; ...tijden zaterdag en zondag van ...00 uur.

WIJKVERPLEGING

... GELE KRUIS WIJKVERPLE-...
... Maria 17. Tel.: 682344, 682947, ...2 en 682574. Fax: 681000; geopend ... zeven uur 's morgens tot vijf uur ...ags; spreekuur wijkgebouw Bonam: ... dinsdag van 09.00-11.00 uur. Tel.: ...; Suffisant: tel.: 687707; Montagne ... tel.: 673711; Kaya Fensu: tel.: ...7; Mamayaweg: tel.: 657508; voor ...le omtrent zuigelingen- en peuter... kan men terecht op consultatiebu... Brievengat. Tel.: 373584. ... *wachtzuster* gelieve tel.: 603661 ...

...TING VAN HET WIT GELE ...S VOOR GEZINSVERZOR-... 'KWIDO PA FAMIA'
...aria 17. Tel.: 680222; spreekuren ...g, woensdag en vrijdag van 08.00-... uur; dinsdag en donderdag van ...16.00 uur.

...TRALE WIJKVERPLEGING
...r Gosieweg 15. Tel.: 692231/... geopend van 07.00-17.00 uur. ... zuster van de wacht gelieve tel.: ...7, pagenummer 669-0368, te ...

... Bandabao, Groot Sta Martha 141. ...642555; geopend van 14.00-17.00 ... Voor de wachtzuster gelieve tel.: ...7, pagenummer 669-0368 te bellen.

...AMKLINIEK RIO CANARIO
...gatweg Noord 43, tel.: 44510, ..., 691683 en 691838; voor infor... over prenatale zorg en zorg gedu... na de bevalling.
...atiebureau zuigelingen: iedere donde... ...dag van 13.30-16.00 uur.
...atiebureau peuters: iedere dins... ...g van 12.30-14.45 uur.

...HTING WIJKVERPLEGING BAN-...
...ein 38, tel.. 648077/648387; open van ... t/m vrijdag van 07.00-17.00 uur; ...00 uur bereikbaar: zuster Van Her... ...m. Tel.: 642798 b.g.g. 601760.
...atiebureau: iedere dinsdag van ...-11.00/18.00-20.00 uur.

...DASHON LECHI DI MAMA ...OU
... informatie tel.: 672289, 375023 of ...

GENEESK. DIENST

STADS- EN 2DE DISTRICT OOST
12 juni 1993 vanaf 07.00 uur tot 14 juni 1993 om 07.00 uur:
... Elhage, Sentro Mediko Sta. Rosa. Tel.: 676666; spreekuren: 11.00-12.00/ 17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: ... b.g.g. 689266/689337.
(... voor patiënten van de volgende ...: Wiebe, Da Costa Gomez, Nassy-Tseng, Nassy, Tseng, Suiters, Braakman, Doran, Guerrero-Bakmeyer, Ayubi, De Vos en Braam)

STADS- EN 2DE DISTRICT WEST
11 juni 1993 vanaf 17.00 uur tot 14 juni 1993 om 07.00 uur:
Dokter Dunker, Dokterskamer Brievengat. Tel.: 377244; spreekuren: 11.00-12.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 691021 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Swart, Gollo, Roose, Braakman-Bonder, De Rouw-Picus, Davelaar, Elhage, Pablo, Heerenveen, Nivillac, Rosales-Concession en De Vos)

DERDE DISTRICT BANDABAO
11 juni 1993 vanaf 17.00 uur tot 14 juni 1993 om 07.00 uur:
Dokter Schellens, Sentro Mediko Barber. Tel.: 641605/641658; spreekuren: 10.00-11.00/17.00-18.00 uur; spoedgevallen tel.: 641784 b.g.g. 689266/689337.
(dit geldt voor patiënten van de volgende artsen: Schellens, Sommer, Lucasius, Spong en Tweed).

■ **Patiënten van hier niet genoemde artsen wordt aangeraden in *spoedgevallen* de eigen arts te bellen en te informeren wie voor deze de dienst waarneemt. Het verdient te allen tijde aanbeveling een huisarts te kiezen die in avonden en weekeinden bereikbaarheid geregeld heeft. Vraag er naar bij uw eerstvolgend bezoek!**

APOTHEKEN

WEEKEINDEDIENST ZATERDAG 12
Otrobanda:
Muizenberg, Muizenberg z/n. Tel.: 692390/ 692391.
Punda:
Antillana, Kaya Flamboyan 1-A. Tel.: 376200/ 376208.

ZONDAG 13
Otrobanda:
Paradeis, F.D. Rooseveltweg 46-B. Tel.: 689676/689808.
Punda:
Cerrito, Winkelcentrum Promenade. Tel.: 376155/376689.

DIVERSEN

VERLOF BEGRAFENIS
(van 10.00-14.00 uur)
12 juni: S. Jennie-Kleinmoedig, Angolaweg 76.
13 juni: E.F. Cannister, Schottegatweg Oost 25.

HEEFT U HULP NODIG?
Bel SOS-lijn 127!

NOODGEVALLEN/ VERMISSING OP ZEE
Telefoon: 637911 (RCC)
24 uur per dag bereikbaar!

LUCHTPOSTSLUITING
(Postkantoor Groot Kwartier)
Nederland: voor gewone stukken: maandag, dinsdag, donderdag en vrijdag om 11.30 uur; woensdag om 10.15 uur. Voor aangetekende stukken één uur van tevoren.
Suriname: voor gewone stukken: dinsdag en vrijdag om 07.00 uur en zaterdag om 10.45 en 17.00 uur.
De Verenigde Staten en Europa (op zaterdag): voor aangetekende en gewone poststukken om 14.45 en 15.45 uur.
Het zegelloket is op zaterdag van 07.00-15.00 uur open.

THORAX CENTRUM
(Jan Noorduynweg naast UNA. Tel.: 685544)
openingstijden van maandag t/m vrijdag van 08.00-17.00 uur; op zon- en feestdagen alsmede op werkdagen na 17.00 uur voor spoedgevallen tel.: 685917.

DIERENARTS
voor spoedgevallen gelieve te bellen: 614000 (Veterinaire Dienst) voor de dienstdoende arts.

STICHTING DIERENBESCHERMING CURAÇAO
Het Dierenasiel is open van maandag t/m vrijdag 10.00-12.00/14.00-18.00 uur; zaterdag van 08.00-13.00/16.00-18.00 uur; zondag gesloten.

MAANDAG

TOERISTENSCHIP
11.00-20.00 uur *Seawind Crown* (AUA).

KERKDIENSTEN

KLOOSTER ALVERNA (Gouv. van Lansbergeweg): zon.: 10.00 uur hoogmis (Ned) en 16.00 uur Papiamentu.
BARBER (H. Joseph): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00 en 09.00 uur.
BRIEVENGAT: zat.: 18.30 uur; zon.: 10:00 en 18.00 uur.
BUENA VISTA (Birgen Milagrosa): zat.: 18.30 uur; zon.: 09.00 en 11.30 uur.
CHARO (O.L. Vrouw van Coromoto): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.00, 11.00, 17.00 (Spaans) en 19.00 uur.
GROOT KWARTIER (O.L. Vrouw van Berg Carmel): zat.: 19.30 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.

JANDORET (O.L. Vrouw van Goede Raad): zon.: 10.00 en 19.00 uur.
HULPKERK BOCA SAMI: zat.: 18.00 uur; zon.: 08.00 uur.
HULPKERK LAGOEN (H. Johannes): zon.: 10.00 uur.
JANWE (H. Hart van Jesus): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.30, 12.00 en 19.00 uur (Ned).
KORAAL SPECHT (Goede Herder): zat.: 19.00 uur; zon.: 11.00 en 18.00 uur.
MONASTERIO 'MAMA DI DIOS' (Scherpenheuvel 3): maan. t/m zat.: 06.00 uur; zon.: 10.30 uur.
MONTAÑA (H. Dominicus): zon.: 05.15, 08.30 en 19.00 uur.
OTROBANDA:
Santa Ana: zon.: 08.00 en 19.00 uur.
Santa Famia: zon.: 08.00, 09.00, 11.00 (Engels) en 19.00 uur.
PIETERMAAI (Kathedraal): zat.: 19.00 uur; zon.: 06.00, 09.00 en 19.00 uur.
SANTA MARIA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.00, 09.00 en 18.30 uur.
SANTA ROSA: zat.: 18.30 uur; zon.: 07.30, 09.00 en 18.30 uur.
SAN WILLIBRORDO: zat.: 19.00 uur; zon.: 10.00 uur.
SERU GRANDI (Fuik): zon.: 17.00 uur.
SOTO: zat.: 19.00 uur; zon.: 09.00 uur.
STEENRIJK (O.L. Vrouw van Altagracia): zat.: 07.00 en 19.00 uur; zon.: 06.00, 10.00 (charismatica) en 18.00 uur.
SUFFISANT (O.L. Vrouw van Fatima): zat.: 18.00 uur; zon.: 09.00 en 18.00 uur.
SERU FORTUNA: zat.: 18.30 uur; zon.: 10.00 uur.
TERA CORA: zon.: 18.00 UUR.
WESTPUNT (H. Petrus): zat.: 19.00 uur; zon.: 08.30 uur.
WISHI (H. Teresita): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.00 en 18.00 uur.
ZUID BONAM (H. Judas Thadeus): zat.: 18.30 uur; zon.: 08.30 en 17.30 uur.

WEGA DI NUMBER
1009
4914
5643

EVANGELISCHE BROEDERGEMEENTE

MORAVIAN CHURCH
(Gooroeboeroeweg, Mundo Nobo)
zaterdagavond 19.00 uur zangdienst.
zondagmorgen 09.30 uur preekdienst.
(Emmy Berthold kleuterschool, Suffisant)
zondagavond 18.00 uur Papiamentse dienst.

GEREFORMEERDE KERK

Groot Kwartier
08.30 uur dienst en H.A.
16.30 uur dienst.
Muizenberg/Stenenkoraal
10.00 uur dienst en H.A.
Buena Vista
10.15 uur dienst en H.A.
Santa Rosa
10.00 uur dienst en H.A.
19.00 uur samenkomst.

VERENIGDE PROT. GEMEENTE VAN CURAÇAO

Ebenezer Church
(Oranjestraat 111)
09.30 uur ds O.G. Haasnoot; *collection Sunday-school.*
Fortkerk
(Fort Amsterdam)
09.30 uur ds. V/d Doel; collecte zondagsschool.
Emmakerk
(Rio Canario)
09.30 uur ds. P. van der Waal; collecte zondagsschool.

VOLLE EVANGELIE GEMEENTE YUBIA BENDITA

zondag om 10.00 uur dienst (tevens crèche en zondagsschool) - Weg naar Bullenbaai z/n. (tel.: 681922).

****

ABC (kanaal 77)

ZATERDAG
15.00 **Pro Bowling** (L)
16.30 **Wide World of Sports** Gymnastics; Mini-marathon (T)
18.00 News
18.30 ABC News
19.00 News Magazine
19.30 New York Views
20.00 Young Indians Jones Chronicles
21.00 FBI: The Untold Stories (R)
21.30 American Detective (R)
22.00 The Commish (R)
23.00 News
23.30 **Movie: One Man Force (1989)**
01.30 News
02.00 **Movie: Top Banana (1954)**
04.00 Branded
04.30 Guns of Will Sonnett
05.00 Travel Travel
05.30 Ebony/Jet Showcase

ZONDAG
12.30 News Conference
13.00 **Soccer United States vs Germany** (T)
15.00 **Auto Racing Detroit Grand Prix** (T)
17.30 **U.S. Open Preview From Springfield, N.J.** (T)
18.00 News
18.30 ABC News
19.00 Life Goes On (R)
20.00 America's Funniest Home Videos
20.30 America's Funniest People (R)
21.00 ABC Sunday Night Movie: **Blind Witness** (1989)
23.00 News
23.30 **Movie: Eye on the Sparrow** (1987)
01.30 News
02.00 Runaway With the Rich & Famous
02.30 World News Now
04.30 Opray Winfrey
05.30 ABC World News This Morning

AE (kanaal 73)

ZATERDAG
17.00 Comedy on the Road
18.00 Evening at the Improv
19.00 Bob Vila's Home Again
19.30 Bob Vila's Home Again
20.00 **Movie: To Kill a Mockingbird** (1972)
22.30 Comedy on the Road
23.00 Caroline's Comedy Half Hour
24.00 **Movie: To Kill a Mockingbird** (1972)
02.30 Comedy on the Road
03.30 Caroline's Comedy Half Hour
04.00 **Movie: Splendor in the Grass** (1961)

ZONDAG
13.00 **Movie: Strangers on a Train** (1951)
15.00 **Movie: The Trouble With Harry** (1955)
17.00 In Search Of...
17.30 In Search Of...
18.00 Real West
19.00 **Movie: Jewel in the Crown** (Pt 1 of 15)
20.00 **Movie: Brides of Christ** (Pt 1) (1992)
22.00 Miss Marple
23.00 Evening at the Improv (Host: Carrie Snow)
24.00 **Movie: Movie: Brides of Christ** (Pt 1) (1992)
02.00 Miss Marple
03.00 Evening at the Improv
04.00 Movie
05.30 New Wilderness

CBS (kanaal 75)

ZATERDAG
16.30 **PGA Golf Buick Classic**, 3rd round (L)
18.00 News
18.30 CBS News
19.00 Hee Haw
20.00 Dr. Quinn, Medicine Woman
21.00 League of Their Own
21.30 Brooklyn Bridge
22.00 Walker, Texas Ranger
23.00 News
23.30 Roseanne
24.00 **Movie: American Flyers** (1985)
02.00 **Movie: My Blood Runs Cold** (1965)
04.00 CNN Headline News

ZONDAG
12.00 **Great Games of the ACC**
13.00 **Movie: The Streets of San Francisco** (1972)
15.00 **PGA Golf** Buick Classic, final roud (L)
18.00 News
18.30 CBS News
19.00 60 Minutes
20.00 Murder, She Wrote (R)
21.00 **CBS Sunday Movie: Face of a Stranger** (1991)
23.00 News
23.15 CBS News
23.30 Amen
24.00 Entertainment Tonight
05.30 CBS Morning News.

LIFE (kanaal 91)

ZATERDAG
15.00 Unsolved Mysteries
16.00 **Movie: Getting Up and Going Home** (1992)
18.00 **Movie: Stolen Babies** (1992)
20.00 **Movie: Badlands** (1973)
22.00 The Hidden Room
22.30 The Hidden Room
23.00 Unsolved Mysteries
24.00 China Beach
01.00 Self-Improvement Guide
04.00 Self-Improvement Guide

NBC (kanaal 85)

ZONDAG
15.00 **America's Love Affair With the Car**
16.00 **LPGA Golf Mazda Championship**, 3rd round (L)
18.00 News
18.30 NBC News
19.00 Saturday Sports Live
19.30 Roggin's Heroes
20.00 Almost Home
20.30 Nurses
21.00 Empty Nest
21.30 Mad About You
22.00 Black Tie Affair
22.30 Powers That Be
23.00 News
23.30 Saturday Night Live
01.00 HBO Comedy Showcase
02.00 Paid Program
02.30 **Movie: Guns in the Dark** (1937)
04.30 **Movie: THey Went That-a-Way**

ZONDAG
12.00 Eboby/Jet Showcase
12.30 Paid Program
13.00 Cosby Show
01.30 Paid Program
14.00 Sports Almanac
15.00 **Basketball Hoop-It-Up** (T)
16.00 **LPGA Golf Mazda Championship**, final round (L)
18.30 News
18.30 NBC News
19.00 NBA Basketball Championship (L)
21.30 Mad AB out You
22.00 Qunatum Leap (R)
23.00 News
23.35 Mama's Family
24.05 New WKRP in Cincinnati
24.35 ALF
01.05 Beauty and the Beast
02.05 Horizons of the Spirit
03.05 NBC Nightside
05.30 NBC News at Sunrise.

TBS (kanaal 89)

ZATERDAG
16.05 **Movie: Silence of the Heart** (1984)
18.05 WCW Saturday Night Wrestling
19.05 **Major League Baseball** Cincinnati Reds at Atlanta Braves (L)
22.05 **Movie: A Man Called Sledge** (1970)
24.05 **Movie: Ghost in the Invisible Bikini** (1966)
01.50 **Movie: Bikini Beach** (1964)
03.50 CHIPs
04.50 Three Stooges

ZONDAG
13.05 **Major League Baseball** Cincinnati Reds Atlanta Braves (L)
16.05 Andy Griffith
16.35 Happy Days
17.05 Tom and Jerry's Funhouse
17.35 Captain Planet and the Planeteers
18.05 WCW Main Event Wrestling
19.00 **Movie: Perry Mason Returns** (1985)
21.00 National Geographic Explorer
23.00 Network Earth
23.30 Paid Program.
24.30 World Tomorrow
01.00 Paid Program
02.30 Feed the Children With Larry Jones
03.00 Paid Program
04.00 The Honeymooners
04.30 I Love Lucy
05.05 All in the Family
05.35 CNN Headline News

USA (kanaal 83)

ZATERDAG
15.00 **Movie: Voyage** (1993)
17.00 Joan Rivers' Gossip! Gossip! Gossip!
17.30 Bosom Buddies
18.00 Swamp Thing
18.30 Beyond Reality
19.00 Quantum Leap
20.00 **Movie: Psycho II** (1983)
22.00 Silk Stalkings
23.00 **Movie: Class of Nuke 'Em High** (1986)
01.00 **Movie: Class of Nuke 'En High II: Subhumanoid Meltdown** (1991)
03.00 **Movie: Stiches** (1985)
05.00 Welcome Back, Kotter
05.30 Welcome Back, Kotter

ZONDAG
12.00 WWF All-American Wrestling
13.00 MacGyver
14.00 **Movie: Night Shift** (1982)
16.00 Joan Rivers' Gossip! Gossip! Gossip!
16.30 Just the Ten of Us
17.00 Double Trouble
17.30 My Sister Sam
18.00 My Two Dads
19.00 MacGyver
20.00 **Movie: Legacy of Lies** (1992)
22.00 Counterstrike
23.00 Silk Stalkings
24.00 Hollywood Insider
24.30 Paid Program
03.30 Paid Program

Naar menselijke maatstaven veel te vroeg, zeggen we dan.

Daarin erkennen wij, hoe moeilijk ook, dat er andere hogere maatstaven zijn.

In dat weten berusten wij in het zo onverwachte overlijden aan een hartaanval in het Ziekenhuis te Breda van onze innig geliefde, veelbelovende dochter, zus, verloofde, kleindochter, tante en nicht

GERMAINE TROMP

Zij zou naar het derde jaar in haar studie voor register-accountant gaan aan het Hoger Economisch Administratief Onderwijs te Breda.

Zij werd 21 jaar oud.

Haar ouders : **Betto en Anna Tromp - van der Schoot**
Haar broer : **Robert**
Verloofde : **Francis Angela**

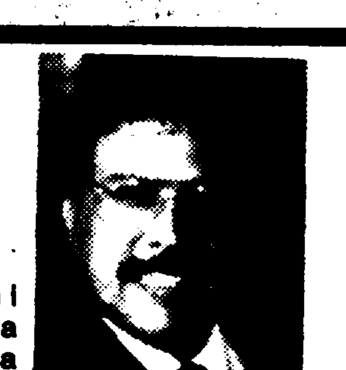
Haar grootouders : **Ignacio en Antonette Tromp**
Jos van der Schoot en Susanna Arenda

Haar meter en peter : **Coletta Zschuschen en Pano Tromp.**

De begrafenis vindt op de Katholieke begraafplaats aan de Boerhavestraat in Oranjestad plaats. Dag en uur worden later bekend gemaakt.

Aruba, 12 juni 1993.

GRADISIMENTU I INVITASHON

Esposa, yunan i demas famia di defuntu

RUTILIO ANTONIO ARROYO

kier a gradisí tur esnan ku di un òf otro manera a mustra atenshon i konvivensia durante permanensia den Intensive Care tantu na Kòrsou komo den eksterior, na ora di morto i ku a kompañá nos na Misa i entiero di nos kerido difuntu.

Un danki spesial na kuerpo médiko i para-médiko, i espeshal dòkter Berend di hospital St. Elisabeth.
Un gradisimentu spesial ta bai na Direktiva di Asosiashon di Músiko i Artista di Kòrsou.

Nos kier a invitá na tres Santu Sakrifisio di Misa pa deskanso di alma di nos difuntu riba djárason 9 di yüni, djabièrné 11 di yüni i djasabra 12 di yüni, mitar di shete (6.30 p.m.) na Misa di Brievengat.

Aseptá e anunsio aki komo un invitashon personal.

TELECURAÇAO (kanaal 8/6)

ZATERDAG
17.30 Telefiesta met tante Irma
18.00 Studio Sport
18.57 Tempu pa Dios
19.00 Cocktail Turístiko met Captain Sterling
20.00 Telenotisia
20.30 The New WKRP in Cincinnati
21.00 The Great Bookie Robery (Pt 1 of 6)
22.00 Wega di Number Kòrsou
22.07 Estreno: Ann Bourke White
23.30 Sluiting.

ZONDAG
16.00 Sena di Señor: **Mgr. Wim Ellis/koor Estrellitanan Briyante**
17.00 Sala di Konsierto: **Mozart on Tour**
17.50 Wega di Number Kòrsou
18.00 Di Bishita Ku..... Oliver Smith
18.30 Special
19.00 Tele-Suerte
20.00 Telenotisia
20.30 Shete Dia
21.00 TeleCuraçao Special
22.00 Superstars of Wrestling
23.00 Sluiting.
(wijzigingen voorbehouden!)

Harm Jan Haayen

— drummer —

Plotseling werd Harm Jan uit dit leven geroepen.
Wij zullen hem altijd blijven missen.

Rockband The Shades,
Rockband Axe,
Douwe, Scott, Lito, Chris,
Rob, Ellen, Jon, Benchi, Dick.

Van den Broek: NAVO vaag over veilge zones

BRUSSEL - EG-commissaris Hans van den Broek (Buitenlandse betrekkingen) heeft weinig op met het NAVO-plan voor de luchtbescherming van de "veilige gebieden" in Bosnië-Hercegovina.
Hij vindt het "vaag" omdat niet duidelijk is wie er eigenlijk moet worden beschermd. Van den Broek zei donderdag in het Europees parlement ervan uit te gaan dat de bescherming van de VN-troepen in Bosnië samenvalt met de bescherming van de bevolking. De NAVO-verklaring noemde hij op dit punt "dubbelzinnig". De commissaris had liever gezien dat de VN-Veiligheidsraad (V-raad) in haar resolutie terzake een duidelijke uitspraak had gedaan. Het tekent de kritische opstelling over het Europese Joegoslavië-beleid die Van den Broek de laatste tijd niet onder stoelen of banken steekt.

BRITISH AEROSPACE heeft van de Indonesische luchtmacht opdracht ontvangen voor de levering van 24 Hawk-trainingsvliegtuigen. De waarde van de order wordt geschat op ongeveer 500 miljoen pond (Nf. 1,4 miljard). India en Saudi-Arabië zouden de aanschaf van respectievelijk 50 en 100 Hawks overwegen.

***

HET WEER

WEERSVERWACHTING geldig tot morgenmiddag 12:00 uur:
Half bewolkt, tijdelijk zwaar bewolkt met voornamelijk in de komende nacht en morgenochtend kans op een plaatselijke bui.
Matige tot vrij krachtige, vooral overdag af en toe krachtige tot harde oostelijke wind (tussen tien en dertig knopen).

WEEROVERZICHT:
In de komende 24 uur zal aanhoudend vochtige lucht worden aangevoerd boven de omgeving van de Benedendwindse eilanden. Als gevolg hiervan zal van tijd tot tijd voornamelijk hoge bewolking overdrijven. Vooral in de komende nacht en morgenochtend zal de onstabiliteit enigszins toenemen waardoor werderom enkele verspreide buien tot ontwikkeling kunnen komen.

OVERZICHT WEERSGESTELDHEID

Station	Het weer (Vanmorgen 08.00 L.T.)	Max (Afgelopen 24 uur)	Min	Neerslag Mm
Aruba	zwaar bewolkt	32	27	0.0
Bonaire	regenbui	--	--	-.-
Curaçao	zwaar bewolkt	32	27	0.0
St Eustatius	licht bewolkt	31	26	0.0
St Maarten	licht bewolkt	33	26	0.7
Amsterdam	geheel bwlkt na motrgn	22	12	0.1
Atlanta	half bewolkt	35	22	0.0
Bogotá	zwaar bewolkt	19	10	-.-
Caracas	zwaar bewolkt	27	21	9.2
Kingston	zwaar bewolkt	34	28	0.0
Miami	zwaar bewolkt	32	26	0.3
New York	licht bewolkt	26	7	0.0
Paramarbo	half bewolkt	31	23	16.0

FAXNUMMERS: AMIGOE
Redactie: 674744
Advertentie: 674524

AMIGOE
Colofon

De lekkerste
ROTIE'S
pom, pastei, bamie, nassie, Chin. kip, ger. kip, ger. varken, moksie, meksie, bruine bonen, bloedworst kunt U elke zondag tussen 12 en 4 bij ons krijgen.
Vraag naar het gerecht v/d week
Koraal Partir kav. 87.
Tel.: 674103.

Te koop:
zeer goed onderhouden
Toyota Corolla DX
'82 met airco, pas gespoten en bekleed, met stuurlock.
Voor f 5500,=
tel.nr. 379414

WAARSCHUWING
De Commandant van de marinebasis Parera maakt bekend dat er schietoefeningen worden gehouden op de schietbaan HATO.
Woensdag 16 juni 07.00 uur tot 13.00 uur
Onveilig zeegebied 4000 m. uit de kust.

Exclusively
SEMPERFLORENS
George Madurowea 21

Een kleine herinnering:
nog 2 dagen voordat onze
grandioze uitverkoop begint
EXCLUSIVE CHILDREN'S WEAR
FOKKERWEG 46 D (NAAST OPTICA ...) TEL ...

Zondag kookt U toch niet?
Verwen Uzelf met lekker Surinaams eten.
BUFFET
12 - 5 uur
met verse warme gerechten en salades.
f. 24,50 p.p.
Porties vanaf f.10,- ook mogelijk
MEETPOINT (Korédor)
Tel.: 682611

schildersbedrijf
Perfect
De
huisschilder
van huis uit.
Tel.: 601766 - 369127
Fax.: 369127

FOR SALE
zeer goed onderhouden
HONDA LEGEND COUPÉ
Full equipped
Model 1990
Vraagprijs f 38.000,=
Tel. 673066

Patrizia
DESIGN
t.g.v. ons 3-jarig bestaan
de gehele maand juni
30% korting op schoenen
bijoux en kleding.
Columbusstraat 4 - Tel. 656606
Ontarioweg 2 - Tel. 658333

RUM RUNNERS
the place to be
Zaterdag 12 juni. Aanvang 22.00 uur.
Beach Party Part V
Op herhaling!
Beach, cocktails, zwembandjes, zwoele zomerse klanken en nog veel meer op de beach in
RUM RUNNERS
Kouvilleweg 9F * Tel. 623038

AMIGOE
FAXNUMMERS:
Redactie:
674744
Advertentie:
674524

FOR SALE
BMW 325
Sunroof, tinted windows, good condition.
NAf. 33.000,- or best offer.
Business hours: 612300
Home: 370525

Wegens vertrek te koop
Turbo diesel met airconditioning
Bouwjaar 1986
Vraagprijs Naf. 16.000,=
Bel 601004 of 369387

VERHUISBERICHT:
Het kantoor van:
Alesie Curaçao N.V.
is per heden verhuisd naar:
Brionwerf z/n - Emancipatie Blvd.
Telefoonnummers en fax blijven ongewijzigd.

FUNDASHON BRAKAPOTI
Kas pa mucha Surdu
zoekt voor haar nieuw op te richten internaat voor auditief gehandicapte kinderen de volgende medewerkers:
GROEPSLEID(STERS)ERS met:
— Inrichtingswerk — HBO niveau
— Inrichtingswerk — MBO niveau
Enige ervaring met auditief gehandicapten strekt tot aanbeveling.
1 HOOFD HUISHOUDING - MBO niveau huishoudkunde voor inrichtingen.
1 HULP IN DE HUISHOUDING - LHNO niveau Huishoudschool
1 CHAUFFEUR/TUINMAN - LBO niveau.
Het Internaat beoogt een dag en nacht opvang van dove kinderen tussen 3 - 18 jaar.
Aanvankelijk zal het Internaat worden begeleid door het Instituut voor Doven 'Sint Michielsgestel' in Nederland.
Sollicitatie te richten aan:
Fundashon Brakapoti - Kas pa Mucha Surdu
P.O. Box 4587 - Curaçao.

Open this Sunday
Tex-Mex
Cassandraweg # 27
Tel. 379386
Taco's, Fajitas, Chile con carne with Mexican Rice, Enchilladas, Pollo mole Poblano, Shrimps Veracruzana, Burritos etc. from 12.00 - 5.00 uur.

Due to moving out of Curaçao, we sell the following:
study tables, super nintendo, living room set, Toyota Corolla (1.6, 16 valves, automatic, airconditioned 1991) and pot plants.
Call tel: 664402

TE KOOP
TOYOTA CRESSIDA STATION CAR
Bouwjaar '77
Gekeurd t/m december '94
Motorisch perfect
Vraagprijs: NAf. 2200,-
Tel.: 649135

centro pro arte
(STICHTING SCHOUWBURG CURAÇAO)
presenteert
FRIDI MARTINA
actrice - danseres - zangeres
Muzikale begeleiding Eric Lacroes met Tutu Krioyo
Zondag, 13 juni 1993 om 3 uur n.m.
en Maandag, 14 juni om 8.30 p.m.
Kaarten verkrijgbaar bij Centro Pro Arte à f 17,50 en f 12,50 voor studenten.
Kom iets anders zien!

The Decoy
Losse schemerlamp-kappen
Zaterdag: 25% korting!!
Breng voet mee!!
The Decoy - Bloempot Shopping Center 8 - Tel. 369399

TE KOOP
zeer verlaagde prijs
GRAND PRIX '90
(in zeer goede staat)
Financiering mogelijk
Tel. 674372
Na 7 uur p.m.

I.v.m. cursus zal onze kapsalon
[illegible]
HAIR AFFAIR
Sta. Rosaweg 127B
Tel. 378633

SONESTA BEACH HOTEL & CASINO CURAÇAO
THE EMERALD CASINO OF THE SONESTA BEACH HOTEL & CASINO CURAÇAO
We are looking for a:
CASINO SHIFT MANAGER
We require:
Minimum of 5 years supervisory experience on high level craps
Advanced ability to communicate in english
Proof of good conduct
Excellent references
We offer good conditions and excellent career opportunities.
If you are interested, please send your application with your C.V. immediately to the attention of the Director of Human Resources P.O. Box 6003 or come to our Human Resources Office in the Hotel, to fill out an application form.

OPENBARE VERKOOP
Op woensdag 23 juni 1993 des voormiddags om 10.00 uur zal ten kantore van ondergetekende, krachtens artikel 1223 lid 2 van het Burgerlijk Wetboek van de Nederlandse Antillen, de openbare verkoop worden gehouden van:
Het tot 15 november 2024 lopend recht van erfpacht op een perceel grond, gelegen in het Tweede District van Curaçao. Suffisant ter grootte van 339 m², nader omschreven in meetbrief nummer 354 van 4 juli 1962, met al het daarop gebouwde, plaatselijk bekend als Dongestraat nummer ...
De veilingvoorwaarden zullen gedurende een week voor de veiling voor belangstellenden ter inzage liggen ten kantore van ondergetekende en houden onder meer in dat executant van iedere bieder de overlegging van een ... kan vragen als waarborg voor de betaling van de koopsom en kosten.
Mr. F.E. Gijsbertha, waarnemer van het vacante notariskantoor
Mr. H.A. Sperwer.
Neptunusweg 18
telefoon 374377
Curaçao
Contactpersoon: mevr. K. de Boer

TE KOOP
IBM PS / 2
KLEURMONITOR
In perfect werkende staat
Vraagprijs: f. 300,-
Info tel: 687137

WAARSCHUWING
[illegible]
VOOR 1 JULI 1993
De Inspecteur der Belastingen.

BASISSCHOOL-KINDEREN
Nederlandse Taal Problemen?
Reken Problemen?
BIJLES
Tel.: 676015

Te huur aangeboden:
in rustige buurt, gedeeltelijk gemeubileerd
WOONHUIS
Gelegen te Haya Georgetown # 18
Bestaande uit: 4 slaapkamer, woonkamer, eetkamer, badkamer, keuken en berghok.
Tuin is bekleed van cement met enkele vruchtbomen.
Huurprijs Naf. 1.100,= per maand.
6 maanden vooruitbetaling.
Te bezichtigen na 17.00 uur.
Bel tijdens kantooruren 676732

GREAT SALE
GEDURENDE DE MAANDEN JUNI EN JULI GEVEN WIJ GROTE KORTING OP ONZE 1993 PONTIAC, GMC EN OLDSMOBILE MODELLEN

		KORTING
PONTIAC	SUNBIRD LE COUPE	NAf. [illegible]
PONTIAC	SUNBIRD LE SEDAN	NAf. [illegible]
PONTIAC	SUNBIRD SE COUPE	NAf. [illegible]
PONTIAC	[illegible] SEDAN	NAf. [illegible]
PONTIAC	[illegible] SE SEDAN	NAf. [illegible]
PONTIAC	[illegible] SE SEDAN	NAf. [illegible]
PONTIAC	TRANS SPORT SE	NAf. 3500,-
OLDSMOBILE	CUTLASS CIERA SL SEDAN	NAf. [illegible]
OLDSMOBILE	ACHIEVA S SEDAN	NAf. [illegible]
GMC	SONOMA REG CAB	NAf. [illegible]
GMC	SIERRA SLE SPORTSIDE	NAf. [illegible]
GMC	SIERRA SLE WIDESIDE	NAf. [illegible]

Laat deze kans niet voorbij gaan en kom binnen in onze showroom aan de Stoppelweg te Habaai.
ISA Sales & Agencies
Stoppelweg 32, tel.: 623377

TE KOOP
BOUW-TERREIN
± 1460 m²
SEMIKOK
Tel. 374365

LEER NU ZEILEN !
Bij ons leert U op een leuke manier in korte tijd goed zeilen.
[illegible]
SAIL CURAÇAO
Bel ons 676003

Landhuis Brievengat
Elke zondag geopend
vanaf 5.00 uur om het landhuis te bezichtigen.
Happy Hour van 18.00 - 19.30 uur
Live Muziek van "Eclipse" vanaf 18.00 - 22.00 uur
... show van 5.00 - 6.00 uur
... van de maand.
... hapjes.
Iedereen is van harte welkom!!!

Te koop
1 bankstel
(3-zitsbankstel + 2 stoelen)
f 550,=
Tel: 373034

ÑAPA

ZATERDAG 12 JUNI 1993 AMIGOE

Weekend Bijlage Amigoe

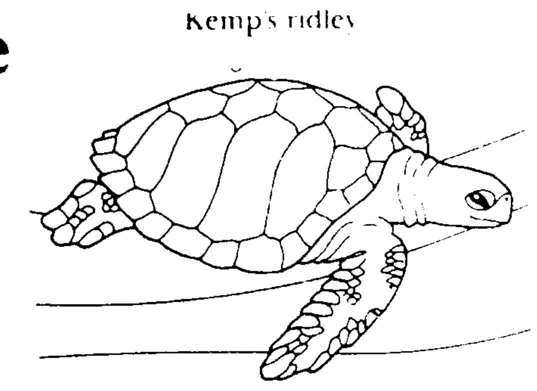
INTERVIEWS

Hoog percentage hypertensie op Curaçao

REPORTAGES

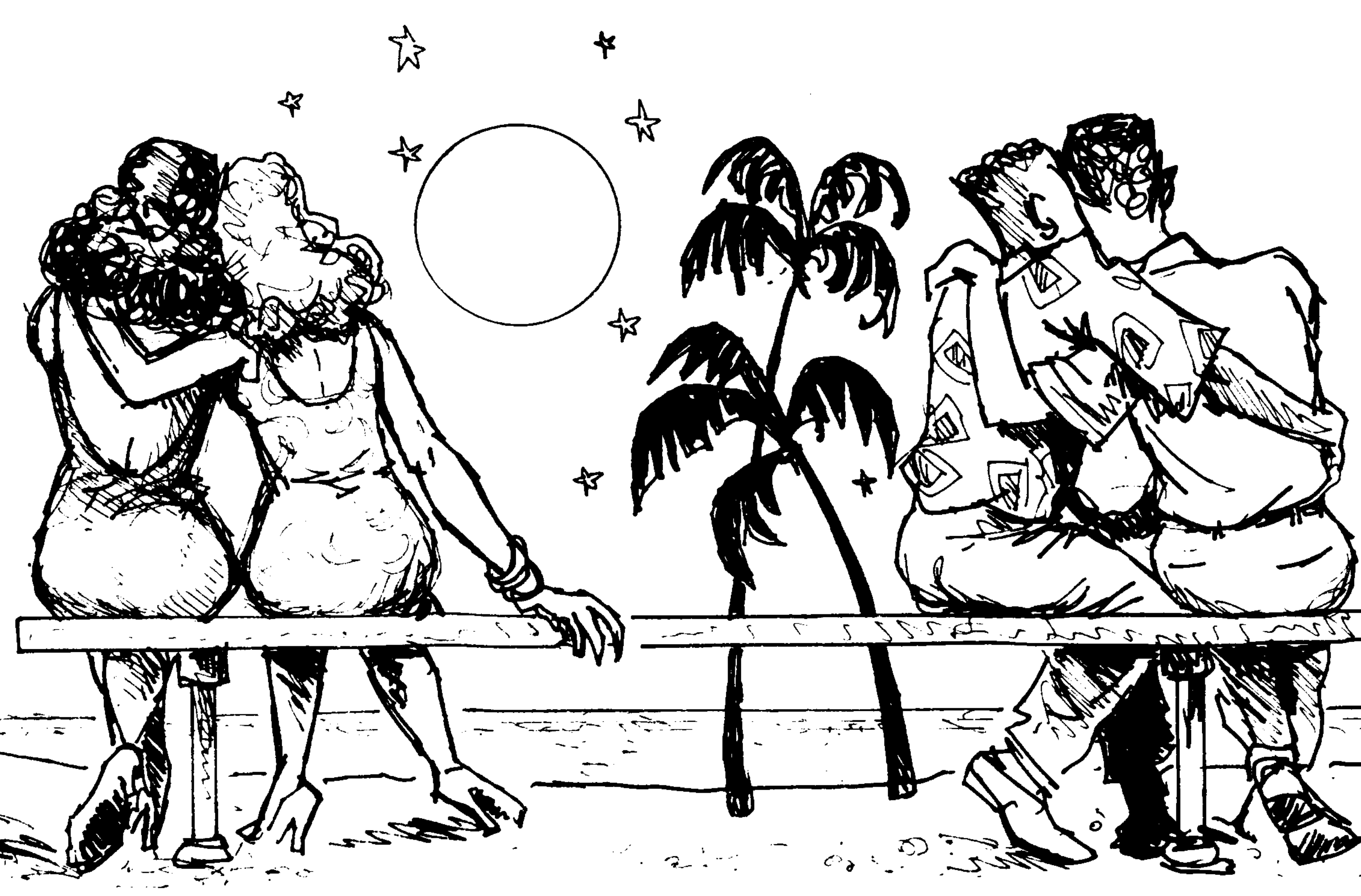
Kemps ridley

Aruba in aktie voor zeeschildpad

Homo zijn is niet erg, er voor uitkomen een schande. Je kunt je boeltje pakken en oprotten. Uit de gemeenschap en als het kan uit Curaçao. Homofilie komt immers niet voor op het eiland, zo houdt een grote meerderheid met de handen voor de ogen staug vol. Lesbiennes en homo's die hun anders-zijn openlijk beleiden kunnen dan ook rekenen op problemen. Ontslag, verlies van vrienden of zelfs verkrachting. In een gesprek met tien Curaçaose 'anderen' blijkt dat vrouwen het moeilijker hebben dan mannen. De meesten willen er niet voor uitkomen en dus is het lastig om contacten te krijgen.

door Elisabeth de Montsouris

Curaçao houdt oren en ogen dicht...

Homofilie bestaat niet

Een van de vijf vrouwen, La Pop, is zelfs voor een leek een duidelijke lesbienne. Het is een wat potige tante die beslist niet op haar mondje is gevallen. On-Curaçaos direct. "Ik verkeer van jongs af aan alleen maar met vrouwen". Haar lesbisch-zijn vindt ze heel gewoon en ze komt er dan ook - als enige van de vijf vrouwen - openlijk voor uit. Provocerend bijna.

"Ja, maar jij hebt niets te verliezen", roepen de andere vier dames in koor. De 42-jarige La Pop is zelfstandig leguanenkweekster en noemt zich een *bon-vivant*. De anderen hebben echter belangrijke posities in onderwijs, bedrijfsleven en bij de overheid. Mylene en Reina zijn bovendien *makamba* en kunnen zich vanwege verblijfs- en werkvergunning geen moeilijkheden permitteren. Voeg daar belangrijke Antilliaanse familieleden van hun respectievelijke partners, Ines en Koko, aan toe en het beeld is compleet. Dan maar niet samen naar een feestje.

Ines vertelt hoe ze op sterk aandringen van Mylene onlangs toch maar eens mee is geweest. "Mylene vindt het vervelend om mij steeds achter te moeten laten als ze een feest heeft", zegt ze. Ze had er zelf geen moeite mee dat ze die avond niet met Mylene kon dansen. Mylene vindt het minder leuk. "Ik leid nu eenmaal graag, en dat botst als ik met een man dans. Ik swing liever met Ines, maar dat kan hier bijna nooit".

Verbaasd vragen La Pop en Michael of ze het dan zo erg vinden om met zijn tweeën op een feest te komen. "Wel als op die feesten telkens dezelfde mensen komen", zegt Mylene. Michael, werkzaam bij de overheid, vindt dat 'we' gewoon moeten doordrukken dat zoiets kan. Maar de meesten zijn het er toch over eens dat geklets over homofilie je op Curaçao je baan kan kosten. Reina: "Men kan je het leven in elk geval zo moeilijk maken, dat je liever weggaat".

Daar weet Rob van mee te praten. Iedereen mag best weten dat zijn schoolbestuur hem niet meer wilde hebben toen bekend werd dat hij met de 26 jaar jongere Gianni samenwoonde. Hij had op zijn werk niets over zijn seksuele geaardheid verteld, waarom zou hij ook. Hij had een uitstekende baan en functioneerde goed. Totdat zijn samenwonen uitkwam. Het geklets, de *redu*, begon en het was afgelopen. Of hij zijn ontslag maar wou nemen.

"Plotseling tellen je kwaliteiten niet meer. Je wordt bedreigd en je komt alleen te staan. Ik ging naar een psychiater. Die zei me nota bene dat ik maar naar Nederland moest gaan, want de kinderen uit mijn klas zouden anders ook *mariku* (homo) worden. Kun je je voorstellen? Die man heeft in Nederland gestudeerd en komt met zulke kletspraat".

Rob weigerde zijn ontslag te vragen en kreeg vervolgens vijfduizend gulden en drie maanden salaris aangeboden, als hij weg zou gaan. "Alsof ik dan geen homo meer zou zijn. Want dat is het venijnige. Het wordt gewoon ontkend. Homofilie bestaat niet op Curaçao. Als je het maar niet ziet, is het er ook niet. Het is zo hypocriet. Zet dat maar boven het artikel: Hypocrisie".

De ontslagprocedure die het bestuur tegen hem begon, vocht Rob met succes aan. Hij is nu tot het einde van zijn contract naar een andere school overgeplaatst. Bijna alle ouders en leerlingen van beide scholen lopen met hem weg. Die zijn blij met een goede leerkracht en storen zich niet aan zijn seksuele geaardheid. Desondanks maakt Rob er geen werk van dat zijn contract niet wordt verlengd. "Er is niemand die je steunt. Wie moet het allemaal betalen? Zelfs een deel van mijn eigen familie hier laat me in de steek. En als ik win? Ik kan toch niet blijven. Ik zou alleen maar worden gebruikt voor de emancipatie van de homo's op het eiland".

Michael raakte zijn beste vrienden en vriendinnen kwijt toen hij ging samenwonen. Tevoren wist iedereen dat hij homofiel was, maar pas toen het zichtbaar werd, reageerde de buitenwereld. Met afkeer en afweer.

Peter moest zeven jaar op een vaste aanstelling wachten. Gebruikelijk is een termijn van een jaar, maar er was elk jaar weer een ander verhaal, waarom het niet kon. "Er zijn hier op het eiland zo veel homo's", vertelt hij, "Ze bekleden hoge functies en het is wijd en zijd bekend dat ze het zijn. Maar niemand stoort zich eraan, zolang ze maar niet samenwonen. Dan is het tenminste niet zichtbaar". Witheet wordt hij wanneer hem gezegd wordt dat 'hij zich er zeker wel voor zal schamen dat hij homo is'.

Reina en Koko wonen nu een aantal jaren op het eiland. Ze hebben samen een huis gekocht en vertellen aan iedereen dat ze samen wonen om de hoge huur te delen. Het was Reina's idee om naar het geboorte-eiland van haar Antilliaanse vriendin te verhuizen. Ondanks hun goede banen hebben zij spijt. Het stiekeme valt tegen. En het gebrek aan gelijkgestemde zielen. Ze zijn dolblij dat ze Mylene en Ines hebben leren kennen. Met hen kunnen ze gezellig een avondje uit. Ines: "Je wilt je in je onderlinge contacten vrij kunnen voelen. Op je werk moet je je inhouden, meelachen met grapjes die je helemaal niet kunt waarderen, je wilt ook wel eens ongedwongen kunnen praten".

"En het gevoel hebben dat je niet alleen staat", zegt Reina. "Niet op je hoede hoeven zijn, zoals op je werk met collega's", vult Mylene aan.

Rob vraagt verbijsterd of ze dan nooit ergens heen gaan. Nee, er is niks op Curaçao. Michael gaat graag naar *The Pub*, net als Gianni. Zij zijn echter veel jonger en passen dus in dat jongerensfeertje. "In Nederland gingen we gezellig uit in Amsterdam", vertelt Mylene. "Daar had je kroegen waar alleen lesbiennes kwamen. Op zulke plekken leerde je andere vrouwen kennen. Maar dat lukt ons hier gewoon niet. Dat mis ik wel".

Haar Curaçaose vriendin Ines mist die Hollandse vrijheid-blijheid ook. "Ik wist dat teruggaan naar Curaçao een teruggaan in de tijd zou zijn. Maar de behoefte om bij mijn familie te zijn, terug te keren naar mijn *roots*, was zo groot, dat we de stap toch maar hebben gewaagd". Spijt heeft ze niet, al moet ze wel af en toe bijtanken in Nederland.

Daar is het leven voor een homo toch wel heel wat makkelijker. Je kunt er gearmd op straat lopen en elkaar zelfs zoenen in het openbaar. Igor, die bijna de hele avond heeft gezwegen, herkent die angst voor het in het openbaar tonen van je gevoelens wel. Hij heeft een tijdje in Nederland gewoond en daar pas zijn homofilie geaccepteerd. Bij terugkeer op Curaçao vond hij het aanvankelijk maar eng om zijn vriend in *the Pub* te kussen. "Na een paar maanden ging het beter, maar nog steeds voel ik enige terughoudendheid".

Curaçaose Ines geeft toe ook niet zo'n heldin te zijn. "Maar ja, in Nederland wordt het je nu eenmaal makkelijker gemaakt om openlijk voor je andere seksuele voorkeur uit te komen". Dat is hier wel anders, zo blijkt.

Het grote probleem voor zowel de mannen als de vrouwen blijkt het Zuidamerikaanse *machismo* te zijn, dat ook op

Curaçao hoogtij viert. Hoewel de vrouwen meer last van blijken te hebben. Ze worden lastig gevallen door mannen die absoluut niet begrijpen dat zij niets van hen moeten hebben. En als ze ergens vrouwen tegenkomen, van wie ze denken dat ze ook lesbisch zijn, durven ze hen niet aan te spreken. "Of je spreekt ze wel aan, omdat je het echt zeker weet, maar dan reageren ze heel bot. De angst zit er kennelijk diep in", zegt Reina.

Voor de mannen kan het *machismo* ook een voordeel te zijn. Dat wil zeggen wanneer het om de sex gaat. Rob: "Gianni en ik gaan veel met jonge mensen om en er is er geen een die we niet in bed kunnen krijgen". Ook La Pop weet ervan mee te praten. "Ik ben een echte snackloper. Tot twee uur 's nachts zijn alle mannen macho's, daarna worden ze plotseling flikker".

Igor vertelt dat het hier heel makkelijk is om seksuele contacten te hebben. "Maar wat heb je eraan. Je gaat naar de kroeg. Een hetero pikt je op, je gaat met elkaar naar bed en als de zon opkomt, wijzen ze je na als onderdanige *mariku*".

"Want het blijven macho's", zegt Peter. "Ze willen alleen maar dat je plat op je buik gaat". Leuk is het niet, zegt ook Michael. "Je gaat een avondje swingen en duikt daarna met iemand het bed in. En dan".

Het is duidelijk dat het vinden van seksuele contacten geen probleem vormt voor de mannen. Daar gaat het in eerste instantie ook niet om: "Negentig procent van de homo's zoekt een vaste relatie", zegt Peter stellig. "Omdat dat niet geaccepteerd wordt, gebeurt het heel veel dat mannen trouwen en kinderen krijgen. Dan hebben ze een alibi. Door huwelijk en vaderschap zijn het plotseling 'echte mannen'. Daarna kunnen ze hun gang gaan en relaties met mannen aanknopen. Het wordt dus weggestopt en ontkend, zoals Rob ook al zegt".

Gianni bekent op aandringen van Rob dat hij overweegt een kind te willen verwekken om 'van het gezeur af te zijn'. "Ik zou niet trouwen, maar een kind? Misschien wel. Een kind maken is makkelijk", zegt de bijna twintigjarige. Hoewel iedereen weet dat hij homo is, zou de buitenwereld hem met zijn vaderschap complimenteren. Wellicht ook zijn vader, die niets met hem te maken wil hebben, zolang hij homofiel is.

Volgens La Pop gebruiken ook veel vrouwen het huwelijk als alibi. Koko en Reina veren direct op. Dat soort vrouwen hoeven ze niet te leren kennen. "Ik heb geen behoefte aan getrouwde vrouwen die er niet voor uit durven komen", zegt Reina fel. Volgens Koko stond zij in Nederland vooraan op de barricaden. Hier houdt Reina zich echter op de achtergrond. Ze durft zelfs niet te vertellen waar ze werkt.

Is dat niet hetzelfde? "Nee, want als iemand me vraagt of ik lesbisch ben, zal ik het niet ontkennen. Zover ga ik niet". Uit zichzelf over haar geaardheid vertellen doet ze echter niet. De verkrachting door haar vorige baas staat

Vervolg op pag. 3

Echte mannen domineren en verwekken kinderen

Een actieve, dominerende macho blijft een echte man, ook al heeft hij contacten met mannen en jongens; zolang hij daarnaast maar enkele vrouwelijke partners heeft en kinderen verwekt. Dat schrijft onderzoekster Tineke Alberts in haar rapport *Je lust en je leven*, een inventariserend onderzoek naar relatievorming, seksueel gedrag en de preventie van aids op Curaçao (Curaçao, oktober 1992).

Uit haar studie blijkt dat op Curaçao - en waarschijnlijk ook in de rest van de Nederlandse Antillen - een vrij ambivalente houding bestaat ten opzichte van homoseksualiteit. "Homoseksueel gedrag wordt enerzijds oogluikend toegestaan, maar homoseksualiteit als leefstijl ligt nog vrijwel geheel in de taboesfeer", schrijft zij.

Alberts onderscheidt in haar onderzoek drie verschillende uitingsvormen. Allereerst is er de klassieke macho. Die bewijst zijn mannelijkheid door contact te hebben met bij voorkeur zoveel mogelijk mannen en vrouwen. In homoseksuele kringen zou beweerd worden dat de groep die dit gedrag vertoont zeer groot is. "'s Avonds zijn ze homo en 's morgens zijn ze weer hetero", zegt een van Alberts' respondenten.

In de tweede plaats is er de groep mannen met homoseksuele gevoelens. Zij zouden eigenlijk een homoseksuele identiteit en leefstijl willen aannemen, maar verzetten zich hiertegen uit angst voor de reactie en mogelijke sancties van de samenleving. Mannen uit deze groep hebben vaak wel homoseksuele contacten, maar durven niet voor de sociale contacten in te staan.

De derde groep heeft zijn homoseksualiteit volledig geaccepteerd. De homoseksuele identiteit loopt geheel gelijk met de leefstijl. Mannen uit deze groep zouden vooral te vinden zijn in de hogere sociaal-economische lagen van de maatschappij. Zij hebben er geen moeite mee om de maatschappij openlijk met hun anders-zijn te confronteren.

Bij de eerste en de tweede groep is het vooral belangrijk dat de man zich als macho gedraagt, dat wil zeggen een actieve rol speelt. Zodra een echtgenote erachter komt dat haar man zich in zijn contact met mannen passief gedraagt, zou zij echtscheiding aanvragen, zo laat een van de door Alberts ondervraagde personen weten. "Ze kan niet met een man in huis zijn, die ook een vrouw is".

Op de uit het westen overgewaaide homoseksuele relatie op basis van gelijkwaardigheid en genegenheid rust nog een zwaar taboe. Dat blijkt misschien ook wel uit het feit dat meer dan de helft van de mannen en iets minder dan de helft van de vrouwen het geheel of gedeeltelijk eens is met de stelling 'Homoseksualiteit zou verboden moeten worden'. Slechts een kwart van de ondervraagden is het hier (gedeeltelijk) mee oneens.

Minder dan de helft van de 414 respondenten vindt dat homoseksuelen vrij moeten zijn om op hun manier te leven.

Vrouwelijke homoseksualiteit lijkt volgens de onderzoekster nog meer in de taboesfeer te liggen. Er is weinig of niets over gepubliceerd. Alberts meent dat lesbisch gedrag moeilijker te herkennen is, omdat in vriendschappen tussen vrouwen lijfelijk contact en intimiteit normaal is en algemeen geaccepteerd.

Uit: Je lust en je leven, een inventariserend onderzoek naar relatievorming, seksueel gedrag en de preventie van aids op Curaçao; door Tineke Alberts; Curaçao, oktober 1992.

Eindredaktie: Norbert Hendrikse, opmaak: Solange Isselt

Meer charisma dan opponent Aznar

Gonzalez maakte van Spanje stabieler en Europeser land

Madrid - Veel Spanjaarden hadden hem al afgeschreven. Maar nadat op Pinkstermaandag de Spaanse premier Felipe Gonzalez het tweede televisiedebat met zijn conservatieve tegenstrever Jose Maria Aznar overtuigend op punten had gewonnen, wisten de Spanjaarden het al. "Gonzalez revancheerde zich", kopten de Spaanse kranten, en inderdaad Gonzalez werd weer gekozen.

De voormalige advocaat uit Andalusië, al bijna elf jaar premier, is het sterkst als hij in de verdediging wordt gedrongen en onder druk staat. Na een voor hem dramatisch verlopen eerste mediadebat, waarin hij van alle kanten door Aznar om de oren werd geslagen, zon de premier op wraak. En die nam hij.

Gonzalez heeft meerdere malen laten doorschemeren genoeg te hebben van zijn baan, maar wil zijn partij en land niet in de steek laten op een moment dat het (economisch) slecht gaat. Zijn karwei, of beter gezegd, zijn droom, de modernisering van Spanje, is nog niet af. Daarom wil hij nog graag vier jaar in het Moncloapaleis blijven. En daar hadden de Spaanse kiezers zondag blijkbaar geen moeite mee. De Europese sociaal-democratie verkeert in een diepe crisis en de Spaanse socialisten delen al evenzeer in die misère. De PSOE verloor zondag tientallen parlementszetels en daarmee de absolute meerderheid. Massale werkloosheid (met bijna 22 procent het hoogste in Europa), zich uitdijende corruptieschandalen, en machtsmisbruik deden veel Spanjaarden na elf jaar socialistisch bewind hunkeren naar een wisseling van de macht. Alleen de persoonlijke populariteit van Gonzalez, nog steeds veruit de geliefdste politicus van het land, kon de PSOE de gang naar de oppositiebankjes besparen.

De premier wordt als een staatsman gezien die in feite boven de partijen staat en dat gaf zondag de doorslag. Gonzalez bleek opnieuw de gave te hebben kiezers van andere partijen naar zich toe te trekken. Oppositieleider Aznar ontbeert dat talent.

Elf jaar Felipe Gonzalez heeft van Spanje een rijker en stabieler land gemaakt. Het aantal studenten aan de universiteit verdubbelde. Uitkeringen en pensioenen gingen omhoog. In de infrastructuur werd voor miljarden peseta's geïnvesteerd. Spanje kreeg internationaal aanzien als belangenbehartiger van Latijns-Amerika in West-Europa en de VS en als organisator van een internationale vredesconferentie over het Midden-Oosten. De wereldtentoonstelling in Sevilla, de Olympische Spelen in Barcelona en grootschalige culturele evenementen verschaften het Zuideuropese land het prestige waar het zo lang naar had gehunkerd.

De premier ontpopte zichzelf als een Europese staatsman, die in de praktijk steeds verder afstand nam van zijn socialistische idealen. Hij wilde zijn partij aantrekkelijk maken voor andersdenkenden. Gonzalez' ideaal is de aansluiting bij Europa en Spanje moet dan ook in zijn visie in 1997 samen met de rijkste landen van de gemeenschap de economische en monetaire unie (EMU) binnentreden. Grootscheepse bezuinigingen bij de overheid, verkleining van de staatsschuld en het begrotingstekort en loonmatiging zijn daarbij volgens hem de beste methoden om inflatie en werkloosheid te bestrijden. Die politiek bracht hem in aanvaring met de vakbeweging en zijn vroegere strijdmakker en tweede man van de PSOE, Alfonso Guerra, maar Gonzalez schuwt ook in het verkiezingsjaar geen impopulaire maatregelen.

FELIPE GONZALEZ

Keerzijde van zijn bewind is dat het aantal werklozen in tien jaar tijd met een miljoen steeg, van twee naar drie miljoen. Bovendien hebben de Spanjaarden de buik vol van machtsmisbruik en een groot aantal corruptieaffaires waarbij de PSOE betrokken was. Ondanks de massawerkloosheid meent de premier echter dat "Spanje nu in betere omstandigheden verkeert om de crisis het hoofd te bieden".

Dat de Spanjaarden de corruptie beu zijn, werd de minister-president eind maart op pijnlijke wijze duidelijk. Studenten van een Madrileense universiteit maakten hem uit voor 'dief' en 'oplichter' en scandeerden tijdens zijn rede de naam 'Italië'.

Felipe Gonzalez werd op 1 december 1982 Spanje's eerste socialistische premier sedert de burgeroorlog van 1936-1939 en, 40 jaar oud, de jongste regeringsleider in Europa. De advocaat en zoon van een landarbeider uit Sevilla won op overweldigende wijze een drie jaar tevoren afgesloten weddenschap dat hij de parlementsverkiezingen zou kunnen winnen zonder een verbond met de communistische partij aan te gaan. Zijn partij behaalde een absolute meerderheid van 202 afgevaardigden in de 350 leden tellende cortes en van 134 in de senaat van 208 leden. Felipes strategie was de aantrekkingskracht van het socialisme te vergroten door zich los te maken van het 'marxistische ghetto', dat socialistische partijen in Zuid-Europa in het verleden vaak langdurig in de oppositie deed belanden.

Als vice-president van de socialistische internationale had hij meer dan enige andere Spaanse partijleider ervaring in de omgang met buitenlandse politici. De vroegere Westduitse bondskanselier Willy Brandt noemde hem eens de juiste kandidaat om in een democratisch Spanje na de periode van Franco een gematigde partij te leiden.

Op het partijcongres van mei 1979 nam Gonzalez ontslag als leider toen hij de socialisten van de harde lijn niet had kunnen overtuigen van de noodzaak de aanduiding 'marxistisch' uit de statuten te schrappen. Vier maanden later gebeurde dat wel waarna Gonzalez herkozen werd.

De pragmaticus Gonzalez nam in 1986 dezelfde houding aan en verklaarde te zullen aftreden als zijn partij en Spanje nee tegen de NAVO zouden zeggen. Een derde waarschuwing volgde in maart 1993: Als de partij niet de verantwoording neemt voor de corruptieschandalen, dan stap ik op, zei hij. Gonzalez kreeg begin april op een bijzondere partijraad van de PSOE zijn zin. De partij zou na uitspraken van de rechter haar verantwoordelijkheid voor de steekpenningenaffaires nemen. De premier voorkwam echter dat er op korte termijn 'koppen' rolden. Zijn eigen aftreden zou de stabiliteit van Spanje in gevaar hebben gebracht, zei hij.

Een historisch moment: Amerikaanse troepen landen op Omaha Beach zoals dat gedeelte van de kust van Normandië door de geallieerden werd aangeduid bij de invasie in 1944.

Nadruk wordt gelegd op geschiedenis

Normandië bereidt zich voor op herdenking 50 jaar D-day

Omaha Beach (Normandië) - Op de stranden van Normandië in Frankrijk worden voorbereidingen getroffen om volgend jaar uitgebreid te herdenken dat 50 jaar geleden, op 6 juni 1944, de geallieerde landing plaatsvond die de bevrijding van West-Europa van de nazi-bezetter inluidde. De organisatie zegt dat met de plechtigheden een tijdperk wordt afgesloten en dat voor velen van de nu 70- en 80-jarige veteranen het de laatste maal zal zijn dat zij de kust van Normandië zien, waar zoveel van hun kameraden sneuvelden. Veteranen uit de Tweede Wereldoorlog en zeker tien staatshoofden zullen legertroepen een parade afnemen. Bewaard gebleven Spitfire- en Hurricane jachtvliegtuigen steken het kanaal over om boven het westen van Frankrijk een saluut te brengen voor D-day.

Tienduizenden oude soldaten worden verwacht voor de plechtigheden, die zich vooral zullen afspelen op Omaha Beach. Op dit stuk strand speelden zich enkele van de zwaarste gevechten af tijdens de operatie Overlord, waarmee een geallieerde armada de herovering van West-Europa op Hitlers troepen inzette.

TOERISTEN

Toeristen wandelen nu over het lange strand met daarachter de hoge rotsen. Het was daar dat de 1e Amerikaanse divisie, door de zeestroming weggeslagen van zijn beoogde landingsplaats, werd vastgepind door verwoestend Duits artillerievuur. Maar op de rotsen wapperen Amerikaanse vlaggen boven de bijna 10.000 witte kruisen op het gras van het Amerikaanse militaire kerkhof, getuigen van de bloedige strijd.

Boekingen stromen binnen voor de herdenkingsplechtigheden en veel hotels hebben nauwelijks plaats meer. Voor veel veteranen, die nu in de 70 of 80 zijn, zal de reis volgend jaar het laatste bezoek aan het slagveld zijn, waar zij deelnamen aan wat nog altijd een van de spectaculairste en complexe militaire operaties in de geschiedenis is. Zo'n 120.000 man troepen landden op 6 juni 1944 op de Normandische kust, aangevoerd door een vloot van honderden schepen en landingsvaartuigen.

De organisatie zegt dat de vieringen het einde van een tijdperk markeren. "Veteranen die wonen in de Verenigde Staten en Canada, zijn zich er volledig van bewust dat dit de laatste maal in hun leven zal zijn dat zij de kust van Normandië zien", verklaarde Claire Neheust, woordvoerster van het Franse staatscomité dat de plechtigheden organiseert.

Nu al zijn er veel veteranen onder de 1,3 miljoen bezoekers die ieder jaar de monumenten en Amerikaanse militaire begraafplaatsen op de vijf stranden waaronder Omaha Beach aandoen. Maar Franse functionarissen wijzen erop dat de meeste bezoekers van de D-day plaatsen uit de tweede hand van ouders en grootouders over de oorlog hebben gehoord. "Onze taak is eer bewijzen aan de veteranen maar ook de toorts door te geven en een jongere generatie te leren", zei Neheust.

GESCHIEDENIS

De betrokken provincies Calvados, Manche en Orne zijn bezig om de rondleiding en uitleg in de musea beter toegankelijk te maken voor hen die de oorlog alleen uit geschiedenisboekjes kennen. "We moeten van een herdenking-toerisme naar geschiedenis-toerisme. We moeten ons aanpassen aan een jongere generatie die graag wil leren", verklaarde Philippe Gay van het toeristenbureau van Calvados.

Nabij Caen, het centrum van de na D-day gevoerde slag om Normandië, wordt door de Amerikaanse stichting *battle of normandy* van de middeleeuwse abdij van Ardennes, een universiteit over de Tweede Wereldoorlog gemaakt, die op 6 juni volgend jaar wordt geopend. Uitblinkende Amerikaanse studenten kunnen een beurs krijgen en onderzoek doen naar "de redenen en oorzaken waardoor de wereld in de meest verwoestende periode in zijn lange geschiedenis terecht kwam". De stichting bereidt een tentoonstelling voor die in 1994 en 1995 door de Verenigde Staten reist. Tevens vraagt zij veteranen en familieleden van alle Amerikanen op te geven die in Europa hebben gevochten. Hun namen, volgens een schatting van de stichting vijf miljoen, zullen worden gegraveerd in een monument, de muur van de vrijheid, dat in Caen wordt opgericht.

President Francois Mitterrand zal voor volgend jaar onder anderen de Britse koningin Elizabeth, de Amerikaanse president Bill Clinton, koningin Beatrix en de staatshoofden van Canada, België, Noorwegen en Polen uitnodigen voor de plechtigheden op Omaha Beach. De herdenkingen beginnen in Frankrijk dit najaar met de bevrijding van Corsica in oktober 1943. Na de herdenking van D-day wordt de geallieerde landing op de Rivièra in augustus 1944 gevierd en de bevrijding van Parijs, uitlopend in mei 1995 op de 50e verjaardag van de Duitse overgave.

Amsterdamse 'rosse straat' ondergaat metamorfose

Zeedijk wordt omgetoverd van drugswalhalla tot winkelstraat

= door Saskia Belleman =

In de 16de eeuw was het een voorname straat. In de étalages van grote, gespecialiseerde winkels lag een keur aan artikelen uit overzeese gebieden. Bewoners deden er hun boodschappen en zeelieden doken er bij wijze van spreken rechtstreeks vanaf het schip de bordelen en kroegen in. In die volgorde.

De Zeedijk van de twintigste eeuw doet in bijna niets meer denken aan die bloeiperiode. Drugshandelaars en junks namen het gebied over en oefenden een ware terreur uit. Talloze dichtgetimmerde panden leverden de dijk de bijnaam "de langste schutting van Nederland" op. Nu, krap tien jaar voor de eeuwwisseling, lijkt daar verandering in te komen.

Burgemeester Van Thijn opende onlangs het eerste gerenoveerde deel van de dijk. Daarna was het de hele dag 'open huis' tot het feest om tien uur 's avonds wordt afgesloten met Chinees vuurwerk.

OPTIMISME

Onder de buurtbewoners groeit een voorzichtig optimisme, hoewel het nog jaren van vasthoudendheid zal vergen voordat de straat zijn slechte reputatie kwijt is. Zo belabberd is die, dat nog slechts enkele jaren geleden een bewoonster van de Zeedijk in het Overijsselse Haaksbergen een actie begon om de naam van haar straat veranderd te krijgen.

De eerste huizen aan de Amsterdamse Zeedijk verrezen rond de vijftiende eeuw. De straat liep nog langs het open IJ en was geplaveid met keien en houten blokjes die het geluid dempten. Van voorname winkelstraat veranderde de dijk door de eeuwen heen in het uitgaansgebied voor zeelieden, boeren, burgers en buitenlui. De politie moest geregeld optreden tijdens schermutselingen in de talloze danshuizen, kroegen en animeertenten.

Aan het einde van de crisisjaren strandden werkloze Chinese zeelieden in Amsterdam die in hun levensonderhoud voorzagen door op de dijk en in de rosse buurt zelfgemaakte pindakoekjes te verkopen. Dat was het schuchtere begin van een bloeiperiode van Chinese restaurants en toko's. De Chinezen spelen nu ook een belangrijk rol in de face-lift die de Zeedijk ondergaat. Zo bestaan er plannen voor Chinese poorten aan de uiteinden van de dijk en een Chinese theetuin halverwege.

Sinds het midden van de negentiende eeuw ligt de Zeedijk niet meer aan het water, maar in hartje binnenstad. Zeelieden maakten plaats voor studenten, intellectuelen en kunstenaars. Tot de jaren zeventig. De handel in heroïne verdreef de 'gewone' bezoekers. Voortaan bepaalden junks en drugdealers het straatbeeld. De politie, nog blijven steken in het opiumtijdperk, stond machteloos. Rond 1978 was de overlast zo ondraaglijk geworden dat omwonenden een actiecomite oprichtten. Dat leek een verloren strijd te voeren. Het stadhuis bleef doof voor alle smeekbeden en protesten.

De Zeedijk was 'opgegeven', verworden tot een soort criminele vrijplaats midden in de stad. Tot 1980 vormde de brug over de Oudezijdskolk, ongeveer halverwege de dijk, nog een soort onzichtbare barriere. Tot de brug was het poeder (drugs), over de brug nattigheid (alcohol). Na 1980 werd die grens overschreden en was het hek volledig van de dam. Drugshandel vormde zo ongeveer de enige economische activiteit. Winkels sloten de deuren want klanten bleven weg of werden beroofd. De bewoners werden aan hun lot overgelaten. Geen leverancier, postbesteller, reparateur of zelfs politieagent die zich nog op de Zeedijk waagde.

Voor de buurtbewoners was de maat in 1983 vol. Op 19 mei bezette een woeste menigte de raadzaal van het oude stadhuis aan de Oudezijds Voorburgwal. De raadsleden werden bekogeld met plastic messen die eruit zagen of ze in bloed waren gedoopt. Zakjes met wit poedersuiker, dat heroïne moest voorstellen, suisden over hun hoofden. Niet dat het veel uithaalde. Verder dan een verbod van samenscholingen, van het op zak hebben van messen en een uitbreiding van het aantal rechercheurs strekten de maatregelen niet.

Pas toen burgemeester Polak in 1985 werd opgevolgd door Van Thijn braken er betere tijden aan. "Ik heb tegen hoofdcommissaris Valken gezegd: "Die dijk moet schoon. Vertel maar wat je nodig hebt. Die internationale heroïnemafia moet de Zeedijk af. We vechten in feite een oorlog uit", zei Van Thijn in een interview.

OORLOG

Oorlog werd het. De tegenstander bleek - blijkt nog steeds - taai. Triest dieptepunt vormde de steekpartij waarbij in 1986 een junk de 29-jarige hoofdagent Peter Lugten doodstak.

"Zet ze op het eiland Pampus, geef ze een tv en doe om 11.00 uur het licht uit", had een bewoner al in 1985 tijdens een bijeenkomst in de Oude Kerk gesuggereerd. Dat ging het stadsbestuur te ver. Wel werden junks en *dealers* regelmatig van de dijk 'geveegd'. Er volgden ambitieuze afspraken tussen gemeente en bedrijven om de Zeedijk ook op economisch gebied op te hevelen in de vaart der volkeren. Dat ging niet zonder slag of stoot.

"De publiek-private samenwerking is niet het wondermiddel gebleken dat de Zeedijk omvormt tot een florerende winkelstraat", concludeerden studenten sociale geografie van de Universiteit van Amsterdam in 1987 somber. Er was hooguit sprake van stabilisatie van het verval. Bovendien waren de bewoners, die jarenlang voor de rehabilitatie van 'hun' dijk hadden geknokt, buiten spel gezet. "Omdat inspraak te veel geld kost en ten koste gaat van de slagvaardigheid", luidde de niet malse kritiek van de studenten.

Ondernemers die door de nv Economisch Herstel werden 'uitverkoren' om een gerenoveerd pand op de Zeedijk te bezetten hadden moeite om er te overleven. Sommigen gingen kopje onder. De opknapbeurt raakte in een stroomversnelling door de komst van het Barbizon hotel op de kop van de Zeedijk, schuin tegenover het Centraal Station. Enkele maanden geleden volgde de opening van de historische Olofskapel, door Barbizon in gebruik genomen als congrescentrum.

In een speciaal voor het feest uitgegeven Zeedijkkrant, slaakt de nv Economisch Herstel enthousiaste kreten. De firma zou nu zelfs worden overstroomd door restauranthouders, winkeliers en andere ondernemers die de gok willen wagen. Inmiddels zijn alle winkel- en bedrijfsruimtes verhuurd. Voor woningen zijn de wachttijden opgelopen tot driekwart jaar.

Eenderde deel bevolking heeft hoge bloeddruk

Hypertensie: 'The Silent Killer'

Een groot gezondheidsprobleem op Curaçao vormt de hypertensie, of zoals het in de volksmond algemeen genoemd wordt: de hoge bloeddruk. Dat is de reden dat een paar artsen uit het St. Elisabeth Hospitaal besloten een nader onderzoek in te stellen naar die hoge bloeddruk op Curaçao. Preciese getallen zijn niet bekend, maar op Curaçao lijdt, denken zij, zeker één op de vier en misschien zelfs een op de drie van de negroïde mensen aan te hoge bloeddruk. Een derde van de negroïde bevolking lijdt dus aan te hoge bloeddruk. Alice Ester en Hans Nossent, beiden werkzaam in het St. Elisabeth Hospitaal, vertellen over dit onderzoek dat niet zo vlot verloopt als ze gehoopt hadden.

= door Nel Casimiri =

Hans Nossent is Chef de Clinique van de afdeling interne geneeskunde en is aan die afdeling toegevoegd in het kader van de technische bijstand, met name om het onderwijs makkelijker te laten verlopen. Ieder jaar komen er twintig studenten stage lopen in het hospitaal, eerst drie maanden op interne geneeskunde en daarna doorlopen ze alle afdelingen. Ook komen er afgestudeerde artsen in het St. Elisabeth Hospitaal verder studeren voor hun specialisatie. Een van die studenten is Alice Ester die bezig is met haar opleiding cardiologie en nu assistent arts is op de afdeling interne geneeskunde. Zij werkt samen met Ellen Teuben aan dit onderzoek naar hypertensie.

U vertelde dat ongeveer 33% van de negroide bevolking hier op Curaçao last heeft van hoge bloeddruk. Is het zo duidelijk rasgebonden?
Hans Nossent: "Nee, niet duidelijk, maar het komt wel zo'n 2 à 3 keer zo vaak voor bij negroïde mensen'.

Alice Ester: "Het probleem is dat er geen klachten zijn. De mensen voelen zich goed. Maar door die hoge bloeddruk treden beschadigingen op aan de bloedvaten. Pas een 25 jaar na het ontstaan van de hoge bloeddruk ontstaan de problemen in de vorm van hersenbloedingen, trombose, nierbeschadigingen, hartspieraandoeningen, hartzwakte. De voornaamste oorzaak is die hoge bloeddruk geweest. Vandaar dat we die willen opsporen, van te voren.

'ANTIBIOTICA'

Veel mensen denken dat de medicijnen die ze krijgen tegen hoge bloeddruk zoiets zijn als een antibiotica. Dus ze slikken de medicijnen, de bloeddruk daalt, dus het gaat over. Maar heb je hoge bloeddruk, dan gaat het nooit meer over".

Hans Nossent: "Nooit. Nooit".

Alice Ester: "Als mensen afvallen, beïnvloedt dat de bloeddruk positief, maar over het algemeen komen ze er niet meer vanaf. Veel mensen met ernstige problemen zoals nierpatiënten zijn vroeger wel eens behandeld voor hoge bloeddruk. Omdat daar niet mee door is gegaan, moeten ze nu drie of vier keer per week gespoeld worden aan een dialyse apparaat".

Hans Nossent: "We willen middelen zoeken om de mensen te behandelen. Er is wel wat onderzoek gedaan in de wereld naar hoge bloeddruk bij donkere mensen".

Alice Ester: "Het heeft te maken met bepaalde hormonen. Daardoor ontstaat die hoge bloeddruk. Het behandelen van die hoge bloeddruk zelf is niet zo'n probleem. Dat lukt goed, want er zijn zoveel middelen voor op de markt. Maar het gaat ons nu om een specifieke groep mensen. Ik heb literatuur opgezocht en voor de negroïde mens is waarschijnlijk een andere behandeling beter dan voor de blanke mens".

Hans Nossent: "De zoutgevoeligheid is bij donkere mensen namelijk veel groter dan bij blanken. Die zoutgevoeligheid is hormonaal bepaald. Waarschijnlijk is het een genetische kwestie. De mensen houden het zout vast. In Afrika is hoge bloeddruk veel minder een probleem. Pas na de emigratie naar het westen is er een verandering opgetreden. Daarbij komt het overgewicht, dat speelt ook mee".

Kan het niet zijn dat het vasthouden van het zout een beschermende rol speelt bij het leven in de tropen?
Hans Nossent: "Het kan vroeger zo geweest zijn, maar dan is het nu een nadelige rol geworden. Het is niet goed te vergelijken, want we weten er te weinig van. Er zijn wel epidemologische onderzoeken gedaan in Afrika en onderzoeken naar voedingsproblemen, maar veel meer studies kennen we niet uit Afrika. Met hun komst naar het westen zijn natuurlijk de eetgewoontes veranderd. In Afrika aten ze niet zoveel zout. Hier eet men wel 15 tot 20 gram zout per dag. Dat is ontzettend veel".

MEER ZOUT

Volgens Hans Nossent en Alice Ester wordt er op Curaçao veel meer zout gegeten dan in Europa.

Hans Nossent: "Het is misschien wel ooit een natuurlijke beschermingsmaatregel geweest. Ze scheiden minder zout uit. Door hormoononderzoek kunnen we aantonen of mensen zoutgevoelig zijn of niet. We denken dat driekwart van de hypertensiepatiënten zoutgevoelig is".

Alice Ester: "We zijn naar aanleiding van deze gedachte meteen begonnen met hormoononderzoek bij donkere mensen. Een aantal van die hormonen zijn wel eens beschreven in de literatuur. Sommige hormonen zijn anders dan bij blanke mensen. Dat alles hebben we meegenomen in ons onderzoek. We onderzoeken het voorkomen van bepaalde hormonen bij personen die hoge bloeddruk hebben".

Wat houdt dat onderzoek verder in?

Alice Ester: "We meten de bloeddruk bij hypertensiepatienten die door de artsen naar ons doorgestuurd worden en we doen hormoononderzoek. Dan geven we ze een zoutbeperkt dieet. Na een poosje worden ze weer onderzocht, weer ook met een hormoononderzoek. Meestal blijft ondanks het dieet de bloeddruk hoog. Als de onderdruk boven de 105 blijft, beslissen we te werken met medicijnen. Allereerst kan dat met een middel dat water en zout afdrijft, een zgn. plastablet. Een ander bekend middel is zestril (ICI). Dat is een vaatverwijdend middel dat op de hormooncyclus ingrijpt. Nu gaat het erom of en hoeveel mensen zoutgevoelig zijn. We verwachten, dat is dus onze stelling, dat de helft tot driekwart van de hypertensiepatiënten op Curaçao zoutgevoelig is. Als dat zo is, moet het eerste middel, de plastabletten, het meest effectief zijn".

Hans Nossent: "We werken samen met de Universiteit in Maastricht, waar professor de Leeuw gespecialiseerd is in hypertensie. Zij doen de hormoonbepaling voor ons. Dat kost geld en wordt betaald door de NASHKO (Nederlands Antilliaanse Stichting voor Hoger Klinisch Onderwijs)".

OUDSTE MIDDEL

"Voor ons speelt mee de gedachte dat plaspillen het oudste, bekendste, en goedkoopste middel is. Als dit het eerste aangewezen middel is, kan dat veel geld schelen. Gemiddeld kost zo'n plaspil een dubbeltje per dag. Een ander tablet kost al vlug een gulden per dag. De firma's van alle andere tabletten zeggen dat hun middel ook bij donkere mensen is uitgetest en dat hun middel (uiteraard) het beste is. Maar als we uitgaan van een 10.000 patienten is de besparing enorm".

Alice Ester: "Maar eerst moeten we uittesten of de bevolking op Curaçao inderdaad zo zoutgevoelig is als we denken. In Amerika is het uitgetest op bepaalde specifieke groepen, maar niet zo uitgebreid. Daarbij verbinden wij het met het hormoononderzoek".

Hans Nossent: "In heb een hekel aan het pushen van de farmaceutische industrie die steeds met nieuwe middelen komt. Oude vertrouwde middelen raken daarbij op de achtergrond. Oud is niet slecht en zeker niet bij geneesmiddelen".

U spreekt over donkere, negroïde mensen. Wat verstaat u daar precies onder?
Hans Nossent: "Daar kunnen we geen scherpe grenzen bij trekken, dat lukt niet. We kunnen soms zien of er Europees of Aziatisch bloed bijzit, maar waar zijn de grenzen? Er is ooit elders een schaal gemaakt van 0 tot 15, waar 0 voor blank stond en 15 voor heel donker. Maar met zo'n schaal valt niet te werken, het blijft natte vingerwerk".
Alice Ester: "Zo werken we ook niet. We kiezen mensen die donker zijn en er negroïde uitzien, maar trekken geen scherpe grenzen".

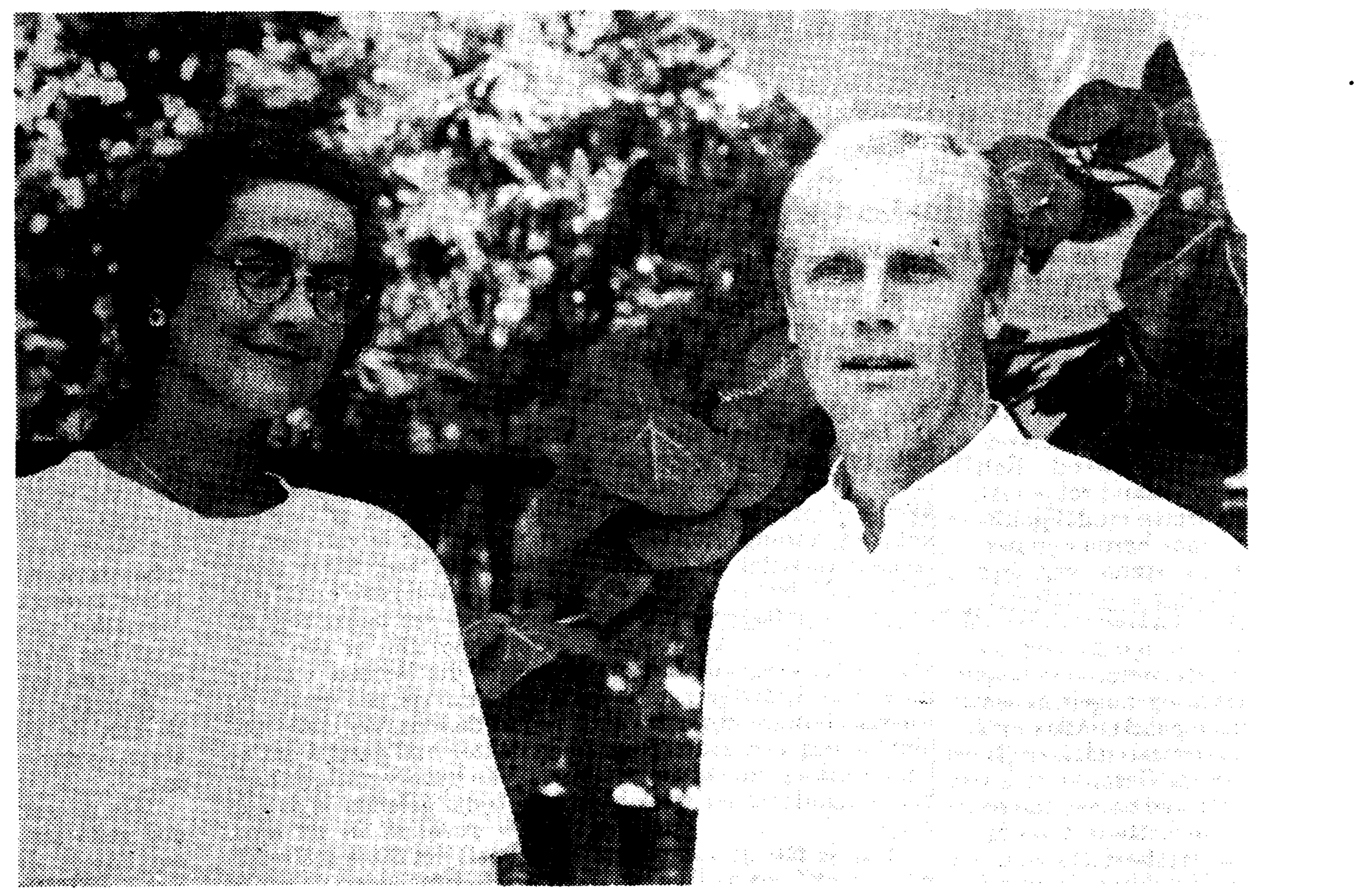

Foto Ken Wong

ALICE ESTER en HANS NOSSENT

Speelt bij de hoge bloeddruk ook de sociale klasse een rol? Speciaal waar het dieten betreft?
Hans Nossent: "Het is een mechanisme. De lagere sociale klassen hebben een slechtere uitkomst. Er zijn meer complicaties. En dat is juist weer een reden waarom het belangrijk is, als onze gedachten uitkomen en het klopt, dat men aan een pilletje per dag voldoende heeft. Het is ook niet moeilijk voor te schrijven. Dure medicijnen nemen ze toch niet, deze wel".

Toch loopt het onderzoek niet naar wens. Alice Ester krijgt te weinig patienten met hoge bloeddruk doorverwezen van de specialisten en de huisartsen.

Alice Ester: "We zoeken mensen tussen de 20 en 65 jaar met een onderdruk van boven de 105. We geven eerst uitleg en vertellen ook dat hoge bloeddruk iets is voor het leven. Dan starten we het onderzoek, verwijzen naar de diëtiste, en zo voort. Met de mensen die we tot nu toe hebben gaat het goed. Iedere veertien dagen zie ik ze en onderzoek ik ze. Maar om een goed inzicht te krijgen, dus een goed onderzoek te doen, heb ik er ongeveer zestig nodig. Dat is dan voor de twee middelen waar ik nu mee werk. Ik zou graag nog een derde middel willen testen. Maar ik heb alles samen maar vijftien patiënten. Ik heb de artsen allemaal aangeschreven. Ik heb gebeld, persoonlijk benaderd, maar er zijn maar enkele artsen die patiënten doorsturen".

Hans Nossent: "Er moeten per week zeker twee nieuwe hypertensiepatiënten bij komen op Curaçao. Maar wij zien ze niet".

Toch moet bij veel mensen de bloeddruk naar beneden.

Hans Nossent: "Elke verlaging van de bloeddruk helpt. In Europa bestaat een trend om de bloeddruk te verlagen zonder medicijnen via yoga e.d. Een dieet is cultureel en sociaal hier vaak moeilijk. Als een pilletje dan helpt, is er winst. Hoge bloeddruk veroorzaakt beschadiging van de bloedvaten. We hebben nu al niet genoeg dialyseplaatsen voor nierpatienten. Inplaats van de noodzakelijke vier uur per keer, kunnen ze maar twee uur per keer aan het dialyseapparaat. Dat betekent dat die nierpatienten zich nooit echt goed voelen. Als men een beroerte krijgt en verlamd raakt, is er niet voor iedereen een rolstoel beschikbaar. De meeste van die patienten belanden op een stoel op de achterporch en komen de straat niet meer op. Ieder geval wat je kunt voorkomen, ieder klein beetje, is winst".

IEDEREEN METEN

"Eigenlijk zouden artsen van iedereen boven de 20 jaar die de wachtkamer binnenkomt de bloeddruk moeten meten. Maar de artsen weten vaak niet hoe belangrijk dat is".

Soms wordt bij jubilea van bedrijven of buurtfeesten de mogelijkheid geboden bloeddruk of gewicht te meten. Waartoe dient dat dan?
Hans Nossent: "Ik heb geen idee wat ze doen of wat voor advies ze geven. Als alarmeringssysteem is het niet zo slecht. Maar ik weet niet wie er meet. In feite zou het een taak zijn van de GGD om het in kaart te brengen. Ons onderzoek zou kunnen helpen een behandelingsadvies te geven".

Alice Ester: "Je kunt het vergelijken met het regelmatig laten maken van een uitstrijkje: een kwestie van opvoeding. Het mooiste zou zijn een bevolkingsonderzoek om te beginnen".

Hans Nossent: "Het bevolkingsonderzoek van dokter Kroon zou een goed uitsluitsel kunnen geven. Hij verwachtte een onderzoek te kunnen doen onder 8000 mensen. Er kwamen er echter maar ongeveer 4000 opdagen. Er zijn helaas nog geen cijfers van dat onderzoek bekend".

U noemt voor de diagnosè hoge bloeddruk een onderdruk van 105. Is dat een constante factor?
Hans Nossent: "Als je meer dan drie keer bent gemeten op dezelfde plaats, hetzelfde tijdstip, op verschillende data en na tien minuten rust, en alle keren is de bloeddruk te hoog, dat wil zeggen boven de 95 onderdruk, spreken we van hoge bloeddruk. Bloeddruk is geen constante, bloeddruk moet varieren. Als je slaapt is je bloeddruk laag, als je het druk hebt en je moet weg, is je bloeddruk hoog. Het is geen statisch gegeven, het varieert. Hoge bloeddruk is niet zozeer een ziekte op zich. Ongeveer 5% van de hoge bloeddruk patienten heeft een onderliggende ziekte, bijvoorbeeld van de nieren. Die ziekte is te behandelen en na genezing is ook de hoge bloeddruk weg. De rest van de mensen met een idiopatische (onbegrepen) hoge bloeddruk, dus een hoge bloeddruk waarvan we de oorzaak niet kennen, dat is onze groep patiënten".

Alice: "Ze voelen er niets van. Dat is het probleem",

Hans Nossent: "De bijnaam van hypertensie is 'The Silent Killer'. Je merkt er niet van en opeens krijg je een beroerte, een infarct o.i.d. Niemand verbaast zich hier over hoge bloeddruk. Het is moeilijk om mensen het belang ervan te laten inzien".

Alice Ester: "Daar komt bij dat de middelen tegen hoge bloeddruk op Curaçao de bijnaam hebben slecht te zijn voor de potentie".

Is dat waar?
Hans Nossent: "5 tot 10% van de mannen die middelen tegen hypertensie gebruiken krijgt last van wisselende of afnemende potentie. Maar ook hierbij zijn de plaspillen het mildst. Het heeft wel invloed maar het gaat zeer geleidelijk".

Alice Ester: "Maar als je jaren last hebt van hoge bloeddruk gaan je erecties ook achteruit door vaatbeschadigingen".

Hans Nossent: "Met medicijnen gaat het soms om de kwaliteit of de kwantiteit van het leven. Maar door deze behandeling met plaspillen kan de kwantiteit toenemen zonder dat de kwaliteit afneemt. Veel andere middelen hebben bijwerkingen en geven weer andere problemen".

Tenslotte nog een laatste vraag: u zei al dat hypertensie geen rasbepaalde ziekte is, maar dat het wel veel meer voorkomt bij de negroïde bevolking. Bestaan er rasgebonden ziekten? Ik denk bijvoorbeeld aan sikkelcellen, multiple sclerose e.d.?
Hans Nossent: "Men dacht lange tijd dat sikkelcellen alleen bij negroïde mensen voorkwamen, maar nu blijkt het ook veel voor te komen in Noord-Afrika bij hele andere rassen. Multiple sclerose komt bijna niet voor onder een bepaalde breedtegraad. Die ziekte is geografisch bepaald. Maar er komt in Japan bijvoorbeeld veel slokdarmkanker voor. Verhuizen Japanners naar de Verenigde Staten komt het veel minder voor. Bij eskimo's kwamen geen hartaanvallen voor. Maar nu ze een meer westers dieet volgen wel. Claude Bernard, een Franse fysioloog(1813-1878), vatte het samen als :*'La graine et le terrain'*. Je moet het wel in je hebben, maar de omgeving moet zo zijn dat het tot bloei kan komen. Ik vind dat nog steeds een zeer valide opmerking. Ik denk niet dat ik een ziekte kan bedenken die puur rasgebonden is".

Alice Ester, Ellen Teuben en Hans Nossent zijn bereikbaar in het St. Elisabeth Hospitaal (624900). Alice Ester ziet haar patienten meestal woensdags tussen half zeven en zeven uur 's morgens in de praktijk van dr. Winkel aan de Pater Euwensweg. Telefoon 623011. Men kan haar rechtstreeks bereiken of via de huisarts.

Homofilie

vervolg van pag. 1

nog vers in haar geheugen. Nadat ze hem na een jaar dienstverband meegedeeld had lesbisch te zijn, liet de macho zijn ondergeschikte wel even zien dat het met mannen veel leuker is dan met vrouwen. Lesbisch zijn terwijl je zo'n mannelijke baas hebt is immers een persoonlijke belediging voor de chef.

Nee, de vrouwen durven niet zo erg. Ze zijn volgens Mylene en Ines nu eenmaal wat angstiger, meer timide dan hun mannelijke tegenvoeters. Dat betekent echter niet dat ze hun groepje van vier niet graag uitgebreid zien. "Jullie zitten inderdaad meer opgesloten. Mannen manifesteren zich duidelijker", zegt Rob, die het jammer vindt dat er zo weinig eenheid is onder de vrouwen.

Die tweespalt is zelfs in deze kleine groep van vijf lesbiennes al merkbaar. La Pop heeft de vier vrouwen haar visitekaartje gegeven. Verbaasd vraagt ze aan het eind van de avond, waarom de andere vrouwen haar hun telefoonnummer nog niet hebben gegeven. "Jullie wilden toch zo graag contact?" Dat willen ze inderdaad. Maar misschien zijn de twee stellen en La Pop wel niet dezelfde typen. En is dit dezelfde verdeeldheid die soms heerst tussen gevestigde stellen en vrijgevochten vrijgezellen.

Ondanks de verschillen in karakter is er toch een ding dat de tien op een ander terrein verwante zielen bindt: het ontkend-worden door de Curaçaose samenleving. Eensgezind besluiten zij dan ook een groot feest te geven, voor mannen en vrouwen; als ze maar anders zijn.

De namen in dit artikel zijn gefingeerd. Alleen voor La Pop is op haar verzoek haar echte naam gebruikt.

Impressies

Irene Brookman

Gabriela

Het jonge meisje tegenover me is opzichtig gekleed. Gabriela heet ze. Ik ken haar wel. Ze heeft gouden kettingen om haar hals, gouden ringen aan de vingers en opvallende hangers aan de oren. Een zwart truitje zit strak gespannen om het bovenlichaam, alleen het hoogst noodzakelijke bedekkend. Een kort nauw zittend rokje laat al haar vormen duidelijk uitkomen. Haar haren zijn *gesstraight* en staan van het hoofd af, stijf gespoten met haarlak.

De lippen zijn felrood, ze heeft zwarte strepen om haar ogen. De lange nagels in een felle kleur gelakt. Alles aan haar is provocerend. Ze kijkt verongelijkt. Gespannen als een veer zit ze op het puntje van de stoel. Haar houding verraadt boosheid. Ze houdt haar hoofd nukkig afgewend en vermijdt het om me aan te kijken. Vijftien jaar oud is. Gabriela is gestuurd door haar moeder. Die heeft een briefje geschreven. *"Zuster, bon dia. Kon ta bai?* Zou de zuster zo goed willen zijn om de dokter te vragen om naar Rubia te kijken. Ze heeft iedere keer pijn in haar been en kramp in haar buik. Ze is een paar keer flauw gevallen. En ze is deze maand niet ongesteld geworden."

Als ik uitgelezen ben, zeg ik: "Zo, je moeder heeft je gestuurd."

"Pff", barst Gabriela los, terwijl ze een beetje ontspant. "M'n moeder. Ze begrijpt niets van me. Ik woon niet eens bij d'r. Ik woon bij m'n vader. Ze wonen allang niet meer bij elkaar. Soms ben ik wel bij m'n moeder, in 't weekend. Vroeger woonde ik bij haar, maar ik ben het niet eens met de manier waarop ze met haar vriend omgaat. En hij met haar. Altijd zitten ze ruzie te maken. Zijn ze elkaar aan het uitschelden. Ik kan er niet meer tegen. Daarom ben ik bij m'n vader gaan wonen. Ze kan niet als een moeder echtuit met me praten. Me de waarheid zeggen, dat durft ze niet. Ze is bang. Ze praat overal omheen. En ze laat zich zelf slaan door die vriend van haar."

Het is waar. Een tijdje geleden kwam Gabriela's moeder met een opgezwollen wang en een blauw oog bij me. Blauwe plekken op haar armen. Geslagen door haar vriend, toen hij een beetje te veel gedronken had. Ze schaamde zich er vreselijk voor, verborg haar hoofd onder een omslagdoek en hield haar hoofd naar beneden, zodat niemand haar zou herkennen.

"Ik wil praten met haar, maar ze begrijpt me niet."

"Wat begrijpt ze dan niet?" vraag ik.

"Nou, hoe ik me voel. Dat iets me dwars zit. Van m'n vriendje bij voorbeeld. Of dat ik het rot vind dat ze altijd maar ruzie maken en helemaal geen tijd heeft voor ons, voor mij. Ik heb nog een klein broertje en een zusje. Die wonen wel bij haar. Maar ze wil helemaal niet praten. Pff. Dat kan ze ook niet eens."

Ze zegt het heel venijnig. De boosheid knalt uit haar felle tot spleetjes geknepen ogen. Maar haar houding heeft wel iets van de aanvankelijke spanning laten varen. Ze gaat verzitten op de stoel en schuift naar achter. Ze zit er nu tenminste helemaal op. Voor het eerst kijkt ze me aan. Grote vragende kinderlijke ogen. Uiterlijk een volwassene imiterend, maar van binnen nog een kind. Haar hele houding smeekt om een beetje aandacht en waardering.

"Kun je met je vader dan wel praten?" vraag ik.

"Ook niet zo heel erg, maar die maakt ten minste geen ruzie. Met m'n *madrina*, dáár kan ik mee praten. Heel goed zelfs. Die begrijpt me ten minste. Ik zou willen dat zij m'n moeder was. Maar zij zegt altijd tegen me: 'je hebt maar één moeder en dat is je eigen moeder. Ze is en blijft je moeder'."

Als ik vraag: "Zou je een beter contact met je moeder willen hebben", antwoordt ze: "Ik weet het eigenlijk niet. Soms denk ik van wel en soms denk ik van niet. Ik geloof van wel. Maar soms heb ik gewoon een hekel aan haar." Na een pauze zegt ze: "Op school zijn er een paar meisjes die hebben 't zelfde als ik. Marvis, een meisje bij mij in de klas, zei laatst dat de dokter had gezegd dat ze last van hyperventilatie had. Een tijdje geleden is er één flauw gevallen in de klas. Die heeft het thuis ook moeilijk. Haar moeder gebruikt drugs en blijft de hele dag in bed liggen. Doet niets, kookt geen eten. Nu woont ze bij haar oma, maar die is heel streng, daar mag ze niet uitgaan. En mag geen vriendinnen meenemen. En dat vindt ze niet leuk." Gabriela zit er intussen redelijk ontspannen bij.

"Jullie praten dus wel met elkaar over jullie problemen? Dat is goed. Zo kun je elkaar misschien wel een beetje helpen."

Gabriela knikt bedachtzaam.

"Zullen we het hier maar bij laten voor vandaag? Er is genoeg gezegd, dacht ik zo. Ga maar wel even naar het laboratorium om te kijken of je niet zwanger bent. Je kunt me bellen voor de uitslag. Je weet hoe je kunt voorkomen dat je zwanger wordt, hè?"

Ze knikt: "Ja, dat weet ik. Ik kan de pil drinken." Ze staat op en loopt op de deur toe.

"Als je een andere keer nog eens terug wilt komen om ergens over te praten, dan kom je maar hoor."

Met de deurknop in de hand draait ze zich om. "Ik zie wel", zegt ze. "Ik zal er over nadenken" en verlaat de kamer.

Dieet-tips

Olivia Wong Lo

Voedselvergiftiging

Het niet lang verhitten van voedsel, slechte sanering of het niet op de juiste manier bewaren van voedsel kan de groei van bacteriën zo versnellen dat het zelfs gevaarlijk kan worden. Het is zeker niet prettig om bepaalde symptomen te ervaren als gevolg van voedselvergiftiging.

Voedselvergiftiging / voedselinfectie komt vaak voor bij warm weer, vooral wanneer het gaat om gemakkelijk bederfbaar voedsel zoals vlees, vis, salades met mayonaise.

Sommige bacteriën maken gifstofffen die toxinen worden genoemd en die voedselvergiftiging kunnen veroorzaken. Deze toxinen veroorzaken in een hoge concentratie voedselvergiftiging.

Het vervelende van de bacteriën die voedselvergiftiging veroorzaken is dat je absoluut niets aan het voedsel merkt. Het eten ruikt, smaakt en ziet precies hetzelfde uit zoals altijd. De bacteriën die de gevaarlijke toxinen produceren in het voedsel, zijn de Staphylococcen Aureus en de Costridium Botulinum.

Na het eten van voedsel dat besmet is met Staphylococcen Aureus kunnen de volgende symptomen voorkomen: braken, diarree, buikkrampen, een compleet slap en moe gevoel van het lichaam. Binnen 3-8 uur na de besmetting ontstaan deze symtonen al en duren 1-2 dagen. Deze bacteriën produceren een toxine dat erg resistent is tegen hitte. Dus bij het te kort koken van het voedsel worden de toxinen en de bacteriën niet vernietigd.

Het voedsel waarmee u voorzichtig moet zijn waarin de saphylococcen kunnen voorkomen, zijn: custard, eiersalade, aardappelsalade, kipsalade, macaronisalade, hamsalade, salami en kaas. Het toxine kan worden afgebroken door het voedsel enkele uren lang te laten koken of een half uur in een hoge drukpan op ongeveer 115 graden Celsius te verhitten.

SYPTOMEN

De sporenvorming ven de bacterie Clostridium Botulinum wordt veroorzaakt door de afwezigheid van zuurstof. Deze bacteriën groeien het snelst als er dus geen zuurstof aanwezig is. Voedingsmiddelen in blik met een laag zuurgehalte hebben een veel grotere kans om besmet te zijn dan verse voeding en ook vacuum verpakte gerookte vis.

Besmetting met deze bacterie veroorzaakt: dubbel zien, niet kunnen slikken, niet goed kunnen praten, verlamming aan de ademhalingswegen. De symptomen ontstaan binnen 12 tot 36 uur en duren 3-6 dagen. In de United States is de besmetting met de botulinum bacterie meer dan vijftig procent fataal. De sporen van deze bacterie worden vernietigd door het voedsel 6 uur lang te koken. De toxine wordt afgebroken door 10 tot 20 minuten lang te koken.

En voedselinfectie met de Salmonella bacterie wordt Salmonellosi genoemd. De Salmonella bacterie wordt snel en gemakkelijk verspreid. Infectie met de Salmonella bacterie geeft heel erg hoofdpijn wat gevolgd wordt door braken, diarree, buikkrampen, koorts. Heel ernstige infecties kan zelfs de dood veroorzaken. Salmonella komt normaal voor in de natuur, in ons maagdarmkanaal en ook in die van dieren. De voedingsmiddelen waarin het voor kan komen zijn: gevogelte, rood vlees, eieren, melkprodukten en gedroogde produkten. Besmetting met salmonella kan ook veroorzaakt worden door persoonlijk contact met iemand die al besmet is.

Het is merkbaar binnen 12-36 uur na besmetting en duurt 2-7 dagen. De salmonella bacterie wordt vernietigd door ze een tijdje te verhitten bij hoge temperaturen.

Hieronder een aantal tips om voedselvergiftiging te voorkomen:

1. Gebruik nooit dezelfde vuile messen en bestek voor het snijden van de salade waarmee u ook het rauwe vlees heeft gesneden.
2. Doe het vlees van de barbeque nooit terug op hetzelfde bord waarop het rauwe vlees ook heeft gezeten.
3. Bij wondjes draagt alijd handschoenen wanneer u in aanraking komt met voedsel.
4. Vers geplukt fruit en groente moet u alijd goed wassen zodat zoveel mogelijk larven en sporen worden verwijderd.

enitt tussen de 4 graden Celsius en de 60 graden Celsius.

6. Was uw handen altijd met zeep en altijd ook onder de nagels. Zorg er altijd voor dat uw sieraden nooit met eten in contact komen of hou geen sieraden aan bij het bereiden van voedsel.

Voor meer info omtrent deze rubriek tel.: 54530.

Tuinieren in de Tropen

Elisabeth de Montsouris

Van zekere hoedanigheid

Mijn *Quisqualis* staat in volle bloei. Na maanden van verwaarlozing hebben aansluiting op het dripsysteem alsmede de regenbui van een paar weken geleden het zo gewenste wonder verricht. De *Quisqualis* groeit als een dolle en overwoekert nu al een hele hoek van mijn tuin.

Eigenlijk ben ik in eerste instantie op de naam gevallen. *Quisqualis*. Een exotische alliteratie, die zelfs zonder dat je de plant kent om aanplant in de tuin vraagt. Want wat klinkt het prachtig wanneer je zegt: 'Even de *Quisqualis* water geven' of 'Je *Quisqualis* staat er mooi bij'. Eindelijk eens een naam die lekker op de tong ligt en geen lokale bijnaam nodig heeft.

Het is dan ook een teleurstelling wanneer uit frater Arnoldus' boek blijkt dat de *Quisqualis* onder maar liefst zes verschillende andere namen bekend staat: *arbutus, different coloured jessamine, karakter di homber, karakter di jonkuman, man's character en* (tussen haakjes) *Rangooncreeper*. Ik stel voor om uitsluitend het origineel te gebruiken, want zelden is een plant met een mooiere naam uitgerust.

Quis is Latijn voor 'iemand/iets'; *qualis* betekent 'van zekere hoedanigheid'. Een plant dus van zekere hoedanigheid. Welke hoedanigheid wordt in het tweede deel van de naam, *indica*, prijsgegeven. *Quisqualis indica* is niets anders dan een plant van Indische hoedanigheid. Dat klopt min of meer, want ze stamt uit het gebied tussen Myanmar en de Filippijnen. En aangezien Myanmar (het vroegere Birma) tot 1948 tot Brits-Indië behoorde, is de naam *Quisqualis indica* redelijk op zijn plaats. Het verklaart ook de naam *Rangoon creeper*, Rangoon is immers een stad in Myanmar.

Inmiddels komt deze klimmer echter overal in de tropen voor, en dat is maar goed ook, want het is een heel plezierige plant. Hij maakt hele lange ranken, waaraan prachtige wit/rose/rode bloemtrossen verschijnen.

■ *Quisqualis indica. Foto: F.A. de Graaff*

Dat rode maakte dat ik aanvankelijk, toen ik het woord *Quisqualis* nog niet op de tong had geproefd, geen enkele belangstelling voor deze plant koesterde. Toen we dit huis een jaar geleden gingen bekijken, was de *Quisqualis*, samen met de oleanders, de enige die een beetje kleur aan de verder kale tuin gaf. Maar ja, rood, niet echt mijn favoriete kleur. Toen ik de tuin anderhalve maand later in bezit nam, was de plant uitgebloeid. Ik besteedde er verder weinig aandacht aan. Bij de vorige bewoners had ze het kennelijk gered, dat moest dan zo maar doorgaan. Rode bloemen hebben bij mij nu eenmaal geen prioriteit.

Kennelijk zorgden de vroegere bewoners van het huis echter beter voor de plant dan ik had aangenomen, of ze weigerde iets te presteren zonder af en toe een aanmoedigend woordje, want ook in de regentijd gebeurde er weinig. Hoe het ook zij, ondanks af en toe een plens water uit schuldgevoel kwijnde de *Quisqualis* weg. Onder mijn ogen zag ik de plant als het ware verschrompelen, todat er bijna niets meer van over was.

Op dat moment viel mijn oog op een afbeelding van de plant in *Tropica*, het boek dat alle tropische planten afbeeldt en beschrijft. Ik werd nu eens niet verliefd op het uiterlijk, maar op de naam. Schaamte vervulde mij dat ik zo'n chique plant aan haar lot had overgelaten. Zij kreeg op regelmatiger basis water en werd als eerste plant op het dripsysteem aangesloten.

Die aandacht beviel haar wel, want ze begon als een gek haar vleugels uit te slaan. Aan alle kanten verschenen er nieuwe, soms meterslange scheuten en het duurde niet lang of de eerste bloemtrossen dienden zich aan. Aanvankelijk niet rood, maar tot mijn stomme verbazing wit. Op een bepaald moment waren er zowel witte, rose als rode bloemen te zien, soms zelfs drie kleuren in een tros.

Ik had rode bloemen verwacht, die zaten er immers aan, toen ik de plant voor het eerst zag. En ik was zo verguld geweest met de prachtige *Quisqualis*-naam, dat ik amper de beschijving heb gelezen. Maar het staat er duidelijk, zowel in *Tropica* als in het boek van frater Arnoldus: de bloemen zijn wit bij het opengaan en verkleuren dan langzaam via rose naar donkerrood. Dat verklaart ook de bijnaam *different coloured jessamine*. 'Jessamine' ongetwijfeld vanwege de heerlijke geur die de *Quisqualis* afgeeft, net als de jasmijn.

Volgens het Jamaicaanse boek *Caribbean Gardening* vinden hagedissen de plant onaangenaam; die hebben de naam *Quisqualis* zeker nog nooit horen uitspreken. Om die reden zou de plant als wind- en hagedissenscherm op de porch worden gebruikt.

Ik vraag me af of de nabijheid van de plant de hagedissen er ook van weerhoudt zich aan de *Hibiscus*-knoppen te goed te doen. In dat geval ga ik mijn *Hibiscussen* onmiddellijk met *Quisqualis* omhullen, want sinds we hier wonen hebben we aan twee struiken in totaal misschien twee bloemen zien ontluiken. En dat was in de regentijd, toen de hagedissen kennelijk genoeg te bikken hadden.

De *Quisqualis* is overigens geen plant die in groten getale te koop wordt aangeboden, althans niet op Curaçao. Maar volgens het Jamaicaanse boek geeft een jonge stek 'met hieltje' in vochtig zand resultaat, dat wil zeggen een nieuwe plant. Volgens frater Arnoldus maakt de plant uitlopers die uitgegraven dienen te worden. Ik zou ze eerst een tijdje in een pot koesteren, alvorens ze op hun definitieve plaats te zetten. Met de nodige aandacht barsten ze dan wel los.

■ *Stekken met een hieltje: trek een jonge zijscheut van de oudere stengel op zo'n manier, dat er een stukje bast van de oude stengel meekomt. Doop dit in stekkenpoeder en zet de stek in*

Kook mee met May

Kip met bulgur

Deze week een speciaal recept: kip met bulgur. U heeft hiervoor nodig (voor vier personen):

1 hele kip
1/2 theelepel zout
1/2 theelepel kaneel
1/2 theelepel all spice
1/4 theelepel vers gemalen zwarte peper
2 eetlepels olijfolie
4 eetlepels boter of margarine
1 flinke gesnipperde ui
1 1/2 cup bulgur
1/2 cup krenten
1 3/4 cup eigen gemaakte kippebouillon
1/2 cup water
1/4 cup gehakte peterselie gemengd met 2 eetlepels coriander.

Maak de kip schoon, eventueel van het vel ontdoen, wassen, in stukken snijden en inwrijven met de kruiden.
Verhit de olie en bak de stukken kip aan alle kanten bruin. Daarna even apart zetten. Smelt boter in de pan, voeg de ui toe en even laten bakken tot het mengsel doorschijnend is (steeds roeren). Voeg, al roerend, de Bulgur en krenten toe. Het Bulgur mengsel wordt in een ovenvaste schaal van 22/23 cm gedaan. De stukken kip worden erop gelegd en het bouillon en water toegevoegd. De schaal wordt goed afgedekt met aluminiumfolie, in een tot 375 F gradem voorverwarmde oven gezet voor 40 tot 45 minuten of totdat het kippevlees bij de dijen niet meer rose is en de bulgur al het vocht heeft geabsorbeerd.
Bestrooi het gerecht met peterselie en coriander en serveer het met groenten of een sla. Eet smakelijk.

MAY

Diana Pinto geeft vader centrale rol

Valerie: een tienerboek met liefde als hoofdthema

Open deuren intrappen is niet alleen een weinig originele manier van handelen, het is ook erg saai. Ik houd er dan ook niet van. Maar helaas is het soms noodzakelijk! Daar gaat ie dan weer: Onze jeugd wordt verwaarloosd. Steeds meer gaat onze gemeenschap beseffen dat deze groep, met name de tieners veel te weinig aandacht krijgt. Dit blijkt o.a. ook, als we nagaan hoe weinig er voor deze groep geschreven is in het Papiamentu. Daarom is het verheugend, dat de Sede di Papiamentu Drs. Jan de Caluwe aangetrokken heeft, om voor geïnteresseerde schrijvers en schijfsters op Curaçao een cursus te geven in het produceren van Papiamentstalige tienerromans. Opvallend en hoopgevend waren de grote opkomst en het enthousiasme van de deelnemers.

= door Jules Marchena =

Zo gezien kunnen wij de tienernovelle *Valerie* van Diana Pinto beschouwen als een schot voor de boeg. Maar dan wel een doeltreffend schot; *Valerie* is een fijn boek dat zeer de moeite waard is om gelezen te worden.

Diana Pinto heeft een vlotte, levendige stijl die aanmoedigt om door te lezen. Het verhaal is met veel vaart geschreven en swingt naar een emotionele climax, waarin iedereen aanwezig is, er van alles gebeurt en de opgekropte gevoelens van de betrokken personen tot ontlading komen.

Valerie is een typisch Curaçaos verhaal, niet alleen om het feit dat het in het Papiamentu geschreven is, maar vooral ook om de typisch Curaçaose situaties die zeer herkenbaar zullen zijn voor onze tieners. Overigens geloof ik, dat ook vele moeders en tantes veel van hun middelbare schooljeugd erin zullen terug herkennen. Ook zit er veel gevoeligheid en Caribish temperament in de novelle: er wordt veel in gelachen, gehuild en geruzied —en gelukkig ook weer goed gemaakt.

GEVOELIGHEID

Misschien is er soms zelfs teveel gevoeligheid en dan nadert het verhaal de *ambiente* van de Zuidamerikaanse *novela*. Dit geldt vooral voor de gebeurtenissen die betrekking hebben op het verleden van de vader (ik zal hier niet in details treden; het moet allemaal een verrassing blijven!). En het is ook heel toevallig dat de vader op de school van Valerie komt les geven. Ook de verliefdheid op de leraar is een vrij algemeen verschijnsel in tienerromans.

Maar dit alles wordt ruimschoots goed gemaakt door de fijngevoelige wijze waarop de ontwikkeling van de gevoelens van de verschillende figuren wordt beschreven en door het niveau van de dialogen.

Ook doordat Diana Pinto de kunst verstaat om de HUMOR te gebruiken om emotionele situaties (ruzies bijvoorbeeld) te relativeren wordt het verhaal opgetrokken boven het niveau van bedoelde 'novelas'.

Valerie bevat een nieuw element dat in onze beperkte tienerliteratuur tot op heden volgens mij slechts voor Diana Lebacs in *Het witte licht* naar voren is gebracht, namelijk dat van de verhouding kind (in dit geval dus dochter) — vader. Valerie ervaart het feit dat ze geen vader heeft als een groot gemis. Dit gevoel is de ruggegraat van het verhaal. Ik ben blij met dit nieuwe aspekt; in onze gemeenschap speelt het machismo een te belangrijke rol. Een gevolg daarvan is o.a. dat de vader in het gezin — zo hij al aanwezig is — heel vaak een vrij ondergeschikte rol speelt. Ik hoop dat ook jongens (en vaders! Waarom niet? Ik heb af en toe ook tranen in mijn ogen gekregen tijdens het lezen van *Valerie*!) het boek zullen lezen, zodat ze zich kunnen invoelen, wat er zo allemaal omgaat in hoofd en hart van hun opgroeiende dochter.

Dit bepaalt door mij in de eerste plaats de grootheid van literatuur: dat ze de menselijke realiteit (in dit geval de gevoelens van een dochter voor een vader) indringend en levendig kan evoceren, op een manier die geen enkel wetenschappelijk werk over opvoeding of psychologie dat kan.

LIEFDE

Ik vind *Valerie* een heel fijn boek, omdat het uiteindelijk een boek is dat gaat over Liefde:

* De ontluikende liefde van Valerie, welke liefde in eerste instantie nog ongenuanceerd is en zich richt op een volwassene; een leraar;
* De verliefdheid van Shamir, de liefde van haar moeder, van haar groot moeder, van Tante Belinda, van de vader...
* De steun en solidariteit van vriendinnen onderling.
* De jalouzie en angst om de geliefde of vriendin te verliezen: Adita, de vriendin van Valerie is bang dat ze Valerie zal verliezen, als deze de grote liefde ontmoet; Tante Belinda is bang dat Valerie haar nu niet meer nodig heeft, als ze... (nee! Ik verklap het niet!). Ook Valerie is bang, dat haar moeder niet meer zoveel van haar zal houden, nu ze (....!!).

Dit boek heeft veel interessante invalshoeken, maar deze laatste, die dus gaat over de liefde, geeft volgens mij het beste weer, wat de auteur bezig hield, toen ze deze jeugdnovelle schreef: *Valerie* is een verheerlijking van het vermogen van het menselijk hart tot liefde. En dit hart is groot genoeg om van meerdere mensen tegelijk te houden — ieder op een andere manier. Wanneer iemand een nieuwe persoon in zijn hart opsluit, betekent dat niet, dat er dan geen plaats meer is voor de andere, 'de eerste'. Integendeel: met elke liefde wordt het menselijk hart groter en ruimer.

'Valerie' door Diana Pinto, uitg. Diana Lebacs, ISBN 99904-0-050-4.

Jacob Glas:

'De tien geboden in de Curaçaose praktijk'

= door Ines Jonker =

Gij zult niet stelen. 'Eert uw vader en uw moeder'. 'Gij zult niet begeren dat wat niet van u is'. Dit zijn slechts enkele van de tien geboden. Vanzelfsprekend klinkende woorden die een paar duizend jaar geleden zijn opgeschreven. Maar welke betekenis hebben ze heden ten dage nou nog, vragen veel mensen zich af. Of, anders gezegd: wat kan je er mee doen in het dagelijks leven? Onlangs is er een boekje uitgekomen waarin de schrijver probeert te laten zien wat de relevantie is van de tien geboden voor de mens die nú leeft. Daarin is hij niet de eerste, maar wat het schrijfwerk uniek maakt is de toespitsing op de Antilliaanse samenleving. Een gesprek met de auteur, Jacob Glas.

Jacob Glas (39) komt uit Nederland en werkt al elf jaar op Curaçao als dominee bij de vrijgemaakte gereformeerde kerk. Hoe kwam hij op het idee voor het boek? "De Curaçaose samenleving is de laatste dertig jaar sterk aan het veranderen. Kijk, vroeger ging men overdag werken, 's avonds wat praten en dan slapen. Er was een beperkte invloed van buitenaf. De mobiliteit is de laatste tijd sterk toegenomen. Er is bijvoorbeeld veel verkeer van mensen tussen de Antillen en Nederland. Mensen komen terug met andere ideeën, de invloed van andere landen wordt merkbaar. Een gevolg daarvan is dat het geloof steeds minder van belang wordt en mensen zich meer en meer afvragen: wie is God eigenlijk? Het is lang niet meer zo vanzelfsprekend als vroeger dat God almachtig is."

Ook hebben televisie en video veel invloed volgens Glas. "Kinderen zitten soms urenlang achter de televisie en dat heeft gevolgen voor hun vorming. Ze zien meer ellende en dat beïnvloedt hun denk- en leefwereld. Toch is Curaçao een religie-vriendelijke samenleving: veel mensen geloven in God. Maar hoe meer invloeden van buiten, hoe kritischer men tegenover hem staat."

De predikant ziet dat door al die invloeden een soort vervreemding van het geloof aan het ontstaan is. Men vergeet haast hoe het in praktijk moet worden gebracht. Hij gaf al cursussen waarin de tien geboden centraal stonden, en daaruit ontstond het idee voor een boekje.

"Terwijl men vroeger de antwoorden op belangrijke levensvragen uit het geloof haalde, wordt nu veel minder snel naar de bijbel gegrepen. Ik wil laten zien dat de bijbel toch een zinvol boek is, dat antwoorden op vragen [illegible]

MAN-VROUW-RELATIE

Op welke manier geeft hij aan wat de relevantie is van de tien geboden? "Ik schrijf bijvoorbeeld over de omgang tussen ouders en kinderen. Er is op Curaçao een bepaald rollenpatroon tussen man en vrouw waar veel mensen ongelukkig mee zijn; niet alleen vrouwen en kinderen, maar ook mannen. Meisjes worden met allerlei taken belast, jongens veel minder. Dit patroon zet zich voort als de kinderen volwassen worden en komt tot uiting in de man-vrouw-relatie. Wie dit rolpatroon tussen man en vrouw wil doorbreken, moet dus bij de opvoeding beginnen en ook de jongens verantwoordelijkheden geven."

Het gebod 'Gij zult niet doden' brengt de schrijver in verband met de natuur. "Mensen moeten zich afvragen: hoe ga ik met de natuur om? Maar velen staan daar niet bij stil en jagen op dieren die beschermd zijn. Sommige kinderen zien het als een sport om zoveel mogelijk hagedissen te doden. Ik probeer ze er op te wijzen dat dat niet goed is."

Ook de zondag als rustdag wordt besproken. "Soms gaan hier de winkels open op zondag omdat er weer een cruiseschip in de haven ligt. Weer een werkdag, terwijl de zondag is bedoeld als een dag om weer op adem te komen."

In sommige fragmenten is het Antilliaanse uitgangspunt duidelijker merkbaar dan in andere. In het achtste gebod bijvoorbeeld ('gij zult niet stelen') gaat Glas concreet in op het feit dat hier regelmatig zand, stenen en cement worden weggehaald bij huizen die in aanbouw zijn.

ADVOCATEN

Verder komt de recht[illegible] [illegible]

ers het fundament van de samenleving. Het gebod 'gij zult geen valse getuigenis geven' wijst op de belangrijke positie van de getuige in de oud-Israelitische maatschappij. Maar dit gebod is ook op een moderne westerse en Caribische samenleving van toepassing. Rechters moeten onkreukbaar zijn. Advocaten moeten niet wit noemen wat zwart is en omgekeerd. En het fenomeen 'valsgetuigenis' speelt ook vandaag nog een rol."

Het klinkt alsof het boek doorspekt is met maatschappij-kritiek. Toch is dat volgens de dominee niet het geval. "Ik probeer gelovigen te laten zien hoe het ook zou kunnen. Ik vind dat sommige dingen niet goed gaan en wil dat mensen denken: waar zijn we mee bezig, wat kunnen we verbeteren? En dat mensen zich afvragen in hoeverre een gebrekkig houvast aan het geloof te maken heeft met criminaliteit en andere maatschappelijke problemen."

Op de vraag of hij het boekje ook in Nederland had kunnen schrijven geeft hij na enig aarzelen een dubbel antwoord: ja en nee. "Ja, omdat het toch overal om dezelfde mens gaat met dezelfde vragen. Nee, omdat de samenleving overal weer anders is. Hier zijn bijvoorbeeld zoals gezegd andere rolpatronen. In Nederland had het werk toch een andere inhoud gekregen."

'De tien geboden' is Glas' eerste boek. Tot nu toe kreeg hij veel waardering. Een van de reacties was: "Wat fijn dat het boekje in het Papiamentu is uitgekomen, dat hebben we echt nodig." Komt er een vervolg? Glas: "Hierin is nogal eenzijdig de wet benadrukt. Hopelijk heb ik in de toekomst tijd voor een boekje over geloven. Daarin wil ik dan geloofsvragen behandelen zoals: wat houdt het in, heeft bidden zin?"

BEHOEFTES

Door het wonen op Curaçao is de auteur zelf ook anders gaan denken over bepaalde dingen. "Ik ben hier bewuster gaan nadenken over de liefde voor je naaste. Ik heb gezien dat mensen met verschillende culturen toch dezelfde behoeftes aan aandacht, waardering etcetera [illegible]

kunnen opschieten. Hoe langer ik hier werk en woon met mijn gezin des te meer dingen ik ontdek die mensen met elkaar verbinden."

Ook is hij gaan denken over omgaan met gehandicapten en bejaarden. "Ik vind dat de Curaçaose samenleving deze mensen niet moet negeren of verwennen, maar echt moet accepteren en hun inbreng waarderen. Vanuit mijn werk en ervaring vind ik het heel belangrijk om daar op te wijzen."

Ten slotte heeft het begrip 'Gods schepping' hier meer betekenis voor hem gekregen. "Terwijl we in Nederland minder vaak buiten zijn dringt de natuur zich hier gewoon aan je op. We leven midden in de natuur en zijn daarom meer betrokken bij het milieu."

Na het interview wordt duidelijk wat hij bedoelt met 'midden in de natuur leven'. Een stap buiten de deur van huize Glas en je staat in een weelderige tuin. Trots geeft de natuurliefhebber een rondleiding door zijn domein, met meer flora en fauna dan te ontdekken valt in de doorsneetuin op Curaçao: een stukje grond waar groente wordt verbouwd (het benodigde water wordt door de windmolen van de buurman uit de grond gepompt), vruchtbomen, bijenkasten, kippen en konijnen die vredig samenwonen in een groot hok. Hij is er zelfs in geslaagd een druivestruik aan het bloeien te krijgen. "Laatst ontdekte ik het nestje van een kolibrie op een meter afstand van het keukenraam: het nestje was drie centimeter lang, het eitje een centimeter. Dat zie je toch niet in Nederland!"

Biba ku Dios i bo próhimo, e dies mandamentunan pa hende di awor (Leef met God en met je naaste, de tien geboden voor de mens van nu) - Jacob Glas
Uitgegeven door Iglesia Reformá
Vertaling: Laurina Martina-Leshommes
Layout: Johan Smits
Prijs: NAf 14,90

■ *Jacob Glas achter zijn bijenkasten: "Mensen moeten zich afvragen: hoe ga ik met de natuur om?"*

KINDERBOEKEN

JANNES het olifantje

= door Nel Casimiri =

JANNES is een olifantje. Zijn moeder is een olifant, zijn vader is een olifant en overal om hem heen zijn olifanten: olifanten die kruipen, olifanten die vliegen, olifanten die zwemmen, hele kleine olifanten die zoemen en hele grote olifanten waarop je kunt rijden. Jannes en zijn vader en moeder zijn olifanten die praten. Boven het bed van Jannes hangt een mager paars olifantje met een belletje. Als Jannes daar met zijn slurf tegen duwt, rinkelt hij. Moeder leest Jannes voor het slapen gaan verhaaltjes voor over sprookjesolifanten en over boze olifanten op bezemstelen. Vader is kapitein op een schip. Hij vaart op [illegible]

vindt Jannes haar liefste, liefste olifant.

Met zo'n gegeven maakt Toon Tellegen een heerlijk absurd verhaal. Iedereen heeft de eigenschappen van een olifant, maar ook de andere eigenschappen die nodig zijn om te functioneren. Een leeuwerik met een slurf of een olifant met vinnen: ze horen erbij.

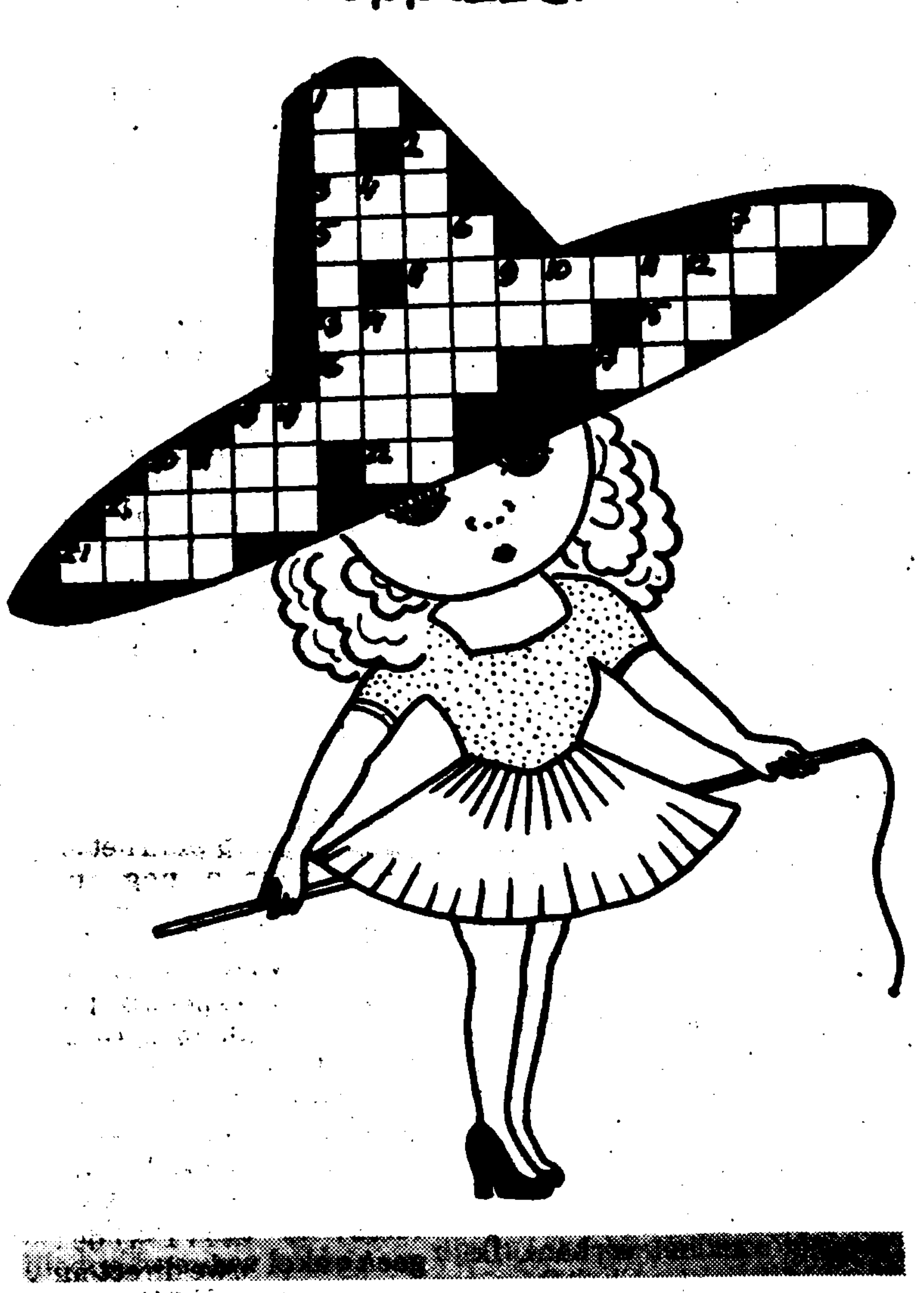
De climax komt in het laatste hoofdstuk, dat begint met: "Op een ochtend werd Jannes wakker en was hij een nijlpaard... Toen hij uit het raam keek zag hij een paar kleine nijlpaarden die druk aan het tsjilpen waren. En in de hoek van de kamer gonsde een nijlpaardje [illegible]"

en het verhaal kan opnieuw beginnen. Een cirkelredenering die voor kinderen eindeloze mogelijkheden biedt.

Een dergelijk verhaal staat of valt met de illustraties. Vandaar waarschijnlijk dat op de titelpagina staat: Toon Tellegen & Peter Vos, Jannes. Voor Peter Vos is niets onmogelijk, geen vliegerende, vliegende of bevlogen olifanten. Jannes is een heel leuk boekje geworden met een aantrekkelijke bladspiegel, geillustreerd met veel tekeningen. Het verhaal over het leven van Jannes is zo lichtvoetig als een olifant.

Toon Tellegen & Peter Vos, Jannes. Em. Querido's Uitgeverij. [illegible]

Poppuzzel

HORIZONTAAL: 1. vader; 3. hert; 5. zin in eten; 7. lidwoord; 8. met schudden lawaai maken; 13. geldig zijn; 15. en anderen (afkorting); 16. werelddeel; 17. okay (afkorting); 18. land in Europa; 20. roemen; 22. laatstgenoemde (afkorting); 23. metaal; 24. zit om een boek.

VERTICAAL: 1. land in Europa; 2. scholier; 4. beginwoord van sprookjes; 6. havenkant; 7. voegwoord; 9. persoonlijk voornaamwoord; 10. met name (afkorting); 11. water doorlatend; 12. en anderen (afkorting); 14. familie van het paard; 18. schrijfartikel; 19. daarvan zitten er tien in een kilo; 20. land om een boerderij; 21. bedorven; 23. uitroep van afschuw.

De Indiaantjes

= door Nel de Jong =

"Weet je wat we vandaag gaan spelen?" zei Pinkie op een dag tegen Moene Muis. "Indiaantjes!

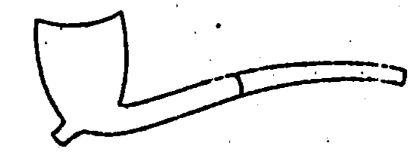
"In je handje?" vroeg Moene Muis verbaasd en keek naar zijn voorpootje. "Wat heb ik dan in mijn handje?"

"Nee, sufferd", lachte Pinkie. "Ik zei indiaantje. Dat is iemand met veren op zijn hoofd."

"Waarom heeft hij veren op zijn hoofd?" vroeg Moene Muis. "wil hij graag een vogel zijn?"

"Nee", legde Pinkie uit. "Die heeft hij omdat hij een indiaan is."

"En wat doet een indiaan?" vroeg Moene

Muis weer.

"Oh, allemaal leuke dingen", zei Pinkie. "Met een bijl zwaaien en de vredespijp roken en dansen en oewoehoe roepen."

"Oh", zei Moene Muis. "Maar kabouter Brr en Poetsje vinden het vast niet goed dat je met bijlen zwaait en pijpen rookt."

"Nou ja, we doen maar net alsof", zei Pinkie. "Kom mee, dan gaan we veren zoeken."

Het kabouterjongetje en het muisje liepen door de mondi en zochten ijverig naar veren. Ze zagen stenen en grassprietjes, oude kammen en lege blikjes, stukken papier en stokjes. Maar nergens vonden ze veertjes.

"Hoe moet dat nou?" piepte Moene Muis teleurgesteld.

"Sst", siste Pinkie. 'Ik weet wat! Zie je dat vogeltje daar? Ik haal gewoon stiekem een veertje uit zijn staart. Daar merkt hij niets van."

Maar toen Pinkie met een flinke ruk een veertje uit het vogelstaartje trok, schreeuwde het vogeltje: "Au au au!" en vloog woedend op Pinkie af. "Ik zal je leren, lelijke kwajongen!" piepte hij en pikte Pinkie in zijn arm. "Zo, dat zal je wel afleren nog eens veren uit mijn staart te trekken."

"Alaia!", huilde Pinkie. "Ik zal het heus nooit meer doen." En samen met Moene Muis maakte hij dat hij weg kwam.

"Wat lopen jullie hard", zei een parkietje, dat net langs kwam.

"Eh... ja", stotterde Pinkie. "Ja... eh... we zoeken veertje, weet je. Om op ons hoofd te zetten.

"Oh ja?" vroeg het par-

kietje verbaasd. "[...] ga je dan zoeken?[...]

"Nou eh... wel [...] jij er ons niet eentj[...] geven?" vroeg Pi[...] hebt er toch een h[...]

"Maar natuurlijk[...] parkietje. "Kijk e[...] heb je een hele [...] mijn staart. Zal ik [...] endjes ook roep[...] willen je vast ook [...] veertje geven."

En toen duurde [...] lang meer, of Pi[...] Moene Muis hadd[...] oeg veren om er a[...] indianen uit te zien[...] veren op hun h[...] zwaaiend met een [...] den ze door de m[...] schreeuwden "Oe[...] oewoehoe!" Konij[...] den angstig weg[...] verstopten zich in[...] tjes en hagedis[...] bevend onder st[...] stenen. "Wat zijn [...] griezelige beesten[...] berden ze. "Aiai, [...] one met huid en h[...]

Maar Pinkie en [...] Muis wisten dat [...] niet. Ze waren bij het [...] temuisje aan geko[...] dansten een indian[...] in de tuin. "Nu gaan[...] vredespijp r[...] schreeuwde Pinkie, [...] uitgedanst waren. [...] pakte de pijp, die ka[...] Brr op het bankje v[...] huis had laten ligge[...]

"Het mag best, h[...] is toch uit." Maar t[...] als een echte indi[...] aan de pijp trok, k[...] opeens rook uit[...] uche", verslikte Pi[...] "Uche, uche, hij bran[...] Vooruit, Moene, nu [...] pas echte indian[...] om de beurt nam[...] ondeugende indi[...] een trekje van de [...] hoestten en kuch[...] proestten en slikt[...] vonden zichzelf reu[...] Maar erg lang duu[...] niet.

"Wat is er hier [...] hand? vroeg kabou[...] verschrikt, toen hi[...] later zijn pijp kwam[...] De pijp lag op de [...] Pinkie en Moene M[...] er met zielige ge[...] naast.

"Ik ben zo m[...] kreunde Pinkie.

"Alaiai, mijn [...] steunde Moene M[...]

Gelukkig werd k[...] Brr er niet boos om[...] indiaantjes", lachte[...] zal een lekker [...] lamoentjeswater v[...] maken en dan ga[...] maar gauw naar je [...] En dat deden ze.

Pinkie en Moen[...] hebben nog hee[...] indiaantjes gespee[...] de vredespijp heb[...] nooit meer gerookt[...] mand hier in de[...] maakt oorlog", ze[...] altijd, "Dus die v[...] hebben we niet no[...]

Wedstrijd

OVER 14 DAGEN is de uitslag van de verhaaltjeswedstrijd. Wie zal de cadeaubon van Van Dorp/Eddine (vijftig gulden) winnen? Misschien jij wel! Heb je nog een verhaaltje gestuurd? Doe het dan maar gauw. Het komt dan in de volgende kinderkrant en je doet nog mee met de wedstrijd. Zorg er wel voor, dat we het ontvangen vóór 19 juni.

Wie de winnaar is, lezen jullie dus in de Kinderkrant van 26 juni.

Tante Nel

Namen raden

IS DAT NIET toevallig? Van de eerste drie jongens hieronder kun je aan hun namen zien, wat ze mankeren. En van de tweede groep jongens welke muziekinstrument ze bespelen.

S. Knijpei
Z. Nameel
O. Vondrok

T. Tomper
C. Carondoe
M Mortel

Lijntje trekken

WAAROM VLUCHTEN de muizen? Trek een lijn van A naar B en zo verder, dan zie je het.

Kuenta chiki

ER STAAN NOG meer verhaaltjes in het boek van de aardige mevrouw. Hier komt er nog een:

Mami na dentista ku Sonchi

Sonchi ta un mucha hòmber di kuater aña ku ta biba den un kas grandi huntu ku su mama i tata. Fo'i dia ku Sonchi tabata hopi chikitu, Sonchi ta gusta kome kos dushi manera mangel, kuki, chukulati, dròp. Asta anochi promé ku Sonchi bai drumi, e ta kome kos dushi i Sonchi no ta gusta skeiru su djente.

Anochi ora Sonchi ta drumi, e ta soña ku kos dushi. Tur mainta su mama ta lant'é pa e bai skol. E promé kos ku Sonchi ke kome ta kos dushi. Pero su mama ta bisel'é ku no, awaraki no. Awor [illegible] pan bo tin ku kome i Sonchi no gusta esei.

Un dia ku Sonchi tabata na skol, yuffrou Lili a bisa tur mucha bin sinta den un kren pa tur mucha bin tende un kuenta di un mucha ku yama Yunny ku gusta kome kos dushi, pero e no ta gusta skeiru djente. Despues di dos dia ku yuffrou a konta e muchanan e kuenta na skol, Sonchi no por drumi. E ta lanta foi su kama, yora, muha tur su kusinchi.

Ora a bira mainta, Sonchi a lanta. Mami a baña Sonchi i bisti'é su karson i kamisa, su sapatu i mea pa nan bai dentista. Esey ta un dokter di djente. Na kaminda den outo Sonchi ta blo puntra ta kiko e dentista ta bai hasi. Mami a respond'é ku dokter ta bai spuit su djentenan hasi nan limpi limpi.

Ora Sonchi a yega dokter, dokter a spuit Sonchi su djentenan i hasi nan limpi. Dokter a duna Sonchi un skeiru di djente i a bisa Sonchi pa kòrda skeiru su djentenan tur dia asina ku e kaba di kome. I manera e dentista a bisa Sonchi ela hasi. Tur dia e tabata skeiru su djentenan asina ku e kaba di kome. Nunka mas ela bai skol ku kos dushi, pero fruta. I asina e no a haña doló di djente mas.

Wist je dat

DE LEDEN (VRIJWILLIGERS) van het Internationale Reddings Corps (IRC) zetten hun leven op het spel om dat van anderen te redden. De vrijwilligers worden gekozen door een gesprek en een voorlichtingsdag. Er wordt hun precies verteld hoe gevaarlijk het werk is en welke eigenschappen je ervoor nodig hebt: doorzettingsvermogen, vastberadenheid en *stress*-bestendigheid, dat wil zeggen dat je ijzeren zenuwen moet hebben. Degenen die worden aangenomen, krijgen een keiharde training, die ze zelf moeten betalen. Zij moeten bij voorbeeld langs de steile wand van een ravijn afdalen om een onder puin bedolven 'slachtoffer' te zoeken en die dan per brancard 5 kilometer verder brengen. Het is een zware training, zegt de oprichter van het IRC, maar een echte ramp is tien maal erger.

* * * * * * * * * * *

DE KLM WERD in 1919 opgericht en in 1924 begon men ook naar landen buiten Europa te vliegen. Te beginnen naar Indonesië. In 1930 begonnen geregelde vluchten naar Indonesië: elke veertien dagen vertrok er een vliegtuig. Twaalf dagen (dágen, geen úren!) duurden die vluchten. Toch vlogen de KLM-vliegers op deze lijn zo precies, dat in Calcutta horloges gelijk werden gezet op het overvliegende KLM-toestel.

* * * * * * * * * * *

KRIJGT EEN MENS zijn linkshandigheid van zijn ouders mee? Is het dus erfelijkheid? Minstens 84 procent van de linkshandigen hebben rechtshandige ouders. En bij twaalf procent van precies gelijke tweelingen is de één rechtshandig en de ander linkshandig. Daarom zijn de geleerden er nog niet over eens, dat het erfelijk is. Ze vragen zich trouwens ook af, waarom er minder mensen linkshandig zijn en meer mensen rechts. Bij de apen zijn er namelijk ongeveer evenveel rechts als links. Maar de onderzoekers hebben nu een nieuwe methode gevonden om antwoord op al deze vragen te vinden. Ze gaan kijken hoe de hersens van rechtse en linkse mensen werken. Afwachten dus maar.

* * * * * * * * * * *

Voor vaderdag

JE KUNT IETS voor papa kopen, maar zelf iets maken is toch wel leuker. Wat denk je van een schilderijtje voor zijn werkkamer thuis of op het werk? Zoek een plaat van een strand, of teken zelf een strand. Op het strandgedeelte van het schilderij kun je echt zand gebruiken door het stukje eerst met lijm in te smeren en dan het zand er dik overheen te strooien. Het zand moet goed schoon gewassen en droog zijn voor je het gaat gebruiken, anders tast het zout erin je schilderij aan.

Zoek allerlei soorten en maten schelpen en lijm ze op het schilderij met een sterke lijmsoort. Plak de grotere schelpen beneden en de kleinere boven. Dat geeft dieptewerking. Je kunt de schelpen ook op elkaar lijmen. En als het klaar is, lak je ze met blanke lak. Koop er een lijstje omheen en je schilderij is klaar.

Xingoe de hond

WEET JE HET nog? Xingoe leefde met zijn bazen Andreas en Christa en zijn moeder Detta zo'n honderd jaar geleden in het oerwoud van Brazilië.

In de woest stromende rivier zwemt een groep tapirs. Dat zijn dieren zo groot als een ezel, met een korte slurf. Als ze zien dat de kust veilig is, stappen ze aan land. En alles vertrappend breken ze het maïsveld van Andreas binnen. De jonge groene scheuten zijn een lekkernij voor ze.

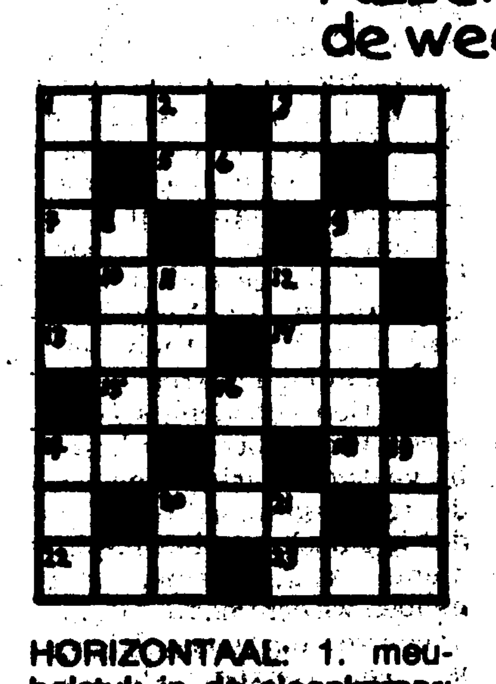
Maar midden in hun maal worden ze opgeschrikt door hondengeblaf. Ze blijven een hele tijd oplettend luisteren en keren zich allemaal naar de richting vanwaar het geluid komt. En als de anderen weer beginnen te eten, houdt de oudste nog de wacht.

Xingoe heeft de tapirs opgestoord. Luid keffend komt hij door het struikgewas gestormd. Verschrikt stuiven de tapirs uit elkaar en Xingoe achtervolgt een van de kleinen. Maar daar staat ineens het woedende moederdier voor hem. De kleine ogen fonkelden boosaardig en de kleine slurf beweeg onrustig in kleine kringen door de lucht.

Xingoe wordt onzeker. Nog nooit heeft een dier uit het bos zich tegen hem gekeerd. Hij blaft en stormt op de grote vijand af. Maar die is niet bang. Ze stoot bliksemsnel toe met haar kop en haar poten. Xingoe maakt dat hij weg komt, Maar tot het dag wordt, verdedigt hij het veld tegen de grote plunderaars. Ze lopen wel niet weg, maar krijgen toch geen rust om van de maïs te vreten. Eindelijk, als het licht wordt, gaan ze weg.

(wordt vervolgd)

Puzzel van de week

HORIZONTAAL: 1. meubelstuk in de slaapkamer; 3. ontkenning; 5. familielid; 7. bergruimte; 9. kade; 10. de zoon van horizontaal 5; 13. insect; 14. vochtig; 15. pakken; 17. en dergelijke (afkorting); 18. te veel; 20. roem; 22. zuster; 23. ieder.

VERTICAAL: 1. speelgoed; 2. muzieknoot; 3. achter; 4. eerste vrouw op aarde; 6. laan; 8. deel van de dag; 9. nieuwsblad; 11. 100 vierkante meter; 12. een zekere; 16. ben ja na hard werken; 17. lidwoord; 19. boom; 20. voegwoord; 21. muzieknoot.

ZIE VOOR oplossing en de winnaar de Kinderkrant over twee weken: Stuur je oplossing naar de Amigoe (Scherpenheuvel z/n of P.O.Box 577; Aruba - Caya Betico Croes 110; Bonaire - de heer Linkels, P.O.Box 122) en zet op de enveloppe: KINDERPUZZEL.

Winnares van de week is:

Syreeta Wanseng
Heeleumstraat 60
Curaçao

Zij ontvangt f.15,-. Zij kan haar prijs tijdens kantooruren komen ophalen bij de *Amigoe* te Scherpenheuvel.

OPLOSSING vorige keer: HORIZONTAAL: 1. vader; 6. let; 8. eb; 9. do; 10. elf; 12. hen; 13. aas; 14. een; 16. nu; 17. de; 18. zes; 20. lenig.

VERTICAAL: 2. al; 3. deel; 4. E.T.; 5. zeehond; 7. borstel; 10. ene; 11. fan; 15. even; 18. ze; 19. si.

OPLOSSING [...] raden:

OPLOSSING Pop[...]

Von Weiler en Staal twee vooroorlogse pioniers

Radar: ook een beetje een Nederlandse uitvinding

DE MEESTE mensen denken dat de radar is uitgevonden in Engeland. Maar in veel landen werd al voor de oorlog al aan radar gewerkt. In Nederland was men in 1940 al een flink eind op weg en met name J. von Weiler en M. Staal waren twee pioniers op dit gebied.

Toen Nederland op 14 mei 1940 na het bombardement op Rotterdam capituleerde, konden sommigen nog de wijk nemen naar Engeland. Twee van hen waren J. von Weiler en M. Staal, werkzaam op het Laboratorium voor Physische Strijdmiddelen op de Waalsdorpervlakte. Zij hadden tekeningen en onderdelen bij zich van een 'elektrisch luistertoestel' dat in de voorafgaande jaren op dit laboratorium was ontwikkeld: een radar voor het opsporen van vliegtuigen. Die zou in geen geval in handen mogen vallen van de Duitsers.

Prof. jhr. ir. J.L.W.C. von Weiler (1902-1988), de 'vader' van de Nederlandse radar.

Weinigen weten dat vóór de oorlog ook in Nederland onderzoek aan radar werd gedaan en dat men daar in 1940 al beschikte over apparatuur die het ontwikkelingsstadium was ontgroeid. Deze onbekendheid is een gevolg van het feit dat er tijdens de ontwikkeling niets en na de bevrijding alleen in algemene termen en voor een beperkte kring over is gepubliceerd. Pas in de jaren tachtig verschenen er in tijdschriften als *De Ingenieur* en *Radio Bulletin* gedetailleerde technische artikelen.

De meeste mensen denken dat de radar is uitgevonden in Engeland. Dit komt doordat de Britse radar in de Slag om Engeland zo'n belangrijke rol heeft gespeeld en doordat de Britse radar superieur was aan de Duitse. Maar vóór de oorlog werd al in vele landen in het geheim aan de ontwikkeling van radar gewerkt. De Amerikaanse elektronica-historicus C.Süsskind zegt in het boek *Radar development to 1945*: 'De ontwikkeling van radar is een klassiek geval van een simultane uitvinding, mogelijk gemaakt door het op het juiste moment samenkomen van de daarvoor vereiste factoren'.

LANG BEKEND

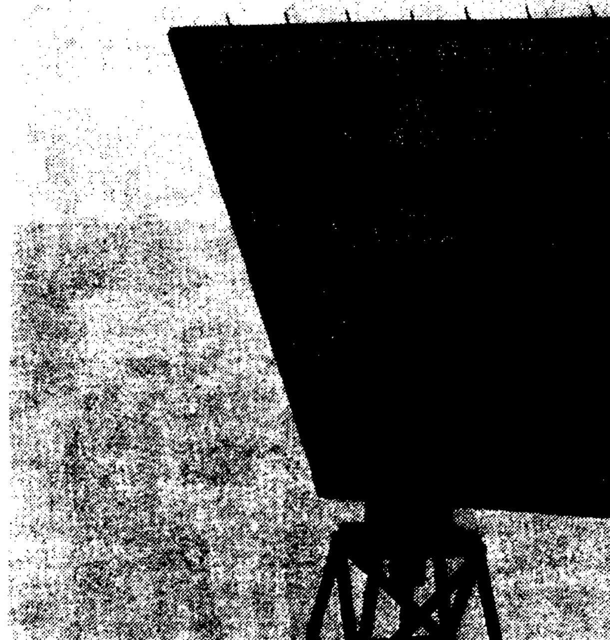
De principes van radar waren al heel lang bekend. Al in 1887 toonde de Duitse fysicus Heinrich Hertz aan dat radiogolven worden teruggekaatst door metalen oppervlakken. In 1904 kreeg de Duitser Christian Hülsmeyer patent op een apparaat voor het langs de weg detecteren van bewegende metalen voorwerpen (zoals schepen) tijdens slecht zicht: de *Telemobiloskop*. Dit toestel werd gedemonstreerd tijdens een scheepvaartconferentie in Rotterdam. Het had echter geen toekomst, omdat met de toenmalige vonkzenders geen kortgolvige radiostraling van voldoende energie kon worden opgewekt.

Die mogelijkheid kwam pas in de loop van de jaren dertig, na de komst van de radiobuis. Toen begon men in verschillende landen, waaronder de VS, Engeland, Duitsland en Frankrijk, in militaire en industriële laboratoria de mogelijkheden te bestuderen van wat de Amerikanen vanaf 1941 'radar' zouden noemen (acroniem van Radio Detection and Ranging). Het onderzoek gebeurde in het diepste geheim, omdat men vrijwel alleen militaire toepassingen zag. Er was één uitzondering: het Franse passagiersschip *Normandie* werd in 1935 uitgerust met een microgolfradar voor het detecteren van ijsbergen (maar die werkte niet best). Ook in Nederland werd voor de oorlog onderzoek naar radar verricht. Eén van de twee lokaties waar dit gebeurde was een klein laboratorium dat in 1927 was gebouwd op het toenmalige militaire oefenterrein op de Waalsdorpervlakte, aan de rand van Den Haag. Het doel van dit laboratorium, dat onder toezicht stond van de militaire commissie voor Physische Strijdmiddelen, was het 'via natuurkundig onderzoek verbeteren van de middelen voor de landsverdediging'. Uit dit laboratorium zou later het Fysisch en Elektrotechnisch Laboratorium-TNO voortkomen.

LUCHTAFWEER

Op het laboratorium werden onder andere problemen onderzocht die samenhingen met het gebruik van luchtafweergeschut. Het detecteren en lokaliseren van vliegtuigen was daar een onderdeel van. Hiertoe werd in eerste instantie een akoestisch luistertoestel ontwikkeld: een soort reuze-oorschelp waarmee de richting van het geluid van een vliegtuig kon worden bepaald. Maar daarvoor bleek geen toekomst weggelegd, want vooral de geringe snelheid van geluid bleek steeds minder opgewassen tegen de steeds groter wordende snelheid van vliegtuigen.

Ook bestudeerde men vanaf 1932 of een vliegtuig zou kunnen worden waargenomen via de elektromagnetische storingen die de ontsteking van de motoren produceerden. Er werd een speciale radio-ontvanger gebouwd en daarmee konden in 1933 vliegtuigen tot op een afstand van ongeveer tien kilometer worden gesignaleerd. Voordat men echter kon gaan werken aan een meer richtingsgevoelige antenne, werden vliegtuigmotoren elektrisch afgeschermd en kwamen er dieselmotoren in gebruik, die geen elektrische ontsteking hebben.

Van het door Von Weiler ontwikkelde radarapparaat bestaan geen foto's meer, maar dit model uit 1972 zou een goede indruk moeten geven. De antenne was van het 'matras'- of 'billboard'-type en mat ongeveer 3 bij 3 meter. Hij werd door de radarwaarnemer met behulp van trappers en een ketting rondgedraaid. De hoogte werd ingesteld met behulp van een hefboom met stangenstelsel. De radar werkte op een golflengte van 70 cm. Het piekuitgangsvermogen bedroeg circa 1 kW en de tijdsduur van de pulsen was 2 à 3 microseconden. De opgevangen radar-echo's werden weergegeven op een door Philips ontwikkelde kathodestraalbuis met cirkelvormige afstandsschaal (rechts op het rechthoekige paneel). De minimale detectie-afstand bedroeg 400 tot 500 meter.

Op het laboratorium werd ook gezocht naar de mogelijkheid van radiocommunicatie bij de veldartillerie. J. von Weiler, die in 1934 in dienst van het laboratorium was gekomen, ontwikkelde hiertoe een draagbare zender/ontvanger voor de ultrakorte golf. Tijdens experimenten hiermee werd omstreeks 1936 de echowerking van een vliegtuig ontdekt. Radiocontact dat niet mogelijk was tussen posten die elkaar niet konden zien, werd wel mogelijk wanneer er een vliegtuig overkwam: dit fungeerde als reflector.

Von Weiler begreep direct het belang van dit effect. Hij zag dat de ontvangst van signalen die weerkaatst waren door een vliegtuig ook mogelijk zouden moeten zijn wanneer zender en ontvanger zich op dezelfde plaats bevinden, in één toestel. De golven, die zich met de lichtsnelheid voortplanten, zouden dan niet continu maar in pulsen moeten worden uitgezonden. En uit het tijdsverloop tussen zenden van een puls en ontvangen van de echo zou de afstand tot het vliegtuig kunnen worden bepaald. Dit alles leidde tot de ontwikkeling van een pulsradar, werkend op een golflengte van 70 centimeter.

In de eerste helft van 1939 had men een proefmodel gereed. Tijdens demonstraties voor de landmacht bleek dat vliegtuigen met dit 'elektrisch luistertoestel' tot op 15 km afstand konden worden waargenomen. Grotere vliegtuigen en vooral groepen van vliegtuigen konden tot op 30 km worden gesignaleerd. Ook voor Prins Bernhard werd een demonstratie gegeven. Helaas hing er op die dag een dikke mist, zodat er geen vliegtuig kon opstijgen. Von Weiler liet toen de radarecho' van de kerktorens in de omgeving van Waalsdorp zien. Torens van roomskatholieke kerken bleken veel beter zichtbaar dan de protestantse: het kruis op eerstgenoemde was een prima reflector.

Begin 1940 werd besloten een proefserie te laten bouwen door de Nederlandse Seintoestellen Fabriek in Hilversum, toen de belangrijkste Nederlandse producent van omroepzenders. Op de dag dat de Duitsers binnenvielen, waren er twee exemplaren gereed. Eén ervan zou enige tijd dienst hebben gedaan bij een mitrailleursopstelling voor luchtdoelen op het Haagse Malieveld. Het laboratorium slaagde er in het andere exemplaar vlak na het vertrek van Von Weiler en Staal langs een andere weg naar Engeland te brengen. De overige apparatuur en alle andere zaken die voor de Duitsers van belang konden zijn, werden op de dag van de overgave vernietigd.

Von Weiler en Staal werden opgenomen in de groep die bij het Admirality Signal Establishment aan de ontwikkeling van een 50 cm radar werkte. In Engeland was het radaronderzoek na 1935, onder leiding van Robert Wastson-Watt, sterk opgevoerd. In 1940 werd hier door J. Randall en H. Boot, van de universiteit van Birmingham, het *cavity-magnetron* ontwikkeld: een radarbuis waarmee pulsen van hoog vermogen kunnen worden opgwekt. Dit zou de Britse radar tijdens de oorlog een grote voorsprong geven op de Duitse, zowel in de lucht als bij de opsporing van onderzeeboten. Het naar Engeland gesmokkelde 'elektrische luistertoestel' werd geïnstalleerd op een Nederlandse torpedobootjager, de *Hr.Ms.Isaac Sweers*, die ook nog net uit Nederland had kunnen ontsnappen. Deze radar bleek goede diensten te bewijzen bij de vuurleiding van het afweergeschut in de Middellandse Zee. In 1942 werd het schip door een Duitse torpedoboot voor de kust van Afrika tot zinken gebracht. Von Weiler bleef gedurende de gehele oorlog nauw betrokken bij het geallieerde radaronderzoek. Hij hield zich hier onder andere bezig met antennesystemen. Ook fungeerde hij als tussenpersoon tijdens contacten met Amerikaanse laboratoria waar aan radar werd gewerkt. Onbekend is welke rol de Nederlandse kennis precies heeft gespeeld in de verdere ontwikkeling van de radar in Engeland.

In Nederland werd voor de oorlog ook op het Natuurkundig Laboratorium van Philips in Eindhoven aan onderzoek op het gebied van radar gedaan, zij het als nevenactiviteit. Het onderzoek op het Natlab had vooral betrekking op de toepassing van een speciaal soort elektronenbuis, het split-anodemagnetron, dat rond 1930 bij Philips was ontwikkeld. Dit magnetron, waarvan in 1933 enkele exemplaren aan de Duitse Marine werden geleverd, was de voorloper van het in Engeland ontwikkeld *cavity magnetron*. Eerstgenoemde magnetron werd in 1936 en 1937 door C. Staal (geen familie van M. Staal) gebruikt tijdens experimenten met straalverbindingen naar Tilburg en Nijmegen. Daarbij werden ook metalen platen gebruikt voor het reflecteren van radiogolven en vooral dit aspect trok aandacht van de Koninklijke Marine, voor wie enkele demonstraties werden gehouden. Die zag als toepassing het detecteren van schepen.

In samenwerking met de Marine werden experimenten verricht op Texel, bij Wijk aan Zee en bij IJmuiden. Bij deze laatste bleken schepen tot op enkele kilomters afstand te kunnen worden gedetecteerd. De Marine bestelde een prototype-radar, die eind 1939 gereed was en waarmee verder werd geëxperimenteerd tot de inval van de Duitsers in mei 1940. Op het Natlab werd het onderzoek daarna nog in het geheim voortgezet, maar omdat men toch meer geïnteresseerd was in communicatie dan in detectie, liep het detectie-onderzoek twee jaar later dood.

Naderhand raakte dit vooroorlogse radaronderzoek op het Natlab geheel in de vergetelheid. En zo kon het gebeuren dat in 1957 de toenmalige, nieuwe directeur van het Natlab, H. Casimir, in een persverklaring geheel onwetend de onjuiste opmerking maakte: 'Radar is één van de weinige gebieden waarmee wij in 1944 geconfronteerd werden'. Pas in 1984 zouden de vergeten feiten weer boven tafel komen.

Prof.jhr.ir. J.von Weiler, de 'vader' van de Nederlandse radar.

UNA-studenten maken zonneklok

BIJ de afdeling elektrotechniek van de UNA is sinds kort een nieuw vak ingevoerd. Daarbij leren de studenten gezamenlijk een project uit te voeren, waarbij het de bedoeling is dat ze de techniek leren toepassen.

Het vak is ingevoerd op initiatief van het laboratoriumpersoneel van de afdeling Elektrotechniek van de Technische Faculteit.

In de praktijk houdt het in dat een groep studenten opereren als een bedrijfje dat een project moet uitvoeren. Het laboratoriumpersoneel stelt zich hierbij op als klant en maakt als zodanig haar wensen kenbaar.

De eerste groep studenten die aan dit experiment meedoen heeft als opdracht het ontwerpen van een nieuwe 'masterklok' voor de UNA, die met zonne-energie wordt gevoed.

Supersnel en draadloos faxen en nieuwe netwerken

= door Carel Wiemers =

De nieuwe, digitale infrastructuur ISDN, die onlangs in dertig steden in Nederland werd geïntroduceerd, maakt het mogelijk boodschappen met behulp van een pas ontwikkeld faxapparaat tien keer zo snel over te brengen als nu het geval is. Daarnaast vormt een draagbaar faxje de revolutionaire schakel in het te introduceren digitaal netwerk voor mobiele communicatie, het zogeheten global system for mobiles (GSM).

Planning-manager Hidetsugu Nonaka van Ricoh Europa in Amstelveen gunde de pers een blik in de voor het algemene publiek nog gesloten keuken van ongekende mogelijkheden op het gebied van telecommunicatie. Als was het een uiterst zeldzaam en kostbaar kleinood plaatst de Japanner glimlachtend een handzaam apparaat voor ons op tafel. Het ziet er uit als een kleine bandrecorder. Wij zijn een van de eersten die kennis mogen maken met het handzame faxapparaat met draadloze bediening.

DEMONSTRATIE

Om ons te overtuigen dat het ding ook echt werkt, geeft de planning-manager van Ricoh Europe in Amstelveen een van de mensen elders in het gebouw opdracht vandaar een fax naar het kleine ontvangstapparaat te sturen. Even later rolt de gedrukte boodschap uit het instrument dat daarna ook een geschreven mededeling van ons feilloos naar een faxapparaat elders verstuurt.

Angstvallig waken Nonaka en zijn collega Shigeo Narita en B. Koster, produktmanager van de Nederlandse dochteronderneming, over de nieuwboorling. Deze mag nog niet gefotografeerd worden. Het faxapparaatje zal zijn eerste experimentele stappen in het communicatienetwerk achter de schermen moeten maken alvorens als volwassen instrument op de markt te mogen komen.

Het draagbare apparaat werkt via het mobiele netwerk GSM dat in verschillende Europese landen in gebruik is en vanaf begin volgend jaar in Nederland wordt verwacht. Het instrument kan volgens de onderneming een belangrijke aanvullende rol spelen in de communicatie met geschreven tekst of afbeeldingen.

SNELLER

Dankzij het ISDN-systeem kan men met de pas ontwikkelde, vaste fax veel sneller en effectiever boodschappen uitwisselen. Het apparaat verzendt een A-viertje in slechts 1,5 seconden, terwijl een normale fax er 15 seconden over doet.

Behalve een snelle communicatie is er het voordeel van een drastische daling in de verzendkosten. Koster noemt als voorbeeld de verzending van een velletje naar Japan. Normaal kost dit 3,50 gulden. Met het nieuwe systeem betaalt de verzender slechts 30 cent. Vooral internationale ondernemingen die veel en over grote afstanden faxboodschappen versturen, zullen van dergelijke lage kosten profiteren. Bovendien zorgen de digitale lijnen er voor dat de verbinding zonder ruis en storingen tot stand komt, zodat betrouwbare en foutloze verzending verzekerd is.

Inmiddels beschikken meer dan zeventien landen over zo'n nieuw systeem. Maar de PTT's werken wereldwijd aan uitbreiding daarvan. Nonaka spreekt van een revolutie in de communicatie tussen mens en bedrijf. "Een nieuwe weg om met elkaar gegevens uit te kunnen wisselen, een nieuwe stap op weg naar het draadloze kantoor van de toekomst." Met de nieuwe netwerken, de supersnelle fax en de draagbare fax zijn de ontwikkelingen in het digitale tijdperk nog lang niet ten einde. Ricoh werkt intussen aan de integratie van fax, kopieermachine en printers in één apparaat. Dit bespaart volgens Nonaka veel energie en loopwerk op kantoor. Een in plaats van meerdere apparaten zal naar zijn mening ook het milieu ten goede komen.

COPYERS

Een andere volgens de manager 'frappante' ontwikkeling is de toepassing van de digitale techniek in kopieermachines. Nonaka lacht vriendelijk, maar is serieus als hij de werkelijkheid beschrijft: "een medewerker van een Japans bedrijf legt een document in zijn eigen taal op de glasplaat. Even later komt de kopie er in het Engels uit".

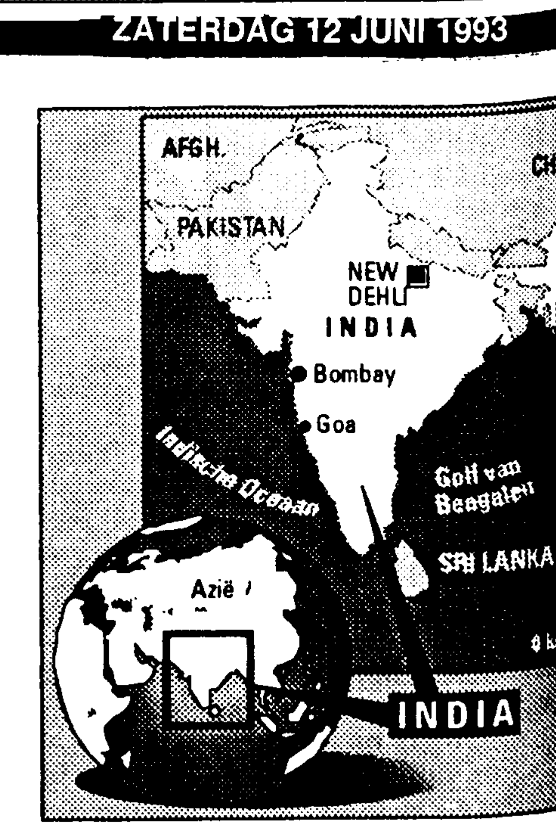
Dat de manager met het automatisch vertalen via een electronisch communicatiemiddel geen grapjes maakt, moge blijken uit het door een internationaal consortium ontwikkeld prototype van een vertaaltelefoon. Het gesprek in de Engelse taal van bijvoorbeeld een opbeller uit de Verenigde Staten hoort de beantwoorder in Tokyo in het Japans. Alles wat de Japanner in zijn eigen taal terug zegt, hoort de opbeller in het Engels. De computer gestuurde telefoon 'praat' ook in het Duits.

De vertalende telefoon is het recente resultaat van een samenwerking tussen de Carnegie Mellon universiteit in het Amerikaanse Pittsburgh, de universiteit van Karlsruhe, de Duitse firma Siemens in München en het internationaal onderzoekinstituut voor telecommunicatie ATR in het Japanse Kyoto.

De woordenschat van de telefoon is voorlopig nog beperkt tot zo'n zevenhonderd woorden. Volgens het consortium is de telefoon nu al in staat snel uitgesproken zinnen te verwerken.

● Indiase nonnen bidden in de puinhopen van de Portugese kerken.

● Letterlijk: onaanraakbaren. Ploeteren in de modder in Goa.
Foto's Piet den Blanken

Portugezen bouwden kerken, Nederlanders pakhuizen

PRECIES vierhonderd jaar geleden begon de Nederlandse koloniale expansie in de verschillende landen waar de Nederlanders zich vestigden. In de verschillende landen waar de Nederlanders zich vestigden kreeg die expansie verschillende gezichten. Verslaggever Rob Ruggenberg en fotograaf Piet den Blanken van de Brabant Pers reisden naar enkele bekende en vooral ook naar minder bekende plaatsen die een belangrijke rol speelden in de koloniale geschiedenis. Vandaag de tweede aflevering in deze serie: Goa.

Tussen de puinhopen van een ingestorte kloosterkerk zitten oude nonnen en jonge novicen te mediteren. Een meter verder laten heilige koeien hun vlaaien vallen; het stinkt behoorlijk in deze katholieke spookstad. Waar je ook kijkt tussen de palmen, tussen de krotten en de bedelaars: kerken, kerken, kerken. Je struikelt hier over de eeuwenoude parochiekerken, basilieken, kapellen, kloosters, kruisbeelden - er staat zelfs een kathedraal.

De gewone huizen zijn in de loop der tijden allemaal verdwenen, net als de gewone mensen. Alleen de kerken zijn gebleven - en de nonnen. Overal zie je nonnen, meestal biddend, een enkele keer zelfs in lotushouding. En het gelaat van Christus op de beelden in de witte suikerbroodkerken lijkt op dat van een hindostaanse god. Niet dat de paria's die hier in de modder ploeteren daar veel aan hebben: zij lijken van alle goden verlaten. En het diner smaakt bitter, als aan je tafel magere, zieke kinderen om een hap komen schooien. Dat hopeloze gevoel van onmacht slaat om in woede als je overal op de muren van armzalige hutten die smerige reclame van Nestlé aantreft: *"NEW: The ideal milk for growing children -Nestlé every day gold instant"* Nestlé is vast vergeten dat de Wereldgezondheidsorganisatie WHO al meer dan tien jaar geleden een gedragscode opstelde tegen het aanprijzen van melkpoeder als kindervoeding, vooral in landen waar zuiver drinkwater ontbreekt.

Later zullen we merken dat die vergeetachtigheid niet alleen deze Zwitserse voedselgigant heeft getroffen, maar ook de Nederlandse Friesche Vlag.

We zijn in Oud-Goa, aan de westkust van India, zo'n 400 km ten zuiden van de ongeluksstad Bombay. In de vaalblauwe lucht cirkelen loom tientallen roofvogels. Somber rijst een bijna vijftig meter hoge torenruïne ten hemel, vier eeuwen geleden gebouwd door Augustijner broeders uit Portugal. Een vierkante, donkere gigantische, bijna boosaardig aandoende toren, waarvan alleen de voorste helft nog overeind staat. De Portugese historicus Germano Correia noteerde: "Tussen 1583 en 1594 zou iedereen in het koninkrijk Portugal hebben gezworen dat er geen ferventer katholiek in Goa was dan een zekere Nederlander, die in dienst was van de aartsbisschop en diens vertrouwen genoot. Deze man was echter in hart en ziel een lutheraan". "Deze Nederlander bedroog niet alleen de prelaat, hij drong in de toren van Goa ook door tot in de geheime archieven, waar hij kopieën maakte van alle reisverslagen en scheepsjournalen van onze beste Portugese zeelieden. Hij gaf ze aan de Nederlandse piraten. Zijn werk stuurde de Nederlanden op het pad van het kolonialisme".
Correia doelt hier op Jan Huygen van Linschoten (bij ons vooral bekend van het liedje 'Jan Huygen in de ton') - waarvan niemand het verband snapt), die na vijf jaar Goa terugkeerde naar Enkhuizen en daar alles publiceerde wat hij bij de Portugezen had opgestoken.

WEGWIJZER

En - daar had Correia gelijk in - het waren deze boeken (Jan Hugygens *'Reys-gheschrift van de Navigatiën der Portugaloysers'* en zijn *'Itinerario: Voyagie ofte schipvaert naar Oost ofte Portugaels Indiën'*) die onze eerste Oost-Indiëvaarders de weg wezen. Sterker nog: zonder Jan Huygen zouden de Nederlandse kolonialen de boot naar Azië mooi hebben gemist en zouden de Portugezen en de Britten de buit daar samen hebben verdeeld. En dan zou Friesche Vlag in dit werelddeel nu misschien niet die streken met baby's en melkpoeder uithalen - maar daarover straks.
Nederlandse geschiedenisboekjes jubelen heel wat af over de dappere zeelui van de Verenigde Oost-Indische Compagnie, die af en aan naar de Oost voeren. Ze zwijgen meestal over de Portugezen die al een *eeuw eerder* in Azië arriveerden (Vasco da Gama, 1497) en die deze route al die tijd geheim wisten te houden.
De Nederlanders hielden zich in die tijd nog voornamelijk bezig met de Hoekse en Kabeljauwse twisten; Nederlandse zakenlieden konden alleen maar *dromen* van die verre bestemmingen waar de Portugezen de felbegeerde peper haalden, én de kruidnagelen, én de nootmuskaat, én katoenen stoffen en zijde en rijst en porselein - en dat allemaal peperduur aan Nederland doorverkochten.
Tót de avontuurlijke Enkhuizenaar Jan Huygen (hij voegde 'Van Linschoten' later aan zijn naam toe om meer indruk op de Portugezen te maken) in 1583 als een soort page/secretaris in dienst trad bij de Portugese dominicaanse aartsbisschop Vicente de Fonseca, en met hem naar Goa zeilde. Jan Huygen kwam, zag en schreeft: "Goa heeft allerhande kloosters en kerken, gelijk Lissabon, maar geen bagijnen of nonnen, want ze kunnen de vrouwen hier niet zo ver krijgen dat ze Venus verzaken, met wie ze liever het leven wagen en verliezen, dan dat zij hun wellust boeten". De naam Goa zegt vandaag de dag alleen exhippies nog iets, want deze vroegere Portugese kolonie aan de westkust van India verwierf in de jaren zestig grote faam als goedkoop en zonnig *flower power* - oord. Je kon, en kunt, er voor een paar gulden per dag eten en slapen. Een aantal van die hippie is er blijven wonen. Zij naderen nu de middelbare leeftijd en vormen, in hun blootje, een bezienswaardigheid voor Indiase toeristen. Maar in vroeger tijden was Goa wereldwijd een begrip. Het was de belangrijkste vestiging van Portugezen in de Oost. Talloze malen heeft de VOC - lees: Nederland - geprobeerd de stad te veroveren. Alle blokkades, belegeringen en beschietingen ten spijt bleef Goa vast in Portugese handen. Tot 1961 toe. In dat jaar werd het India te gek en annexeerde het deze kolonie.

VERSCHIL

In Goa zien we nog steeds wat Jan Huygen al opmerkte, en wat later het grote verschil tussen het Portugese en het Nederlandse kolonialisme zou gaan worden: het ging de Portugezen eerst en vooral om de verbreiding van het katholieke geloof, terwijl het de protestante Nederlanders vrijwel uitsluitend om de handel te doen was, om de poen dus. Overal waar Nederlanders het klaarspeelden de Portugezen te verdrijven - Malakka, Ceylon, het zuiden van India, Bengalen, de Molukken, Java, Japan - daar vind je nu vooral *pakhuizen*. Waar de Portugezen overeind bleven - in Goa dus, maar ook op Oost-Timor en op Macao - vind je *kerken*. Op een gehuurd Japans motorfietsje rijden we Goa rond, tussen de kerken door, op zoek naar sporen van Jan Huygen. In tegenstelling tot de Portugezen betwijfelen Nederlandse historici nog wel eens of deze Enkhuizenaar wel een echte geheim agent was. Misschien was hij gewoon nieuwsgierig. Maar dr. P. Shirodkar, directeur van het rijksarchief in Goa en publicist over vroege Nederlands-Portugese betrekkingen, blijkt overtuigd van Jans boze bedoelingen. Als hij ziet dat we een in 1595 door Jan Huygen gepubliceerde kaart van Goa bij ons hebben, roept hij uit: "Zie je wel, hij was een prima artiest, maar ook die kaart heeft-ie van de Portugezen overgetekend". De rest van de middag besteden we aan het zoeken naar een bewijs voor die stelling. Maar alle Portugese kaarten die Shirodkar uit het grote archief opdiept, zijn van later datum en lijken juist gekopieerd van die van onze Jan. Ten einde raad stuurt de archiefdirecteur ons door naar de jezuïeten die, verstopt op het platteland in Goa, daar nog altijd hun *Xavier Centre of Historica Research* hebben. Hier horen wij dat het bewijs voor Jan Huygens vermeende spionage *nooit* meer kan worden gevonden. Op treurige toon vertelt pater Charly Borges dat de archieven van het bisdom naar Portugal zijn overgebracht. "Dat schip was echter te zwaar geladen en de kapitein zette tijdens een storm het zwaarste deel van de lading - helaas onze boeken dus - overboord". Wel heeft de pater nog wat documenten, die laten zien hoe bang de Portugezen waren voor de Nederlanders. Afgematte Portugese soldaten klaagden in 1644: "Wij zijn zo mager en hongerig dat drie van ons niet tegen één Hollander op kunnen". Geen wonder dus dat de Nederlandse machtsovername in Azië voor de Portugezen nogal dramatisch verliep. Neem de gebeurtenissen in Malakka, die andere grote Portugese kolonie, 3500 zuidoostelijker, aan de doorgang tussen de Chinese Zee en de Indische Oceaan.

Naam Goa zegt alleen ex-hippies nog iets

ZAMAN BELANDA

Malakka: begeerd en bevochten door Chinezen (1409), door de Portugezen (1511) en tenslotte door de Nederlanders, die de stad in 1641 op de Portugezen veroverden. Daarmee begon de *zaman Belanda*, de Nederlandse era. Wij hebben er nooit van gehoord, maar de schoolkinderen in Malakka moeten nog altijd de details ervan uit het hoofd leren: hoe kapitein Minne Willemsz Kaartekoe in 1640 met achttien schepen en 3000 soldaten het beleg sloeg voor de Portugese vesting. Die belegering duurde acht maanden. Op 14 januari 1641 viel de stad. Kaartekoe had toen nog maar 650 soldaten over. De rest was dood, maar de zege leverde de VOC een handelspost op waar eeuwenlang schatten konden worden verdiend. Wie in die tijd winst wilde maken keek niet op een lijk meer of minder. 'Little Amsterdam' heet in Malakka nog altijd de wijk die op palen in de rivier is gebouwd. Uit de luidspreker op het houten rondvaartbootje schalt een potpouri van bekende liedjes: 'Daar is de orgelman', 'O, Waterlooplein' en 'Aan de Amsterdamse grachten'. Maar dit is heus de Amstel niet, want in deze rivier en tegen de grachtenhuizen zitten griezelige hagedissen, soms wel anderhalve meter groot. Stuurman Bernard Goeding, wiens grootvader nog voorganger was in de Nederlandse Gereformeerde Kerk van Malakka, wijst op de smalle huisjes langs de gracht en zegt smalend: "De Hollanders hieven belasting op de breedte van de huizen en op de oppervlakte van de vensters". Pas in 1824 raakte Nederland Malakka weer kwijt: de stad werd toen met Engeland geruild voor een stuk grond (Bencoolen) op Sumatra. Zesendertig jaar geleden gunden de Britten hun kolonie de vrijheid. Maleisë werd zelfstandig, met Malakka als een van de dertien staten.

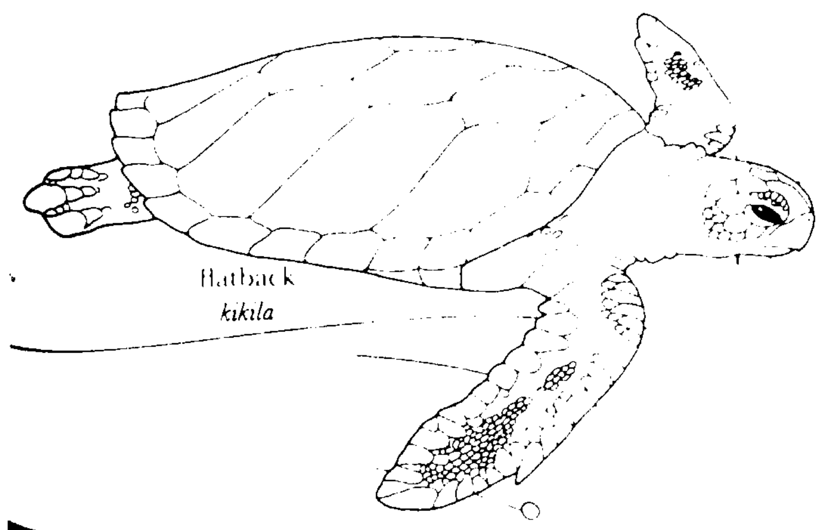
DUITEN

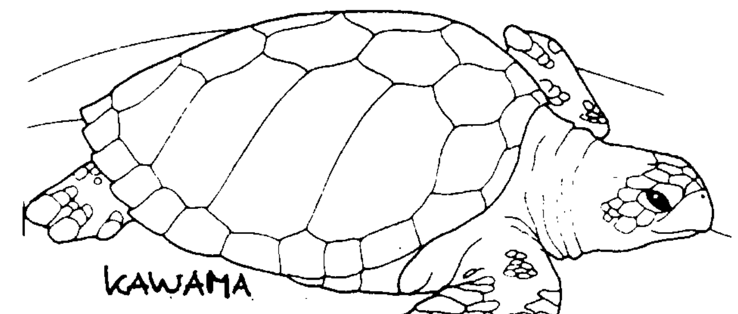
Negentigduizend inwoners telt Malakka nu en de meesten zijn van Chinese afkomst. De mooie oudhollandse huizen in de Heerenstraat en de Jonkerstraat zijn vrijwel allemaal in het bezit van *Baba Nyonya's*, het mooie halfbloedras dat ontstond toen Chinezen zich met Maleiers vermengden. Een steenworp verder staat het Stadhuys dat in Malakka drie eeuwen lang de zetel van de macht vormde. De VOC bouwde het massieve rode gebouw in 1650 als een onderkomen voor haar gouverneur en diens officieren.

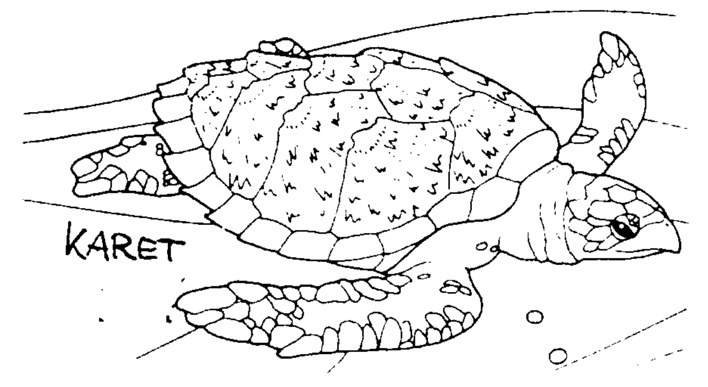
In 1982 maakte Maleisië er een museum van, met bijdragen van enkele sponsors, die ook nu nog zo hun belangen in Malakka hebben: ABN, Akzo, Fokker en Philips. Dankzij hun gulle steun is de kamer van de VOC-gouverneur in ere hersteld, met aan de wand enkele foeilelijke familieportretten, een kapotte Zaanse klok en een slechte kopie van Vrooms beroemde Zeegezicht op Hoorn. Er is nóg een Nederlands concern dat hier in Zuidoost-Azië goede zaken doet. Op een avond, in een bar van nogal duister allooi, roept een halfdronken man als hij hoort waar wij vandaan komen: "Ha! Netherlands. Good! Dutch Baby!". *Dutch Baby* - een naam als een vloek. Maar Dutch Baby bestond toch niet meer? Friesche Vlag had toch al bijna tien jaar geleden bekendgemaakt dat het in ontwikkelinglanden zou stoppen met de verkoop van melkpoeder met daarop een rozige baby? Talloze kinderen in de Derde Wereld waren toch aan diarree, ondervoeding en mineralengebrek gestorven doordat hun moeders meenden dat een met water aangelengd blik 'Dutch Baby' volwaardige babyvoeding bevatte in plaats van doodgewone magere melk?

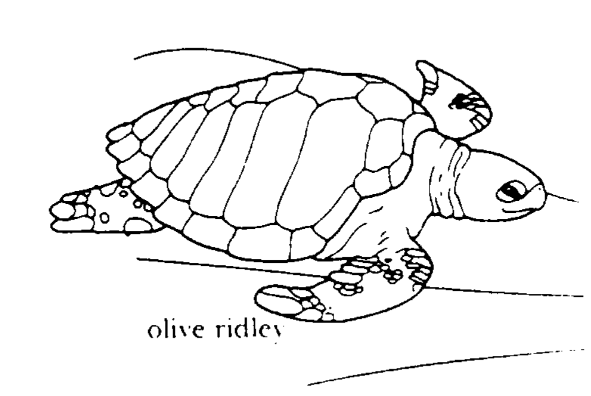
BEDRIJVENTERREIN

We kijken in het telefoonboek en vinden: 'Dutch Baby', met een adres op een bedrijventerrein in een buitenwijk van Malakka. De volgende ochtend staan we er op de stoep en verbazen we ons over de wijze waarop de Coöperatieve Condensfabriek Friesland zich, in dit land waar het drinkwater onbetrouwbaar is, tot werkelijk op de rand van het oirbare heeft teruggetrokken. Daar staan nog altijd de omstreden blikjes met doodgewoon melkpoeder. Alleen: op het etiket heet Dutch Baby nu *Dutch Lady*. En het blozende boerinnetje met baby is vervangen door een even blozend boerinnetje met melkemmers. Boven het boerinnetje staat, in een wat kleiner lettertype: *'Keluaran Dutch Baby'*. Voor wie geen Maleis kent wordt het nog een keer extra in het Engels herhaald: *'A Dutch Baby product'*. In 1641 ging de VOC over lijken om hier winst te maken. Erg veel veranderd is de Nederlandse handelsgeest in die drieëneenhalve eeuw niet.

= door Eef Hermers =

Leathernecks van zeshonderd kilo

Aruba vecht voor zeeschildpad

Een zeeschildpad eieren zien leggen op het strand, is een ware belevenis. Een goede gids weet meestal wanneer en waar je ongeveer moet zijn om bijvoorbeeld een zeshonderd kilo wegende leatherback uit het water te zien verschijnen.

De weg die dit twee meter lange gevaarte af moet leggen naar de plek waar zij haar nest gaat graven, heeft veel weg van een martelgang: kreunend baant zij zich met behulp van de vinachtige poten een weg door het zand. De sporen hebben veel weg van die van een tractor. Na ongeveer een half uur is de zeeschilpad bij de plaats van bestemming aangekomen en begint aan het volgende karwei: het graven van een tachtig centimeter diep gat. Dat is na weer een half uur klaar. Vervolgens worden heel voorzichtig ongeveer honderd eieren ter grootte van een biljartbal in het gat gelegd. Na deze 'zware bevalling' maakt de leatherback zich klaar voor de terugtocht, wat weer een half uur duurt. Uit dit nest zullen slechts twee of drie babytjes volwassen worden. Jeeps op het strand walsen de nesten plat en honden graven ze uit. Het grootste deel van de schildpadjes die de broedtijd overleeft, wordt op weg naar de zee opgegeten door meeuwen en krabben. Eenmaal in zee zijn ze een heerlijke maaltijd voor grote vissen. De laatste vijand ten slotte, is de mens.

Dat de mens een ernstige bedreiging is, mocht schildpadexpert Karin Eckert aan den lijve ondervinden toen ze een bezoek bracht aan Aruba. In enkele Papiamentstalige dagbladen maakte een restaurant reclame voor het Moederdagmenu met schildpadsoep en -vlees als delicatesse. Nadat Eckert zich bij de restaurant-eigenaar beklaagd had, deelde hij haar mee dat hij de soep en het vlees met plezier van het menu wilde schrappen. Eckert liet het hier echter niet bij zitten. Zij bezocht verschillende souvenierswinkels op Aruba en vroeg naar leuke kadootjes voor haar Amerikaanse ouders, die zo graag een kam of borstel vervaardigd uit het schild van een schildpad wilden hebben. In de States is verkoop van dit soort produkten immers ten strengste verboden. Tot haar verbazing, kreeg zij in verschillende winkels schildpad-souveniers aangeboden. "Bijna nergens ter wereld kunt u dit soort mooie kado's kopen," had een verkoopster haar smalend aan proberen te praten.

Naar aanleiding van Eckert's bezoek, werden deze verontrustende praktijken in de ministerraad aan de kaak gesteld. De Arubaanse wetgeving verbiedt immers het vangen en doden van schildpadden. Premier Oduber zou onmiddellijk opdracht hebben gegeven alle restaurants op Aruba, met name de gelegenheden die gespecialiseerd zijn in visgerechten, een brief te sturen met de vermelding dat het aanbieden van schilpadmenu's strafbaar is. Volgens Tom Barmes van Directie Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV) hebben de restaurants deze brief inmiddels ontvangen. Hij hoopt dat ze terdege rekening houden met deze waarschuwing.

Begin mei bracht schildpadexpert Karin Eckert een bezoek aan Aruba. Zij is de directrice van de Wider Caribbean Sea Turtle Conservatorium Network (Widecast). Dat houdt voor haar onder meer in dat zij de 39 landen die de Caribische Zee omringen, moet bezoeken om plannen op te stellen voor bescherming van de zeeschildpad. Zonder beschermingsmaatregelen zullen de enkele soorten die nog over zijn namelijk snel uitsterven. Dit artikel is samengesteld uit een interview met Tom Barmes van Directie Landbouw, Veeteelt en Visserij (LVV) en gegevens die Dirk-Jan Boerwinkel van milieuvereniging Stimaruba putte uit de lezing van Karin Eckert, die zij gaf in de Biblioteca Nacional.

Zeeschildpadden zijn enorme beesten die ook in de zee rond Aruba voorkomen en in bepaalde perioden aan land komen om te nestelen. Het komt wel eens voor dat een steltje tijdens een romantische strandwandeling verrast wordt door een eierleggend schildpaddenvrouwtje. Ook vissers en windsurfers zien nog wel eens een schildpad in de lagune of de zee zwemmen. Zo zou een ronddobberende schildpad de oorzaak zijn geweest van de val die Rudy de Miranda tijdens de long distance race van de Hi Winds '93 maakte. Windsurfers vergelijken een aanvaring met een schildpad met een auto die met een vaart van zestig kilometer per uur tegen een muur tot stilstand komt.

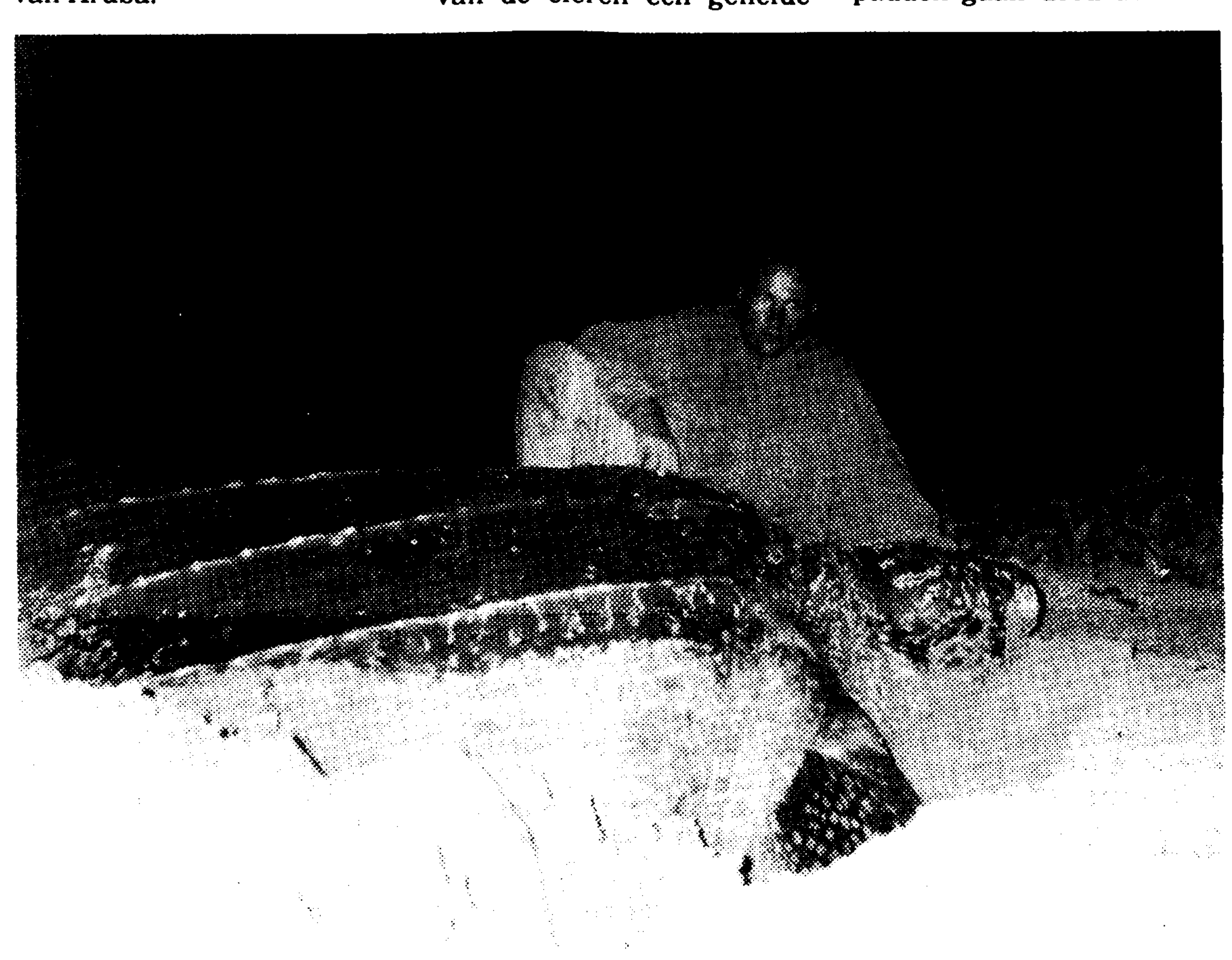
Vroeger werd in de zee rondom de Engelse eilanden met name op de kawama en karet gejaagd. Deze schildpadden, die zowel op de heen- als terugweg via Aruba zwommen, werden steeds minder gesignaleerd. Op Aruba zelf zijn er volgens Barmes nooit commerciële schildpadvissers geweest.

OVERLEVEN

Als een vrouwtje voor het eerst van haar leven eieren gaat leggen, dan is dat op het strand waar ze zelf zo'n dertig jaar eerder uit het ei kroop. Van de honderden schildpadjes die dertig jaar geleden uit hetzelfde legsel kropen, zullen er dan niet veel over zijn. Het grootste deel wordt opgegeten door meeuwen, krabben, vissen en mensen. Kleine schildpadjes blijven hier niet, maar drijven met de zeestromingen mee naar plaatsen, meestal ver van Aruba, zoals de Sargasso Zee. Daar kunnen ze rustig groot worden. Het is bijna onvoorstelbaar dat een schildpad na tientallen jaren plotseling besluit om duizenden mijlen terug te zwemmen naar haar geboortestrand en precies op dat ene plekje terugkeert. Een vrouwtje dat eieren komt leggen, doet dat per seizoen meestal een paar keer achter elkaar, met tussenpozen van ongeveer negen dagen. Daarna zwemt ze weer terug naar de plek waar ze groot geworden is. Na een aantal jaren komt ze weer eieren leggen. Eenzelfde vrouwtje komt dus niet elk jaar, maar met tussenpozen van minstens twee jaar.

Op 4 en 15 mei kwam op Eagle Beach een driekiel of leatherback aan land om eieren te leggen. Deze soort is ook al eerder gesignaleerd. De driekiel is een van de zeven soorten die nog in de wereldzeeën rondzwemt. Op Aruba zelf zijn naast de driekiel ook de tortuga blanco of green turtle, de kawama of loggerhead en de karet of hawksbill mogelijke bezoekers. Deze vier soorten hebben een groot verspreidingsgebied en komen ook in de Pacific en Indische Oceaan voor.

Volgens Tom Barmes, belast met de coördinatie van de schildpadbescherming op Aruba, bevindt zich op het moment in de wateren rondom Aruba een vrouwelijke driekiel. Zij heeft op het strand tussen Tamarijn en Arashi al minimaal zes keer eieren gelegd. Tussen het leggen van de eieren, zat iedere keer een periode van precies negen dagen. "De kans is dus groot dat het hetzelfde vrouwtje is," aldus Barmes. "Leatherbacks zijn een beetje slordig met afstanden. Ze hoeven niet per se naar de exacte plaats terug te gaan, waar ze ongeveer dertig jaar geleden geboren werden. Dit vrouwtje is op verschillende plaatsen aan land gegaan om eieren te leggen, de afstanden liggen echter niet zo ver uit elkaar." Deze leatherback zou nog twee tot vier keer eieren kunnen leggen op het strand van Aruba.

■ *De afgelopen maand heeft deze driekiel of leatherback minimaal zes keer eieren gelegd op het strand tussen Tamarijn en Arashi. Tussen het leggen van de eieren, zat iedere keer een periode van precies negen dagen. Belangstellenden kunnen zich opgeven om samen met Tom Barmes van Directie LVV te zien hoe de nesten uitkomen. Dit zal gebeuren tussen 11 en 21 juni. De leatherback mag tijdens het leggen van de eieren niet gestoord worden. Blijf achter haar staan en maak pas foto's als de eieren zijn gelegd.*

Om de zeeschildpadden die op de Arubaanse stranden eieren leggen te beschermen, heeft Barmes het idee om de nesten met eieren naar een rustiger en liefst verlaten strand te verplaatsen. "Hoe en waar weten we nog niet precies, maar het plan wordt binnenkort uitgewerkt. De stranden bij de hotels zijn op het moment te druk, te geculitveerd. Er lopen te veel mensen en er is te veel licht. Het is de bedoeling dat de schildpadjes uitkomen op een rustige plek waar ze, als ze volwassen zijn, terug kunnen komen en ongestoord hun eieren kunnen leggen."

ZWEMMERS

Zeeschildpadden zijn fantastische zwemmers, waarvan sommige soorten op en neer naar Afrika zwemmen. Andere exemplaren zwemmen weer naar de noordelijke Atlantische Oceaan. Hun brede platte voorpoten gebruiken ze als peddels. Op het land kunnen ze hun kop niet intrekken, zoals landschildpadden dat doen. Duiken kunnen ze als de beste. Voor een driekiel is een duik van duizend voet heel gewoon. Elke soort heeft een ander dieet, waaronder vreemd voedsel zoals sponzen en kwallen.

Zelfs als de schildpad nooit eierleggend gesignaleerd is, kunnen deskundigen aan de vorm van de nestkuil en de sporen in het zand zien welke soort het is geweest. De eieren zijn rond, en hebben een leerachtige schaal. De kuil moet op een speciale plek begraven worden, zodat de eieren de juiste temperatuur krijgen. Van deze temperatuur hangt het namelijk af hoeveel eieren uitgroeien tot mannetjes, en hoeveel tot vrouwtjes. Na twee maanden komen de eieren uit. Als het nacht is, kruipen de schildpadjes uit het zand. Dat schildpadden tranen huilen, als ze hun nest verlaten, is trouwens wel waar, maar de oorzaak is geen verdriet maar het uitscheiden van zout. Het zijn dus echt zilte tranen! Door het drinken van zeewater krijgen ze teveel zout binnen en dat raken ze weer kwijt door een traanklier bij het oog.

Momenteel zijn alle zeeschildpadden sterk bedreigd. Ze worden gevangen voor hun vlees, hun schild, huid of olie. Ook is het uitgraven van de eieren een geliefde bezigheid van de mens. De zeeschildpadden raken overigens regelmatig verstrikt in vissersnetten. Doordat ze adem moeten halen aan de oppervlakte, kunnen ze verdrinken in een net. Hun broedplaatsen zijn veel drukker geworden en soms zelfs verdwenen, zoals op Aruba door de bouw van veel hotels. Doordat de meeste soorten terugkeren naar hun geboortestrand, komen er geen nieuwe broedplaatsen bij, maar wordt dat aantal alleen maar kleiner. Op toeristische stranden hebben de jonge schildpadjes als ze uit het ei komen, moeite om de zee te vinden. Ze raken in de war door het licht van hotels, lantaarnpalen en de boulevard.

Zeeschildpadden zijn al 150 miljoen jaar op aarde. Dat kan snel afgelopen zijn als de bescherming niet verbetert. De wetgeving op Aruba verbiedt het vangen en doden van schildpadden en het rapen van eieren. Maar de mens zelf kan ook zijn bijdrage leveren aan bescherming. Zo zou niemand meer schildpadprodukten moeten kopen. Er zijn geen geslaagde kweekprogramma's, dus al het schildpadvlees komt van in het wild gevangen exemplaren. Als u merkt dat anderen schildpadden doden of verstoren, of vlees, eieren of schilden verkopen, kunt u zeggen dat dat op Aruba verboden is. Als uw waarschuwing niet helpt, kunt u contact opnemen met de politie.

Verder kan de mens een bijdrage leveren aan het behoud van de zeeschildpad door de stranden, koraalriffen, lagunes en open zee schoon te houden. Veel schildpadden gaan dood door het eten van plastic zakken, die ze verwarren met kwallen. Jeeps op het strand vormen uiteraard ook een bedreiging. De komst van eierleggende vrouwtjes kan veraangenaamd worden door lichten achter het strand af te schermen of gedempte lampen te gebruiken.

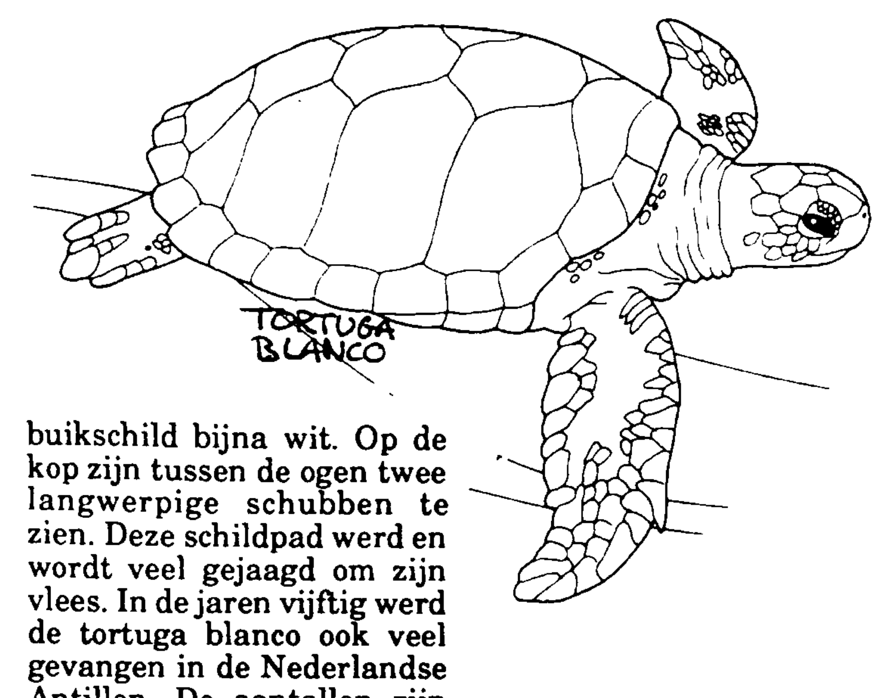
DE DRIEKIEL

De naam 'driekiel' is afgeleid van de vorm van de rug. Als de driekiel aan de oppervlakte zwemt, zie je drie overlangse richels op zijn rug, die hem een goede stroomlijn in het water geven. De kleur is bijna zwart. De Engelse naam 'leatherback' geeft een andere eigenschap aan: deze schildpad heeft geen schild maar een leerachtige dikke huid. De driekiel is de grootste zeeschildpad. Ze kunnen een lengte van ongeveer twee meter krijgen en kunnen zo'n zeshonderd kilo wegen. We zien op Aruba alleen de vrouwtjes: de mannetjes blijven achter in de noordelijke Atlantische oceaan, duizenden mijlen verderop. Daar gaan de vrouwtjes ook weer naar terug, als ze klaar zijn met eieren leggen. Leatherbacks komen overigens ook voor in de Pacific en de Indische Oceaan.

De driekiel heeft een uniek dieet: kwallen. Met de scherpe bek hapt hij er stukken uit. Stekels in de bek zorgen ervoor dat ze de goede kant uitglijden. Omdat een plastic zak in het water veel op een kwal lijkt, worden er nog wel eens schildpadden aangetroffen met hun maag vol plastic. Vaak gaan ze daar aan dood. Nog een reden dus om land en zee schoon te houden van afval. Omdat grote kwallen op Aruba niet veel voorkomen, gebruikt de driekiel het Caribisch gebied alleen als broedplaats. Buiten het broedseizoen, in april en mei, is ze nog nooit op Aruba aangetroffen. Gelukkig is het vlees van de driekiel niet eetbaar omdat het erg olieachtig is. Soms wordt de driekiel echter juist om deze olie dood gemaakt.

De schildpad die het meeste te zien is in de Arubaanse wateren is de 'tortuga blanco' of 'green turtle'. Deze Engelse naam is afgeleid van de kleur van het vet, dat groenachtig is. Dat heeft weer te maken met het dieet: de tortuga blanco is een echte planteneter. Zijn hoofdvoedsel is het gras dat op Aruba in de lagunes groeit. Het wordt ook wel 'schildpadgras' of 'turtle grass' genoemd. Deze 'weilanden' worden op een speciale manier begraasd. Door de oude planten te scheuren, zorgt de tortuga blanco ervoor dat er steeds plekken zijn waar jonge scheuten uitgroeien. Deze zijn het beste te verteren en hebben de meeste voedingswaarde. Omdat zijn voedsel ook hier te vinden is, kan de tortuga blanco ook buiten het broedseizoen worden aangetroffen, hoewel ook deze schildpad soms grote afstanden kan afleggen. Ook zijn het geweldige duikers. Ze kunnen uren onder water blijven omdat ze hun hartslag enorm vertragen. Ondanks dat kunnen ze toch verdrinken in garnalennetten.

De tortuga blanco wordt gemiddeld een meter lang. Het gladde schild heeft vier zijschubben en is licht van kleur. Ook bij pas uitgekomen schildpadjes is het buikschild bijna wit. Op de kop zijn tussen de ogen twee langwerpige schubben te zien. Deze schildpad werd en wordt veel gejaagd om zijn vlees. In de jaren vijftig werd de tortuga blanco ook veel gevangen in de Nederlandse Antillen. De aantallen zijn mede daardoor drastisch teruggelopen. Toch is deze schildpad nog steeds de meest gesignaleerde soort, omdat ook de andere soorten sterk in aantal achteruit zijn gegaan. Dit geldt voor zowel Aruba als wereldwijd. Het broedseizoen van de tortuga blanco is van eind mei tot in juli. Elk jaar worden op Aruba nog nesten gevonden.

DE KAWAMA

De grote en brede kop van de 'kawama' of 'loggerhead' heeft te maken met het voedsel dat hij eet: allerlei zeedieren, zoals krabben en schelpdieren. Om deze dieren te kunnen kraken heeft hij krachtige kaken nodig. De kop is het belangrijkste kenmerk, want verder is hij even groot als de tortuga blanco. Zijn schild heeft vijf zijschubben en is vaak begroeid met allerlei aangroeisels zoals zeepokken. De kawama wordt niet veel gevonden op Aruba. Exemplaren die in de Caribische zee zijn gesignaleerd, zijn teruggevonden bij de Afrikaanse kust. Ondanks het feit dat de kawama niet veel gejaagd wordt, is hij toch bedreigd. Waarschijnlijk door achteruitgang van de broedgebieden.

De 'karet' heeft zonder meer het mooiste schild en dat is hem ook bijna noodlottig geworden. Allerlei voorwerpen worden nog steeds van het schild van de karet gemaakt en ook hele schilden worden aan verzamelaars verkocht. In de meeste landen is uitvoer van deze produkten verboden door het CITES-verdrag, waar Aruba binnenkort ook aan verbonden is. Dit verdrag verbiedt internationale handel in bedreigde diersoorten of produkten daarvan. De karet is een schildpad die niet ver weg trekt. Hij blijft in de kustwateren, waar zijn voorkeursvoedsel groeit: sponzen. Met zijn puntige bek schraapt hij deze tussen koraalrichels vandaan. Deze bek die op een snavel lijkt, heeft de karet ook zijn engelse naam bezorgd: 'hawksbill' oftewel havikssnavel. Verder eet deze schildpad allerlei andere zeedieren zoals zeeappels. De schubben op het schild van de karet overlappen elkaar een beetje, zoals dakpannen. De karet wordt nog wel eens waargenomen op de Antillen, maar tegenwoordig worden geen nesten meer gevonden. Het broedseizoen schijnt per eiland een beetje te kunnen verschillen. Meestal is het mei en juni. De nesten worden vaak wat verborgen in de vegetatie gemaakt. De karet is momenteel sterk bedreigd.

Volgens Tom Barmes is het van belang dat alle schildpadwaarnemingen op Aruba, en vooral nesten, worden gemeld. Belangstellenden kunnen zich opgeven als 'wachter' om de nesten te helpen bewaken tegen de tijd dat ze uitkomen. Tussen 11 en 21 juni komen de zes nesten uit van de leatherback waar Barmes over vertelt. Een beperkt aantal mensen mag daarbij aanwezig zijn. Op het nummer 28102 of 26473 kunnen belangstellenden hun naam, telefoonnummer en adres achterlaten.

Natuurlijk beter worden

Rudolf de Wit

L-Lysine en Herpes

L-Lysine is een essentieel aminozuur (essentieel aminozuur is een aminozuur die niet door het lichaam gemaakt kan worden en waarvan de voorziening afhankelijk is van de voeding) en blijkt geneeskundige effecten te hebben bij virale aandoeningen. Van bijzonder belang is het vermogen om het herpes simplexvirus te bestrijden, als de voeding arginine-arm wordt gehouden.

Herpes is een infectie met huiduitslag, die wordt veroorzaakt door het herpes simplexvirus. De aandoening doet zich voor in de vorm van blaasjes rondom de lippen die gerangschikt zijn in rozetten (herpes labialis). Soms is het hele gelaat met deze rozetten bedekt. Het gaat dan om een reïnfectie (herhaalde infectie) met het herpes virus.

De herpesuitslag treedt op in aansluiting aan een kleine verwonding van de huid of bij gelegenheid van de menstruatie, emoties, gebruik van bepaald voedsel (varkensvlees!) of door zwakte, een moeilijk te omschrijven aandoening door spanningen, verdriet of verkeerde voedingsgewoonten wordt teweeg gebracht. De uitslag bevindt zich op de overgang van de huid in slijmvlies aan de lippen, maar ook wel op andere plaatsen aan het gelaat of op de handen.

Lysine kan niet door het lichaam zelf worden aangemaakt; het is daarom van vitaal belang dat het in het voedsel in voldoende hoeveelheden voorkomt. Onvoldoende inname leidt tot verminderde eetlust, verlies van lichaamsgewicht, bloedarmoede, enzym-afwijkingen enzovoort. Medisch wordt het gebruikt om de groei bij kinderen te bevorderen en om de eetlust op te wekken en de maagsap-secretie te ondersteunen.

LYSINE

Enkele jaren geleden, voordat herpes een veel besproken aandoening werd, maakte een toevallige waarneming door dr. Chris Kagan van het Cedars of Lebanon Hospital in Los Angeles de weg vrij voor animozuurtherapie. Hij had opgemerkt dat in vloeibare herpesculturen altijd een snelle groei werd verkregen door de toevoeging van arginine (een ander animozuur, waarvoor in een volgend artikel meer) aan de kweekvloeistof. Dit was gebaseerd op het onderzoek van dr. R. Tankersley, die ook een groeiremming constateerde bij de herpes virus na de toevoeging van extra lysine. De medische toepassing werd op basis van deze waarnemingen getest. De resultaten waren excellent. In de proef werd bij een groep van 45 patiënten een opmerkelijke verbetering gevonden. De gebruikte doseringen varieerden van 300 tot 1200 mg per dag, onder gelijktijdige vermindering van de inname van arginine uit de voeding.

De patiënten werden op dit programma gedurende 3 jaar gevolgd; zij hadden complete remissie zonder neveneffekten. De pijn verdween snel en in alle gevallen verdwenen er geen nieuwe blaasjes. Het verdwijnen van de bestaande blaasjes bij de patiënt ging sneller dan in het verleden. Er was geen enkele uitbreiding van de laesies binnen één tot vier weken na beëindiging van het gebruik van lysine.

Hierop volgende ervaringen met dit type behandeling hebben aangetoond dat indien de lysine/arginine-balans op het juiste niveau gehandhaafd kan worden, de replicatie van virusdeeltjes onder controle kan worden gehouden. Het mislukken van de methode is vrijwel altijd het gevolg van een onvoldoende lysine-inname of een overmatige arginine-inname en de persoon in kwestie moet door eigen ervaring de correcte balans vinden. Men vermoedt dat de werking berust op de opname van het qua chemische structuur sterk gelijkende lysine in plaats van arginine door het virus. Het overblijvend arginine wordt door het lichaam afgebroken. Arginine en lysine wedijveren om transport door de darmwand en indien er voldoende overmaat aan lysine is, dan zal het succesvol zijn de opname van arginine te verminderen.

VOEDING

De voornaamste voedingsbronnen met een hoge lysine/arginine verhouding zijn vis, kip, rundvlees, lamsvlees, melk, kaas, bonen, biergist en tauge. Voedingsmiddelen met een hoge arginine/lysine verhouding en daarom te verminderen zijn: gelatine, chocolade, carob, cocosnoot, haver, volle granen en witte bloem, pinda's, sojabonen en tarwekiemen. De meeste groenten hebben een lysine overschot ten opzichte van arginine, behalve erwten.

Vitmine C heeft een beschermend effect op het gehalte van lysine in het lichaam. De aanbevolen doseringen zijn 500 tot 2500 milligram lysine per dag, gesprEid over de dag in te nemen. De hoogte varieert afhankelijk van de balans in de voeding van deze twee stoffen en de biochemische individualiteit.

Gedurende een episode van acute herpes-infectie moet men ten minste 1500 milligram lysine plus 1 gram vitamine C gespreid over de dag innemen met speciale aandacht voor het vermijden van argininerijk voedsel.

In de natuurgeneeswijze wordt deze uitslag behandeld op verschillende manieren. Uiteraard is het belangrijk om te voorkomen. Zorg dat uw weerstand hoog blijft. Dit kan gedaan worden met o.a. gezonde voeding. Vermijdt voedingsmiddelen zoals varkensvlees, suiker en chemische stoffen (kleurstoffen, reukstoffen, smaakstoffen, conserveringsmiddelen).

Bij het optreden van de blaasjes, waarbij allereerst de jeuk op de voorgrond treedt, kunt u Mezereum D6 gebruiken. Dit middel helpt heel goed bij heftige jeuk. U kunt ook vit. E olie op de blaasjes smeren. Dit bevordert de genezing. Echinacea zalf is ook geschikt om secundaire infecties door bacteriën te voorkomen. Om de weerstand op te bouwen is weer Echinacea (of Echinaforce) geschikt. U kunt dit middel, in acute fase, zelfs tot 5 maal per dag gebruiken.

Een ander middel om de weerstand te verhogen, is E.B.T.-complex. Dit middel is een combinatie van drie verschillende kruiden, die de weerstand verhogen. Bij kinderen, waarbij koorts ontstaat, kunt u B.A.F.-complex gebruiken. Dit middel is een combinatie van verschillende kruiden die goed geschikt

zijn bij koorts.

Aconitum Pentarkan is ook geschikt bij koorts. Elk uur een tablet totdat de koorts is gedaald. Bij deze ontsierende uitslag is het van groot belang dat u niet met uw vingers aan de korstjes gaat pulken. Hierdoor kunnen littekens achterblijven. Indien u dit toch gedaan heeft, kunt u calendula zalf gebruiken, hetgeen de wondgenezing bevordert.

Schaken

Jules Welling

Drie winnaars bij VSB

Het zevende VSB-toernooi in Amsterdam kende voor het eerst in zijn geschiedenis: de Engelsman Nigel Short (2655), de Indiër Viswanathan Anand (2710) en de Rus Vladimir Kramnik (2665). Alle drie scoorden zij $3^1/_2$ punt uit zes partijen en daarmee bleven zij de vierde en laatste deelnemer, de Nederlandse Jeroen Piket (2590), maar liefst twee volle punten voor.

Het door de Verenigde Spaarbank (VSB) gesponsorde toernooi wordt jaarlijks gehouden ter nagedachtenis aan professor dr. Max Euwe, de enige Nederlander die ooit wereldkampioen werd (van 1935 tot 1937). Plaats van handeling is het VSB-kantoor aan de Singel in hartje Amsterdam. Het toernooi is in het verleden één keer uitgeweken naar Rotterdam.

Met het genoemde deelnemersveld (gemiddeld 2660) viel het toernooi in FIDE-categorie XVII. Voor de winnaar lag een bedrag van vijftienduizend gulden klaar.

De meeste aandacht ging vanzelfsprekend uit naar de Engelsman Nigel Short, de uitdager van wereldkampioen Gary Kasparov. De twee richtten onlangs de Professional Chess Association op om de match om de hoogste titel in eigen beheer te organiseren en werden daarop door de Wereldschaakbond (FIDE) in de ban gedaan. Dat heeft hen overigens niet weerhouden die tweekamp te organiseren in Londen, waar op 7 september in het Savoy Theater (1.100 zitplaatsen) de loting verricht wordt. Er wordt gespeeld om een prijzenbedrag van 4,2 miljoen gulden. Natuurlijk wilde de Nederlandse pers het naadje van de kous weten en in de week van het toernooi was Short ongetwijfeld de meest geïnterviewde sportman in Nederland.

Talrijke malen moest hij dezelfde vragen beantwoorden, maar hij sloeg zich er doorheen met een verbazend gemak zonder zijn goede humeur erbij te verliezen. In het begin van het toernooi had al die drukte wel enige invloed op zijn spel, maar in de tweede helft herstelde hij zich goed en schreef hij net als in 1991 (met Salov) en 1992 (met Anand) het toernooi gedeeld op zijn naam. In 1988 had hij het evenement al eens alleen gewonnen. Short is daarmee de succesvolste speler in de VSB-geschiedenis.

SLECHT BEGIN

De Engelsman begon slecht met een zware nederlaag tegen het zeventienjarige Russische talent Vladimir Kramnik, maar wist daarna de schade te beperken. In de tweede turnus kwam hij sterk terug. Eerst nam hij revanche op Kramnik en in de laatste ronde maakte hij het punt achterstand op Anand goed door deze in hun onderlinge duel te verslaan.

De Indiër werd in die partij volledig overspeeld en had na een belangrijke theoretisch nieuwtje van Short op de twaalfde zet geen moment uitzicht op een puntendeling, waarme hij ongedeeld eerste zou zijn geworden. Anand speelde tweemaal remise tegen Kramnik en haalde twee winstpunten bij Pijet, die net als Kramnik debuteerde bij VSB.

Piket werd afgetekend laatste, maar de eerlijkheid gebiedt te zeggen dat er meer voor hem ingezeten had, als hij al zijn kansen had waargenomen. Nu bleef hij de enige speler zonder winstpartij. Overigens bleef geen van de vier deelnemers ongeslagen, hetgeen de goede illustratie is van de strijdlust, die er tijdens het toernooi aan de dag gelegd werd. De drie winnaars moesten de eerste, tweede en derde prijs delen en kwamen zo ieder uit op een bedrag van 11.500 gulden.

Piket moest het doen met vijfduizend gulden, altijd nog een vorstelijk bedrag voor een weekje schaken. Piket zal in juli Nederland vertegenwoordigen in het Interzonale toernooi in het Zwitserse Biel, waar hij vergezeld zal worden door de grootmeesters Paul van der Sterren en Loek van Wely, die zich onlangs in het zonetoernooi in de Belgische hoofdstad Brussel ook wisten te kwalificeren voor het Interzonale toernooi. Piket was vrijgesteld van het zonetoernooi, omdat hij automatisch op *rating* gekwalificeerd was.

HOOGTEPUNT

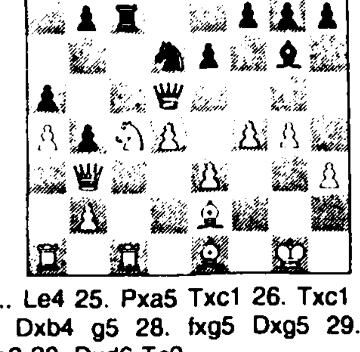
Een van de hoogtepunten van het toernooi vond plaats op de voorlaatste vrije dag. De VSB had bijna tweehonderd kinderen uitgenodigd voor een aantal simultaans tegen Nederlandse grootmeesters en meesters. Daarna maakten de kinderen een rondvaart door de Amsterdamse grachten met als speciale attractie dat de vier deelnemende grootmeesters meegingen, twee per boot.

Tijdens de rondvaart mochten de kinderen vragen stellen aan de wereldsterren en van die mogelijkheid werd enthousiast gebruik gemaakt. Zelf zat ik in de boot bij Anand en Piket en ik moet zeggen, dat zij er een geweldige show voor de jeugd van maakten, terwijl ze de gekste vragen voor hun kiezen kregen. Het was een fraai, maar ongebruikelijk stukje propaganda voor het schaken. De kinderen genoten er zichtbaar van.

Nu naar de partijen. Hier een selectie uit de twaalf partijen, die het toernooi opleverde:

Piket - Anand

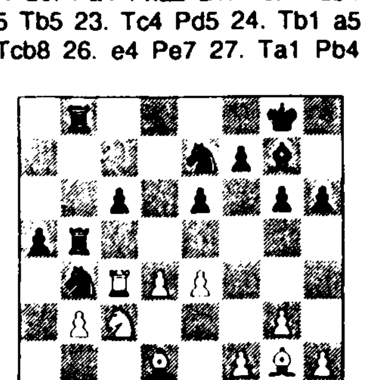
1. d4 d5 2. c4 c6 3. Pc3 Pf6 4. Pf3 dxc4 5. a4 Lf5 6. e3 e6 7. Lxc4 Lb4 8. 0-0 Pbd7 9. Ph4 Lg6 10. h3 Lh5 11. Db3 a5 12. f4 0-0 13. Pf3 Pb6 14. Le2 c5 15. Pa2 Tc8 16. Pxb4 cxb4 17. Ld2 Pe4 18. g4 Lg6 19. Tfc1 Dd5 20. Ld1 Pc4 21. Le1 Ped6 22. Le2 Tc7 23. Pe5 Tfc8 24. Pxc4

24... Le4 25. Pxa5 Txc1 26. Txc1 Txc 27. Dxb4 g5 28. fxg5 Dxg5 29. Kf Dxe3 30. Dxd6 Tc2
0-1 (1:59/1:04)

Kramnik - Short

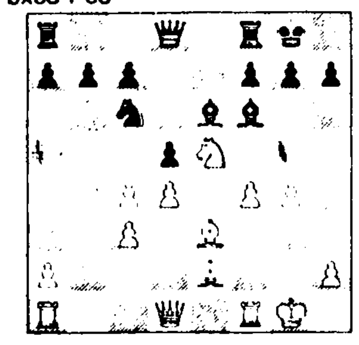
1. Pf3 Pf6 2. c4 g6 3. Pc3 d5 4. cxd5 Pxd5 5. g3 Lg7 6. Lg2 0-0 7. 0-0 c5 8. Da4 Pb6 9. Dh4 e6 10. Dxd8 Txd8 11. d3 h6 12. Le3 Pa6 13. Tac1 Ld7 14. Pd2 Tab8 15. Pb3 Tdc8 16. Pa5 Lc6 17. Pxc6 bxc6 18. b3 Pd5 19. Ld2 Pab4 20. Pa4 Pxa2 21. Tc2 Pdb4 22. Txc5 Tb5 23. Tc4 Pd5 24. Tb1 a5 25. d4 Tcb8 26. e4 Pe7 27. Ta1 Pb4 28. Pc3

28... Pc2 29. Ta2 Pxd4 30. Pxb5 cxb5 31. Tc7 Pec6 32. f4 e5 33. Le3 Td8 34. Lf1 Td6 35. Lxd4 Pxd4 36. Txa5 exf4 37. Ta8+ Kh7 38. Txf7 fxg3 39. hxg3 Tf6 40. Txf6 Lxf6 41. b4 h5 42. Tb8 Le5 43. Tb7+ Kh6 44. Kg2 Kg5 45. Lxb5 h4 46. gxh4+ Kxh4 47. Le8 Kg5 48. Tb6 Lc7 49. Txg6+ Kf4 50. b5 Kxe4 51. b6
1-0 (2:16/2:12)

Short - Anand

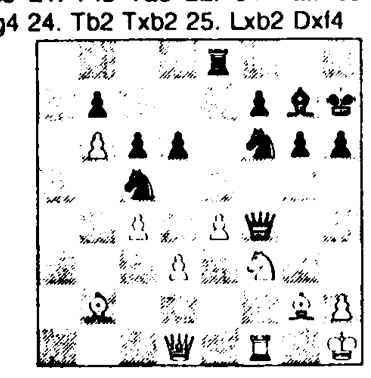
1. e4 e5 2. Pf3 Pf6 3. Pxe5 d6 4. Pf3 Pxe4 5. d4 d5 6. Ld3 Pc6 7. 0-0 Le7 8. c4 Pb4 9. Le2 Le6 10. Pc3 0-0 11. Le3 Lf5 12. Pe5 Lf6 13. g4 Le6 14. f4 Pxc3 15. bxc3 Pc6

16. Lf3 Lxe5 17. dxe5 d4 18. cxd4 Lxc4 19. d5 Pe7 20. Lc5 Lxf1 21. Kxf1 Dd7 22. Db3 b6 23. La3 Tae8 24. Td1 Pg6 25. e6 Dd8 26. f5 Pe5 27. Le2 Dh4 28. Dg3 Dxg3 29. hxg3 fxe6 30. Lxf8 Kxf8 31. dxe6 Ke7 32. g5 c6 33. g4 g6 34. Td4 gxf5 35. gxf5 Tf8 36. Tf4 b5 37. Ke1 h6 38. gxh6 Th8 39. Te4 Kf6 40. e7 Kxf5 41. Txe5+
1-0 (1:59/1:26)

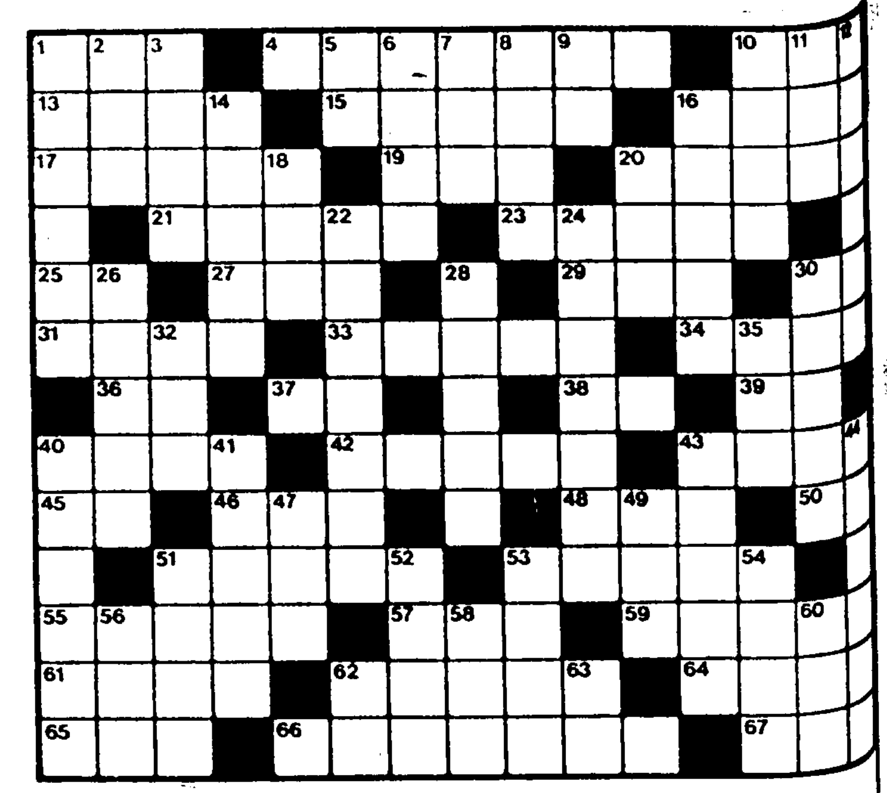
Kramnik - Piket

1. c4 Pf6 2. Pc3 g6 3. g3 Lg7 4. Lg2 0-0 5. Pf3 d6 6. 0-0 Pc6 7. d3 h6 8. Tb1 e5 9. b4 a6 10. Pd2 Le6 11. Pd5 Kh7 12. a4 Dd7 13. b5 axb5 14. axb5 Pd8 15. b6 c6 16. Pc7 Tb8 17. Pxe6 Pxe6 18. e3 Tfe8 19. f4 exf4 20. gxf4 Pc5 21. Pf3 Ta8 22. e4 Ta2 23. Kh1 Dg4 24. Tb2 Txb2 25. Lxb2 Dxf4

26. Pg1 Dg4 27. Da1 Te5 28. Lxe5 dxe5 29. Da3 Lf8 30. Txf6 Kg7 31. Tf1 Pe6 32. Db2 Dh5 33. Lf3 Dg5 34. Ph3
1-0 (1:56/1:59)

Kruiswoordpuzzel

HORIZONTAAL: 1. vaatwerk; 4. trans; 10. afzonderlijk; 13. Godheid; 15. gereedschap; 16. deel van een dierenlichaam; 17. onderwijzen; 19. jongensnaam; 20. geur; 21. afbeelding; 23. stang; 25. nummer; 27. zoogdier; 29. familielid; 30. muzieknoot; 31. verlegenheid; 33. Italiaanse dichter; 34. gemeen; 36. nummer; 37. persoonlijk voornaamwoord (meervoud); 38. muzieknoot; 39. bijwoord; 40. ooit; 42. corrosie; 43. gat; 45. filmfiguurtje; 46. steensoort; 48. ik; 50. voorzetsel; 51. dans; 53. suf; 55. staaf; 57. gevuld; 59. toneelstuk; 61. opdracht; 62. plezier; 64. menigte; 65. ieder; 66. raam; 67. sportartikel.

VERTICAAL: 1. vis; 2. vreemde munt; 3. vluchtheuvel; 5. zilver; 6. broedplaats; 7. brandgang; 8. rivier in Duitsland; 9. zuivelprodukt; 10. gebladerte; 11. familielid; 12. eerbiedwaardig; 14. deel van een huis; 16. luister; 18. ontkenning; 20. oude vochtmaat; 22. bescheiden; 24. apparaat; 26. appel; 28. vis; 30. fijn maken; 32. geestelijke; 35. bloeiwijze; 40. nummer één; 41. rank; 43. opstaande rand; 44. worst; 47. griezelig; 49. opperwezen; 51. opdracht; 52. deel van een fornuis; 53. besluit; 54. tocht; 56. menig; 58. gewicht; 60. drinkgerei; 62. persoonlijk voornaamwoord; 63. voorzetsel.

Winnaar vorige week

UIT HET GROTE aantal inzendingen van de Amigoe Puzzel van verleden week is uiteindelijk als gelukkige winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Bertha Croes
Boerhavestraat 20
Aruba

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie afhalen op het kantoor van de Amigoe: Curaçao - Scherpenheuvel z/n, tot drie uur n.m.; Aruba - Kaya G.F. Betico Croes 110 tijdens kantooruren.
Oplossingen moeten ingediend zijn op Curaçao vóór donderdagmorgen tien uur en op Aruba vóór woensdag middag vijf uur.
Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden:

AMIGOE PUZZEL

Curaçao: POB 577, Aruba: Caya G.F. Betico Croes 110 en Bonaire: Kaya Gobernador Debrot 152 t.n.v. Hubert Linkels.

Oplossing vorige week

HORIZONTAAL: 1. aak; 4. waas; 8. kruk; 11. kog; 13. maan; 15. haas; 17. ar; 18. na; 19. raar; 21. Kanis; 23. stand; 26. raak; 28. rok; 29. A.P.; 30. keu; 31. op; 33. mare; 35. dras; 37. el; 38. pol; 40. Mars; 42. vr.; 43. tik; 45. rog; 47. patroon; 49. put; 52. rek; 54. t.a.; 55. doek; 57. sas; 59. el; 61. Nero; 64. mees; 66. la; 67. Lea; 69. Ee; 70. oor; 72. feit; 74. loket; 76. steel; 78. stam; 80. en; 81. nu; 82. riek; 84. slee; 86. nor; 87. mals; 88. stal; 89. kei.

VERTICAAL: 1. a.m.; 2. aar; 3. kaar; 5. ah; 6. aak; 7. saar; 9. ras; 10. ur; 11. kaak; 12. geduld; 14. naam; 16. snot; 18. N.T.; 20. raam; 22. ik; 23. spat; 24. nee; 25. sop; 27. krap; 29. ar; 32. por; 34. erato; 35. droom; 36. sip; 39. lor; 41. sta; 42. vod; 44. kus; 46. gen; 48. neef; 50. tal; 51. pellen; 53. keet; 56. Kees; 58. sar; 60. Leo; 62. re; 63. boer; 65. sits; 68. aker; 70. O.T.; 71. reis; 73. talk; 75. en; 76. sul; 77. let; 79. mee; 81. na; 83. ka; 85. ei.